

Bruselj, 25. november 2021
(OR. en)

14267/21

SOC 686
EMPL 515
ECOFIN 1129
EDUC 390

PREDLOG

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Prejemnik:	generalni sekretar Sveta Evropske unije Jeppe TRANHOLM- MIKKELSEN
Št. dok. Kom.:	COM(2021) 743 final
Zadeva:	PREDLOG SKUPNEGA POROČILA KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2021) 743 final.

Priloga: COM(2021) 743 final

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 24.11.2021
COM(2021) 743 final

**PREDLOG SKUPNEGA POROČILA KOMISIJE
IN SVETA O ZAPOSLOVANJU**

Kazalo

KLJUČNA SPOROČILA	2
PREGLED TRENDOV IN IZZIVOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI	23
1.1 Trendi na trgu dela	23
1.2 Trendi na socialnem področju	27
1.3 Revidirani pregled socialnih kazalnikov: pregled izzivov, povezanih z načeli stebra	30
1.4 Krovni cilji EU do leta 2030	37
REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC	42
2.1 Smernica št. 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili	42
2.1.1 Ključni kazalniki	42
2.1.2 Odziv politike	59
2.2 Smernica št. 6: Krepitev ponudbe delovne sile ter izboljšanje dostopa do zaposlitve, spretnosti in kompetenc	67
2.2.1 Ključni kazalniki	67
2.2.2 Odziv politike	97
2.3 Smernica št. 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga	109
2.3.1 Ključni kazalniki	109
2.3.2 Odziv politike	137
2.4 Smernica št. 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini	144
2.4.1 Ključni kazalniki	144
2.4.2 Odziv politike	165

KLJUČNA SPOROČILA

Skupno poročilo Evropske komisije in Sveta o zaposlovanju vsako leto v skladu s členom 148 PDEU spremlja stanje na področju zaposlovanja v Uniji in izvajanje smernic za zaposlovanje. Vsebuje letni pregled glavnih dogodkov na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropski uniji ter nedavnih ukrepov politike držav članic v skladu s smernicami za politike zaposlovanja držav članic¹. Opredeljuje tudi s tem povezana prednostna področja za ukrepe politike. Predlog Komisije za to poročilo je del jesenskega svežnja evropskega semestra; po izmenjavi mnenj med Komisijo in pripravljalnimi telesi bo končno besedilo sprejel Svet za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov (v nadaljnjem besedilu: Svet EPSCO).

Skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2022 je bolj osredotočeno na izvajanje evropskega stebra socialnih pravic v skladu z zavezami iz akcijskega načrta iz marca 2021 in voditeljev EU v Izjavi iz Porta z dne 8. maja 2021. Njegovo izvajanje bo okrepilo prizadevanja Unije za zeleni, digitalni in pravični prehod ter prispevalo k doseganju navzgor usmerjene socialne in ekonomske konvergence z obravnavanjem demografskih izzivov. Prispevalo bo tudi k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. To poročilo krepi spremljanje socialnega stebra, zlasti s tematskimi okviri, ki zajemajo ključne izzive na treh področjih, tj. enake možnosti in dostop do trga dela, pošteni delovni pogoji ter socialna zaščita in vključevanje. Poročilo vključuje tudi tri nove krovne cilje EU do leta 2030 glede zaposlovanja, znanj in spretnosti ter zmanjšanja revščine iz akcijskega načrta za steber, ki so jih voditelji EU pozdravili na socialnem vrhu v Portu in junijskem zasedanju Evropskega sveta. EU se je zavezala naslednjim krovnim ciljem do leta 2030:

- zaposlenega bi moralo biti vsaj 78 % prebivalstva, starega od 20 do 64 let;
- vsaj 60 % ljudi v starosti 25–64 let bi se moralo vsako leto udeležiti učnih dejavnosti ter
- število ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, bi se v primerjavi z letom 2019 moralo zmanjšati za vsaj 15 milijonov.

Izvajanje reform in naložb, predvidenih v načrtih držav članic za okrevanje in odpornost, bo skupaj s kohezijskimi skladi spodbujalo pravično, vključujoče in trajnostno okrevanje. Mehanizem za okrevanje in odpornost spodbuja ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo z izboljšanjem odpornosti, pripravljenosti na krize, zmogljivosti prilagajanja in potenciala rasti držav članic. Na ta način mehanizem prispeva tudi k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic, pri čemer je posebna pozornost namenjena obravnavanju izzivov, opredeljenih v priporočilih za posamezne države². V zvezi s tem so pomembni štirje od šestih stebrov, ki opredeljujejo področje uporabe mehanizma, in sicer: (i) pametna, trajnostna in vključujoča rast; (ii) socialna in teritorialna kohezija; (iii) zdravje ter gospodarska, socialna in institucionalna odpornost ter (iv) politike za naslednjo generacijo, otroke in mlade. Skupno poročilo o zaposlovanju kot del analize odziva politike vključuje tudi izbor ukrepov, podprtih z mehanizmom za okrevanje in odpornost ter drugimi viri

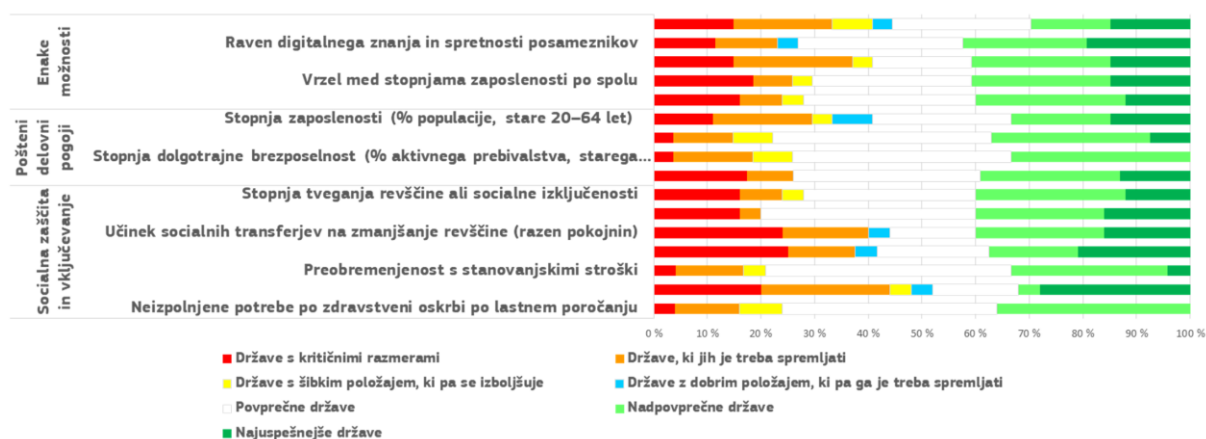
¹ Svet Evropske unije je zadnjo posodobitev smernic za zaposlovanje sprejel oktobra 2021 (UL L 379, 26.10.2021, str. 1).

² Člen 4 Uredbe (EU) 2021/241 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost, UL L 57, 18.2.2021, str. 17.

financiranja EU, vključno z Evropskim socialnim skladom plus, Evropskim skladom za regionalni razvoj in Skladom za pravični prehod.

Revidirani pregled socialnih kazalnikov podpira analizo v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 in celoviteje zajema načela stebra. Komisija je v okviru akcijskega načrta za socialni steber iz marca 2021 predlagala revizijo pregleda socialnih kazalnikov, da bi omogočila boljše spremljanje stebra z revidiranim sklopom glavnih kazalnikov, ki jih je Svet EPSCO potrdil junija 2021. V skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 se zato ocenjuje uspešnost držav članic na podlagi revidiranega sklopa glavnih kazalnikov³. Ti zdaj vključujejo kazalnike, ki omogočajo zajetje pomembnih razsežnosti, kot so izobraževanje odraslih, vključevanje invalidov na trg dela, tveganje revščine in socialne izključenosti otrok ter preobremenjenost s stanovanjskimi stroški. Dokazi iz revidiranega pregleda socialnih kazalnikov skupaj z analizo dokazov in okvira politike za posamezne države omogočajo natančnejšo opredelitev ključnih izzivov na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialnih izzivov v EU in njenih državah članicah (glej sliko 1). To bi omogočilo natančnejše spremljanje socialnega razvoja in razlik. Svetovni odbori Sveta EPSCO bodo razpravljali o predlogu Španije in Belgije za postopek v zvezi s socialnimi neravnotežji na podlagi člena 148 PDEU v okviru evropskega semestra.

Slika 1: Izzivi na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialni izzivi v državah članicah EU po glavnih kazalnikih v revidiranem pregledu socialnih kazalnikov

³ V akcijskem načrtu za socialni steber so bili predlagani tudi sekundarni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, o katerih razprave še potekajo.

Opombe: 1) podatki za kazalnike o udeležbi odraslih v izobraževanju še niso na voljo; 2) kazalnik o digitalnih znanjih in spretnostih se nanaša na podatke za leto 2019; 3) podatki za nekatere države pri nekaterih kazalnikih manjkajo: legende za vse kazalnike so predstavljene v Prilogi k poročilu.

Posledice krize zaradi COVID-19 na trgu dela so ublažili hitri in odločilni ukrepi politike na ravni držav članic in EU. Okrevanje trga dela se utrjuje, vendar pa se zaposlenost in skupno število opravljenih delovnih ur še nista vrnila na raven pred krizo.⁴ Potem ko je stopnja delovne aktivnosti v drugem četrtletju leta 2020 dosegla najnižjo točko, tj. 71,6 %, se je v drugem četrtletju leta 2021 pri osebah v starostni skupini 20–64 let delno popravila na 72,8 %, kar je pod najvišjo vrednostjo 73,3 %, ki je bila dosežena v zadnjem četrtletju leta 2019. Čeprav bo okrevanje gospodarstva podpiralo ustvarjanje delovnih mest, vrnitve na stopnje zaposlenosti pred krizo ni pričakovati pred letom 2022. Kot je razvidno iz krovnega cilja EU glede stopnje delovne aktivnosti, je visoka stopnja zaposlenosti ključna prednostna naloga do leta 2030, s čimer bi zagotovili polno udeležbo vseh v gospodarstvu in družbi ter prispevali k zmanjšanju števila ljudi, ki jim grozi revščina. Na splošno je povečanje brezposelnosti ostalo pod ravno, ki bi jo bilo mogoče pričakovati glede na obseg učinka COVID-19 na gospodarstvo. Razlog za to so ukrepi politike, ki so jih uvedle države članice, tudi s podporo finančnih sredstev EU (zlasti evropskega instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE)⁵ in pomočjo pri okrevanju za kohezijo in območja Evrope (REACT-EU)⁶), v manjši meri pa tudi dejstva, da so nekateri ljudje, ko je postalo težje najti zaposlitev, vsaj začasno postali neaktivni.

Okrevanje trga dela se nadaljuje

⁴ To kaže, da je uporaba shem skrajšanega delovnega časa in začasnega čakanja na delo še vedno pomembna za številne delavce, skupaj z omejitvami pri odpuščanju, ki jih je več držav članic uvedlo za pomoč pri ohranjanju delovnih mest.

⁵ Uredba Sveta (EU) 2020/672 z dne 19. maja 2020.

⁶ Uredba (EU) 2020/2221 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. decembra 2020.

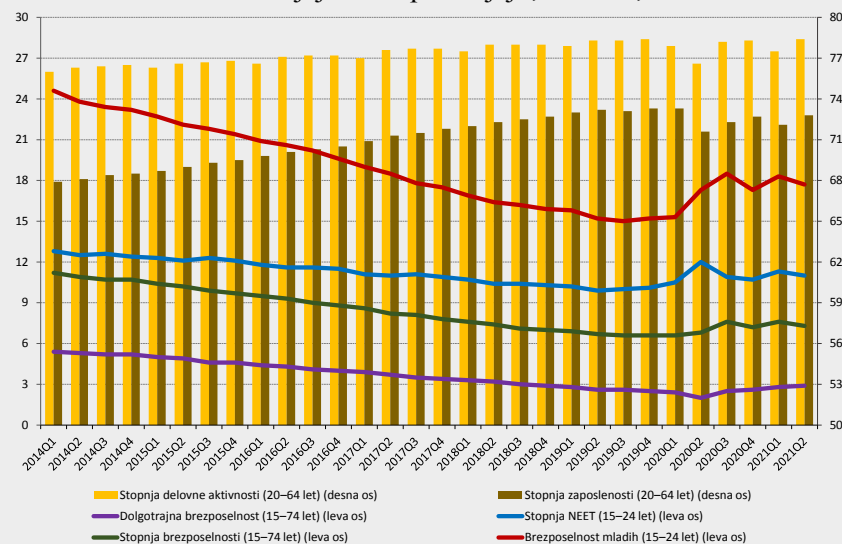
72,8-odstotna
stopnja
delovne
aktivnosti v
drugem četrtletju
leta 2021
(1,2 odstotne
točke več kot
leto prej)

6,7-odstotna
stopnja
brezposelnosti
septembra 2021
(1 odstotno
točko manj kot
leto prej)

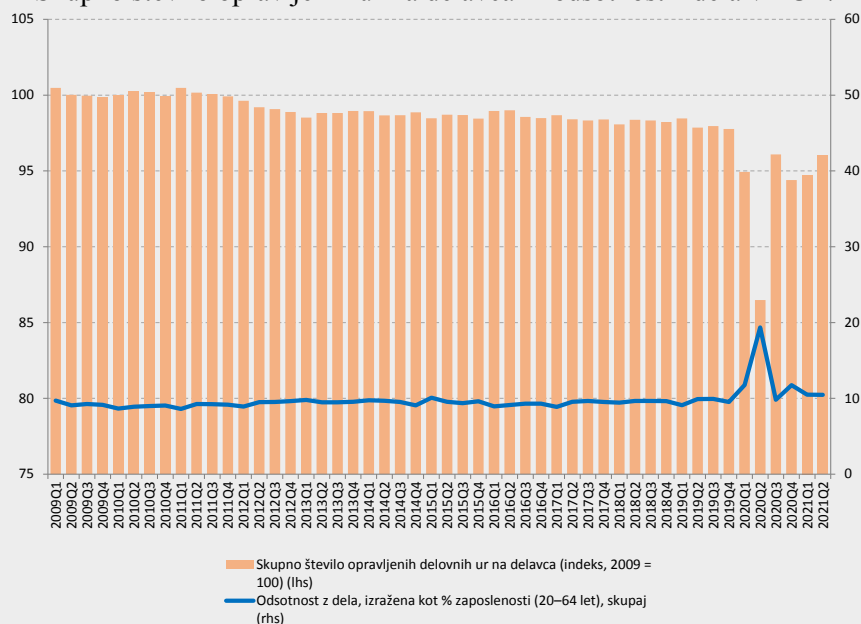
17,4-odstotna
stopnja
brezposelnosti
mladih v
drugem četrtletju
leta 2021
(0,6 odstotne
točke več kot v
drugem četrtletju
leta 2020)

+13,3 %
opravljenih ur
na delavca v
drugem četrtletju
leta 2021 v
primerjavi s
četrtim
četrtletjem
leta 2020 (a
2,7 % manj kot v
drugem četrtletju
leta 2019)

Stopnje aktivnosti, brezposelnosti in delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, v EU27, v %

Skupno število opravljenih ur na delavca in odsotnost z dela v EU27

Opomba: prekinitve časovne vrste v četrtletnih stopnjah brezposelnosti od prvega četrtletja leta 2021. Vir: Eurostat, podatkovna zbirka [lune_ltu_q], [lune_ltu_q], in anketa o delovni sili [lfsi_emp_q], [lfsi_neet_q]. Sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki.

Kriza zaradi COVID-19 je ustavila pozitiven trend stopnje aktivnosti v zadnjih letih. Stopnja aktivnosti v EU27 za starostno skupino 20–64 let se je zaradi pandemije nekoliko znižala, vendar pa se je, gledano z vidika četrtletij, že dvignila na raven pred krizo. To je bilo predvsem posledica udeležbe žensk in starostne skupine 55–64 let na trgu dela. V absolutnem smislu se je število delovno sposobnega prebivalstva EU v zadnjem desetletju kljub temu

zmanjševalo, kar je tudi dejavnik povečanja pomanjkanja delovne sile. V zvezi s tem so pomembne politike, ki na trg dela uvajajo več ljudi, omogočajo daljše in bolj zdravo delovno življenje ter srednje- in dolgoročno izboljšujejo produktivnost. Izboljšanje delovnih pogojev in njihovo boljše prilagajanje spreminjajočim se potrebam delavcev v njihovi življenjski dobi bi pozitivno vplivala na ponudbo delovne sile ter tako potencialno podprla višje stopnje delovne aktivnosti.

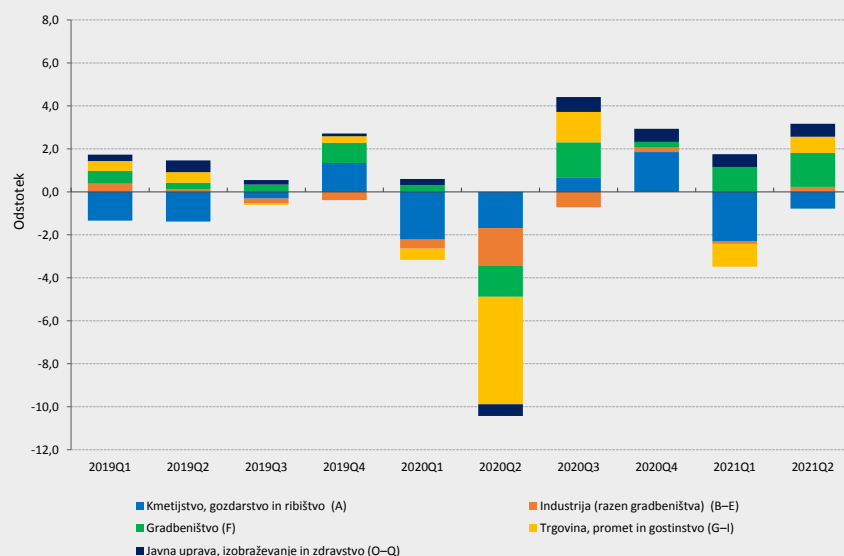
COVID-19 je različno vplival na različne sektorje in vrste delavcev

Najvišje stopnje rasti zaposlovanja od drugega četrtertletja leta 2020 v gradbeništvu, javni upravi in dejavnostih IKT

Najnižje stopnje rasti zaposlovanja od drugega četrtertletja leta 2020 v trgovini na debelo in na drobno, kulturnih in razvedrilnih dejavnostih ter kmetijstvu

1,6 milijona manj zaposlenih (20–64) s pogodbami o zaposlitvi za določen čas v drugem četrtertletju leta 2021 v primerjavi z drugim četrtertletjem leta 2019

Spremembe v zaposlovanju po gospodarski dejavnosti (domači koncept, sezonsko in koledarsko prilagojeni podatki), EU27

Vir: Eurostat, podatkovna zbirka [tec00109]. Opomba: dejavnosti po klasifikaciji NACE Rev. 2.

Ko gospodarstvo okreva po pretresu zaradi COVID-19, se verjetno ne bodo ponovno odprla vsa delovna mesta, podpora pri prehajanju med delovnimi mesti pa postaja še zlasti pomembna. Od drugega četrtertletja leta 2020 najvišje stopnje rasti zaposlovanja beležijo na področju gradbeništva, javne uprave in dejavnosti IKT, najnižje stopnje rasti pa na področju trgovine na debelo in na drobno, kulturnih in razvedrilnih dejavnosti ter kmetijstva. Za nekatera od prizadetih podjetij bo pandemija pomenila le prehodni pretres. Pri drugih lahko pride do korenitih sprememb v poslovnih modelih, delno zaradi spremembe želja potrošnikov (npr. širša uporaba e-trgovine) ter organizacije in delovnih praks podjetij (vključno z digitalizacijo in spodbujanjem bolj trajnostnih proizvodnih metod). S tega vidika lahko nekatere naloge postanejo odvečne, kar zahteva prestrukturiranje v smislu delovnih

metod in vložka dela, pri čemer morajo oblikovalci politik in podjetja podpirati prehode med delovnimi mesti v skladu s priporočilom Komisije o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju (EASE). Okrevanje je tudi priložnost za usmeritev k bolj trajnostnemu socialno-ekonomskemu sistemu z novimi poslovnimi modeli in obsežnimi posledicami za vrsto ponujenih delovnih mest ter potrebna znanja in spretnosti. Za odpravo pomanjkanja delovne sile, pomoč pri povečanju produktivnosti, plač in socialne kohezije ter olajšanje zelenega in digitalnega prehoda je potrebna hitra prerazporeditev delovne sile, podprta z učinkovitimi aktivnimi politikami trga dela ter ukrepi za izpopolnjevanje in preusposabljanje. Sheme skrajšanega delovnega časa imajo lahko pri tem koristno vlogo, saj podpirajo procese prestrukturiranja. Ostati bi morale del nabora politik tudi po krizi in se preusmeriti na pomoč pri posodobitvi gospodarstva (npr. s povezanimi ukrepi za razvoj znanj in spretnosti) brez zavlačevanja strukturnih prilagoditev.

Kriza je izpostavila težji položaj mladih na trgu dela

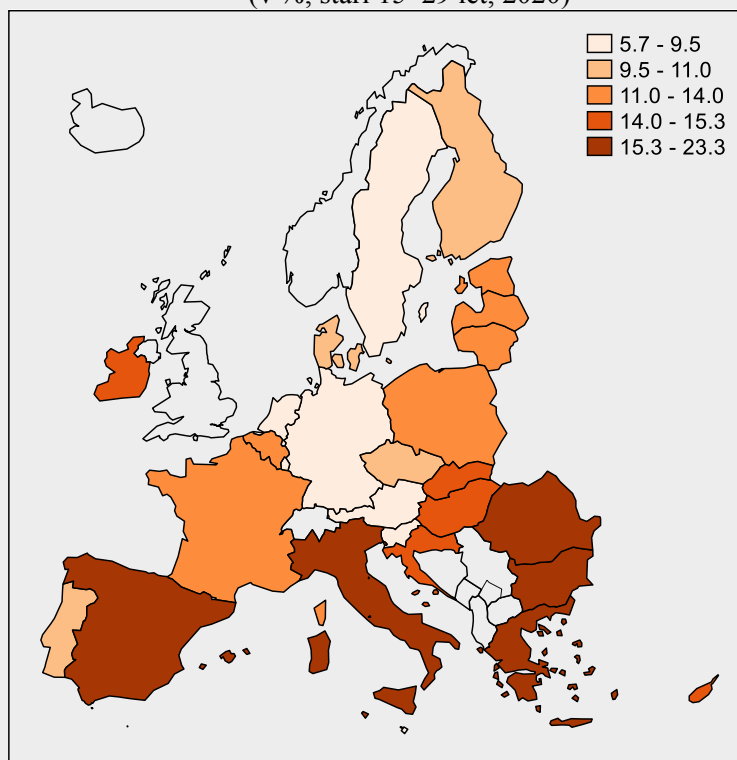
13,7 %

mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo
(starih 15–29 let)
leta 2020

za 1,3 odstotne točke višja stopnja brezposelnosti mladih med letoma 2019 in 2020

Dvakrat več mladih, ki imajo neprostovoljno zaposlitev za določen čas, kot oseb, starih 25–64 let

Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo
(v %, stari 15–29 let, 2020)

Opomba: nekatere upravne enote na otokih in v najbolj oddaljenih regijah niso zastopane.
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [edat_ifse_35]. © EuroGeographics za upravne meje.

Kriza zaradi COVID-19 je močnejše prizadela mlade, zlasti pred kratkih zaposlene, ter izostrila potrebo po hitrem in odločnem ukrepanju politike. Stopnja brezposelnosti mladih (starih 15–24 let) v EU je do sredine leta 2021 pokazala prve znake okrevanja, vendar je v drugem četrtletju 2021 še vedno znašala 17,4 %, kar je skoraj trikratnik stopnje brezposelnosti prebivalstva, starega 25–74 let. Pretres zaradi COVID-19 je obrnil šestletni trend upadanja števila mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (NEET), deloma zaradi prekarne položaja mladih na trgu dela. Zato so potrebni odločni ukrepi politike, da se

preprečijo tveganja dolgoročnejših negativnih učinkov na njihovo dobro počutje in karierne možnosti. Zmanjšanje števila NEET je dejansko eden od dopolnilnih ciljev EU, ki jih je Evropska komisija predlagala v akcijskem načrtu za socialni steber. Okrepljeno jamstvo za mlade krepi ukrepe za zagotavljanje kakovostne ponudbe za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo v štirih mesecih po tem, ko postanejo brezposelni ali se prenehajo formalno izobraževati⁷. Pobuda ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve)⁸ bo pomagala prikrajšanim mladim NEET, da pridobijo poklicne izkušnje v tujini, vključno s potrebno socialno podporo, da bi jih vključili v izobraževanje, poklicno usposabljanje ali kakovostno zaposlitev.

Glede na neenakomeren vpliv krize na različne skupine delavcev so za zagotovitev vključujočega okrevanja pomembne prilagojene aktivne politike trga dela. Delavci z nestandardno zaposlitvijo so bili močno prizadeti, zlasti tisti s pogodbami za določen čas v državah članicah z večjim deležem zaposlitev za določen čas⁹. Osebe, ki niso rojene v EU, so pogostejše izgubile delovno mesto kot osebe, rojene v EU. Poleg tega obstaja velik potencial za povečanje zaposlenosti invalidov: vrzel med stopnjo delovne aktivnosti invalidov in drugih oseb je leta 2020 v EU znašala 24,5 odstotne točke.

Pandemija je dodatno izpostavila dolgotrajne izzive, povezane z udeležbo žensk na trgu dela. Čeprav dokazi ne kažejo večjega negativnega vpliva na stopnje delovne aktivnosti žensk v primerjavi z moškimi, je bil pri ženskah v obdobjih omejitve gibanja upad delovnih ur večji kot pri moških. Podlaga tega razvoja so razlike v zastopanosti žensk in moških v sektorjih in poklicih, ki jih je prizadela kriza, razlike med spoloma pri uporabi dela na daljavo ter dejstvo, da so ženske prevzele večji delež oskrbovalskih obveznosti. Poleg tega je med krizo več samskih žensk z otroki izgubilo delovno mesto kot žensk brez njih. To poudarja pomen storitev otroškega varstva in dolgotrajne oskrbe za povečanje udeležbe žensk na trgu dela. V zvezi s tem je cilj direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja¹⁰, ki jo morajo države članice prenesti do 2. avgusta 2022, zagotoviti enak dostop in uravnoteženo uporabo ureditev dopusta za moške in ženske. Staršem z otroki ali delavcem z oskrbovanimi sorodniki bo omogočila boljše usklajevanje obveznosti oskrbe in poklicnih obveznosti. Hkrati zasnova davčnih sistemov v številnih državah članicah še naprej odvrča od udeležbe prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu (ki so najpogostejše ženske) na trgu dela.

⁷ [Priporočilo Sveta](#) z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino, 2020/C 372/01, UL C 372, 4.11.2020, str. 1.

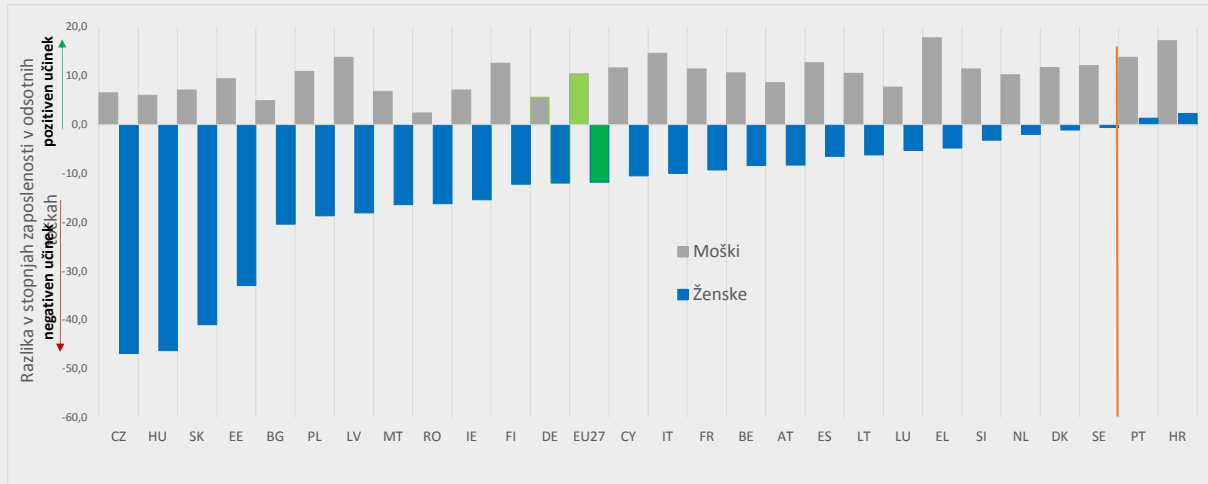
⁸ Več informacij je na voljo na: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

⁹ Ti zaposleni so pogosto slabo kriti s prejemki za nadomestitev dohodka, čeprav so si številne vlade prizadevale zmanjšati ali zapolniti te vrzeli z izrednimi ukrepi. [Priporočilo Sveta 2019/C 387/01 z dne 8. novembra 2019](#) o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite, UL C 387, 15.11.2019, str. 1.

¹⁰ [Direktiva \(EU\) 2019/1158](#) Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU.

Razlike med spoloma na trgu ostajajo velike

Razlike v stopnji delovne aktivnosti med osebami z otroki, mlajšimi od 6 let, in brez njih v letu 2020 (v odstotnih točkah, po spolu, starost 25–49 let)

Stopnja delovne aktivnosti žensk z majhnimi otroki v EU je 11,8 odstotne točke nižja kot pri ženskah brez otrok

Število opravljenih delovnih ur se je za ženske pogosto zmanjšalo zaradi oskrbovalskih obveznosti (6,1 odstotne točke za ženske v primerjavi s 4,3 odstotne točke za moške)

Velike razlike pri uporabi storitev otroškega varstva med državami članicami

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfst_hheredch].

Čeprav obstaja potencial za povečanje zaposlenosti med nekaterimi skupinami, vse večje pomanjkanje delovne sile v številnih državah članicah kaže na ključni pomen splošnejše potrebe po izpopolnjevanju in preusposabljanju. Upad gospodarske aktivnosti zaradi COVID-19 je povzročil pomanjkanje delovne sile v skoraj vseh državah članicah. Leta 2021 se je po omilitvi omejitve gibanja in postopnem gospodarskem okrevanju v večini držav članic število prostih delovnih mest znova začelo dvigati. Sektorji, kot so gradbeništvo, zdravstvo in dolgotrajna oskrba ter informacijske in komunikacijske tehnologije, so poročali o največjem pomanjkanju delovne sile, ki je med drugim posledica dolgotrajnega pomanjkanja znanj in spretnosti. Večje povpraševanje po delovni sili v sektorjih, povezanih z energijo iz obnovljivih virov, gradbeništvo, kmetijstvom in gozdarstvom, je mogoče pričakovati tudi zaradi zelenega in digitalnega prehoda, pri čemer bo povpraševanje večinoma zadevalo osebe iz skupine srednje usposobljenih delavcev.

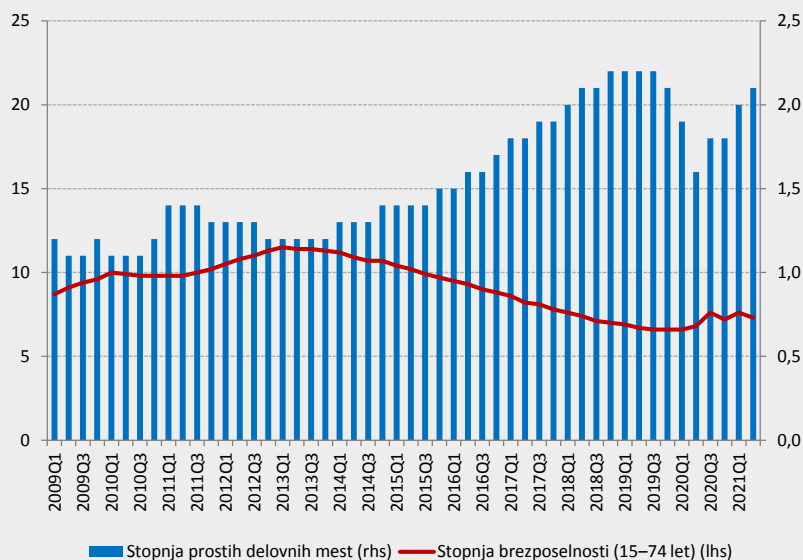
Pomanjkanje delovne sile se z okrevanjem gospodarstva povečuje

**2,1-
odstotna
stopnja
prostih
delovnih**

mest v drugem četrtnetu leta 2021, 0,5 odstotne točke več kot v drugem četrtnetu leta 2020 in samo 0,1 odstotne točke manj kot v drugem četrtnetu leta 2019

Dolgotrajno pomanjkanje znanj in spretnosti je gonilo trenda v sektorjih gradbeništva, zdravstva, dolgotrajne oskrbe in IKT

Stopnja prostih delovnih mest in stopnja brezposelnosti (15–74 let) v EU27

Opomba: dejavnosti po klasifikaciji NACE Rev. 2. Stopnja brezposelnosti, četrtneti podatki, sezonsko prilagojeni podatki.
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [jvs_q_nace2] in [une_rt_q].

Zaposlitev ne zagotavlja vedno dostojnega dohodka za življenje. Revščina zaposlenih v EU27 se je povečala z 8,5 % leta 2010 na 9 % leta 2019. Na splošno se delavci s pogodbnimi o zaposlitvi za določen čas srečujejo z veliko večjim tveganjem revščine zaposlenih kot delavci s pogodbnimi o zaposlitvi za nedoločen čas (16,2 % v primerjavi s 5,9 %), enako velja za nizko usposobljene delavce v primerjavi z visoko usposobljenimi delavci (19 % v primerjavi s 4,9 %). Poleg tega bodo delavci, ki niso rojeni v EU, veliko verjetneje izkusili revščino zaposlenih kot osebe, rojene v EU. Čeprav se je minimalna plača pred kratkim povečala v številnih državah članicah, zakonsko določena minimalna plača v primerjavi z drugimi plačami v gospodarstvu pogosto ostaja nizka. V skladu s predlogom Komisije za direktivo o

ustreznih minimalnih plačah¹¹ imajo kolektivna pogajanja ključno vlogo pri doseganju ustrezne zaščite minimalne plače po vsej Uniji.

Zaposlenost za določen čas se od začetka pandemije zmanjšuje, kar je posledica večjih izgub delovnih mest za določen čas kot med osebami, zaposlenimi za nedoločen čas, čeprav je v več državah članicah še vedno znatna. Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so še vedno zelo pogoste med ženskami, mladimi in zaposlenimi, ki niso rojeni v EU. Za izboljšanje splošne kakovosti delovnih mest so ključnega pomena pogodbe o zaposlitvi za določen čas, ki služijo kot izhodišče za prehod v smeri zaposlitev za nedoločen čas. V nekaterih državah članicah je prvi razlog, da imajo delavci pogodbo o zaposlitvi za določen čas, še vedno ta, da oseba težko najde zaposlitev za nedoločen čas. Delavci z neprostovoljnimi pogodbami o zaposlitvi za določen čas pogosto poročajo o nižjih stopnjah zadovoljstva na delovnem mestu, kar lahko vpliva na njihovo uspešnost ter pridobivanje znanj in spretnosti. Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom v EU se je v letu 2020 zmanjšal v primerjavi s prejšnjim letom, vendar neprostovoljno delo s krajšim delovnim časom še vedno prizadene precejšen odstotek zaposlenih.

Nenadno znatno povečanje dela na daljavo je pokazalo prednosti in izzive, povezane z delom na daljavo. V izrednih zdravstvenih razmerah se je delo na daljavo izkazalo za pomembno za številna podjetja, da bi zagotovila neprekinjeno poslovanje in zaščitila zdravje svojih zaposlenih. V običajnih razmerah omogoča tudi krajši čas vožnje na delo, večjo prožnost in možnosti pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja za zaposlene ter večjo učinkovitost in produktivnost za podjetja. Kljub temu lahko delo na daljavo včasih zamegli obstoječe meje med delom in zasebnim življenjem, kar pomeni večjo intenzivnost dela in težave pri zagotavljanju kolektivnega zastopanja in udeležbe pri sprejemanju odločitev na delovnem mestu ter v nekaterih primerih usposabljanju. Digitalne tehnologije so omogočile povečanje dela na daljavo in podprle boljše usklajevanje med povpraševanjem po delovni sili in njeno ponudbo, hkrati pa predstavljajo izzive za nekatere skupine pri polni udeležbi na trgu dela in v družbi, zlasti za nizko usposobljene in starejše. Zaradi tega se lahko posledično poveča tveganje digitalne vrzeli ter izključenosti s trga dela in socialne izključenosti, zato je pomembno, da se vsi opremijo z digitalnimi znanji in spretnostmi, potrebnimi za izkoriščanje prehoda na digitalno tehnologijo.

Pandemija je pospešila sedanje trende v digitalizaciji, vključno s spodbujanjem dela prek platform, zaradi česar so potrebni ukrepi politike za obvladovanje s tem povezanih sprememb, zlasti kar zadeva delovne pogoje in dostop do socialne zaščite. Digitalne tehnologije prinašajo nove načine učenja in dela ter nove priložnosti za podjetja in potrošnike. Na trgu ustvarjajo zaposlitvene možnosti in lahko prispevajo k boljšemu usklajevanju med delodajalci in delojemalci. Vendar lahko pomenijo tudi tveganja za obstoječa delovna mesta in kakovost zaposlitve, zlasti za tiste, ki opravljajo zelo rutinske dejavnosti, in nizko usposobljene delavce. Vzporedno s prerazporeditvijo delovne sile v poklice, za katere so potrebna digitalna znanja in spretnosti, bi lahko prišlo do prerazporeditve v poklice, povezane z gospodarstvom digitalnih delovnih platform. Povpraševanje po spletni delovni sili med pandemijo hitro narašča (prihodki so se v zadnjih petih letih povečali za petkrat), kar še bolj poudarja pomen pojasnitve pravnega statusa in izboljšanja pogojev za platformne delavce.

¹¹Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji, [COM\(2020\) 682 final](#).

V več državah članicah uporaba zaposlitve s krajšim delovnim časom in nestandardnih oblik zaposlitve vključuje pomembno nepristovoljno komponento

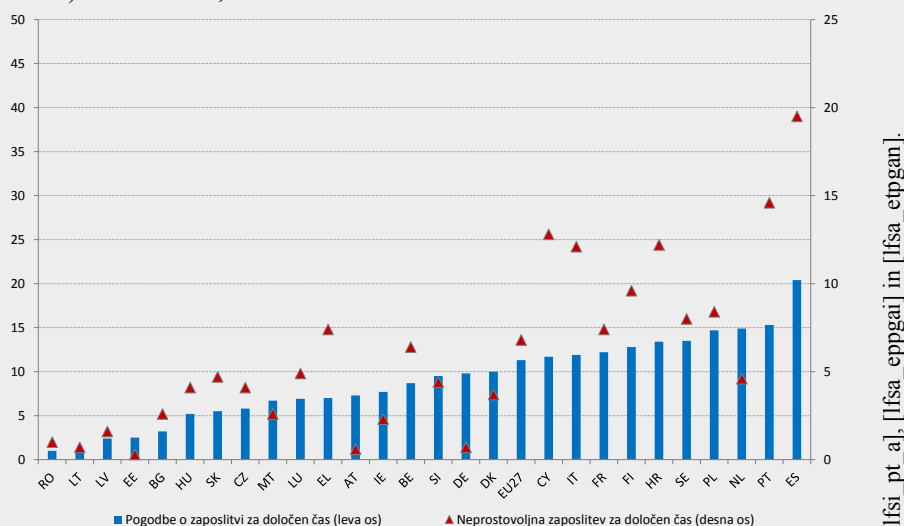
13,3 %
zaposlenih s
pogodbami o
zaposlitvi za
določen čas v EU
v letu 2020
(1,5 odstotne točke
manj kot leta 2019;
15–64 let)

Med katerimi
6,8 %
z nepristovoljno
zaposlitvijo za
določen čas
s prevladujočim
številom mladih

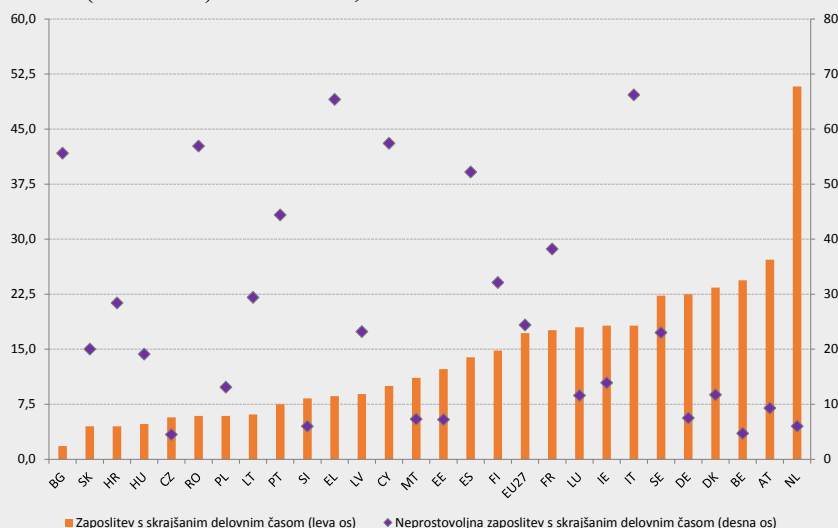
17,2 %
zaposlenih s
pogodbami o
zaposlitvi za
krajši delovni čas
v EU v letu 2020
(1,2 odstotne točke
manj kot leta 2019)

25 %
z nepristovoljno
zaposlitvijo za
krajši delovni čas
v EU leta 2020

Pogodbe o zaposlitvi za določen čas kot odstotek vseh zaposlenih (15–64 let) v letu 2020. Nepristovoljna zaposlitev za določen čas (15–64 let) v letu 2020, EU27

Pogodbe o zaposlitvi za krajši delovni čas kot odstotek vseh zaposlenih (15–64 let) v letu 2020. Nepristovoljna zaposlitev s krajšim delovnim časom (15–64 let) v letu 2020, EU27

Vir: Eurostat, podatkovna zbirka [tesem 190], ter anketa o delovni sili [lfsa_pt_a], [lfsa_eppgai] in [lfsa_etpgai].

Prehod na zeleno gospodarstvo in zaveza doseganju podnebne nevtralnosti do leta 2050 sta edinstvena priložnost za ponovni zagon gospodarstva EU na trajnosten, vključujoč in odporen način. Če bodo vzpostavljene prave spremljajoče politike, bi lahko s preходом na podnebno nevtralnost ustvarili do milijon dodatnih delovnih mest do leta 2030, čeprav se pričakuje, da se bodo učinki razlikovali med poklici, sektorji in regijami. Delovna mesta bodo večinoma ustvarjena v skupini srednje usposobljenih delavcev, kar lahko pomaga ublažiti trende polarizacije trga dela. Vendar zeleni prehod ne bo enako vplival na vse Evropejce in bo na nekatere vplival negativno, kar bo pomenilo izgubo delovnih mest in prestrukturiranje v

nekaterih sektorjih (zlasti v ekstraktivnih sektorjih in visoko energetske intenzivnih sektorjih) ter vse večje pritiske na dohodke gospodinjstev. Poleg tega bo v številnih sektorjih za obstoječa delovna mesta treba pridobiti dopolnilna znanja in spretnosti v podporo zelenemu prehodu. Te spremembe so lahko izziv, zlasti za najranljivejše in nekatere regije, zlasti tiste, ki so udeležene v industrijskem prehodu ali so jih prizadele spremembe vzorcev porabe, in premogovniške regije. Hkrati imajo številne dejavnosti, povezane s prehodom na bolj krožno gospodarstvo, velik potencial, da prispevajo k socialnemu gospodarstvu in ustvarjanju delovnih mest. Za premagovanje teh izzivov bodo ključnega pomena izpopolnjevanje, preusposabljanje in podpora prehajanju med delovnimi mesti. Ljudem lahko zagotovijo prava znanja in spretnosti ter spodbujajo hitro prerazporeditev delovne sile, ki prispeva k večji učinkovitosti, produktivnosti in plačam. Kot je bilo napovedano v evropskem programu znanj in spretnosti, se bosta okrepila spremljanje ekologizacije naših poklicev ter opredelitev vrste prilagajanja znanj in spretnosti, potrebnih v posameznih poklicih in sektorjih.

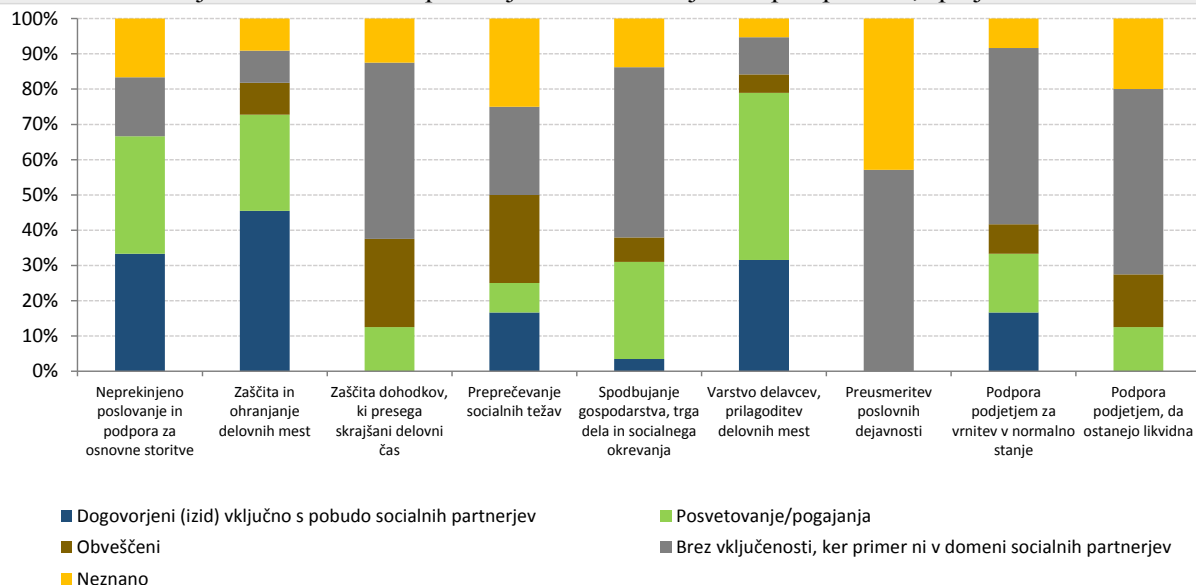
Energijska revščina je vse pogostejša oblika revščine, ki zahteva sprejetje ciljno usmerjenih ukrepov. Danes zadeva do 34 milijonov ljudi v EU, pri čemer približno petina ljudi z dohodkom pod pragom revščine poroča, da ne more ustrezno ogrevati svojega doma. Komisija je oktobra 2021 sprejela poročilo z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije¹², v katerem so bili kot ključni elementi nabora orodij za zmanjšanje energijske revščine in obravnavanje takojšnjega učinka nedavnih zvišanj cen poudarjeni pravični sistemi davkov in socialnih prejemkov, ciljno usmerjeni ukrepi dohodkovne podpore in vključujoče politike obnove. Za socialno pravičen zeleni prehod so potrebni spremljevalni ukrepi politike zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialne politike, ki obravnavajo ta izziv. Komisija namerava decembra 2021 predlagati priporočilo Sveta za obravnavo socialnih in delovnih vidikov podnebnega prehoda.

Visokokakovostno in učinkovito sodelovanje socialnih partnerjev je osnovni pogoj za dobro delovanje evropskega socialnega tržnega gospodarstva, ki zagotavlja bolj trajnostne in vključujoče rezultate politike. Več kot polovica vseh ukrepov na področjih aktivnih politik trga dela in zaščite dohodka, sprejetih od izbruha pandemije, je bila bodisi dogovorjena med socialnimi partnerji bodisi so bili ti vključeni v pogajanja. V smernicah za zaposlovanje je poziv državam članicam, naj zagotovijo pravočasno in tehtno vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje zaposlitvenih, socialnih in po potrebi ekonomskih reform in politik, tudi s podpiranjem njihove večje zmogljivosti. V skladu z nacionalnimi praksami in institucionalnimi okviri je namen sodelovanja s socialnimi partnerji na vseh ravneh izboljšati zasnovo reform in zagotoviti odgovornost zanje. Na splošno je kakovost vključenosti socialnih partnerjev v nacionalne politike zaposlovanja in socialne politike v zadnjih letih ostala stabilna ali se je nekoliko izboljšala, vendar se med državami članicami še vedno precej razlikuje. Pri tem je pomembno in ključno tudi sodelovanje organizacij civilne družbe. To je zlasti pomembno v času, ko je za zagotovitev močnega okrevanja ter podpore zelenemu in digitalnemu prehodu potrebno trdno soglasje. V prihodnje bo za zagotovitev uspešnega izvajanja načrtovanih ukrepov pomembno ustrezno vključevanje socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v izvajanje načrtov za okrevanje in odpornost.

¹² Sporočilo Komisije z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo, [COM \(2021\) 660 final](#).

Ključna vloga socialnih partnerjev pri strategiji okrevanja po krizi zaradi COVID-19

Oblika vključenosti socialnih partnerjev v oblikovanje ukrepov politike, sprejetih leta 2021

Več kot polovica vseh ukrepov na področju neprekinjenega poslovanja, varstva in ohranitve zaposlitve, prilagoditve delovnih mest in zaščite dohodka, sprejetih v letu 2021, je bila dogovorjenih med socialnimi partnerji ali pa so se ti o njih pogajali.

Kakovost vključenosti med državami članicami se močno razlikuje

Opombe: na sliki je 184 primerov zakonodaje ali priporočil in tristranskih sporazumov, sprejetih med 1. januarjem 2021 in 13. septembrom 2021. Vir: Eurofound (2021), podatkovna zbirka COVID-19 EU Policy Watch.

Izidi izobraževanja so še vedno tesno povezani s socialno-ekonomskim ozadjem. Sistemi izobraževanja in usposabljanja v državah članicah so zaradi COVID-19 pod močnim pritiskom. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je med pandemijo še naprej zmanjševal, čeprav počasneje, med državami pa so še vedno razlike. Prve študije in raziskave iz držav članic kažejo znatno izgubo znanja med pandemijo, pri čemer so še posebej prizadete učeče se osebe z manj ugodnim socialno-ekonomskim ozadjem ali osebe z migrantskim ozadjem, ki niso rojene v EU. Poleg neenakega dostopa do spletnega digitalnega izobraževanja je njihovo učenje oviralo na primer manj spodbudno učno okolje doma. Brez povezave s pandemijo ostaja socialno-ekonomsko ali migrantsko ozadje učencev tudi pomemben kazalnik njihove ravni digitalnih znanj in spretnosti. Kar zadeva osnovna znanja in spretnosti, se po določenem napredku v preteklosti delež petnajstletnikov pod pragom uspešnosti spet povečuje. To poudarja pomen zagotavljanja kakovostnega izobraževanja že v zgodnjem obdobju. Kljub povišanju stopnje doseganja terciarne izobrazbe ostajajo v večini držav članic med generacijami socialne razlike v udeležbi v terciarnem izobraževanju. Obstoječa neskladja med ponudbo znanj in spretnosti ter povpraševanjem po njih poudarjajo tudi potrebo po okrepitvi ustreznosti izobraževanja za potrebe trga dela in nadaljnjem povečanju udeležbe v terciarnem izobraževanju, zlasti v sektorjih, kjer povpraševanje narašča, kot so informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) ter

naravoslovje, tehnologija, inženirstvo in matematika. Preprečevanje in zmanjševanje neenakosti pri izidih izobraževanja, povezanih s socialno-ekonomskim ali migrantskim ozadjem, sta ključnega pomena za zagotavljanje enakih možnosti za vse, kar pozitivno vpliva na raven znanj in spretnosti posameznikov ter potencial rasti gospodarstva.

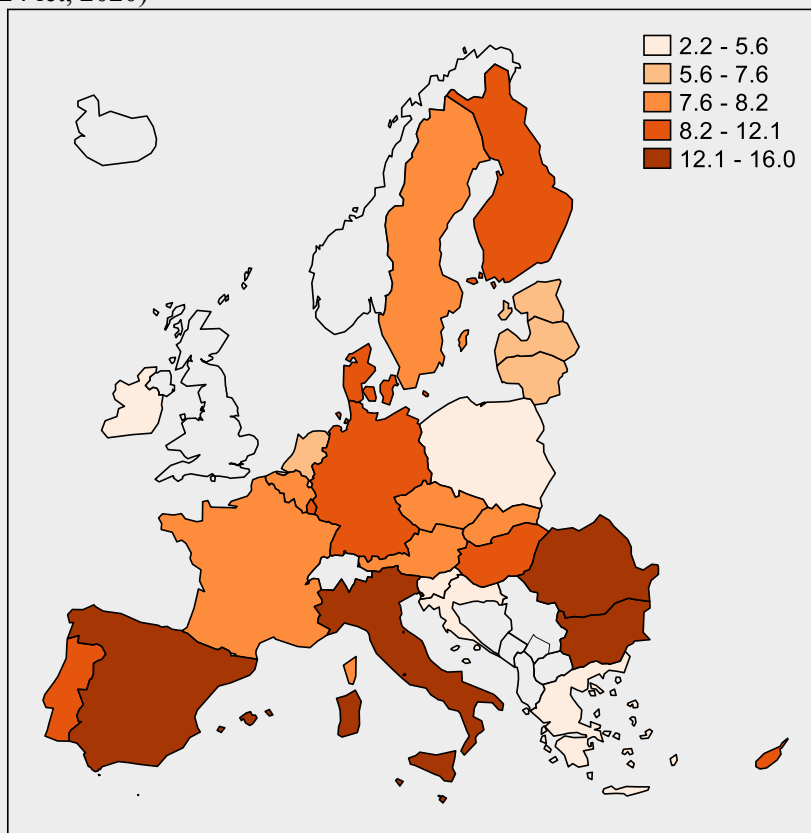
Neenakosti v izobraževanju lahko določajo različna izhodišča na trgu dela in karierne možnosti

Razlika v višini 26,6 odstotne točke pri **bralni pismenosti** med učenci v spodnji in zgornji četrtini indeksa ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa

Socialno-ekonomsko ali migrantsko ozadje učencev sta pomemben kazalnik **ravni njihovih digitalnih znanj in spretnosti**

Pri mladih, ni niso rojeni v EU, je **skoraj trikrat večja verjetnost, da bodo opustili šolanje** pred zaključkom

Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (starost 18–24 let, 2020)

Opomba: nekatere upravne enote na otokih in v najbolj oddaljenih regijah niso zastopane. Vir: Eurostat, EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics za upravne meje.

Razvoj znanj in spretnosti pri odraslih je še vedno daleč od standardne prakse po vsej EU, pri čemer so med državami velike razlike, hude posledice pa so vidne tudi zaradi pandemije; krovni cilj EU do leta 2030 bo podprl nadaljnja prizadevanja, potrebna v zvezi s to razsežnostjo. Zagotavljanje znanj in spretnosti delovne sile za trge dela v prihodnosti zato ostaja velik izziv. Napovedi potreb po znanjih in spretnostih kažejo na spremembo profilov znanj in spretnosti na trgu dela zaradi hitrih tehnoloških sprememb, tudi zaradi zelenega in digitalnega prehoda, ter nadaljnji upad nizko usposobljenih poklicev. To ustvarja nujno potrebo po izpopolnjevanju in preusposabljanju. Glede na navedeno je bil krovni cilj EU za izobraževanje odraslih (v prejšnjem letu) določen na 60 % v primerjavi s

37,4 % iz leta 2016. Udeležba nizko usposobljenih oseb in migrantov v izobraževanju odraslih je ostala precej pod povprečjem. Za povečanje udeležbe odraslih v izobraževanju je potreben celostni pristop, ki usklajeno odpravlja različne ovire, tudi z zbiranjem podatkov o znanjih in spretnostih ter uporabo napovedi potreb v partnerstvu z ustreznimi deležniki. To pomeni združevanje finančne podpore za neposredne stroške, kot so individualne pravice do usposabljanja s plačanim študijskim dopustom in storitvami karijerne orientacije, pa tudi pregled zagotovljenih kakovostnih priložnosti za usposabljanje ter informacije o vrednotenju in certifikaciji znanj in spretnosti.

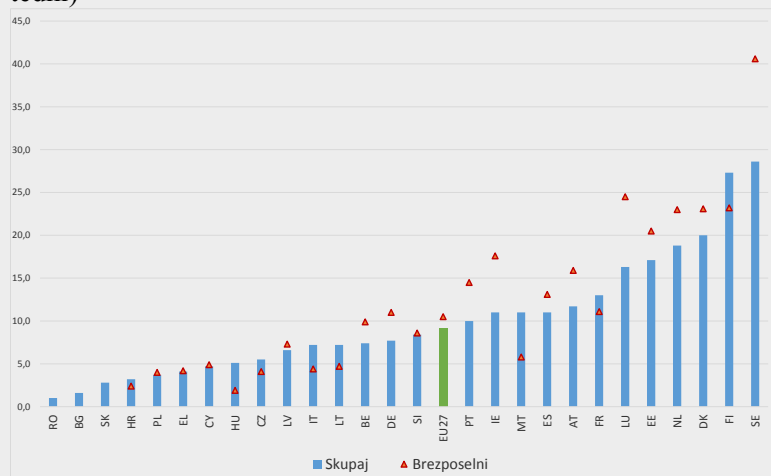
Preusposabljanje in izpopolnjevanje delovne sile sta ključna za olajšanje prehajanj med delovnimi mesti ter podporo zeleni in digitalni preobrazbi

9,2 %
odraslih v
izobraževanju (v
zadnjih štirih tednih) v
EU leta 2020

Od tega le **3,4 %**
nizko
usposobljenih
odraslih

89 %
odraslih v EU
meni, da bi **boljši**
finančni pogoji
spodbudili udeležbo
pri usposabljanju

Stopnja udeležbe celotnega prebivalstva in brezposelnih v izobraževanju odraslih v letu 2020 (v %, 25–64 let, zadnji štirje tedni)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [trng_lfse_02].

Države članice EU so zabeležile omejen napredek pri zagotavljanju osnovnih digitalnih znanj in spretnosti za odrasle, potrebna pa so tudi znatna nadaljnja prizadevanja za napredna digitalna znanja in spretnosti. Pandemija je močno povečala povpraševanje po digitalnih znanjih in spretnostih na vseh ravneh kot prečno zahtevo v številnih poklicih in sektorjih. Najnovejši razpoložljivi podatki za glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov iz leta 2019 kažejo, da je z vsaj osnovnimi digitalnimi znanji in spretnostmi razpolagalo le 56 % odraslih. Kazalnik kaže tudi pomanjkanje konvergence med državami članicami in zelo počasen napredek od leta 2014. Digitalna znanja in spretnosti (na ustrezni ravni) se zahtevajo na več kot 90 % sedanjih delovnih mest in v skoraj vseh sektorjih gospodarstva. Napredek na tem področju je bistvenega pomena, če želi EU zadostiti vse večji potrebi po digitalnih znanjih in spretnostih za vsakodnevno udeležbo v družbi ter posebnim potrebam gospodarstva po strokovnjakih s področja IKT.

Kljub krizi zaradi COVID-19 so skupni dohodki gospodinjstev v državah članicah EU v letu 2020 v povprečju ostali na splošno stabilni zaradi izjemnega hitrega odziva politike na ravni držav članic in EU. Ob izbruhu pandemije se je dohodek gospodinjstev v drugem

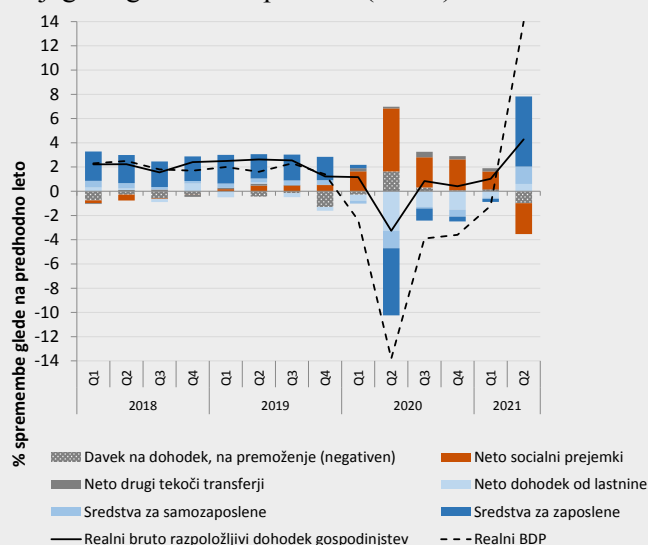
četrtnetu 2020 močno zmanjšal, vendar si je do konca leta opomogel, med letoma 2019 in 2020 pa je na splošno ostal stabilen. Upad je bil najizrazitejši pri sredstvih za zaposlene, pa tudi pri samozaposlenih osebah in pri neto dohodku iz lastnine. V letu 2020 so neto socialni prejemki močno prispevali k skupnemu dohodku in imeli pomembno vlogo pri blaženju splošnega upada dohodka gospodinjstev v drugem četrtnetu, k čemur so do neke mere prispevale tudi prilagoditve davkov na dohodek in premoženje. Ker se je realni BDP medletno zmanjšal za 6 %, ta stabilnost skupnih dohodkov gospodinjstev v letu 2020 kaže na učinkovitost izjemnih diskrecijskih politik, uvedenih za ublažitev socialnih posledic krize, pa tudi avtomatskega stabilizacijskega učinka sistemov socialne zaščite in davčnih sistemov. V drugem četrtnetu leta 2021 so hitro rasli tako realni BDP kot sredstva za zaposlene, in sicer po približno enaki stopnji, kot so se leto pred tem krčili. Na splošno se je realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev v tem četrtnetu povečal bolj, kot se je krčil leto prej, tudi zaradi počasnejšega zmanjševanja neto socialnih prejemkov v primerjavi z drugimi viri dohodka.

Skupni dohodki gospodinjstev so kljub krizi zaradi COVID-19 v letu 2020 v povprečju ostali na splošno stabilni

Dohodkovna neenakost (S80/S20) se je nekoliko zmanjšala ali ostala stabilna v večini držav članic

Delež oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (AROE) je bil v letu 2020 v EU stabilen s približno eno od petih oseb

Rast BDP, rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev in njegove glavne komponente (EU27)

Vir: Eurostat, nacionalna računa [nasq_10_nf_tr] in [namq_10_gdp]. Opombe: glej osrednji del poročila.

Sistemi socialne zaščite so pomagali prebroditi krizo zaradi COVID-19 brez znatnega povečanja tveganja revščine ali dohodkovne neenakosti. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti in vsaka od njenih komponent ter splošna dohodkovna neenakost so med letoma 2019 in 2020 v večini držav na splošno ostali stabilne¹³. To odraža učinek sistemov davkov in socialnih prejemkov ter obsežne javne podpre, vključno s shemami

¹³ Odraža tudi hitre ocene Eurostata za leto 2020 glede stopenj tveganja revščine in trendov dohodkovne neenakosti.

skrajšanega delovnega časa in drugimi ukrepi za ohranitev delovnih mest, ki so bili uvedeni ali podaljšani med krizo zaradi COVID-19, zlasti za ranljive skupine. Zgodnje ocene odhodkov za socialno zaščito v letu 2020 za 19 držav članic¹⁴ kažejo na ravni brez primere in velika povečanja v primerjavi z letom 2019. Kljub nekaterim začasnim ukrepom za izboljšanje dostopa do (ustrezne) socialne zaščite v mnogih državah še vedno obstajajo vrzeli, zlasti za nestandardne delavce in samozaposlene osebe. Nekatere strukturne reforme so napovedane v nacionalnih načrtih, ki so jih predložile države članice za izvajanje priporočila Sveta iz leta 2019 o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite¹⁵.

Tveganje revščine in socialne izključenosti kljub temu ostaja veliko za nekatere skupine prebivalstva, zlasti za družine z otroki, invalide, osebe, ki niso rojene v EU, in Rome. Revščina v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo se je v zadnjem desetletju povečala. V večini držav članic so otroci bolj izpostavljeni revščini (vključno z dolgotrajno revščino) kot odrasli. Za otroke, ki odraščajo v revščini ali socialni izključenosti, je manj verjetno, da bodo uspešni v šoli, dobrega zdravja in da bodo pozneje v življenju v celoti uresničili svoj potencial. V akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic je bil predstavljen dopolnilni cilj krovnega cilja do leta 2030 glede zmanjšanja revščine, in sicer zmanjšanje števila otrok, izpostavljenih revščini ali socialni izključenosti, za vsaj 5 milijonov do leta 2030. V nekaterih državah članicah je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih, ki odraščajo z enim staršem, ali v družinah z več kot tremi otroki ali z migrantskim ali romskim ozadjem, do trikrat večja kot pri drugih otrocih. S priporočilom Sveta z dne 14. junija 2021 je bilo vzpostavljeno evropsko jamstvo za otroke, da bi preprečili socialno izključenost otrok in se borili proti njej z zagotavljanjem dostopa do sklopa ključnih storitev. Osebe, ki niso rojene v EU, so prav tako bolj izpostavljene tveganju revščine ali socialne izključenosti. Velika večina Romov živi pod nacionalnim pragom revščine. Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški se je pred krizo po vsej EU nenehno zniževala, vendar so razmere še vedno kritične za ljudi, ki živijo pod pragom revščine. Leta 2020 je približno desetina prebivalstva EU živela v gospodinjstvih, ki so za stanovanjske stroške porabila 40 % ali več svojega (ekvivalentnega) razpoložljivega dohodka. Pri prebivalstvu s tveganjem revščine je bila stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški precej višja s pomembnimi razlikami med državami članicami.

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine je v EU27 od leta 2015 stabilen, vendar so se tik pred krizo pokazale razlike. V EU so socialni transferji (brez pokojnin) v povprečju zmanjšali stopnjo tveganja revščine za približno tretjino. Vendar so med državami članicami so precejšnje razlike, od približno 16 % do več kot 50 %. Med letoma 2019 in 2020 so se razlike med državami članicami povečale. V smislu pokritosti s socialno zaščito obstajajo precejšnje razlike, zlasti med nestandardnimi delavci in samozaposlenimi osebami, medtem ko se je denarna socialna pomoč na podlagi minimalnega dohodka kot odstotek praga revščine v letu 2019 znižala skoraj v vseh državah članicah. Ravni minimalnega dohodka so v 12 državah članicah precej nižje od 60 % praga revščine. Komisija namerava leta 2022 predlagati priporočilo Sveta o minimalnem dohodku, da bi učinkovito podprla in dopolnila politike držav članic.

¹⁴ Eurostat, [Zgodnje ocene – socialna zaščita – Eurostat \(europa.eu\)](#), ki zajemajo Belgijo, Bolgarijo, Češko, Nemčijo, Dansko, Estonijo, Irsko, Francijo, Hrvaško, Italijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Malto, Avstrijo, Poljsko, Portugalsko, Slovenijo in Švedsko.

¹⁵ [Priporočilo Sveta \(2019/C 387/01\) z dne 8. novembra 2019.](#)

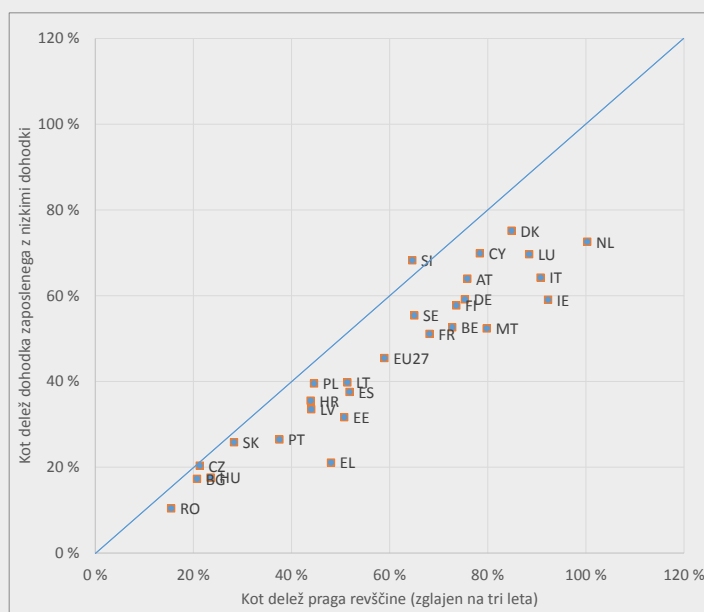
Razlike med ustreznostjo mrež socialne varnosti med državami članicami

Denarna socialna pomoč na podlagi minimalnega dohodka kot odstotek praga revščine se je med letoma 2018 in 2019 zmanjšala v 16 državah članicah

Denarna socialna pomoč na podlagi minimalnega dohodka v letu 2019 v višini manj kot polovice praga revščine v tretjini držav članic

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se med državami članicami giblje med 16 % in 52 %

Neto dohodek prejemnikov minimalnega dohodka kot odstotek praga tveganja revščine (zglajen na tri leta) in dohodka zaposlenega z nizko plačo (dohodkovno leto 2019)

Vir: izračun GD EMPL na podlagi mikropodatkov EU-SILC. Opomba: podatki za Irsko za denarno socialno pomoč na podlagi minimalnega dohodka odražajo dohodkovno leto 2020. Prag AROP SILC 2020 za Irsko, Luksemburg in Latvijo za leto 2020 še ni na voljo. Diagram se nanaša na samske osebe brez otrok. Neto dohodek prejemnika minimalnega dohodka lahko poleg minimalnega dohodka vključuje tudi druge vrste prejemkov (npr. stanovanjske dodatke). Upoštevani zaposleni z nizkimi dohodki prejema 50 % povprečne plače in dela s polnim delovnim časom.

Začetni dokazi ne glede na pandemijo kažejo, da so bile neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju v večini držav članic leta 2020 na splošno stabilne, vendar so razlike med njimi precejšnje. Nekatere skupine, kot so osebe, ki živijo v gospodinjstvih z nizkimi dohodki, ali osebe z migrantskim ozadjem, so pogostejše bolj ranljive zaradi neizpolnjenih zdravstvenih potreb, čeprav se obseg vrzeli v primerjavi s celotnim prebivalstvom v državah članicah razlikuje. Še vedno bi lahko prihajalo do izzivov, povezanih z odložitvijo zdravstvenih postopkov in znatno prekinitvijo rutinske oskrbe pacientov, kar je povezano tudi z neizpolnjenimi zdravstvenimi potrebami, ki so bile na začetku krize zaradi COVID-19 večje. Zaradi izbruha pandemije je bila v ospredje postavljena potreba po krepitevi odpornosti, kakovosti in dostopnosti zdravstvenega varstva.

Staranje prebivalstva naj bi povzročilo močno povečanje povpraševanja po storitvah dolgotrajne oskrbe. V povprečju je leta 2019 v EU 26,6 % ljudi v starostni skupini 65 let ali več, ki so živeli v zasebnih gospodinjstvih, potrebovalo dolgotrajno oskrbo. Krepitev dostopa do formalne dolgotrajne oskrbe je pomembna za zagotavljanje socialne pravičnosti in enakosti spolov ter je tudi priložnost za ustvarjanje delovnih mest. Kakovostne storitve dolgotrajne oskrbe na domu in v skupnosti so pomembne za zagotavljanje dostopne alternative bivalni oskrbi za vse. Gospodinjstva, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, imajo pogosto omejen dostop do formalnih storitev oskrbe na domu, saj jim te niso cenovno dostopne ali preprosto niso na voljo. Leta 2019 je v EU 46,5 % ljudi, starih 65 let ali več, ki so imeli resne težave pri dejavnostih osebne oskrbe ali gospodinjskih opravilih, poročalo, da

pri takih dejavnostih njihova potreba po pomoči ni bila izpolnjena. Ta odsotnost pomoči je bila precej izrazitejša pri tistih iz najnižjega dohodkovnega kvintila. Pomanjkanje dostopa do formalne oskrbe lahko pomeni neizpolnjene potrebe po oskrbi ali breme za neformalne oskrbovalce (večinoma ženske), ki zagotavljajo največji delež oskrbe. Na splošno se ustreznost socialne zaščite glede na potrebe po dolgotrajni oskrbi med državami precej razlikuje, osebe z zadevnimi potrebami pa se lahko srečujejo z zelo visokimi samoplačniškimi izdatki za formalno dolgotrajno oskrbo, tudi po prejemu socialnih prejemkov.

Demografske spremembe še naprej pomenijo dolgoročne izzive za pokojninske sisteme.

V letu 2020 se ustreznost pokojnin na splošno ni spremenila. Pokojninska vrzel med spoloma ostaja velika, čeprav se je v zadnjih desetih letih postopno zmanjševala. Reforme bi morale biti usmerjene v vzpostavitev vključujočih pokojninskih sistemov, ki bi moškim in ženskam ter osebam z različnimi vrstami pogodb in v različnih gospodarskih dejavnostih zagotovili ustrezen dostop, hkrati pa zagotovili ustrezen dohodek v starosti in ohranili vzdržnost javnih financ.

Države članice bi morale sprejeti ukrepe za reševanje izzivov v zvezi s politiko zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialno politiko, ki so opredeljeni v tem skupnem poročilu o zaposlovanju. Analiza, predstavljena v poročilu, poudarja številna prednostna področja za ukrepe politike. Njihov cilj bi moral biti spodbujanje vključujočega okrevanja s spodbujanjem ustvarjanja delovnih mest, lajšanjem prehodov iz brezposelnosti v zaposlitev in med sektorji, izboljšanjem ekonomske in socialne odpornosti ter zagotavljanjem pravičnega zelenega in digitalnega prehoda ob hkratnem napredovanju pri doseganju krovnih ciljev EU do leta 2030 glede zaposlovanja, znanj in spretnosti ter zmanjšanja revščine.

V skladu s smernicami za zaposlovanje so države članice pozvane, naj:

- postopoma preidejo z ukrepov za izredne razmere na ukrepe za okrevanje na trgih dela ter sprejmejo ukrepe za spodbujanje večje udeležbe na trgu dela in ponovno aktiviranje delavcev, ki jih je pandemija najbolj prizadela;
- razvijejo usklajene svežnje politik spodbud za zaposlovanje in prehod, ukrepe za izpopolnjevanje in preusposabljanje ter okrepljeno podporo služb za zaposlovanje za prehajanje med delovnimi mesti v skladu s priporočilom za učinkovito aktivno podporo zaposlovanju;
- okrepijo učinkovitost in uspešnost aktivnih politik trga dela in javnih služb za zaposlovanje, vključno z naložbami v digitalno infrastrukturo in storitve (ob hkratnem zagotavljanju dostopnosti), napovedovanje potreb po znanjih in spretnostih ter zbiranje podatkov o njih (tudi v zvezi z zelenim in digitalnim prehodom), sisteme profiliranja in ustrezno usposabljanje osebja;
- izboljšajo možnosti mladih na trgu dela s spodbujanjem vključujočega in kakovostnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter terciarnega izobraževanja; zagotavljajo ciljno usmerjeno podporo službam za zaposlovanje (vključno z mentorstvom, orientacijo in svetovanjem) ter podpirajo kakovostna vajeništva in pripravništva (zlasti v malih in srednjih podjetjih) v skladu z okrepljenim jamstvom za mlade;
- zagotovijo enakost spolov in okrepijo udeležbo žensk na trgu dela, tudi s politikami za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, dostop do cenovno dostopne in kakovostne dolgotrajne oskrbe ter storitev predšolske vzgoje in varstva; in zagotovijo,

da imajo starši in druge osebe z oskrbovalskimi obveznostmi možnost koriščenja dopusta iz družinskih razlogov in prožnih ureditev dela, hkrati pa spodbujajo uravnoteženo koriščenje teh pravic med ženskami in moškimi;

- izboljšajo učne izide in zmanjšajo neenakosti v izobraževanju in usposabljanju; razširijo dostop do terciarnega izobraževanja (zlasti za prikrajšane skupine); preprečijo zgodnje opuščanje šolanja; dodatno povečajo udeležbo v terciarnem izobraževanju in njegovo ustreznost za trg dela, s posebnim poudarkom na sektorjih, kot sta IKT ter naravoslovje, tehnologija, inženirstvo in matematika, tudi z mikrokvalifikacijami;
- vlagajo v izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslih, zlasti v znanja in spretnosti, potrebna za digitalni in zeleni prehod, in sicer z okrepitevijo določb o individualnih pravicah do usposabljanja, zlasti prek individualnih izobraževalnih računov, podpiranjem obsežnih javno-zasebnih partnerstev z več akterji v okviru pakta za znanja in spretnosti ter koalicije za digitalna znanja in spretnosti ter delovna mesta, z zagotavljanjem večjih spodbud podjetjem in delavcem za izpopolnjevanje in preusposabljanje ter vlaganjem v infrastrukturo in opremo, vključno z digitalno;
- spodbujajo digitalne kompetence učencev in odraslih ter povečajo nabor digitalnih talentov na trgu dela z razvojem ekosistemov digitalnega izobraževanja in usposabljanja, ki jih podpirajo ključni dejavniki, kot so visokohitrostna povezljivost za šole, oprema in usposabljanje učiteljev; podpirajo institucije s strokovnim znanjem o digitalizaciji s posebnim poudarkom na vključevanju in zmanjševanju digitalne vrzeli;
- uvedejo reforme ureditev trga dela ter sistemov davkov in socialnih prejemkov, da bi se zagotovilo zmanjšanje segmentacije trga dela in spodbudilo ustvarjanje kakovostnih delovnih mest; zagotovijo, da imajo delavci z nestandardnimi oblikami zaposlitve in samozaposlene osebe dostop do ustrezne socialne zaščite v skladu s priporočilom Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite;
- zagotovijo, da so delovna okolja varna in dobro prilagojena zahtevam obdobja po pandemiji ter da so dostopne prožne ureditve dela;
- zagotovijo socialno pravičen proces prehoda;
- spodbujajo kolektivna pogajanja, socialni dialog in vključevanje socialnih partnerjev, tudi v zvezi z izvajanjem načrtov za okrevanje in odpornost;
- vsem otrokom, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, zagotovijo brezplačen in učinkovit dostop do zdravstvenega varstva, predšolske vzgoje in varstva, izobraževanja in šolskih dejavnosti, učinkovit dostop do zdrave prehrane in ustreznih stanovanj v skladu s Priporočilom Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke.
- vlagajo v ustrezne in vzdržne sisteme socialne zaščite za vse, vključno s shemami minimalnega dohodka, podpirajo reforme za ohranitev in okrepitev ravni zaščite ter izboljšajo zaščito tistih, ki niso vključeni ali niso zadostno kriti; izboljšajo ustreznost nadomestil oziroma prejemkov, prenosljivost pravic, dostop do kakovostnih storitev in podpore za vključevanje tistih, ki so sposobni delati, na trg dela; okrepijo zagotavljanje kakovostnih, cenovno dostopnih in trajnostnih storitev dolgotrajne oskrbe; ocenijo porazdelitveni učinek politik;
- zagotovijo vključujoče in vzdržne pokojninske sisteme, ki bi moškim in ženskam ter osebam z različnimi vrstami pogodb in v različnih gospodarskih dejavnostih zagotovili ustrezen dostop, hkrati pa zagotovili ustrezen dohodek v starosti;
- obravnavajo brezdomstvo kot skrajno obliko revščine; spodbujajo naložbe v prenovalne stanovanjske stavbe in socialnih stanovanj; po potrebi olajšajo dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih stanovanj, socialnih stanovanj ali zagotovijo pomoč pri pridobitvi stanovanj;

- vlagajo v zmogljivost zdravstvenih sistemov, vključno s primarnim zdravstvenim varstvom, usklajevanjem oskrbe, zdravstvenim osebjem in e-zdravjem; zmanjšajo samoplačniške izdatke, izboljšajo kritje z zdravstvenim varstvom in spodbujajo izpopolnjevanje in preusposabljanje zdravstvenih delavcev.

Financiranje EU, tudi prek Evropskega socialnega sklada plus, Evropskega sklada za regionalni razvoj in mehanizma za okrevanje in odpornost, podpira države članice pri krepitvi izvajanja ukrepov politike na teh področjih.

Celovito in ambiciozno izvajanje reform in naložb iz nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost bo ključnega pomena za zagotovitev učinkovite podpore okrevanju ter pravičnemu zelenemu in digitalnemu prehodu. Pomembno bo prispevalo k obravnavanju izzivov politike zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialne politike, opredeljenih v priporočilih za posamezne države v okviru evropskega semestra. Ukrepi, povezani s temi področji, v nacionalnih načrtih, ki jih je Svet že odobril, znašajo približno 135 milijard EUR, kar je približno 30 % skupnih dodeljenih finančnih sredstev iz teh odobrenih načrtov, kar bo pomembno prispevalo k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic.

PREGLED TRENDOV IN IZZIVOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI

1.1 Trendi na trgu dela

Okrevanje trga dela se utrjuje, vendar se zaposlenost še ni vrnila na raven pred krizo. V drugem četrtletju leta 2021 je bilo v EU skupno zaposlenih 207,5 milijona ljudi¹⁶. To je 4,1 milijona več kot v drugem četrtletju leta 2020, a še vedno za dva milijona manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019. Potem ko je stopnja delovne aktivnosti (20–64 let) v drugem četrtletju leta 2020 dosegla najnižjo točko 71,6 %, se je delno zvišala, in sicer na 72,8 % v drugem četrtletju leta 2021, kar je še vedno pod najvišjo vrednostjo 73,3 % v zadnjem četrtletju leta 2019. Na letni ravni je stopnja delovne aktivnosti v EU leta 2020 znašala 72,5 %, kar je 0,7 odstotne točke pod vrednostjo iz leta 2019. V nekaterih gospodarskih dejavnostih so stopnje zaposlenosti še vedno precej nižje kot pred krizo. Zlasti trgovina, promet, nastanitvena in gostinska dejavnost imajo v drugem četrtletju leta 2021 še vedno 2,3 milijona manj zaposlenih kot v zadnjem četrtletju leta 2019 (zmanjšanje za 4,5 %), sledi jim proizvodnja (zmanjšanje za 2,5 %). Nasprotno so sektorji, kot sta gradbeništvo ter informacijske in komunikacijske dejavnosti, že znova dosegli ravni zaposlenosti pred pandemijo¹⁷. Na splošno naj bi se zaposlenost v letu 2021 povečala za 0,8 %, v letu 2022 pa za 1 %, preden naj bi se v letu 2023 nekoliko umirila, in sicer z 0,6 %¹⁸. Cilj EU, da bi bilo do leta 2030 zaposlenih vsaj 78 % prebivalstva, starega 20–64 let, odraža skupno zavezo vključujočemu okrevanju s številnimi novimi delovnimi mesti (glej oddelek 1.4).

Hkrati se je stopnja prostih delovnih mest po začetnem upadu zaradi krize zaradi COVID-19 do zdaj povišala na skoraj rekordno raven¹⁹. Pred krizo, tj. v drugem četrtletju leta 2019, je stopnja prostih delovnih mest v EU27 znašala 2,4 %. Zaradi zaježitvenih ukrepov za odziv na pandemijo in s tem povezane zaustavitve ali upočasnitve gospodarskih dejavnosti se je stopnja prostih delovnih mest znižala. Stopnja je v drugem četrtletju leta 2020 v EU27 padla na 1,6 %, kar je najnižje od prvega četrtletja leta 2016. Od takrat raste in je v drugem četrtletju leta 2021 dosegla 2,3 %, torej je skoraj v celoti izničila posledice pretresa zaradi COVID-19. Čeprav je običajno, da se prosta delovna mesta na ciklična nihanja odzivajo hitreje kot brezposelnost, trendi in informacije iz raziskave (tj. Eurofound) kažejo, da je treba skrbno spremljati morebitno pomanjkanje delovne sile (glej oddelek 2.1).

Hiter odziv politike je pomagal zaježiti učinek na trg dela v okviru krize zaradi COVID-19²⁰. Pandemija je povzročila krizo v javnem zdravju, ki je močno vplivala na gospodarsko dejavnost, trge dela in družbo. Stopnja brezposelnosti (15–74 let) se je povečala s 6,6 % v

¹⁶ Podatki o skupni zaposlenosti izhajajo iz nacionalnih računov (domači koncept); drugi podatki so vzeti iz ankete o delovni sili. V tem oddelku so uporabljeni sezonsko prilagojeni četrtletni podatki.

¹⁷ Glej Evropska komisija (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe Annual Review 2021* (Razvoj trga dela in plač v Evropi, letni pregled 2021) (v pripravi).

¹⁸ Evropska komisija (2021), *European Economic Forecast, Autumn 2021* (Evropska gospodarska napoved iz jeseni 2021), Institutional Paper 160.

¹⁹ Stopnja prostih delovnih mest je skupno število prostih delovnih mest, izraženo kot odstotek vsote zasedenih in prostih delovnih mest.

²⁰ Za podrobnosti glej *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021) (na voljo na spletnem naslovu: <https://op.europa.eu/s/tYkn>) in *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021* (Razvoj trga dela in plač v Evropi, letni pregled 2021) (v pripravi).

zadnjem četrtnem leta 2019 (najnižja raven v EU27 do zdaj) na 7,6 % v tretjem četrtnem leta 2020. V euroobmočju je bila stopnja brezposelnosti nekoliko višja in je v tretjem četrtnem leta 2020 znašala 8,5 % (1,1 odstotne točke nad vrednostjo v zadnjem četrtnem leta 2019). Pred kratkim sta omilitev zaježitvenih ukrepov in uvedba kampanj cepljenja pripomogli k ponovnemu zagonu gospodarstev EU ter prispevali k znižanju stopnje brezposelnosti na 7,3 % v drugem četrtnem leta 2021 (8 % v euroobmočju). Na splošno je povečanje brezposelnosti ostalo pod ravno, ki bi jo bilo mogoče pričakovati glede na obseg učinka COVID-19 na gospodarstvo. To je posledica ukrepov politike, ki so jih uvedle države članice, tudi s podporo sredstev EU (zlasti instrumenta SURE, pa tudi pomoči REACT-EU in naložbenih pobud v odziv na koronavirus, tj. CRII in CRII+), pa tudi posledica neaktivnosti ljudi, ki so zapustili trg dela, saj je iskanje zaposlitve postalo težje, zaradi česar so mnogi prenehali iskati zaposlitev. Najnovejši mesečni podatki kažejo, da se je stopnja brezposelnosti v EU septembra 2021 dodatno znižala na 6,7 % (7,4 % v euroobmočju), s čimer se je približala ravni pred krizo. Vendar so med državami članicami velike razlike (glej oddelek 2.1). Poleg tega je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v EU v drugem četrtnem leta 2021 dosegla 2,9 % aktivnega prebivalstva, kar pomeni zmerno, a stalno naraščanje v primerjavi z rekordno nizko stopnjo v drugem četrtnem leta 2020 (2 %).

Skupno število opravljenih delovnih ur se je po strmем upadu po izbruhu pandemije delno dvignilo, vendar je še vedno pod ravno pred krizo. V drugem četrtnem leta 2021 je število ur še vedno znašalo 82,8 milijarde. To je 9,7 milijarde ur več od rekordno nizkega števila v drugem četrtnem leta 2020 (73,1 milijarde), predvsem zaradi boljših razmer na trgu dela, podaljšanja možnosti dela na daljavo in zmanjšanja tedenskih odsotnosti z dela (z 19,4 % skupne zaposlenosti v drugem četrtnem leta 2020 na 10,5 % v drugem četrtnem leta 2021). Vendar je to še vedno skoraj 2,5 milijarde ur manj od najvišje vrednosti, dosežene v prvem četrtnem leta 2019, kar še vedno kaže na vlogo, ki jo imajo ali so jo imele sheme skrajšanega delovnega časa ali začasnega čakanja na delo za številne delavce, skupaj z omejitvami pri odpuščanju, ki jih je več držav članic uvedlo za pomoč pri ohranitvi delovnih mest (glej oddelek 2.1). Število opravljenih delovnih ur na zaposlenega se je v EU v zadnjem desetletju počasi, a stalno zmanjševalo, pri čemer so glavni dejavniki razširitev dela s krajšim delovnim časom in druge prožne ureditve dela (tj. pogodbe o delu brez določenega obsega delovnih ur ali delo na zahtevo v okviru platformnega dela).

Izbruh pandemije COVID-19 je ustavil pozitiven trend stopnje aktivnosti v zadnjih letih. Stopnja aktivnosti v EU za osebe, stare 20–64 let, je leta 2020 znašala 77,8 %, kar je 0,5 odstotne točke manj kot leta 2019. Vendar se je v drugem četrtnem leta 2021 znova dvignila na 78,3 %, kar je v skladu z vrednostmi, zabeleženimi pred krizo. V ozadju te skupne vrednosti je bilo ugotovljeno povečanje pri ženskah (na 72,7 %, kar je 0,3 odstotne točke več kot v zadnjem četrtnem leta 2019), medtem ko je bilo pri moških zabeleženo zmanjšanje (na 84 %, kar je 0,3 odstotne točke pod vrednostjo za zadnje četrtnje leta 2019). Rezultati so najbolj pozitivni v starostni skupini 55–64 let, saj se je številka na vrhuncu krize le rahlo zmanjšala, podatki v drugem četrtnem leta 2021 pa so bili nad ravnimi pred pandemijo.

Čeprav se je stopnja delovne aktivnosti žensk ob krizi zaradi COVID-19 znižala nekoliko manj od stopnje delovne aktivnosti moških, še vedno obstajajo znatne razlike med spoloma. Leta 2020 se je stopnja delovne aktivnosti žensk (starih 20–64 let) znižala na 66,9 %, kar je 0,5 odstotne točke manj kot leta 2019, medtem ko se je pri moških znižala na 78 %, kar je 0,9 odstotne točke pod vrednostjo iz leta pred tem. Četrtno se je stopnja delovne aktivnosti žensk znižala s 67,4 % v zadnjem četrtnem leta 2019 na 66,1 % v drugem četrtnem leta 2020, vendar se je do drugega četrtnja leta 2021 dvignila na 67,2 %. Stopnja delovne aktivnosti moških je v drugem četrtnem leta 2021 znašala 78,3 %, kar je 0,8 odstotne

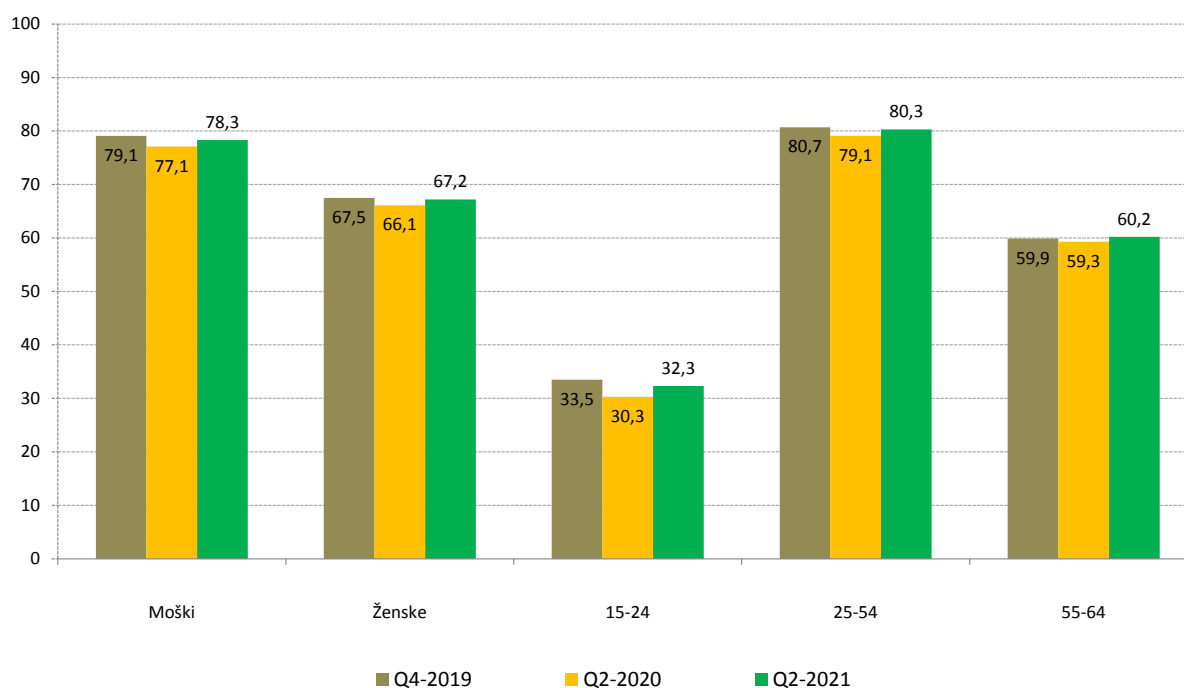
točke pod vrednostjo v zadnjem četrtnem leta 2019. Zaradi tega razvoja se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma nekoliko zmanjšala, in sicer za 11,1 odstotne točke v drugem četrtnem leta 2021 v primerjavi z 11,6 odstotne točke v zadnjem četrtnem leta 2019 (v letih 2020 in 2019 letno za 11,1 odstotne točke oz. 11,5 odstotne točke).

Kriza je močno vplivala na rezultate mladih na trgu dela, čeprav se njihov položaj od konca leta 2020 izboljšuje. Stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) je leta 2020 v EU dosegla 17,1 %, kar je 1,8 odstotne točke več kot leta 2019. V drugem četrtnem leta 2021 je stopnja brezposelnosti mladih znašala 17,4 %, kar je 2,6 odstotne točke več kot v zadnjem četrtnem leta 2019, vendar za 1 odstotno točko manj od najvišje vrednosti, dosežene v tretjem četrtnem leta 2020. Na splošno je bilo v drugem četrtnem leta 2021 v EU brezposelnih približno 3,2 milijona mladih (15–24 let), tj. 5,1 milijona, če se upoštevajo vsi NEET, in 9,4 milijona, če se upošteva večja starostna skupina od 15 do 29 let. Četrtni delež NEET za to starostno skupino je v EU v drugem četrtnem leta 2021 znašal 13,2 % (0,7 odstotne točke več kot v zadnjem četrtnem leta 2019, a 1,5 odstotne točke manj od najvišje vrednosti iz drugega četrtrja leta 2020).

Starejši delavci so posledice krize zaradi COVID-19 na trgu dela prestali boljše kot druge skupine. Stopnja delovne aktivnosti starejših delavcev (55–64 let) je od izbruha COVID-19 ostala razmeroma stabilna. V drugem četrtnem leta 2021 je dosegla 60,2 %, kar je 0,4 odstotne točke nad ravno iz zadnjega četrtrja leta 2019, pri čemer se je trend v zadnjem desetletju stalno povečeval. Stopnja delovne aktivnosti odraslih v starostni skupini 25–54 let je v drugem četrtnem leta 2021 znašala 80,3 %, kar je še vedno nekoliko pod ravno pred pandemijo (80,8 % v zadnjem četrtnem leta 2019). Stopnja brezposelnosti oseb v starostni skupini 55–74 let v EU se je zmerno povečala, in sicer s 4,7 % v zadnjem četrtnem leta 2019 na 5,3 % v drugem četrtnem leta 2021.

Slika 1: Vpliv krize na zaposlenost se razlikuje po starostnih skupinah

Stopnje delovne aktivnosti po spolu in starostnih skupinah v EU27, sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki (v %)

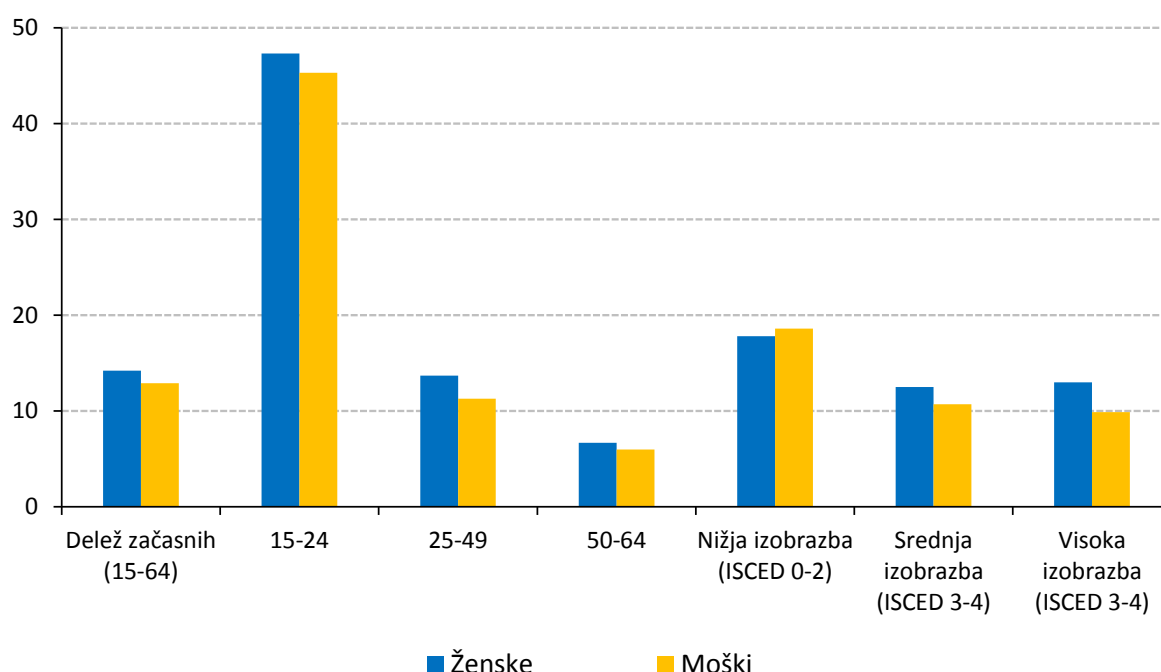

Opomba: prekinitev časovne vrste iz prvega četrtrja leta 2021.
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsi_emp_q].

Kriza je še posebej prizadela delavce z nestandardnimi oblikami zaposlitve in samozaposlene osebe. Od skupnega števila zaposlenih (starih 20–64 let) v EU leta 2020 (161,6 milijona) jih je imelo približno 19,9 milijona (12,4 %) pogodbo o zaposlitvi za določen čas (1,3 odstotne točke manj od vrednosti iz leta 2019). V drugem četrtletju leta 2021 je bilo približno 21,3 milijona delavcev (20–64, sezonsko prilagojeni podatki) zaposlenih za določen čas, kar je še vedno 0,8 milijona zaposlenih manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019. Ta delež je veliko večji med mladimi (15–24 let) kot pri preostalem prebivalstvu, precej večji pa je pri nizko usposobljenih v primerjavi s srednje in visoko usposobljenimi. Delež neprostoVOLJNIH zaposlitev za določen čas se je v primerjavi z letom 2019 še naprej zmanjševal (za 1,1 odstotne točke) in leta 2020 dosegel 6,8 %. Delež pogodb o zaposlitvi za določen čas v skupnem številu zaposlenih (20–64 let) se je z nizke ravni v drugem četrtletju leta 2020 (10,1 %) povečal na 11,3 % v drugem četrtletju leta 2021. Število zaposlenih s krajšim delovnim časom se je v letu 2020 stalno povečevalo. Zato je delež delavcev s krajšim delovnim časom (20–64 let) v skupnem številu zaposlenih v drugem četrtletju leta 2021 dosegel 17,7 % (0,6 odstotne točke pod vrednostjo v zadnjem četrtletju leta 2019). Delež neprostoVOLJNIH zaposlitev s krajšim delovnim časom se je v letu 2020 zmanjšal na 25 % (1,5 odstotne točke manj kot leta 2019). Od začetka pandemije v prvem četrtletju leta 2020 se je število samozaposlenih oseb zmanjšalo za 0,7 milijona (z 25,8 milijona na 25,1 milijona v drugem četrtletju leta 2021).

Slika 2: Pogodbe o zaposlitvi za določen čas se razlikujejo glede na starostno skupino in raven usposobljenosti

Delež zaposlenih s pogodbami za določen čas po starosti in ravni izobrazbe v EU27 (2020)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsq_etgar], [lfsa_etpgan] in [lfst_r_e2tgaedcu].

Kriza je močno vplivala na rezultate oseb, ki niso rojene v EU, na trgu dela. Leta 2020 je stopnja delovne aktivnosti (20–64 let) oseb, ki niso rojene v EU, znašala 65,3 %, kar je 2,4 odstotne točke pod vrednostjo iz leta 2019 in 8,2 odstotne točke manj kot pri osebah, rojenih v EU. Stopnja brezposelnosti (15–74 let) oseb, ki niso rojene v EU, je leta 2020 znašala 12,3 %, kar je več od leta pred tem, ko je znašala 10,8 %. Podatki o brezposelnosti

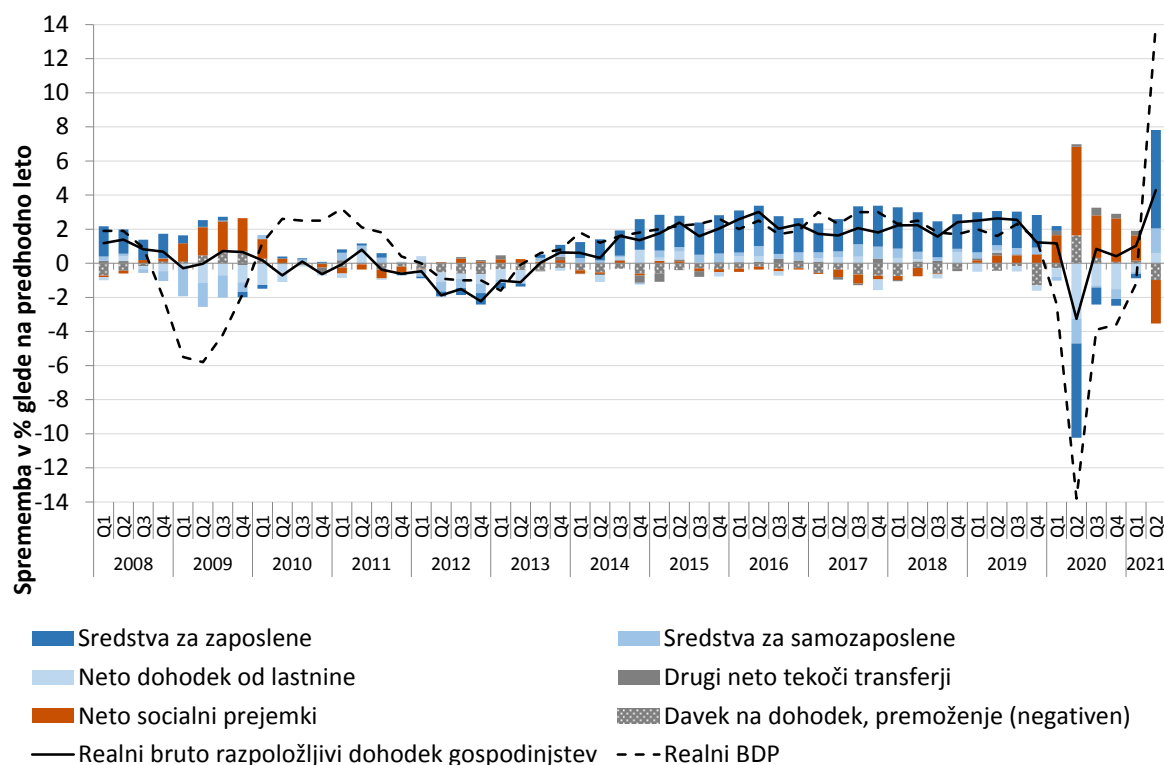
kažejo tudi povečanje s 13,5 % v drugem četrtletju leta 2020 na 13,9 % v drugem četrtletju leta 2021.

1.2 Trendi na socialnem področju

Dohodki gospodinjštev v državah članicah EU so v letu 2020 kljub krizi zaradi COVID-19 ostali na splošno stabilni zaradi hitrega odziva politike. Ko je izbruhnila pandemija, se je v drugem četrtletju leta 2020 realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjštev močno zmanjšal, in sicer za 3,3 % (medletno), vendar se je do konca leta znova dvignil ter med letoma 2019 in 2020 na splošno ostal stabilen (z zmanjšanjem 0,25 %). Najbolj so se zmanjšala sredstva za zaposlene (–5,5 %), močan upad pa je bil tudi pri prejemkih samozaposlenih oseb (–1,4 %) in neto dohodku iz lastnine (–3,3 %) – glej sliko 3. V letu 2020 so neto socialni prejemki močno prispevali k skupnemu dohodku in imeli pomembno vlogo pri blaženju splošnega upada dohodka gospodinjštev v drugem četrtletju, k čemur so do neke mere prispevale tudi prilagoditve davkov na dohodek in premoženje. Ta trend se je nadaljeval tudi v drugem in tretjem četrtletju leta 2020 ter v prvem četrtletju leta 2021, pri čemer je rast dohodka iz socialnih prejemkov več kot izravnala zmanjšanje sredstev za zaposlene in prejemkov samozaposlenih oseb (ki so se v primerjavi s padcem v drugem četrtletju znatno zmanjšali) ter zmanjšanje neto dohodka iz lastnine. Glede na padec tržnih dohodkov in medletno zmanjšanje realnega BDP za 6 % ta stabilnost skupnih dohodkov gospodinjštev kaže na podporo, zagotovljeno z izjemnimi diskrecijskimi politikami, uvedenimi za ublažitev socialnih posledic krize, in avtomatskimi stabilizacijskimi učinki sistemov socialne zaščite in davčnih sistemov. Spremembe v drugem četrtletju leta 2021 so bile prelomne: hitro so se povečevali tako BDP kot sredstva za zaposlene, in sicer po približno enaki stopnji, kot so se leto pred tem v drugem četrtletju leta 2020 krčili. Na splošno se je realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjštev povečal bolj kot leto prej skrčil, tudi zaradi počasnejšega zmanjševanja neto socialnih prejemkov v primerjavi z drugimi viri dohodka.

Slika 3: Splošna stabilnost skupnih dohodkov gospodinjštev v EU v kontekstu krize zaradi COVID-19 je bila v povprečju rezultat odziva politike brez primere

Rast BDP, rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev in njegove glavne komponente (EU27)

Opombe: izračuni GD EMPL. Nominalni realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev je bil deflaciran z uporabo indeksa cen izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo. Realna rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev za EU je ocenjena kot tehtano povprečje vrednosti držav članic za tiste z razpoložljivimi četrtletnimi podatki na podlagi ESR 2010 (skupaj 95 % bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev v EU).

Vir: Eurostat, nacionalna računa [[nasq_10_nf_tr](#)] in [[namq_10_gdp](#)]. Podatki niso sezonsko prilagojeni.

V celoti je dohodkovna neenakost v večini držav članic ostala na splošno stabilna. V skladu z Eurostatovimi hitrimi ocenami²¹ je povprečno razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20) v EU v letu 2020 ostalo stabilno ali pa se je nekoliko zmanjšalo. To je bil ponovno rezultat obsežne javne podpore in velike avtomatske stabilizacije, ki je ublažila posledice krize, zlasti za ranljive skupine. Medtem ko se je dohodek iz zaposlitve po ocenah zmanjšal za 10 % v prvem dohodkovnem kvintilnem razredu in 2 % v petem, je bil skupni učinek na razpoložljivi dohodek večinoma omejen v celotni porazdelitvi dohodka, in sicer zaradi ugodnega izravnalnega učinka sistemov davkov in socialnih prejemkov ter delovanja skrajšanega delovnega časa in drugih shem za ohranitev delovnih mest.

Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je v prvem letu krize zaradi COVID-19 ostal na splošno stabilen. Leta 2020 je bila približno petina oseb v EU izpostavljena tveganju revščine ali socialne izključenosti (21,9 %). Vse tri komponente²² kazalnika stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti so bile za večino držav članic medletno stabilne. Po hitrih ocenah Eurostata je bila stopnja tveganja revščine v vsaj polovici držav članic nespremenjena v primerjavi z letom 2019. Te ocene kažejo, da so na novo uvedeni ukrepi politike v kombinaciji s sistemi davkov in socialnih prejemkov ublažili

²¹ Objavljeno julija 2021, na voljo na [spletnem mestu Eurostata](#). Vsi podatki za leto 2020 bodo na voljo leta 2022.

²² Za podrobnejše informacije glej poglavje 1.3.

posledice krize zaradi COVID-19, stabilizirali dohodke in znatno prispevali k preprečevanju povečanja tveganja revščine. To je pripeljalo tudi do splošne stabilnosti stopnje materialne in socialne prikrajšanosti (6,8 %, povečanje za samo 0,2 odstotne točke). Tudi delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov, je ostal stabilen (pri 8,2 %, povečanje za samo 0,1 odstotne točke), kar odraža omejen učinek v smislu izgube delovnih mest, tudi zaradi skrajšanega delovnega časa in drugih ukrepov za ohranitev delovnih mest. Energijska revščina je vse pomembnejša oblika revščine. Komisija je 13. oktobra 2021 sprejela poročilo z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije²³, v katerem so bili kot ključni elementi nabora orodij za zmanjšanje energijske revščine in obravnavanje takojšnjega učinka zvišanj cen poudarjeni pravični sistemi davkov in socialnih prejemkov, ciljno usmerjeni ukrepi dohodkovne podpore in vključujoče politike obnove.

Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti otrok je bila prav tako stabilna, vendar so bile razlike med državami in dohodkovna revščina večje. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih se je med državami članicami bolj razlikovala: štiri države članice so zabeležile vrednosti nad 30 %, medtem ko so bile vrednosti pri štirih državah članicah nižje od 15 %. Dohodkovna revščina pa je bila manj zamejena, saj se je leta 2020 v tretjini držav članic močno povečala. Samohranilci in velike družine so bile precej bolj izpostavljene tveganju revščine ali socialne izključenosti kot družine z enim do dvema otrokoma (v povprečju 42,1 % oz. 29,6 % v EU).

Revščina med zaposlenimi ostaja izziv. Revščina zaposlenih v EU27 se je med letoma 2010 in 2019 povečala za 0,5 odstotne točke (z 8,5 % na 9 %). Čeprav podatki za leto 2020 še niso v celoti na voljo, se zdi, da se stanje od leta 2019 ni bistveno spremenilo. Na splošno se ranljivi delavci srečujejo s težjimi razmerami: delavci s pogodbami o zaposlitvi za določen čas se srečujejo z večjim tveganjem revščine zaposlenih kot delavci s pogodbami o zaposlitvi za nedoločen čas (16,2 % v primerjavi s 5,9 %), enako velja za nizko usposobljene delavce v primerjavi z visoko usposobljenimi delavci (19 % v primerjavi s 4,9 %) in delavce, ki niso rojeni v EU, v primerjavi z delavci, rojenimi v EU (20,1 % v primerjavi z 8,1 %).

Kljub socialni odpornosti na skupni ravni je kriza zaradi COVID-19 bolj negativno vplivala na ranljive skupine. Ukrepi omejitve gibanja so nesorazmerno vplivali na invalide²⁴ na primer v smislu dostopa do zdravstvenega varstva, izobraževanja in drugih spletnih podpornih storitev, kar je še poslabšalo že obstoječe omejitve pri dostopu do zaposlitve. Osebe z migrantskim ozadjem občutijo stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti, ki so včasih dvakrat višje od stopenj tistih, ki so rojeni v EU²⁵. Omejitve gibanja med pandemijo so številnim Romom, ki živijo v segregiranih naseljih, onemogočile vir dohodka in (formalno ali neformalno) ekonomsko aktivnost, kar je vodilo do nadaljnjega poslabšanja njihove stopnje revščine²⁶.

²³ Sporočilo Komisije z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo, [COM \(2021\) 660 final](#).

²⁴ Evropska komisija, [Employment and Social Developments in Europ](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021), junij 2021.

²⁵ Kot kažejo kazalniki Eurostata [[ilc_peps06](#)], stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti za osebe, rojene v tujini, in osebe, rojene v EU.

²⁶ Glede na raziskave, ki jih je izvedla Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) leta 2016 (devet držav članic EU) in leta 2019 (pet držav članic EU). Glej SWD(2020) 530 final.

1.3 Revidirani pregled socialnih kazalnikov: pregled izzivov, povezanih z načeli stebra

Analiza v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 temelji na revidiranem sklopu glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov, ki jih je potrdil Svet²⁷. V akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic, objavljenem marca 2021, je bil predstavljen predlog revidiranega pregleda socialnih kazalnikov, o katerem je nato potekala razprava z Odborom za zaposlovanje (EMCO) in Odborom za socialno zaščito (SPC), Svet EPSCO pa ga je potrdil 14. junija 2021. Namen revizije je celoviteje zajeti načela stebra in okrepiti vlogo pregleda socialnih kazalnikov kot glavnega kvantitativnega orodja za spremljanje napredka pri izvajanju stebra v okviru evropskega semestra. Revidirani pregled socialnih kazalnikov bo prispeval tudi k dopolnitvi obstoječih orodij spremljanja, zlasti prikaza uspešnosti zaposlovanja in prikaza uspešnosti socialne zaščite²⁸.

Glavni kazalniki v revidiranem pregledu socialnih kazalnikov podpirajo spremljanje 18 od 20 načel stebra²⁹ (štiri več kot v prejšnji različici), kar prispeva k ocenjevanju ključnih zaposlitvenih in socialnih izzivov v državah članicah. Sklop glavnih kazalnikov je bil revidiran v skladu z načeli varčnosti, razpoložljivosti, primerljivosti in statistične zanesljivosti. Kazalniki, povezani z vsakim od treh poglavij stebra, so naslednji (novi kazalniki so označeni z **, revidirani pa z *)³⁰:

- *Enake možnosti*
 - Udeležba odraslih v izobraževanju v zadnjih 12 mesecih, v starostni skupini 25–64 let**
 - Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, v starostni skupini 18–24 let
 - Delež prebivalstva z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti, v starostni skupini 16–74 let
 - Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljajo (NEET), v starostni skupini 15–29 let*
 - Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, v starostni skupini 20–64 let
 - Dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)
- *Pošteni delovni pogoji*
 - Stopnja delovne aktivnosti, v starostni skupini 20–64 let³¹

²⁷ Razprave z državami članicami so potekale v skupini za kazalnike odbora EMCO in podskupini za kazalnike odbora SPC. Svet EPSCO je 14. junija potrdil mnenje Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito o doseženem dogovoru o glavnih kazalnikih revidiranega pregleda socialnih kazalnikov.

²⁸ Prikaz uspešnosti zaposlovanja (EPM) in prikaz uspešnosti socialne zaščite (SPPM) sta letni poročili, zadevno poročilo pripravi Odbor za zaposlovanje oziroma Odbor za socialno zaščito. Proučujeta trende, ki jih je treba spremljati, in ključne zaposlitvene in socialne izzive v državah članicah ter spremljata napredek pri doseganju ustreznih vseevropskih ciljev na področju zaposlovanja in socialnih ciljev.

²⁹ Načeli, ki še nista zajeti, sta 7 in 8, „Informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve“ oziroma „Socialni dialog in udeležba delavcev“. Za glavne kazalnike veljajo stroge zahteve glede kakovosti, ki morajo imeti tudi jasno normativno razlago. Do zdaj tak kazalnik za ti načeli ni bil na voljo, vendar bo Komisija v zvezi s tem delala še naprej.

³⁰ V okviru revizije je bil črtan glavni kazalnik „Neto plača samskega delavca s polnim delovnim časom, ki zasluži povprečno plačo“.

³¹ Eurostat od leta 2021 v skladu z ustreznimi uredbami prek nacionalnih statističnih uradov držav članic zbira podatke za ankete o delovni sili v EU v skladu z revidirano metodologijo. Namen te spremembe je izboljšati podatke o trgu dela, vendar je potrebno proučevanje pri razlagi sprememb kazalnikov blizu časa spremembe,

- Stopnja brezposelnosti, v starostni skupini 15–74 let
- Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, v starostni skupini 15–74 let
- Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca³²
- *Socialna zaščita in vključevanje*
 - Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (od rojstva naprej) (AROPE 0+)³³
 - Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (starost 0–17 let) (AROPE 0–17)³⁴
 - Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine³⁵
 - Vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov, v starostni skupini 20–64 let³⁶
 - Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški³⁷
 - Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu
 - Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, v starostni skupini 16+ let³⁸

tj. 1. januarja 2021. V to so zajeti tudi glavni kazalniki za stopnjo mladih NEET, stopnjo brezposelnosti, stopnjo dolgotrajne brezposelnosti, vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma, stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti otrok.

³² Na zahtevo Odbora za socialno zaščito se ta kazalnik meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi), pri čemer je opuščen sklic na uporabo enot standardov kupne moči.

³³ Skupaj s tremi podkazalniki: resna materialna in socialna prikrajšanost za celotno prebivalstvo (SMSD 0+), tveganje revščine za celotno prebivalstvo (AROP 0+) in delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (gospodinjstva pretežno brez delovno aktivnih članov), starost 0–64 let (QJ 0–64). Kazalnik SMSD 0+ v podatkih, objavljenih od leta 2021, nadomešča komponento „resna materialna prikrajšanost“, da bi predstavljal bolj realističen sklop potreb v družbah EU.

³⁴ Skupaj s tremi podkazalniki: resna materialna in socialna prikrajšanost otrok (SMSD 0–17), resna materialna in socialna prikrajšanost otrok (AROP 0–17) in delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (gospodinjstva pretežno brez delovno aktivnih članov), otroci (QJ 0–17). Kazalnik SMSD za otroke je spremenjena različica kazalnika SMSD za celotno prebivalstvo.

³⁵ Ta učinek se meri kot razlika v celotnem prebivalstvu med deležem ljudi s tveganjem (dohodkovne) revščine pred socialnimi transferji in po njih.

³⁶ Kazalnik vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov se trenutno izračunava na podlagi EU-SILC in na podlagi statusa invalidnosti, kot je naveden v indeksu omejitve splošne aktivnosti (Global Activity Limitation Index, GALI). Vprašani odgovarjajo na naslednja vprašanja: 1) „Ali se zaradi zdravstvenih težav srečujete z omejitvami pri dejavnostih, ki jih ljudje običajno opravljajo? Ali menite, da ste ... zelo omejeni; zmerno omejeni; sploh niste omejeni?“ Če je odgovor na vprašanje 1) „zelo omejeni“ ali „zmerno omejeni“, anketiranci odgovorijo tudi na vprašanje 2) „Ali ste bili omejeni vsaj v zadnjih šestih mesecih? Da ali ne?“ Oseba se šteje za invalida, če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen. Iz izračuna EU-SILC je razvidna povezava med razširjenostjo invalidnosti na podlagi koncepta GALI te vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov na podlagi tega koncepta v letu 2020 v državah članicah EU27 (Pearsonov korelacijski koeficient = –0,6).

³⁷ Kazalnik meri delež prebivalstva, ki živi v gospodinjstvih, katerih skupni stanovanjski stroški so višji od 40 % razpoložljivega dohodka (tako oba „brez“ stanovanjskih dodatkov). V dokumentu [Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(version April 2020\)](#) (Metodološke smernice in opis spremenljivk EU-SILC, različica iz aprila 2020) so opisani dodatki (zajeti so samo tisti, vezani na premoženjsko stanje), vključno z dodatki za najemnino in dodatki za gospodinjstva, ki bivajo v lastnih stanovanjih, brez davčnih ugodnosti in kapitalskih transferjev. V dokumentu so stanovanjski stroški opredeljeni kot mesečni in dejansko plačani stroški, povezani s pravico gospodinjstva, da živi v stanovanju. Vključujejo strukturno zavarovanje (za najemnike: če je plačano), storitve in dajatve (odstranjevanje odpadkov, odvoz odpadkov itd.; obvezno za lastnike, za najemnike: če je plačano), redno vzdrževanje in popravila, davke (za najemnike: po stanovanju, če je primerno) ter stroške komunalnih storitev (voda, elektrika, plin in ogrevanje). Za lastnike, ki plačujejo hipoteko, so zajeta s tem povezana plačila obresti (vse davčne olajšave so odbite, stanovanjski dodatki pa se ne odbijejo). Pri najemnikih, ki plačujejo tržno ali znižano ceno, je vključeno tudi plačilo najemnine. Pri najemnikih, ki ne plačujejo najemnine, se stanovanjski dodatki ne bi smeli odšteti od skupnih stanovanjskih stroškov.

³⁸ Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju pomenijo subjektivno oceno posameznika o tem, ali je potreboval pregled ali zdravljenje za točno določeno vrsto zdravstvenega varstva, vendar ga ni dobil ali ga ni iskal iz naslednjih treh razlogov: finančni razlogi, čakalne vrste in prevelika oddaljenost. Zdravstvena

Za glavni kazalnik „vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov“ se kot statistični vir začasno uporablja EU-SILC, vendar bo do leta 2022 za večjo natančnost prešel na anketo o delovni sili EU, pri čemer bodo podatki zagotovljeni leta 2023. Ko bodo podatki na podlagi ankete o delovni sili (2023) na voljo, bodo službe Komisije, vključno z Eurostatom, še naprej spremljale njegovo kakovost in srednjeročno pregledovale kazalnik ter podprle nadaljnje ukrepe za izboljšanje primerljivosti med državami in proučile razvoj dodatnih kazalnikov na tem področju. Od leta 2022 se bodo podatki ankete o delovni sili EU uporabljali tudi za glavni kazalnik „udeležba odraslih v izobraževanju v preteklih 12 mesecih“. Komisija bo kazalnik spremljala skupaj z Eurostatom in izvedla temeljito analizo podatkov iz dveh virov ankete, ko bosta na voljo (2023), da bi zagotovila kakovost in primerljivost podatkov. Za zagotovitev spremljanja smernic za zaposlovanje 6 in 7, tudi v zvezi z aktivnimi politikami trga dela, bo v tem skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 izjemoma uporabljen kazalnik udeležbe odraslih v izobraževanju v preteklih štirih tednih (starih 25–64 let).

Glavni kazalniki se analizirajo z uporabo skupne metodologije, o kateri sta se dogovorila Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito (za več podrobnosti glej Prilogo 4). S to metodologijo se ocenjujeta stanje in razvoj v državah članicah, pri čemer se upoštevajo ravni in spremembe glede na prejšnje leto³⁹ vsakega glavnega kazalnika, vključenega v pregled socialnih kazalnikov. Ravni in spremembe se razvrstijo glede na njihovo odstopanje od ustreznih (netehtanih) povprečij EU. Uspešnost držav članic v zvezi z ravnimi in spremembami se nato kombinira z uporabo dogovorjenega pravila, tako da se vsaka država članica uvrsti v eno od sedmih kategorij („najuspešnejše države“, „nadpovprečne države“, „povprečne/nevtralne države“, „države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“, „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, „države, ki jih je treba spremljati“ in „države s kritičnimi razmerami“). Na tej podlagi je v preglednici 1 predstavljen povzetek razlage pregleda glede na najnovejše razpoložljive podatke za vsak kazalnik.

Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov kažejo ključne izzive v državah članicah EU na treh področjih: enake možnosti in dostop do trga dela, poštene delovni pogoji ter socialna zaščita in vključevanje. Kar zadeva „države s kritičnimi razmerami“ (obarvane rdeče na sliki 4), se razmeroma veliko držav članic še vedno srečuje z velikimi izzivi v zvezi s položajem žensk na trgu dela in udeležbo otrok v formalnem otroškem varstvu (s petimi opozorilnimi oznakami za oba kazalnika). Rezultati drugih skupin na trgu dela prav tako vzbujajo zaskrbljenost v razmeroma velikem številu držav članic, saj sta vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov in stopnja mladih NEET rdeča v šestih oziroma štirih državah. Število mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, je kritično v štirih državah članicah. Na področju socialne zaščite in vključevanja je vpliv socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine ključnega pomena v velikem številu držav članic (6), kar štiri pa se srečujejo s kritičnimi izzivi v zvezi s tveganjem revščine na splošno in zlasti revščino otrok. V štirih državah članicah so kritična tudi razmerja dohodkovnih kvintilnih razredov. Pri razširitvi vidika, da bi poleg „držav s kritičnimi razmerami“ zajeli tudi „države, ki jih je treba spremljati“, trije kazalniki, tj. mladi NEET, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine in otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu, kažejo na

oskrba se nanaša na posamezne zdravstvene storitve (zdravstveni pregled ali zdravljenje z izjemo zobozdravstva), ki jih opravljajo zdravniki ali osebe z enakovrednimi poklici ali pa se opravljajo pod njihovim neposrednim nadzorom v skladu z nacionalnimi zdravstvenimi sistemi (opredelitev Eurostata). Težave, o katerih ljudje poročajo, da jih imajo pri iskanju zdravstvene oskrbe, kadar so bolni, lahko kažejo na ovire v zvezi z oskrbo.

³⁹ Razen bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev, ki se meri v obliki indeksa (2008 = 100, torej izraža spremembo v primerjavi z obdobjem pred krizo) in sprememb v zadnjem letu v dogovoru z Odborom za zaposlovanje in Odborom za socialno zaščito.

najbolj problematične primere, pri čemer je bilo za prva dva kazalnika zabeleženih 10, za zadnjega pa 11 držav. V poglavju 2 je podrobna analiza 16 kazalnikov, vključno z dolgoročnejšimi trendi in dodatnimi kazalniki, kjer je ustrezno.

Finančna in tehnična podpora EU za ukrepe politike zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialne politike

Znatna finančna sredstva EU se zagotavljajo prek različnih finančnih orodij za podporo izvajanju evropskega stebra socialnih pravic. S približno 500 milijardami EUR (vključno z nacionalnim sofinanciranjem) za obdobje 2021–2027 so sredstva kohezijske politike EU (zlasti Evropski socialni sklad plus (ESS+) in Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)) namenjena zmanjševanju socialno-ekonomskih razlik, podpiranju navzgor usmerjene ekonomske in socialne konvergenca ter spodbujanju strukturnih sprememb. Komisija je maja 2020 predlagala instrument NextGenerationEU (807 milijard EUR v tekočih cenah, zajetih v večletni finančni okvir EU za obdobje 2021–2027), da bi ublažila gospodarske in socialne posledice krize, okrepila gospodarsko in socialno odpornost ter izboljšala pripravljenost gospodarstev in družb v EU na izzive ter priložnosti zelenega in digitalnega prehoda, tudi v zvezi z njuno razsežnostjo pravičnosti. Novi mehanizem za okrevanje in odpornost je umeščen v središče instrumenta NextGenerationEU (več podrobnosti je na voljo v nadaljevanju). Učinek financiranja EU je dodatno okrepljen s tehnično pomočjo, ki se financira prek Instrumenta za tehnično podporo. Cilj slednjega je na zahtevo podpreti nacionalne organe z najsodobnejšimi priporočili glede politik in prilagojeno krepitvijo zmogljivosti na prednostnih področjih reforme, tudi na področju politike trga dela in znanj in spretnosti ter socialne politike. Tehnična pomoč se lahko omogoči na dvostranski ali večdržavni ravni.

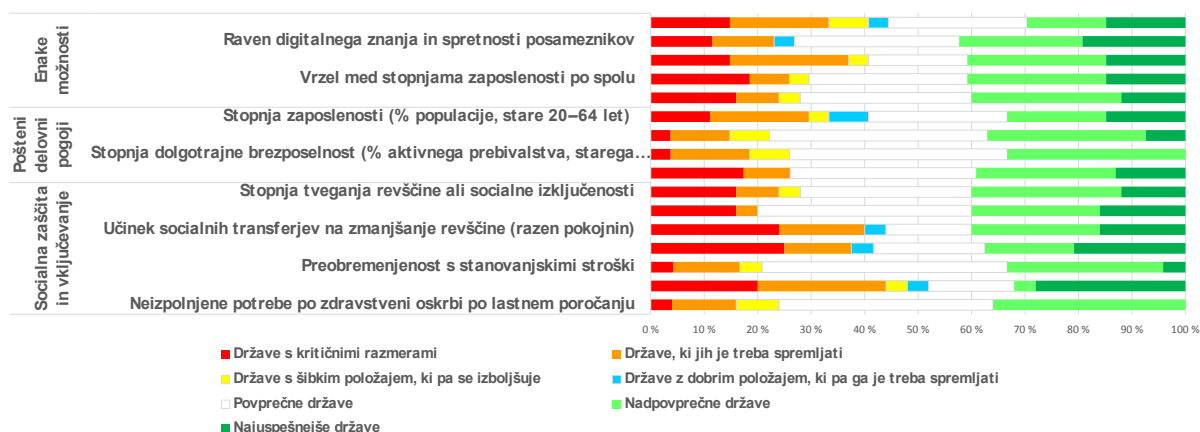
Mehanizem za okrevanje in odpornost (v vrednosti 723,8 milijarde EUR v tekočih cenah) zagotavlja obsežno finančno podporo za reforme in naložbe v državah članicah, ki podpirajo trajnostno in vključujočo rast ter ustvarjanje delovnih mest, s posebnim poudarkom na tistih, ki obravnavajo izzive, opredeljene v priporočilih za posamezne države članice v okviru evropskega semestra. Za izvajanje evropskega stebra socialni pravic so pomembni kar štirje od šestih stebrov, ki opredeljujejo področje delovanja mehanizma: pametna, trajnostna in vključujoča rast; socialna in teritorialna kohezija; zdravje ter ekonomska, socialna in institucionalna odpornost ter politike za naslednjo generacijo, otroke in mlade. Zato je v načrtih za okrevanje in odpornost, ki so jih predložile države članice, potrdila Komisija in odobril Svet, ustrezna pozornost namenjena področjem politike zaposlovanja in znanj in spretnosti ter socialne politike.

ESS+ bo s proračunom v višini skoraj 99,3 milijarde EUR za obdobje 2021–2027 podprl, dopolnil in dodal vrednost politikam držav članic na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialnih zadev. Sklad bo financiral ukrepe, ki zagotavljajo enake možnosti, enak dostop do trga dela, poštene in kakovostne delovne pogoje, socialno zaščito in vključevanje, s posebnim poudarkom na kakovostnem in vključujočem izobraževanju in usposabljanju, vseživljenjskem učenju, naložbah v otroke in mlade ter dostopu do osnovnih storitev. Na začetku krize zaradi COVID-19 se je s kohezijskimi skladi zagotovil hiter odziv v okviru naložbene pobude v odziv na koronavirus in naložbene pobude v odziv na koronavirus plus (CRII in CRII+), rezultat tega pa je neto povečanje za več kot 11 milijard EUR za ukrepe

na področju zaposlovanja in zdravstvenega varstva do novembra 2021. Dodatnih 50,6 milijarde EUR pomoči pri okrevanju za kohezijo in območja Evrope (REACT-EU) je prispevalo h krepitvi zmogljivosti za odpravo posledic krize v državah članicah. Poleg tega je bilo prek instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) danih na voljo 100 milijard EUR posojil za sheme skrajšanega delovnega časa in podobne ukrepe za ohranitev delovnih mest, zlasti za samozaposlene osebe.

V okviru naložbenega načrta za evropski zeleni dogovor je bil vzpostavljen mehanizem za pravični prehod, da bi se podprl pravični prehod na podnebno nevtralnost. Prvi steber je Sklad za pravični prehod (SPP)⁴⁰, vzpostavljen v okviru kohezijske politike, ki zagotavlja 19,3 milijarde EUR za ublažitev negativnih učinkov procesa prehoda na podnebno nevtralno gospodarstvo s podpiranjem najbolj prizadetih območij.

Slika 4: Izzivi na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialni izzivi v državah članicah EU po glavnih kazalnikih v revidiranem pregledu socialnih kazalnikov

Opombe: 1) podatki za kazalnike o udeležbi odraslih v izobraževanju še niso na voljo; 2) kazalnik o digitalnih znanjih in spretnostih se nanaša na podatke za leto 2019; 3) podatki za nekatere države pri nekaterih kazalnikih manjkajo: legende za vse kazalnike so predstavljene v Prilogi.

⁴⁰ Uredba (EU) 2021/1056 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o vzpostavitvi Sklada za pravični prehod; [EUR-Lex - 32021R1056 - SL - EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

Preglednica 1: Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov: pregled izzivov po državah članicah

		Leto	Najuspešnejše države	Nadpovprečne države	Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	Povprečne/ nevtralne države	Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	Države, ki jih je treba spremljati	Države s kritičnimi razmerami
Enake možnosti	Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 18–24 let)	2020	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Raven digitalnega znanja in spretnosti posameznikov	2019	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 15–29 let)	2020	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma	2020	FI, LT, LV, SE	DE, DK, EE, FR, LU, PT, SI		AT, BE, BG, CY, ES, IE, NL, SK	MT	CZ, HR	EL, HU, IT, PL, RO
	Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)	2020	CZ, SI, SK	AT, BE, DK, FI, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Pošteni delovni pogoji	Stopnja delovne aktivnosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 20–64 let)	2020	CZ, DE, NL, SE	DK, FI, LV, MT, PL	EE, LT	AT, CY, FR, HU, LU, SI, SK	HR	BE, BG, IE, PT, RO	EL, ES, IT
	Stopnja brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)	2020	CZ, PL	BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)	2020		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL, PT, SE		AT, BE, BG, CY, FI, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	EE, LT, LU, SK	ES
	Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)	2020	HU, LT, PL	CZ, IE, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, HR, LU, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Socialna zaščita in vključevanje	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti	2020	CZ, SI, SK	AT, CY, DK, FI, NL, PL, SE		BE, EE, FR, HR, HU, LU, MT, PT	LV	DE, LT	BG, EL, ES, RO
	Stopnja tveganja revščine ali izključenosti pri otrocih v starosti 0–17 let	2020	CZ, DK, FI, SI	EE, LT, NL, PL, SE, SK		AT, BE, CY, FR, HR, HU, LU, LV, MT, PT		DE	BG, EL, ES, RO
	Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine	2020	BE, DK, FI, FR	CZ, HU, LU, SE, SI, SK	AT	CY, EE, NL, PL		DE, EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov	2020	AT, DK, EE, FI, PT	ES, LT, LU, SI	FR	CY, CZ, EL, NL, SK		MT, RO, SE	BE, BG, DE, HR, HU, PL
	Preobremenjenost s stanovanjskimi stroški	2020	SK	CY, FI, HR, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu	2020	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Opomba: posodobitev z dne 28. oktobra 2021. Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov, podatki o stopnji tveganja revščine ali socialne izključenosti, stopnji tveganja revščine ali socialne izključenosti za otroke, učinku

socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški, otrocih, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu in neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju niso na voljo za Irsko in Italijo. Podatki o rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev niso na voljo za Bolgarijo, Estonijo, Francijo in Romunijo. Podatki o vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov niso bili na voljo za Irsko, Italijo in Latvijo. Prekinitve časovne vrste in oznake so navedene v prilogah 1 in 2.

1.4 Krovni cilji EU do leta 2030

EU je določila tri krovne cilje do leta 2030 na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter zmanjšanja revščine, kot so predstavljeni v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic. Voditelji EU so v Izjavi iz Porta z dne 8. maja 2021 pozdravili krovne cilje, enako je storil Evropski svet, Svet EPSCO pa jih je na junijskem zasedanju odobril⁴¹. Skupaj z dopolnilnimi cilji, predstavljenimi v nadaljevanju, odražajo tri poglavja stebra, tj. enake možnosti in dostop do trga dela, pošteni delovni pogoji ter socialna zaščita in vključevanje⁴². Ti trije cilji bodo pomagali usmerjati ukrepe v smeri modela okrevanja in rasti s številnimi novimi delovnimi mesti, pri čemer bo vseživljenjsko učenje podpiralo delavce pri čim boljšem izkoriščanju gospodarskih in družbenih sprememb, hkrati pa se borili proti revščini in socialni izključenosti v EU ter prispevali k doseganju ciljev trajnostnega razvoja. Določeni so na ambiciozni, a realistični ravni, pri čemer so upoštevani socialno-ekonomski okvir, širši trendi ter načrtovane reforme in naložbe, tudi v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. Na podlagi dogovorjenih ciljev do leta 2030 v EU:

- zaposlenega bi moralo biti vsaj 78 % prebivalstva v starostni skupini 20–64 let⁴³;
- vsaj 60 % odraslih (v starostni skupini 25–64 let) bi se moralo vsako leto udeležiti usposabljanja;
- število ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, bi bilo treba zmanjšati za vsaj 15 milijonov.

Države članice zdaj določajo svoje nacionalne cilje v skladu z ambicijami, vključenimi v krovne cilje EU. V Socialni zavezi iz Porta z dne 7. maja 2021 (ki so jo podpisali predsednik in predsednica Evropskega parlamenta in Evropske komisije, portugalski predsednik vlade, socialni partnerji EU in socialna platforma) so bile države članice pozvane, naj določijo ambiciozne nacionalne cilje, ki ob ustreznem upoštevanju izhodiščnega položaja vsake države ustrezno prispevajo k doseganju evropskih ciljev. Komisija je julija 2021 pozvala države članice, naj pošljejo svoje začetne predloge za nacionalne cilje za leto 2030. Krovni cilji EU in nacionalni cilji se bodo spremljali v okviru evropskega semestra.

Kot je razvidno iz krovne cilja glede stopnje delovne aktivnosti, je visoka stopnja zaposlenosti ključna prednostna naloga do leta 2030, s čimer bi zagotovili polno udeležbo vseh v gospodarstvu in družbi. Udeležba na trgu dela je pomembna za podpiranje potenciala trajnostne in vključujoče rasti, spodbujanje aktivne udeležbe v družbi ter prispevanje k ustreznosti in fiskalni vzdržnosti sistemov socialne zaščite, tudi glede na staranje prebivalstva. Napredek pri zelenem in digitalnem prehodu na trgu dela bo pomemben za doseganje tega cilja. Stopnja delovne aktivnosti na ravni EU je leta 2020 znašala 72,5 %, kar je 5,5 odstotne točke nižje od ciljne vrednosti 78 % do leta 2030, vključene v krovni cilj (glej sliko 5).

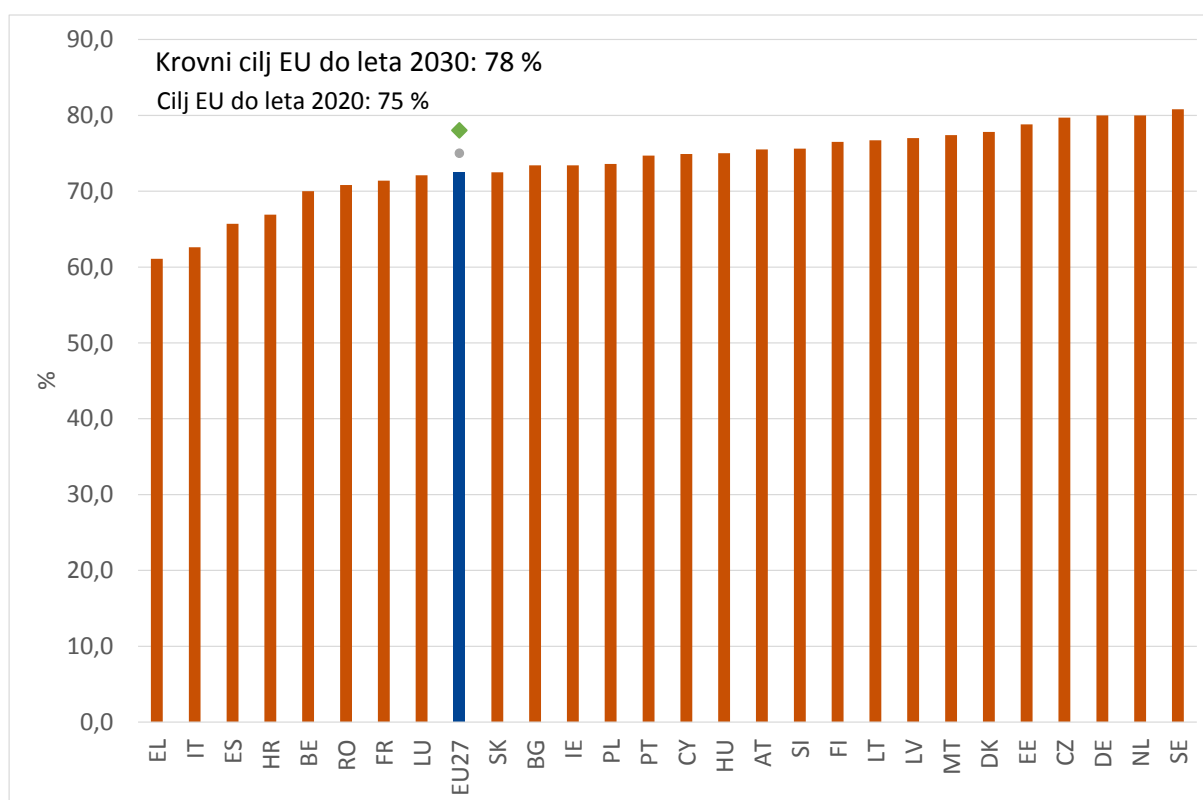
⁴¹ [Izjava iz Porta](#) in [sklepi](#) Evropskega sveta (z dne 24. in 25. junija 2021).

⁴² Ti dopolnjujejo druge okvire, kot so evropski zeleni dogovor, evropski program znanj in spretnosti, evropski izobraževalni prostor, strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov in digitalno desetletje.

⁴³ Ciljna stopnja delovne aktivnosti je bila določena glede na scenarije, simulirane na podlagi stopenj potencialne rasti BDP in Eurostatovih projekcij prebivalstva do leta 2030 ter razmerja med zaposlenostjo in BDP v obdobju okrevanja med letoma 2013–2019.

V akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic so bili določeni cilji za povečanje udeležbe žensk in mladih na trgu dela, ki se medsebojno dopolnjujejo, kar prispeva k cilju skupne stopnje delovne aktivnosti. Namen dopolnilnih ciljev je prepoloviti vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma, povečati zagotavljanje formalne predšolske vzgoje in varstva ter zmanjšati delež mladih (15–29 let), ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, na 9 %. Povečanje udeležbe žensk na trgu dela je pomembno za povečanje potenciala rasti in odzivanje na izziv, povezan s staranjem prebivalstva in zmanjševanjem delovne sile. Ob podpori formalne predšolske vzgoje in varstva lahko večja udeležba žensk na trgu prispeva tudi k zmanjšanju revščine in socialne izključenosti, tudi med otroki, s pozitivnim učinkom na dohodke gospodinjstev. Tudi zmanjšanje deleža NEET pomeni aktiviranje neizkoriščenega potenciala mladih kot ključnega pomena za zagotovitev njihove polne udeležbe v družbi.

Slika 5: Stopnja delovne aktivnosti v starosti 20–64 let v letu 2020

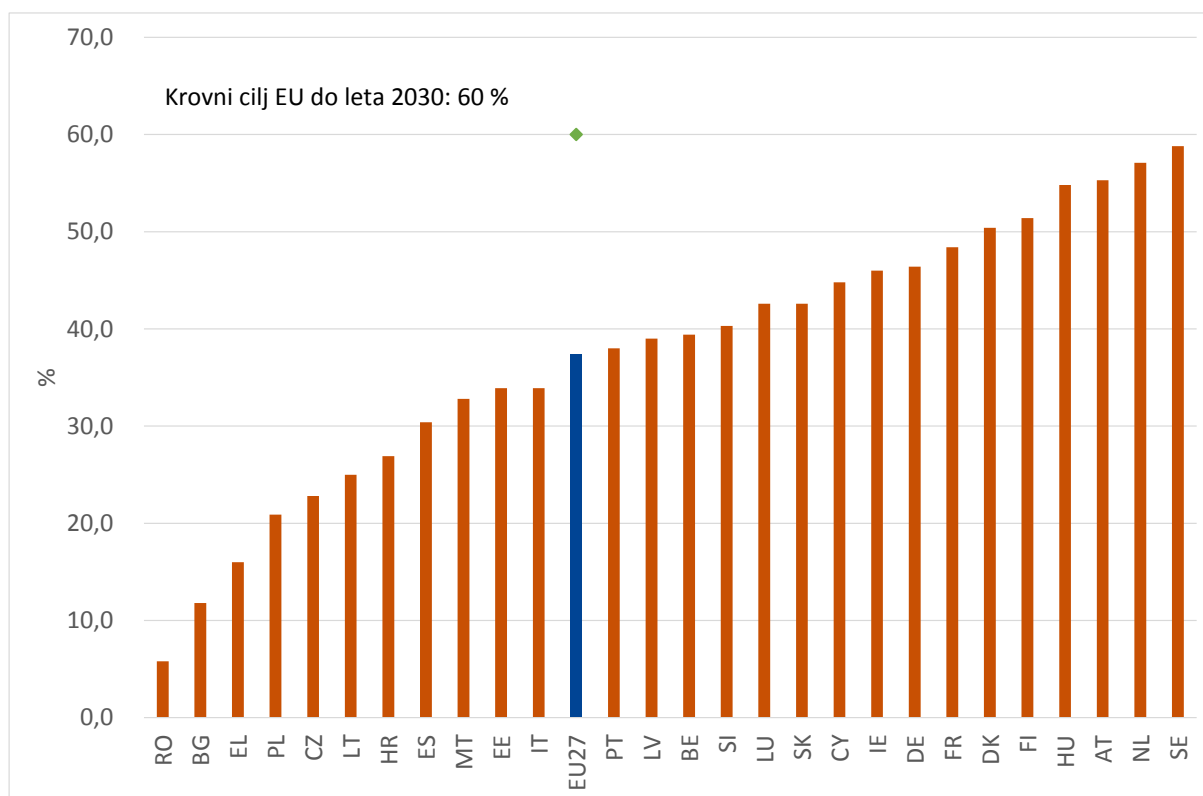
Vir: Eurostat, kazalnik [\[tesem010\]](#).

Krovni cilj do leta 2030 o udeležbi odraslih v izobraževanju odraža potrebo po zagotovitvi prilagajanja in zmogljivosti za izkoriščanje prednosti v okviru hitro spreminjajočih se potreb trga dela po pretresu zaradi COVID-19 ter ob upoštevanju zelene in digitalne preobrazbe. Vpliv pandemije na gospodarstvo in družbo ter prihodnje strukturne spremembe poudarjajo potrebo po prekvalifikacijah skozi celotno poklicno pot ter vseživljenjskem razvoju znanj in spretnosti. To je pomembnejše kot kadar koli prej, saj se pričakuje, da bosta digitalni in zeleni prehod korenito spremenila zahteve po znanjih in spretnostih na številnih delovnih mestih ter ustvarila nova. Glede na navedeno je bil krovni

cilj EU za izobraževanje odraslih določen na 60 % v primerjavi s 37,4 %⁴⁴ iz leta 2016 (glej sliko 6). Cilj do leta 2030 je bil torej določen na ambiciozni ravni z okrepljenimi prizadevanji EU in držav članic na podlagi evropskega programa znanj in spretnosti ter znatnih dodatnih sredstev EU, ki so na voljo za usposabljanje, tudi v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost (glej poglavje 2.2).

Doseganje cilja izobraževanja odraslih je mogoče le s trdnimi temelji sistemov izobraževanja in usposabljanja, pridobivanje znanj in spretnosti pa se mora odzivati na prihodnje potrebe trga. Raven izobrazbe je pomemben dejavnik pri določanju zaposlitvenih možnosti mladih in postavlja tudi temelje za učenje pozneje v življenju. Kljub temu leta 2020 kar 9,9 % mladih v EU ni doseglo vsaj srednješolske izobrazbe. Zato so bili v akcijskem načrtu za steber določeni cilji, ki dopolnjujejo nadaljnje zmanjšanje zgodnjega opuščanja šolanja in povečanje udeležbe v srednješolskem izobraževanju. Poleg tega dopolnilni cilj vsaj 80 % ljudi v starostni skupini 16–74 let, ki imajo vsaj osnovna digitalna znanja in spretnosti, priznava njihovo ključno vlogo pri zagotavljanju polne udeležbe na trgih dela in v družbah prihodnosti. Ukrepi na tem področju so še zlasti nujni zaradi počasnega napredka na ravni EU od leta 2015 (s 54 % leta 2015 na 56 % leta 2019).

Slika 6: Udeležba odraslih v izobraževanju v zadnjih 12 mesecih (v %, 2016)

Vir: posebni izvleček, na voljo na [spletni strani Eurostata](#).

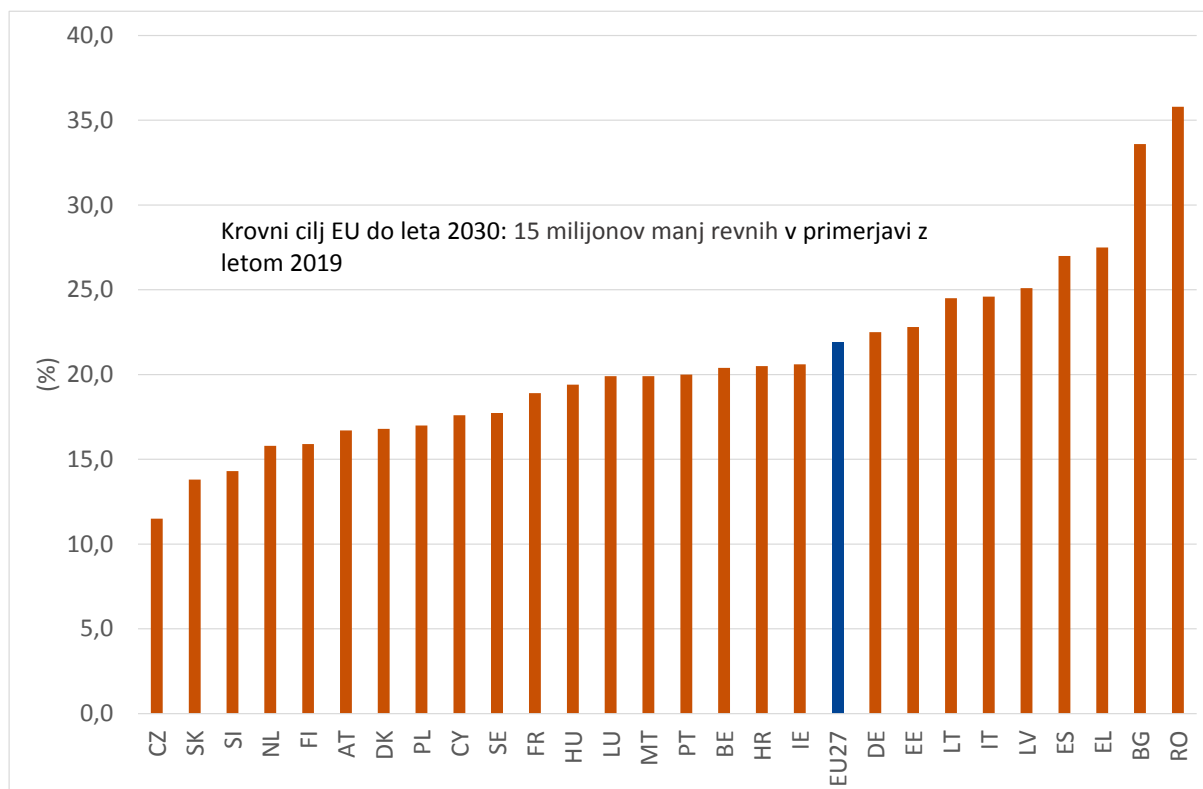
Doseganje ambicioznega zmanjšanja revščine in socialne izključenosti je bistveno za zagotavljanje vključujoče rasti ter navzgor usmerjene socialne in ekonomske konvergence v EU. Cilj do leta 2030 vključuje zmanjšanje števila ljudi, izpostavljenih

⁴⁴ Kot je predstavljeno v poglavju 1.2, so najnovejši razpoložljivi podatki iz leta 2016. Komisija bo kazalnik spremljala skupaj z Eurostatom in izvedla temeljito analizo podatkov iz dveh virov ankete, ko bosta na voljo (2023), da bi zagotovila kakovost in primerljivost podatkov.

tveganju revščine ali socialne izključenosti, za 15 milijonov do leta 2030⁴⁵. Leta 2020 je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti na ravni EU znašala 21,9 % (glej sliko 7). Da bi države članice dosegle cilj EU glede zmanjšanja revščine, bodo morale ukrepati v skladu s tremi razsežnostmi dohodkovne podpore, dostopa do blaga in storitev ter vključevanja na trg dela.

V akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic je kot dopolnilni cilj določeno zmanjšanje števila otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti. Osredotočanje na otroke je ključnega pomena za prekinitev medgeneracijskega kroga revščine in prispevanje k enakim možnostim v EU. Da bi se zavezali temu cilju, se v tem dopolnilnem cilju predlaga zmanjšanje števila otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, za vsaj 5 milijonov do leta 2030.

Slika 7: Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti za celotno prebivalstvo v letu 2020 (v %)

Vir: kazalnik Eurostata [[tepsr_lm410](#)]. Cilj do leta 2030 za zmanjšanje števila oseb za 15 milijonov do leta 2030 bi ustrežal 17,6-odstotni stopnji tveganja revščine ali socialne izključenosti glede na izhodiščno vrednost v letu 2019 in osrednji demografski scenarij Eurostata za desetletje 2020.

Okviri primerjalne analize, ki podpirajo analizo in oblikovanje politik

V sporočilu iz leta 2017 o vzpostavitvi evropskega stebra socialnih pravic je bila predlagana primerjalna analiza kot orodje za podporo strukturnim reformam ter spodbujanje navzgor usmerjene konvergence na področju zaposlovanja in socialnem področju. Okviri primerjalne analize kot

⁴⁵ Ob upoštevanju osrednjega demografskega scenarija Eurostata za desetletje 2020.

večstranski postopek združujejo kvantitativne kazalnike (o smotrnosti in rezultatih) s kvalitativno analizo značilnosti zasnove politik in vzvodov politik, ki vplivajo na dobro oblikovanje politik. Ti okviri skupaj s kazalniki pregleda socialnih kazalnikov poleg podpiranja oblikovanja politik prispevajo tudi k analizi v okviru evropskega semestra in skupnega poročila o zaposlovanju.

Komisija od leta 2017 razvija okvire primerjalnih analiz in o njih razpravlja z državami članicami na več področjih v skladu s skupnim pristopom, o katerem sta se dogovorila Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito. Okviri so se nanašali na področja 1) nadomestil za brezposelnost in aktivne politike trga dela, 2) znanj in spretnosti ter izobraževanja odraslih in 3) minimalnega dohodka. Glavni rezultati teh postopkov so bili sporočeni v prejšnjih skupnih poročilih o zaposlovanju. Komisija je začela pripravljati tudi dodatne okvire za morebitno uporabo v prihodnjih ciklih semestra, zlasti v sodelovanju z Odborom za zaposlovanje glede primerjalne analize minimalnih plač in evidentiranja kolektivnih pogajanj ter z Odborom za socialno zaščito glede ustreznosti pokojnin ter glede otroškega varstva in podpore za otroke.

Odbor za socialno zaščito se je o okviru za otroško varstvo in podporo za otroke dogovoril oktobra 2021. V njem so opredeljeni kazalniki rezultatov (o udeležbi v predšolski vzgoji in varstvu, revščini in prikrajšanosti otrok) in kazalniki uspešnosti (vrzel v vključenosti otrok v otroško varstvo vzdolž dohodkovnih kvintilnih razredov, učinek socialnih transferjev na revščino otrok, vrzel v preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški in stopnja stanovanjske prikrajšanosti za otroke, vpliv starševstva na zaposlenost v starostni skupini 25–49 let ter delež prebivalstva v starostni skupini 25–49 let, neaktivnega ali zaposlenega s krajšim delovnim časom zaradi oskrbovalskih obveznosti, po spolu). Za oceno ustreznosti dohodkovne podpore sta bila dogovorjena dva kazalnika, ki se nanašata na dohodek nezaposlenega para z dvema otrokoma ter na dohodek para z nizkim dohodkom z dvema otrokoma, pri čemer ima dohodek ena oseba, oba izražena kot delež praga revščine. Za boljše razumevanje razmer v državah članicah pri spremljanju trendov je na voljo vrsta kontekstualnih informacij. Nekatera področja so izpostavljena tudi za nadaljnjo obravnavo, zlasti v zvezi z vzvodi politike.

Okviri primerjalnih analiz s krepitvijo skupnega razumevanja zadevnih kazalnikov in vzvodov politike na področju politike močno prispevajo k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic. Po sprejetju akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic bodo prihodnji okviri primerjalne analize prilagojeni revidiranemu pregledu socialnih kazalnikov. Glavni rezultati teh postopkov so sporočeni v skupnem poročilu o zaposlovanju.

REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC

2.1 Smernica št. 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 5, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo povpraševanje po delovni sili in ustvarjanje delovnih mest v skladu z načeloma stebra 4 (aktivna podpora zaposlovanju) in 6 (plače). Pododdelek 2.1.1 se osredotoča na ključne dogodke na trgu dela, ki odražajo tudi učinek krize zaradi COVID-19. V pododdelku 2.1.2 so predstavljeni ukrepi, ki jih države članice izvajajo na teh področjih, s posebnim poudarkom na tistih, zaradi katerih so se med krizo zaradi COVID-19 ohranila delovna mesta in podprlo ustvarjanje delovnih mest.

2.1.1 Ključni kazalniki

Po začetnem pretresu zaradi krize zaradi COVID-19 so se rezultati na trgu dela v letu 2021 stabilizirali. Kljub medletnemu zmanjšanju BDP EU za 6 % v letu 2020 se je stopnja brezposelnosti povečala samo za 0,4 odstotne točke, in sicer s povprečno 6,7 % na 7,1 % v istem obdobju (s povečanjem mesečnih podatkov za 1,4 odstotne točke z najnižje vrednosti pred krizo, ki je marca 2020 znašala 6,3 %, na najvišjo vrednost 7,7 % septembra 2020). Podporni ukrepi v obliki skrajšanega delovnega časa in drugih shem za ohranitev delovnih mest so prispevali k sorazmerno omejenemu povečanju brezposelnosti. Nižja udeležba na trgu dela, predvsem zaradi strahu pred širjenjem okužbe in zmanjšanih možnosti pridobitve zaposlitve zaradi omejene gospodarske dejavnosti, je prav tako ublažila povišanje stopnje brezposelnosti. Čeprav bo okrevanje gospodarstva podpiralo ustvarjanje delovnih mest, vrnitve na stopnjo zaposlenosti pred krizo ni pričakovati pred letom 2022. To velja kljub dejstvu, da se je stopnja brezposelnosti septembra 2021 približala ravni pred krizo (6,7 %).

Število delavcev, upravičenih do skrajšanega delovnega časa in podobnih shem za ohranitev delovnih mest, je ostalo visoko do sredine leta 2021. Vse države članice EU so v času krize zaradi COVID-19 bodisi uvedle bodisi okrepile sheme skrajšanega delovnega časa in/ali podobne sheme za ohranitev delovnih mest. V prvem valu pandemije (aprila in maja 2020) je uporaba takih shem dosegla najvišjo raven do zdaj (do 40 % vseh zaposlenih v do 60 % vseh podjetij v državah članicah, kot sta Francija in Italija, glej sliko 2.1.1). Uporaba teh shem je ostala precejšnja tudi v drugi polovici leta 2020 in prvi polovici leta 2021, čeprav v manjšem obsegu. Ti podporni ukrepi so znatno prispevali k omejevanju učinka pandemije na trg dela, zlasti v smislu stopenj delovne aktivnosti in zlasti pri delavcih z nižjimi dohodki (Eurostat, 2021⁴⁶). V nekaterih državah članicah (npr. v Estoniji in Latviji) so sheme prenehali uporabljati in jih nato znova uvedli zaradi ponovnega izbruha pandemije. V okviru odziva EU na pandemijo je leta 2020 podporo iz instrumenta SURE prejelo 19 držav članic za skupaj približno 31 milijonov ljudi in 2,5 milijona podjetij⁴⁷. Pomembno bo zagotoviti, da

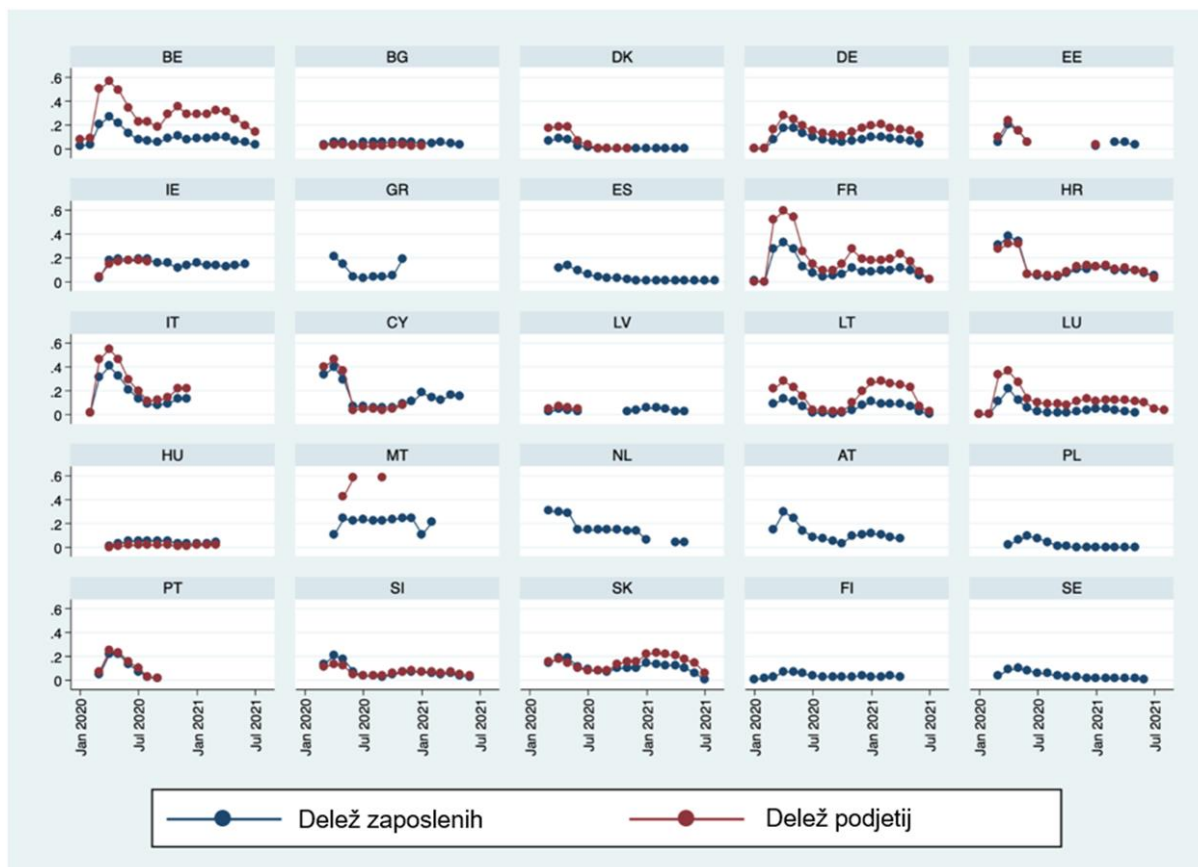
⁴⁶ [Impact of COVID-19 on employment income – advanced estimates – Statistics Explained \(europa.eu\) \(Učinek COVID-19 na dohodek iz zaposlitve – napredne ocene – Razlaga statističnih podatkov\).](#)

⁴⁷ Drugo poročilo o izvajanju instrumenta SURE (COM/2021/596).

sheme skrajšanega delovnega časa olajšajo in podprejo procese prestrukturiranja ter ne zamaknejo strukturnih prilagoditev. V ta namen bi bilo treba ob primernem času izredne ukrepe postopoma odpraviti.

Slika 2.1.1: Delež zaposlenih in podjetij, podprtih s skrajšanim delovnim časom in drugimi ukrepi za ohranitev delovnih mest, se je postopoma zmanjševal

Obseg ukrepov za ohranitev delovnih mest se je med državami članicami razlikoval (v %, od prvega četrtertja leta 2020 do drugega četrtertja leta 2021)

Opomba: za Češko in Romunijo podatki niso na voljo.

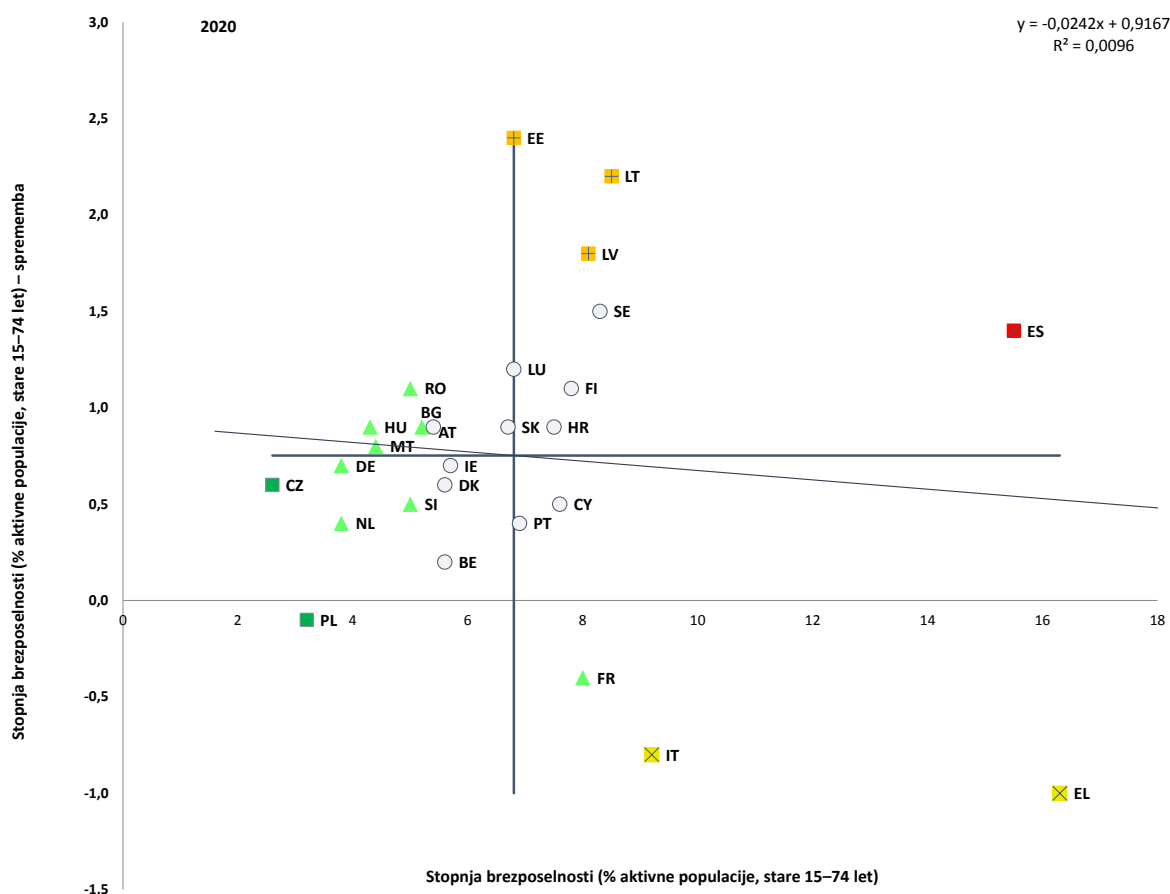
Vir: Eurostat, statistika v zvezi s COVID-19⁴⁸.

Brezposelnost se je v večini državi članic leta 2020 v primerjavi z letom 2019 povečala. Leta 2020 se je stopnja brezposelnosti v primerjavi z letom 2019 povišala v vseh državah članicah razen štirih (glej sliko 2.1.2), najvišja stopnja za EU (7,7 %) pa je bila dosežena septembra 2020. Stanje pregleda socialnih kazalnikov kaže, da je Španija „država s kritičnimi razmerami“, ki je v letu 2020 zabeležila povečanje že tako visoke stopnje brezposelnosti, medtem ko sta Grčija in Italija „državi s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“. Stanje brezposelnosti v baltskih državah se je v letu 2020 precej poslabšalo, čeprav nedavni podatki kažejo na okrevanje v letu 2021. V prvih devetih mesecih leta 2021 je bilo največje zmanjšanje brezposelnosti zabeleženo na Cipru (–3,5 odstotne točke), v Grčiji (–3,1 odstotne točke) in Avstriji (–2,1 odstotne točke). V istem obdobju so bila manjša izboljšanja, ki pa so še vedno presegala 1 odstotno točko, zabeležena na Irskem, Danskem, v Sloveniji, Estoniji in Španiji.

⁴⁸ [Society and work – COVID-19 \(Družba in delo v času COVID-19\) – Eurostat \(europa.eu\).](#)

Slika 2.1.2: Brezposelnost se je leta 2020 povečala v večini držav članic

Stopnja brezposelnosti (v starostni skupini 15–74 let) ter letna sprememba med letoma 2019 in 2020 (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

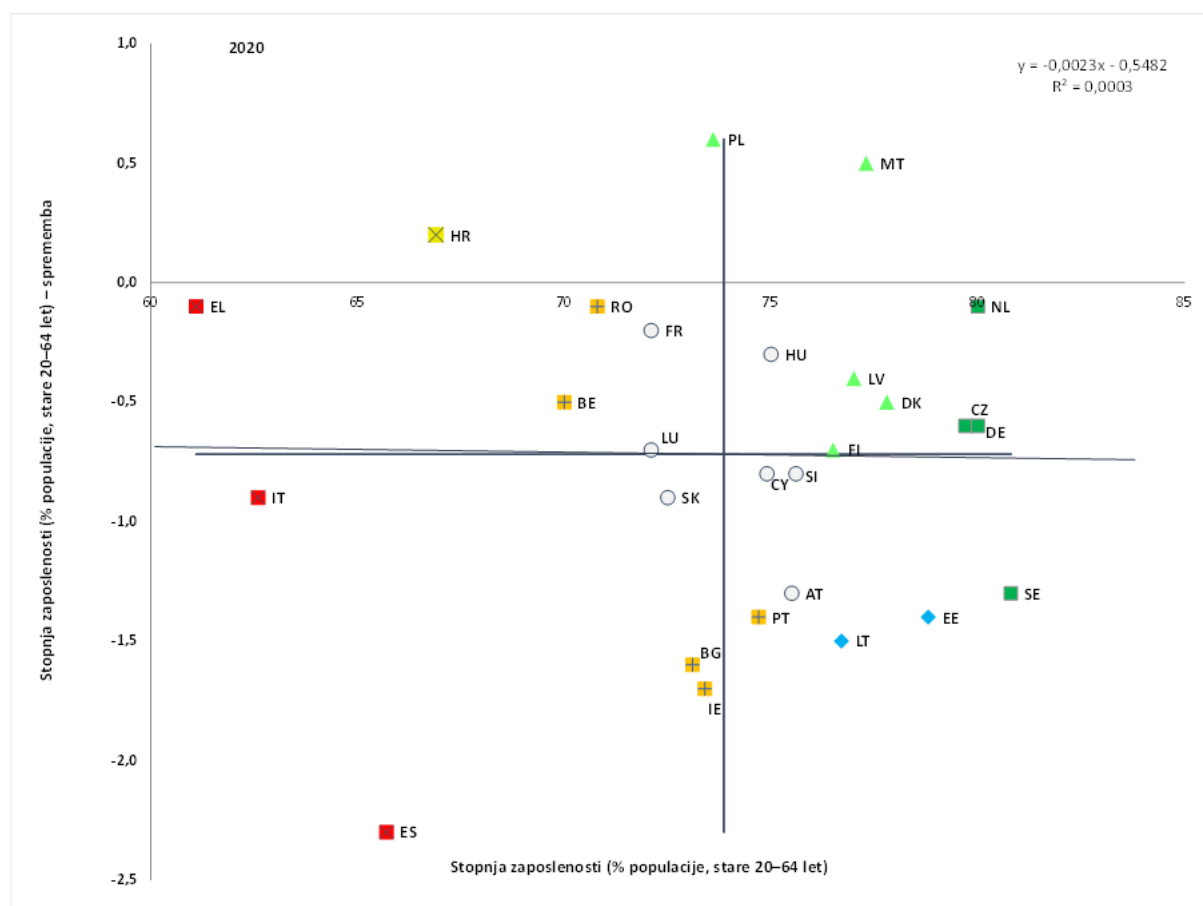
Vir: Eurostat, [\[une_rt_a\]](#) anketa o delovni sili.

V skladu s kazalnikom pregleda socialnih kazalnikov se je zaposlenost v letu 2020 v skoraj vseh državah EU v primerjavi z letom 2019 zmanjšala. Kot je prikazano na sliki 2.1.3, so Grčija, Italija in Španija v skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov še vedno „države s kritičnimi razmerami“ zaradi nadaljnega upada zaposlenosti, zaradi katerega so stopnje delovne aktivnosti ostale približno pri 65 % ali manj. Po drugi strani so Švedska, Nemčija, Češka in Nizozemska „najuspešnejše države“ (s stopnjami blizu ali nad 80 % leta 2020). Na splošno se je stopnja delovne aktivnosti v EU (starostna skupina 20–64 let) v letu 2020 znižala na 72,5 % (–0,7 odstotne točke v primerjavi z letom 2019). Stopnje delovne aktivnosti so se začele dvigati v tretjem četrtletju leta 2020. Kljub temu je bila zaposlenost v EU (zaposlene in samozaposlene osebe) v drugem četrtletju leta 2021 (po podatkih iz nacionalnih računov) 1 % nižja kot v zadnjem četrtletju leta 2019, ko je dosegla vrh, pri tem pa obstajajo vztrajne regionalne razlike (glej Prilogo 3). Kriza zaradi COVID-19 ni vplivala na vrzel stopnje delovne aktivnosti med mesti in podeželjem, ki je leta 2020 za

prebivalstvo v starostni skupini 20–64 let znašala 0,9 odstotne točke (zmanjšanje za 0,1 odstotne točke v primerjavi z letom 2019). Podatki nacionalnih računov kažejo, da je bila rast zaposlenosti od prvega do drugega četrtnega leta 2021 pozitivna v vseh državah članicah razen v Estoniji in Španiji. V devetih državah članicah (Belgija, Danska, Francija, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nizozemska, Poljska in Portugalska) je stopnja delovne aktivnosti v drugem četrtnju leta 2021 presegla ravni pred krizo (zadnje četrtnje leta 2019).

Slika 2.1.3: Stopnja delovne aktivnosti se je leta 2020 znižala v skoraj vseh državah članicah

Stopnja delovne aktivnosti (v starostni skupini 20–64 let) ter njena letna sprememba med letoma 2019 in 2020 (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

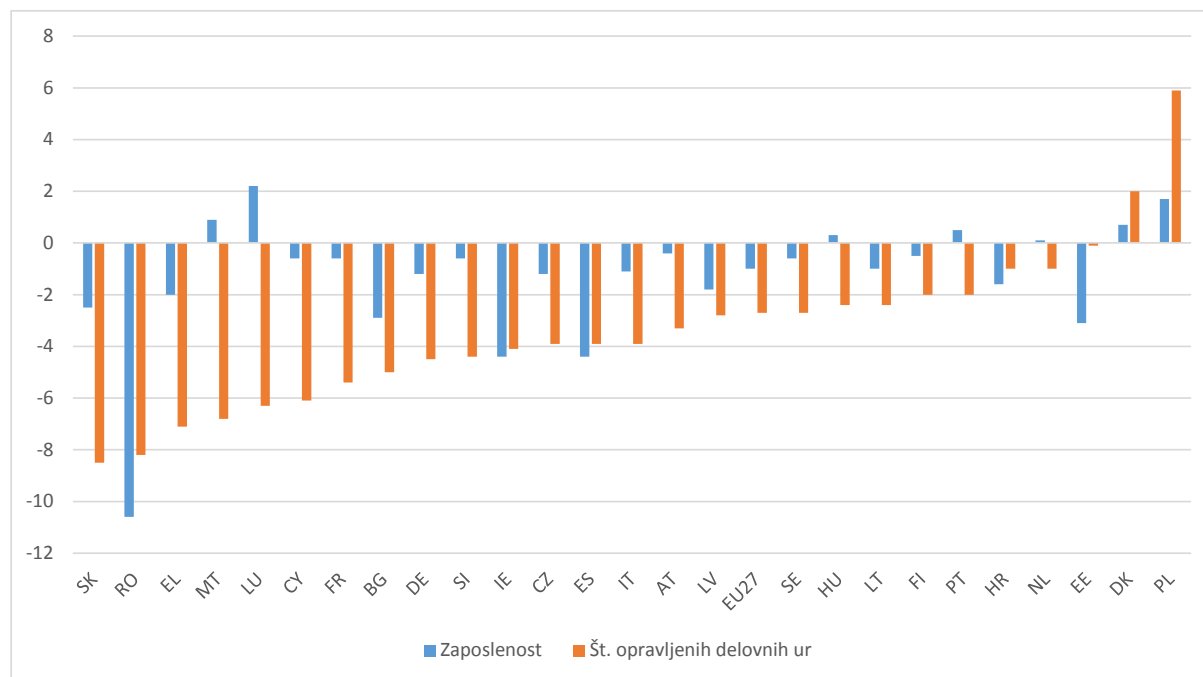
Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o delovni sili.

V vseh državah članicah razen dveh se je število opravljenih delovnih ur na zaposlenega od začetka krize zaradi COVID-19 zmanjšalo. Zaradi ukrepov za zaježitev takojšnjega učinka krize na zaposlenost zmanjšanje skupnega števila delovnih ur kaže večji upad, kot so ga morda pokazale spremembe v skupnih stopnjah delovne aktivnosti (slika 2.1.4). Stopnja, do katere se je bilo mogoče izogniti izgubi delovnih mest, je bila odvisna tudi od značilnosti poklicev, vključno s kritično naravo in stopnjo možnosti dela na daljavo pri poklicih, ter potrebne družbene interakcije. Po dosegu vrhunca v drugem četrtnju leta 2020 se je število delavcev, odsotnih z dela, v večini držav zmanjšalo na raven pred pandemijo. Od začetka

okrevanja je število opravljenih delovnih ur, razen na Danskem in Poljskem, ostalo pod ravnmi pred pandemijo. Nizke ravni opravljenih delovnih ur lahko glede na še vedno zmanjšano aktivnost odražajo uporabo skrajšanega delovnega časa, vendar pa tudi ni jasno, kdaj se bodo opravljene ure na zaposlenega vrnile na ravni pred krizo⁴⁹. Razčlenitev gibanja opravljenih delovnih ur po spolu je predstavljena v oddelku 2.2.

Slika 2.1.4: Večina držav članic je zabeležila znaten upad zaposlenosti in skupnega števila opravljenih delovnih ur

Sprememba skupne zaposlenosti in opravljenih delovnih ur med zadnjim četrtletjem leta 2019 in drugim četrtletjem leta 2021 (v %)

Opomba: sezonsko in koledarsko prilagojeni podatki, razen samo sezonsko prilagojenih podatkov za Češko, Grčijo, Francijo, Malto, Poljsko, Portugalsko in Slovaško (zaposlenost) ter Malto in Slovaško (opravljene ure). Podatki o opravljenih urah za Belgijo niso na voljo. Podatki za Luksemburg in Irsko se nanašajo na prvo četrtletje leta 2021.

Vir: nacionalni računi Eurostat [namq_10_a10_e].

Zaposlenost se je bolj zmanjšala v sektorjih, ki so jih bolj prizadele omejitve gibanja in potrebni zaježitveni ukrepi, uvedeni za boj proti pandemiji. Največji upad zaposlenosti je bil zabeležen v sektorjih, ki so jih omejitve gibanja najbolj prizadele, kot so nastanitvena in gostinska dejavnost, dejavnost potovalnih agencij, kulturne dejavnosti in gospodinjne storitve⁵⁰. Nasprotno, proizvodnja farmacevtskih surovin, zavarovalništvo, računalniško programiranje in telekomunikacije so med dejavnostmi, pri katerih se je zaposlenost leta 2020

⁴⁹ Evropska komisija (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe (Razvoj trga dela in plač v Evropi), letni pregled 2021. Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg (v pripravi).

⁵⁰ Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life (COVID-19: Posledice za zaposlovanje in delovno življenje), serija COVID-19, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

najbolj povečala (v primerjavi z letom pred tem)⁵¹. Najbolj prizadeti sektorji so bili tudi glavni upravičenci do ureditev skrajšanega delovnega časa.

Upad samozaposlenosti je bil večji kot pri skupni zaposlenosti, pri čemer so bile med državami nekatere razlike. Leta 2020 se je število samozaposlenih oseb v EU zmanjšalo za 1,5 %, kar predstavlja 14-odstotni delež; to zmanjšanje je bilo najizrazitejše pri samozaposlenih osebah z zaposlenimi (–4,7 %). Zlasti so bile prizadete samozaposlene osebe v Nemčiji in Italiji. Enajst držav članic je zabeležilo rast števila samozaposlenih oseb, zlasti Poljska, Francija, Nizozemska in Madžarska. V drugem četrtnem leta 2021 se je število samozaposlenih v EU zmanjšalo za 2,6 % v primerjavi z enakim četrtletjem prejšnjega leta, pri čemer se je število samozaposlenih oseb brez zaposlenih zmanjšalo za 5 %. Največje zmanjšanje v letu 2021 so zabeležili v Romuniji, Italiji, na Portugalskem in Nizozemskem. Med prvim četrtnem leta 2021 in drugim četrtletjem leta 2021 je raven skupne zaposlenosti v EU okrevala, število samozaposlenih oseb⁵² pa ne.

Kriza zaradi COVID-19 je začasno zmanjšala zgodovinsko visoke ravni pomanjkanja delovne sile, ki so bile dosežene prej, vendar se te v državah članicah znova povečujejo. Do pomanjkanja delovne sile pride, kadar delodajalci ne morejo najti delavcev, ki jih potrebujejo za zapolnitev prostih delovnih mest. Pred krizo, tj. v drugem četrtnem leta 2019, je stopnja prostih delovnih mest v EU27 znašala 2,4 %. Stopnja prostih delovnih mest se je v drugem četrtnem leta 2020 znižala na 1,6 % in od takrat naprej raste ter je v drugem četrtnem leta 2021 dosegla 2,3 %, torej je skoraj v celoti izničila posledice pretresa zaradi COVID-19. Glede na evropske raziskave podjetij in potrošnikov (EU-BCS) je bilo pred pandemijo pomanjkanje delovne sile najvišje do zdaj v 15 državah članicah (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Grčija, Francija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Portugalska, Romunija in Slovaška – glej sliko 2.1.5)⁵³. Upad gospodarske aktivnosti zaradi COVID-19 je povzročil upad pomanjkanja delovne sile v skoraj vseh državah članicah⁵⁴. Leta 2021 se je po omilitvi omejitve gibanja in postopnem gospodarskem okrevanju v večini držav članic pomanjkanje delovne sile znova začelo večati. V sektorjih, kot so gradbeništvo, zdravstvo in dolgotrajna oskrba ter informacije in komunikacije, temu procesu botruje dolgotrajno pomanjkanje znanj in spretnosti. Pomanjkanje se je v drugem četrtnem leta 2021 približalo ravni pred pandemijo, brezposelnost pa se je le malenkostno zmanjšala. V nekaterih državah članicah se je pomanjkanje delovne sile povečalo bolj kot v drugih. Največ delodajalcev (več kot 20 %), ki so poročali, da je bilo pomanjkanje delovne sile glavni dejavnik za omejevanje proizvodnje v prvih treh četrtletjih leta 2021, prihaja s Poljske, Romunije, Litve, Hrvaške, Grčije in Nemčije.

Slika 2.1.5: Sporočeno pomanjkanje delovne sile se je zaradi pandemije v večini držav članic zmanjšalo, vendar se z okrevanjem znova povečuje

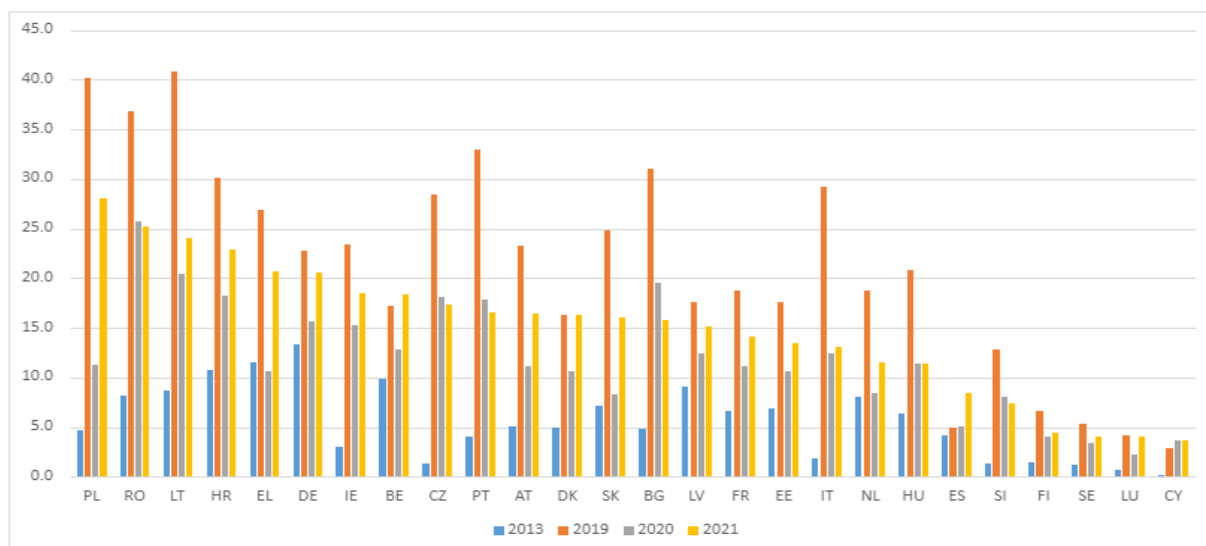
Indeks pomanjkanja delovne sile – delež delodajalcev v proizvodnem, storitvenem in gradbenem sektorju, ki poroča, da je pomanjkanje delovne sile glavni dejavnik, ki omejuje njihovo proizvodnjo (v %, 2013–2021).

⁵¹ Evropska komisija (2021), Employment and social developments in Europe 2021 (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021).

⁵² Podatki iz nacionalnih računov, sezonsko prilagojeni.

⁵³ Rezultati se na splošno ujemajo z ugotovitvami iz raziskave naložb Investment Survey skupine Evropske investicijske banke iz leta 2019.

⁵⁴ Čeprav se je ta verjetno omejil z uvedbo skrajšanega delovnega časa in drugimi ukrepi za podporo zaposlovanju.

Opombe: države so razvrščene v padajočem vrstnem redu glede na pomanjkanje delovne sile v letu 2021. Podatki za leto 2021 so izračunani kot povprečje prvih treh četrtletij.
Vir: EU-BCS.

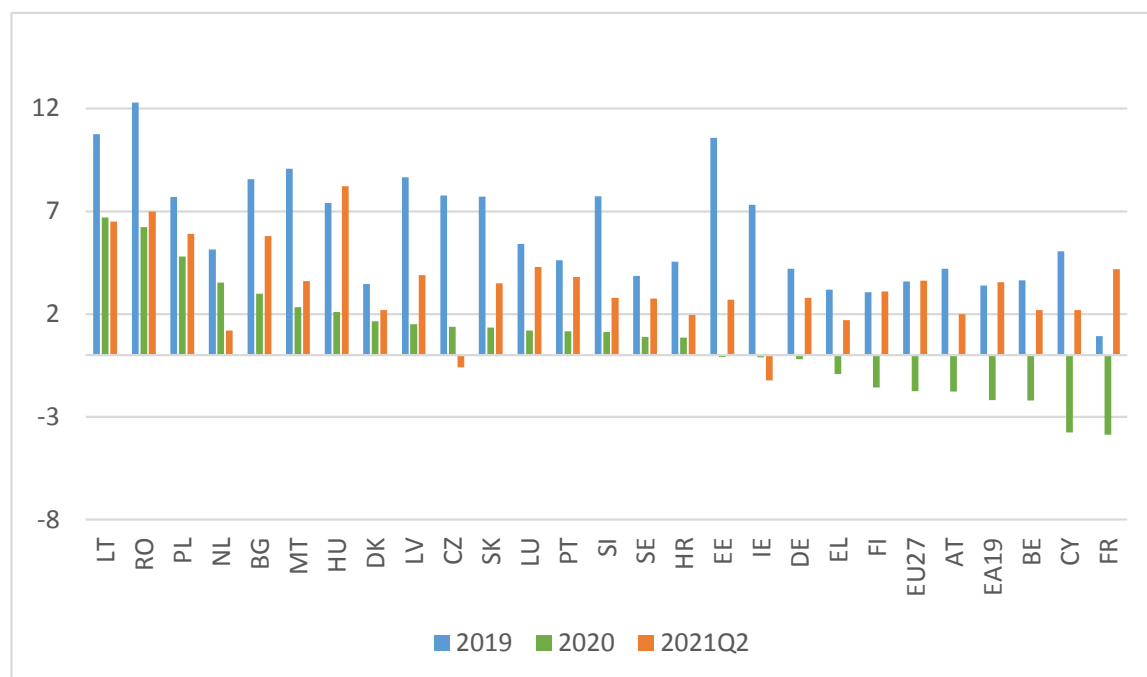
Kriza zaradi COVID-19 je povzročila velik padec v stopnji nominalne rasti plač, ki mu je sledilo okrevanje v prvi polovici leta 2021. V primerjavi z letom 2019, ko so se plače⁵⁵ v EU27 zvišale za 3,6 %, je bila leta 2020 rast plač negativna, in sicer –1,8 %. Zmanjšanje je mogoče vsaj delno pojasniti z učinkom skrajšanega delovnega časa, pri čemer so razlike odvisne od zasnove nacionalnih ukrepov⁵⁶. Vendar pa negativne skupne številke prikrivajo precejšnje razlike med državami. Leta 2020 so Litva, Romunija, Nizozemska in Bolgarija zabeležile visoko nominalno rast plač, ki je znašala 3 % ali več. Plače so se znižale v južnoevropskih državah ter v Belgiji, Avstriji in na Finskem. Največji upad je bil zabeležen v Italiji (–6,9 %), Španiji (–5,4 %), Franciji (–3,9 %) in na Cipru (–3,6 %) (slika 2.1.6). To je predvsem posledica zmanjšanja števila opravljenih delovnih ur, povezanega z razširjeno uporabo shem skrajšanega delovnega časa. V prvi polovici leta 2021, ko je več držav članic izstopilo iz recesije, sheme skrajšanega delovnega časa pa so se postopno ukinile, so vse države članice, razen Irske in Češke, znova zaznale povečanje rasti plač. Na splošno je rast plač v prvi polovici leta 2021 tako v EU kot v euroobmočju znašala 3,6 %.

⁵⁵ Merjeno z nominalnimi sredstvi na zaposlenega.

⁵⁶ V državah, kjer se prejemki izplačujejo neposredno zaposlenim in evidentirajo kot socialni transferji, so sheme skrajšanega delovnega časa povzročile opažen padec stroškov plač.

Slika 2.1.6: Nominalna rast plač je med krizo v več državah članicah postala negativna, vendar si je v letu 2021 opomogla

Nominalna sredstva na zaposlenega (letna sprememba v %, 2019–2020 in drugo četrtletje leta 2021)

Opombe: (1) Plače se merijo s kazalnikom „nominalna sredstva na zaposlenega“, ki se izračuna tako, da se skupna sredstva za zaposlene delijo s skupnim številom zaposlenih. Skupna sredstva so celotno nadomestilo v denarju ali naravi, ki ga delodajalec plača zaposlenemu v zameno za njegovo opravljeno delo v obračunskem obdobju in ima dva dela: (i) plače, ki se plačajo v denarju ali naravi, in (ii) socialne prispevke, ki jih plača delodajalec. (2) Vsi uporabljeni podatki so podatki iz nacionalnih računov. Kazalniki temeljijo na vrednostih v nacionalni valuti. (3) Države so razvrščene v naraščajočem vrstnem redu glede na realno rast plač v letu 2020.

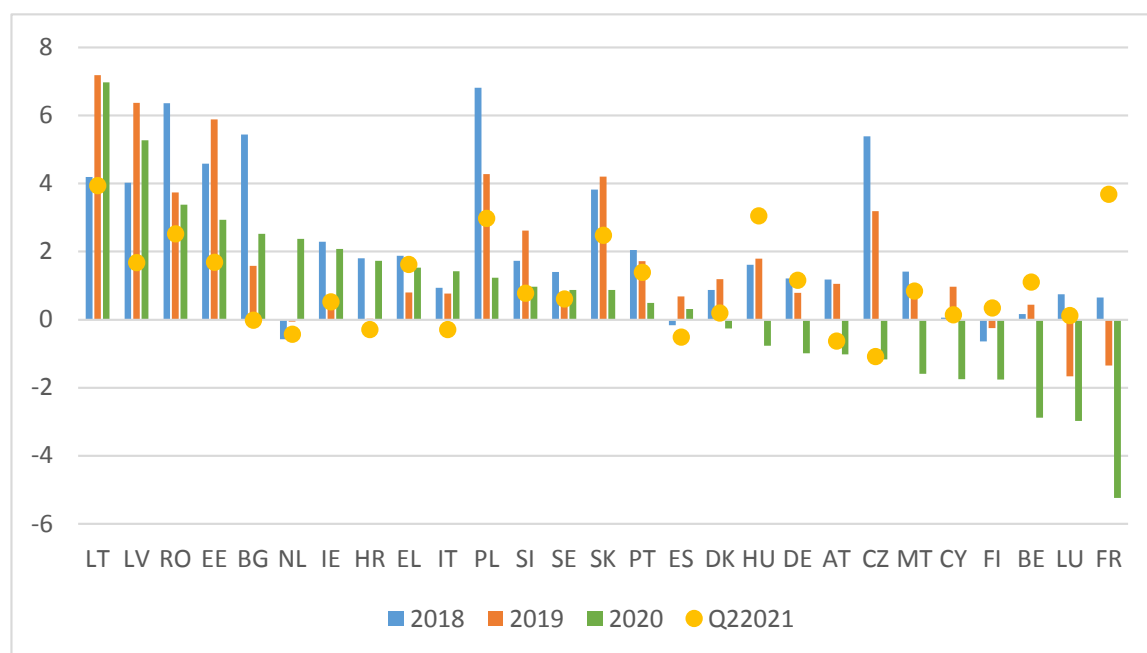
Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka AMECO.

Realne plače so se leta 2020 znižale v več državah članicah in skupaj za EU, vendar so se leta 2021 znova dvignile. Danska, Madžarska, Nemčija, Avstrija, Češka, Malta, Ciper, Finska, Belgija, Luksemburg in Francija so v letu 2020 doživele medletno zmanjšanje realne rasti plač (glej sliko 2.1.7). Največje zmanjšanje je bilo ugotovljeno v Franciji (–5,2 %) in Luksemburgu (–3,0 %). Realne plače so se v letu 2020 najbolj povečale v Litvi (7,0 %), Latviji (5,3 %) in Romuniji (3,4 %). Po negativni povprečni realni rasti plač v letu 2020 (–0,9 %) so se realne plače v EU v prvi polovici leta 2021 dvignile za 1,1 %. Najvišja realna rast plač v prvi polovici leta 2021 je bila zabeležena v Litvi (3,9 %), Franciji (3,7 %) in na Madžarskem (3,1 %). V prihodnje lahko negotovost glede inflacijskih obetov vpliva na realno rast plač⁵⁷.

⁵⁷ Evropska komisija v poletni napovedi za leto 2021 napoveduje zmerno povečanje inflacije v letih 2021 in 2022, vendar ugotavlja, da bi lahko bila inflacija višja od napovedane, če bi bile omejitve ponudbe dolgotrajnejše in bi se cenovni pritiski bolj prenesli na cene življenjskih potrebščin. Glej dokument Institutional Paper 156 Evropske komisije, julij 2021 (poletna napoved).

Slika 2.1.7: Leta 2020 so se realne plače v EU v povprečju znižale, vendar so se v prvi polovici leta 2021 znova dvigale

Realna sredstva na zaposlenega, deflator BDP (letna sprememba v %; 2018, 2019, 2020 in drugo četrtletje leta 2021)

Vir: AMECO.

Urne postavke so se v letu 2020 znatno zvišale zaradi drastične prilagoditve navzdol opravljenih delovnih ur zaradi skrajšanega delovnega časa in podobnih ukrepov za ohranitev delovnih mest. Urne postavke so se v EU povečale za približno 4,6 %, v euroobmočju pa za 5,2 % (najvišji stopnji od leta 2001), potem ko so leta 2019 znašale 2,7 % oziroma 2,2 %. Četrtno gledano ugotovljene simetrične spremembe urnih plačil in sredstev na zaposlenega kažejo, da je bilo zmanjšanje sredstev na zaposlenega večinoma povezano z manjšim številom opravljenih delovnih ur zaradi dela s skrajšanim delovnim časom. V nekaterih državah članicah (Avstrija, Grčija, Francija, Malta in Slovenija) so povečanja urnih plačil več kot štirikrat presegla tista, ki so bila zabeležena pri nominalnih sredstvih na zaposlenega. V prvem četrtletju leta 2021 je stopnja urnega plačila v EU nekoliko presegla stopnjo iz zadnjega četrtletja leta 2020 (0,3 %).

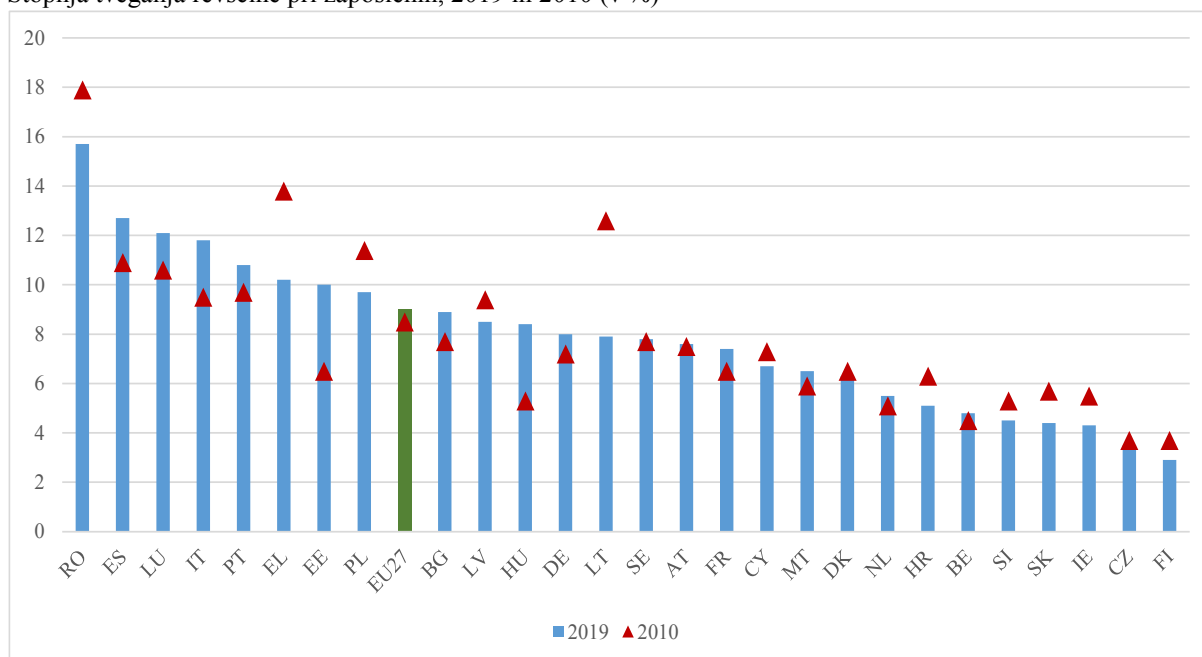
Zaposlitev ne zagotavlja vedno dostojnega dohodka za življenje. Revščina zaposlenih v EU27⁵⁸ se je povečala z 8,5 % leta 2010 na 9,0 % leta 2019 (kot je prikazano na sliki 2.1.8). Na splošno se delavci s pogodbami o zaposlitvi za določen čas srečujejo z večjim tveganjem revščine zaposlenih kot delavci s pogodbami o zaposlitvi za nedoločen čas (16,2 % v primerjavi s 5,9 %), enako velja za nizko usposobljene delavce v primerjavi z visoko

⁵⁸ Podatki za EU27 do presečnega datuma 28. oktobra 2021 niso bili na voljo. Revščina zaposlenih se nanaša na delež oseb, ki delajo in katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek je pod pragom tveganja revščine, ki je določen kot 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka (po socialnih transferjih). Podatki za leto 2007 se nanašajo na edine primerljive združene podatke za EU, ki so na voljo za navedeno leto, in sicer EU27, vključno z Združenim kraljestvom, vendar brez Hrvaške. V povprečju se je revščina zaposlenih v sedanjih 27 državah članicah (tj. vključno s Hrvaško, vendar brez Združenega kraljestva) povečala z 8,5 % v letu 2010 (prvi podatki, ki so na voljo) na 9 % v letu 2019.

usposobljenimi delavci (19 % v primerjavi s 4,9 %). Poleg tega bodo delavci, ki niso rojeni v EU, veliko verjetneje izkusili revščino zaposlenih kot osebe, rojene v EU (20,1 % v primerjavi z 8,1 %). Slika 2.1.8 kaže, da je bilo leta 2019 v Romuniji, Španiji, Luksemburgu, Italiji, na Portugalskem in v Grčiji več kot 10 % delavcev izpostavljenih tveganju revščine. V tej skupini držav se je stopnja revščine zaposlenih v letu 2019 glede na leto 2010 dejansko zvišala v Španiji, Italiji, Luksemburgu in na Portugalskem.

Slika 2.1.8: Revščina zaposlenih se je v zadnjem desetletju v EU povečala

Stopnja tveganja revščine pri zaposlenih, 2019 in 2010 (v %)

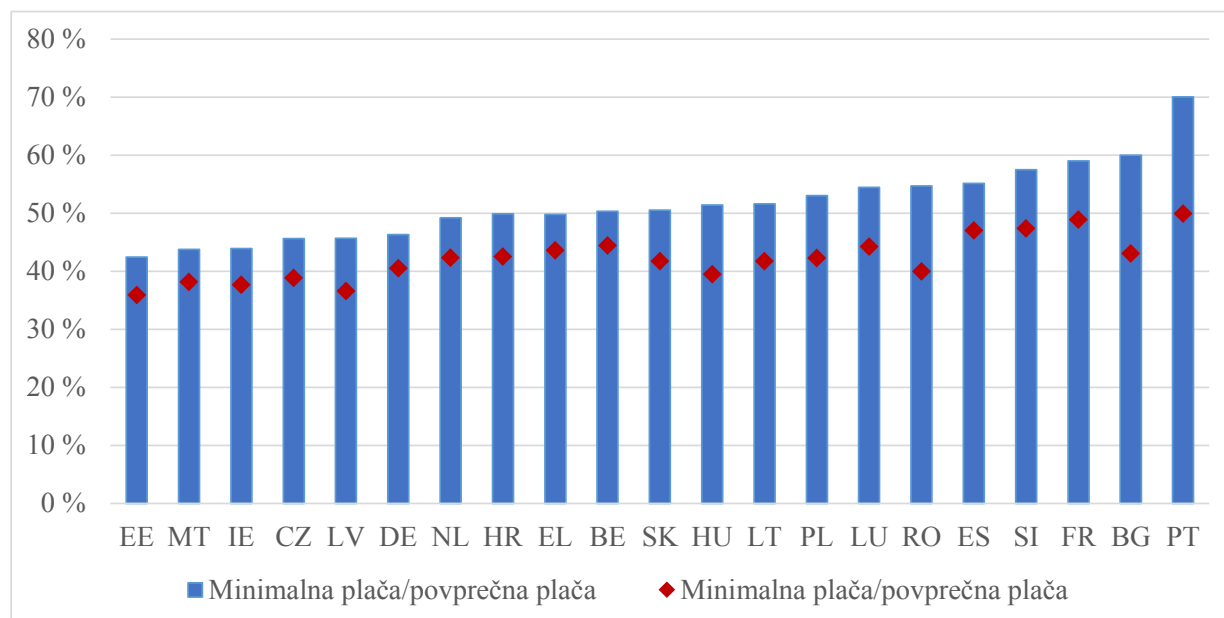

Vir: Eurostat [ilc_iw01].

Čeprav se je minimalna plača nedavno povečala v številnih državah članicah, zakonsko določena minimalna plača v primerjavi z drugimi plačami v gospodarstvu pogosto ostaja nizka. V skoraj vseh državah članicah je zakonsko določena minimalna plača nižja od 60 % mediane plače in pod 50 % povprečne plače (glej sliko 2.1.9). Poleg tega je bila v istem letu v državah, kot so Litva, Irska, Nizozemska, Madžarska, Estonija, Latvija in Češka, minimalna plača nižja od 50 % mediane plače in nižja od 40 % povprečne plače⁵⁹.

Slika 2.1.9: V skoraj vseh državah članicah je zakonsko določena minimalna plača nižja od 60 % mediane plače in nižja od 50 % povprečne plače

Zakonsko določene minimalne plače kot odstotek bruto mediane plače in povprečne plače zaposlenih za polni delovni čas (v %, 2019)

Opomba: v grafu niso zajete Avstrija, Ciper, Danska, Finska, Italija in Švedska, ki nimajo zakonsko določene minimalne plače. V teh državah je zaščita minimalne plače zagotovljena s kolektivnimi pogodbami.

Vir: Eurostat [earn_mw_cur], OECD.

Kolektivna pogajanja imajo ključno vlogo pri doseganju ustrezne zaščite minimalne plače v Uniji. Pokritost s kolektivnimi pogajanjmi se v številnih državah članicah v zadnjih dveh desetletjih zmanjšuje. Trend upadanja je bil najizrazitejši v Grčiji, Romuniji, Bolgariji, na Slovaškem, Cipru in v Sloveniji (glej sliko 2.1.10). V več državah članicah je zmanjšanje pokritosti s kolektivnimi pogajanjmi mogoče pojasniti z upadom pogajanj z več delodajalci na sektorski ali nacionalni ravni zaradi regulativnih sprememb, prilagoditvami načinov širitve kolektivnih pogajanj ali spremembami drugih dejavnikov, kot sta gostota združenj delodajalcev⁶⁰ in članstvo v sindikatih⁶¹. K temu trendu so prispevale tudi strukturne spremembe v gospodarstvu v smeri manjšega števila sindikalnih sektorjev, zlasti storitvenih, in upad članstva v sindikatih, povezan s povečanjem nestandardnih oblik dela, kot je platformno delo. V državah, kjer se minimalne plače določajo izključno na podlagi kolektivnih pogajanj, je raven pokritosti nad 80 %. Edina izjema je Ciper z znatnim znižanjem v zadnjih dveh desetletjih (s 65 % na 43 %) in napovedanim preходом na zakonsko določeno minimalno plačo do leta 2022. V Italiji, Španiji, na Finskem in Danskem se je pokritost od leta 2000 povečala, v Avstriji pa je pokritost s kolektivnimi pogajanjmi ostala na isto visoki ravni (pri čemer je zajetih 98 % zaposlenih). Cilj predloga Komisije za direktivo o ustreznih

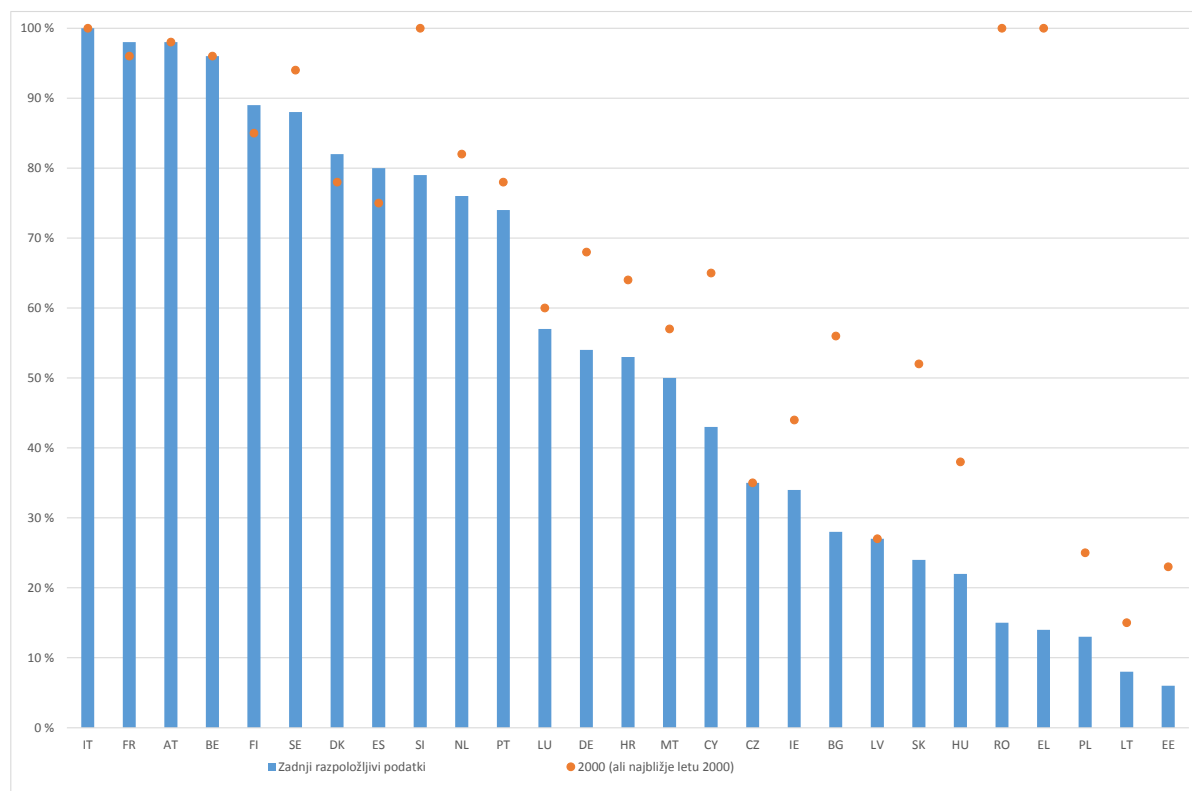
⁶⁰ Gostota združenj delodajalcev je opredeljena kot članstvo v smislu vseh oseb, zaposlenih v podjetjih članih, kot delež vseh zaposlenih na organizacijskem področju organizacij.

⁶¹ Evropska komisija (2021), dokument z naslovom Employment and Social Developments in Europe (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi), letni pregled.

minimalnih plačah⁶² je izboljšati njihovo ustreznost tudi s spodbujanjem kolektivnih pogajanj o plačah. Komisija zagotavlja podporo za krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev v okviru posebnih razpisov za socialni dialog, Programa EU za zaposlovanje in socialne inovacije (EaSI) in ESS+.

Slika 2.1.10: Stopnja pokritosti s kolektivnimi pogajanjmi med zaposlenimi se je v obdobju 2000–2019 znižala v skoraj vseh državah članicah

Število zaposlenih, za katere velja kolektivna pogodba, deljeno s skupnim številom prejemnikov plač (v %, 2000 in 2019)

Opomba: (1) Najnovejši podatki so na voljo za leto: 2019 (Avstrija, Belgija, Češka, Madžarska, Italija, Litva, Nizozemska, Poljska, Portugalska), 2018 (Bolgarija, Nemčija, Danska, Španija, Francija, Luksemburg, Litva, Švedska), 2017 (Grčija, Finska, Irska, Slovenija, Romunija), 2016 (Ciper, Malta), 2015 (Slovaška) in 2014 (Hrvaška). (2) Za IT je bila pokritost popravljena na 100 %, kar odraža dejstvo, da delovna sodišča uporabljajo osnovne plače, določene v kolektivnih pogodbah (lestvice minimalnih plač), kot referenco za uporabo ustavnega načela sorazmernega in zadostnega plačila.

Vir: podatkovna zbirka OECD/AIAS (2021).

Pričakuje se, da bosta zeleni in digitalni prehod znatno vplivala na prihodnji razvoj trga dela. Pandemija je pospešila sedanje trenje digitalizacije gospodarstev in družb EU. Digitalne tehnologije prinašajo nove načine učenja, dela, izpolnjevanja ambicij ter izboljšanja dostopa do izobraževanja in zaposlitvenih možnosti. Na trgu ustvarjajo nove zaposlitvene možnosti ter prispevajo k boljšemu usklajevanju med delodajalci in delojemalci. Vendar pomenijo tudi tveganja za obstoječa delovna mesta, zlasti za tiste v zelo rutinskih dejavnostih in nizko usposobljene delavce. To lahko vodi v večjo polarizacijo z zmanjšanjem zaposlenosti v

⁶²Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji, COM(2020) 682 final.

srednje plačanih poklicih ter hkratnim povečanjem števila nizko in visoko plačanih poklicev⁶³. Hkrati bi lahko s prehodom na podnebno nevtralnost z ustreznimi spremljevalnimi politikami do leta 2030 v EU ustvarili do milijon dodatnih zelenih delovnih mest, čeprav se pričakuje, da se bodo učinki med poklici, sektorji in regijami spet razlikovali⁶⁴. Zanimivo je, da analiza kaže, da bodo ustvarjena delovna mesta v sektorjih, povezanih z energijo iz obnovljivih virov, gradbeništvom, kmetijstvom in gozdarstvom ter večinoma v skupini srednje usposobljenih delavcev, kar lahko prispeva k ublažitvi omenjenega trenda polarizacije trga dela. Vendar pa tudi v tem primeru obstajajo delavci, ki bodo izgubili delovna mesta (zlasti v ekstraktivnih sektorjih in visoko energijsko intenzivnih sektorjih) ter bodo še bolj izpostavljeni spreminjajočim se nalogam in zahtevam po znanjih in spretnostih. Hitra prerazporeditev delovne sile lahko prispeva k večji učinkovitosti, povečanju produktivnosti in plač, zlasti v sektorjih, usmerjenih v prihodnost, s ključno vlogo pri izpopolnjevanju in preusposabljanju delovne sile (glej okvir 1 stebra in poglavje 2.2.1).

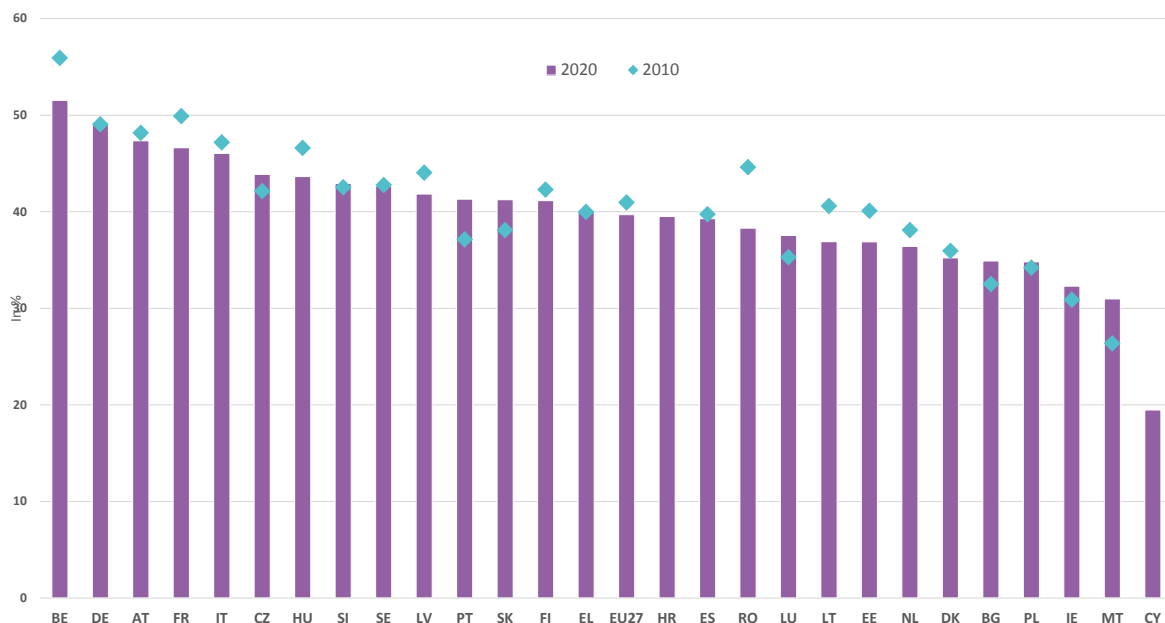
Visok davčni primež stroškov dela lahko negativno vpliva tako na povpraševanje po delovni sili kot njeno ponudbo. Z davčnim primežem stroškov dela se meri razlika med delodajalčevimi stroški dela in neto plačami zaposlenih, izražena kot razmerje celotnih stroškov plač. Povprečni davčni primež v EU27 za samsko osebo s povprečno plačo se je od leta 2010 postopoma zmanjšal na 39,7 % leta 2020. Od leta 2010 je sedem držav članic EU zaznalo opazno zmanjšanje (več kot 2 odstotni točki) davčnega primeža pri povprečni plači, pri čemer se je najbolj zmanjšal v Romuniji (–6,3 odstotne točke), na Madžarskem (–5,8 odstotne točke), v Belgiji (–4,4 odstotne točke) in Litvi (–3,7 % odstotne točke). Nasprotno se je od leta 2010 močno povečal na Malti (4,6 odstotne točke), Portugalskem (4,2 odstotne točke) in na Češkem (1,7 odstotne točke) (glej sliko 2.1.11).

Slika 2.1.11: Davčni primež na povprečno plačo se je v zadnjem desetletju v večini držav članic EU zmanjšal

Davčni primež za samsko osebo s povprečno plačo, spremembe 2010 in 2020 (v %)

⁶³ Evropska komisija (2019): Labour Market and Wage Developments in Europe: Annual Review 2019 Report (Razvoj trga dela in plač v Evropi. Poročilo o letnem pregledu za leto 2019), Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje.

⁶⁴ Ocena učinka, priložena sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 14. julija 2021 z naslovom „Pripravljeni na 55“: uresničevanje podnebnega cilja EU za leto 2030 na poti do podnebne nevtralnosti ([COM\(2021\) 550 final](#)).

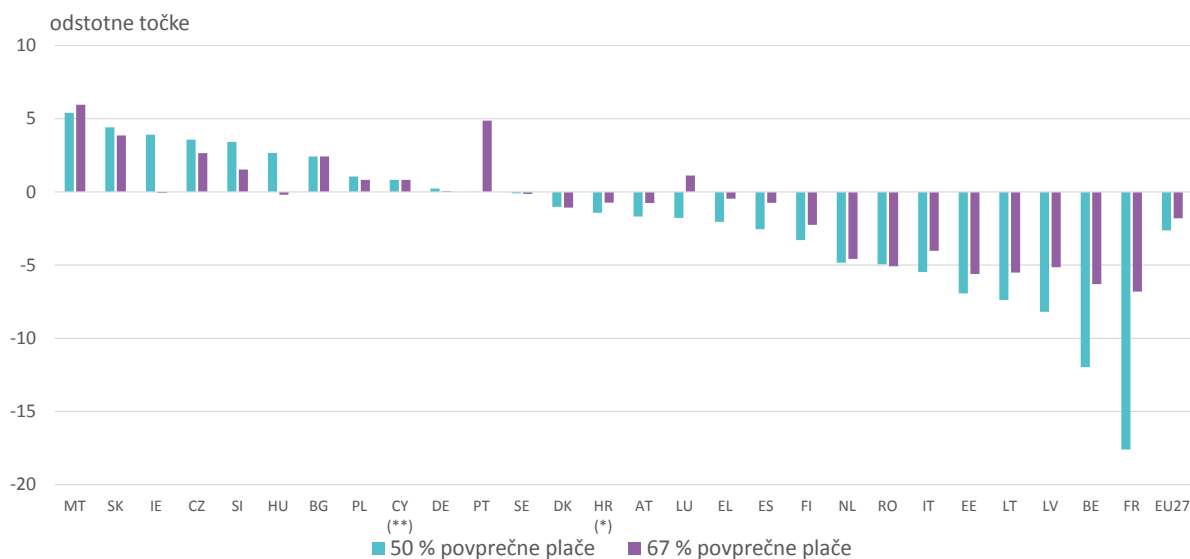
Opombe: podatki za leto 2010 niso na voljo za Hrvaško in Ciper.

Vir: Podatkovna zbirka Evropske komisije o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2021).

Davčni primež za osebe z nizkim dohodkom je običajno nižji kot za osebe z višjim dohodkom. Obdavčitev oseb z nizkim dohodkom ima pomembne posledice za trg dela (prehod v delo, siva ekonomija; glej oddelek 2.3) in za socialno vključenost (glej oddelek 2.4). V zvezi s tem so med državami članicami EU velike razlike. Leta 2020 je bil davčni primež za ljudi, ki zaslužijo 50 % povprečne plače, na Madžarskem in v Nemčiji višji od 40 %, na Cipru in v Franciji pa pod 20 %. Davčni primež za delavce na dnu porazdelitve dohodka se je zadnjem desetletju zmanjšal v številnih državah EU. Za povprečje EU je bilo med letoma 2010 in 2020 ugotovljeno zmanjšanje davčnega primeža za osebe, ki prejemajo 50 % povprečne plače, za 2,6 odstotne točke. V šestih državah (Francija, Belgija, Latvija, Litva, Estonija, Italija) je zmanjšanje presegalo 5 odstotnih točk (glej sliko 2.1.12).

Slika 2.1.12: Znižanje davkov za delavce na dnu porazdelitve dohodka v večini držav članic EU

Razvoj davčnega primeža za osebe z nizkim dohodkom (50 % in 67 % povprečne plače), samske osebe (v odstotnih točkah, 2010–2020)

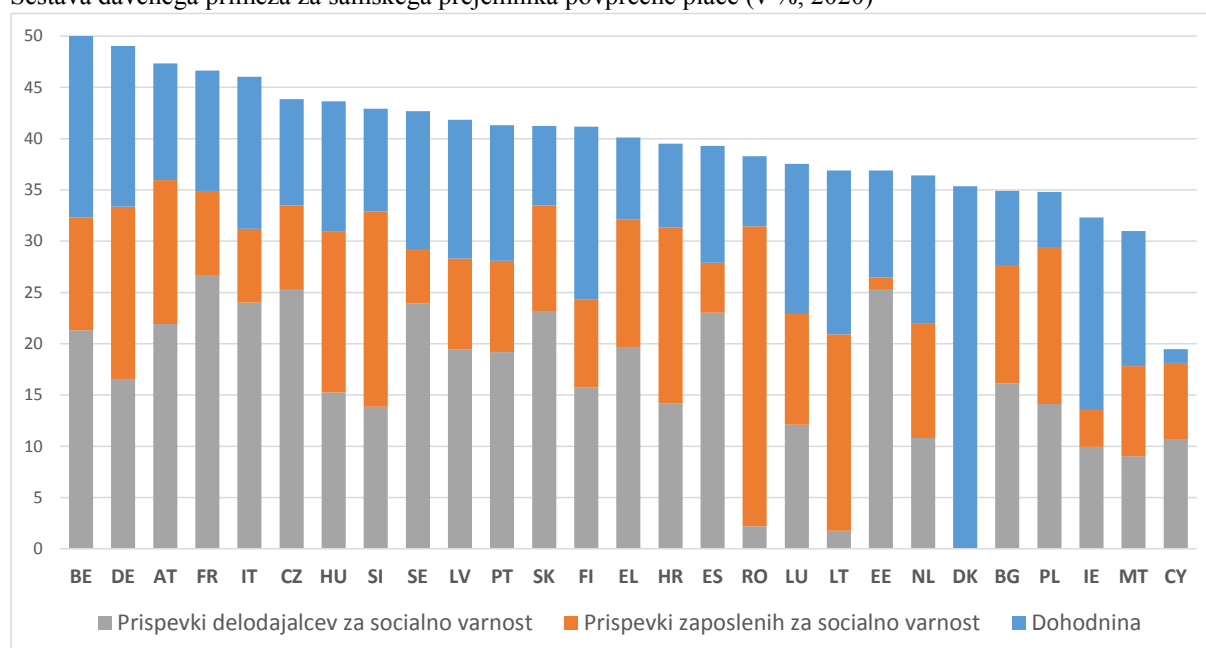
Opombe: (*) podatki za Hrvaško od leta 2013 in (**) podatki za Ciper od leta 2014.

Vir: Podatkovna zbirka Evropske komisije o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2021).

Sestava davčnega primeža stroškov dela se med državami članicami močno razlikuje.

Njegove komponente (tj. dohodnina, prispevki za socialno varnost delodajalcev in zaposlenih), zlasti njihova višina, lahko vsaj kratkoročno različno vplivajo na ponudbo delovne sile ali povpraševanje po njej. Na sliki 2.1.13 so prikazane razčlenitve davčnega primeža za samskega prejemnika povprečne plače v letu 2020. V Franciji, na Češkem in v Estoniji delodajalci plačujejo najvišje prispevke za socialno varnost, ki predstavljajo več kot 25 % stroškov zaposlovanja. Skupni prispevki za socialni varnost (delodajalcev in zaposlenih) so, gledano kot delež stroškov zaposlovanja, najvišji v Avstriji (36 %), sledijo pa ji Francija, Slovaška in Češka. Razen Danske, pri kateri prispevki za socialno varnost niso zajeti v davčnem primežu, so najnižji skupni prispevki za socialno varnost, izraženi kot delež stroškov dela, na Irskem (13,6 %) in Malti (17,8 %). Največji delež davčnega primeža, ki bremeni zaposlene, imata Romunija (29 %) in Litva (19,1 %). Prispevki delodajalcev za socialno varnost v Litvi in Romuniji znašajo manj kot 5 %.

Slika 2.1.13: Razlike v sestavi davčnega primeža stroškov dela med državami so velike
Sestava davčnega primeža za samskega prejemnika povprečne plače (v %, 2020)

Opomba: države članice so razvrščene v padajočem vrstnem redu glede na raven skupnega davčnega primeža; družinski dodatki ne vplivajo na podatke, saj se podatki nanašajo na dohodek samske osebe brez zakonskega partnerja ali otrok.

Vir: Podatkovna zbirka Evropske komisije o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2021).

V nekaterih primerih obstajajo možnosti preusmeritve obdavčenja z dela, zlasti z zmanjšanjem davčnega primeža za skupine z nizkimi in srednjimi dohodki, na rasti prijaznejše davčne osnove ob ustreznem upoštevanju morebitnih distribucijskih učinkov in zagotavljanju ustrezne socialne zaščite. Zakonodajni predlogi, predstavljeni v svežnju „Pripravljeni na 55“⁶⁵ z dne 14. julija 2021, vključno s predlagano revizijo sistema EU trgovanja z emisijami in direktive o obdavčitvi energije, so zasnovani tako, da omogočajo stroškovno učinkovit in pravičen prehod na čisto energijo z uskladitvijo gospodarskih spodbud z višjimi in pravno zavezujočimi podnebnimi cilji EU. Iz dokazov je razvidno, da davki na goriva in druge energente kot delež razpoložljivega dohodka najbolj obremenjujejo gospodinjstva z najnižjimi dohodki⁶⁶. Zato je potrebna preudarna zasnova politike, da bi obravnavali distribucijske učinke, zlasti na skupine z najnižjimi dohodki⁶⁷. Leta 2019 približno 7 % prebivalstva EU27, tj. 31 milijonov ljudi, ni moglo ustrezno ogrevati svojih

⁶⁵ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 14. julija 2021 z naslovom „Pripravljeni na 55“: uresničevanje podnebnega cilja EU za leto 2030 na poti do podnebne nevtralnosti ([COM\(2021\) 550 final](#)).

⁶⁶ Evropska komisija (2020). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2020 (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2020), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg. Na voljo na [spletu](#).

⁶⁷ Nedavna študija je pokazala, da bi lahko simulirani portfelj zelenih davkov v višini 30 milijard EUR, ki bi nadomestil davek od dohodkov, do leta 2030 povečal BDP EU za 35 milijard EUR (0,2 %), s čimer bi se zaposlenost povečala za 140 000 EPDČ (0,1 %). Simulacija v študiji je pokazala pozitivne ali ničelne učinke na dohodek v vseh delih porazdelitve v vseh državah članicah.

domov, pri čemer so bile precejšnje razlike med državami članicami in dohodkovnimi skupinami, prizadete pa so bile zlasti tudi skupine z nižjimi srednjimi dohodki^{68,69}.

2.1.2 Odziv politike

Evropski instrument za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) je v letih 2020 in 2021 pomembno prispeval k preprečevanju povečanja brezposelnosti. Instrument SURE je zagotovil vzajemna posojila s sredstvi v višini 100 milijard EUR za podporo državam članicam pri zaščiti delovnih mest in dohodkov delavcev v okviru pandemije COVID-19. Komisija je do zdaj izplačala že skoraj 95 % skupne finančne pomoči v okviru instrumenta SURE, ki jo je odobril Svet. V prvem valu pandemije leta 2020 je podporo v okviru instrumenta SURE po ocenah prejelo približno 31 milijonov ljudi in 2,5 milijona podjetij v 19 državah članicah. Glede na povratne informacije upravičenk je bila podpora v okviru instrumenta SURE pomembna pri vzpostavitvi njihovih shem skrajšanega delovnega časa ter povečanju njihovega kritja in obsega⁷⁰.

Ocenjuje se, da je bilo samo med marcem in septembrom leta 2020 za delo s skrajšanim delovnim časom in podobne sheme za ohranitev delovnih mest porabljenih skoraj 100 milijard EUR. Posebna narava, merila za upravičenost, raven in trajanje podpore ter vir financiranja in vključevanje zahtev glede usposabljanja in zaščita pred odpuščanjem so se od države do države razlikovali. Določbe so se razlikovale tudi v zahtevah glede minimalnega zmanjšanja prometa. 14 držav članic je določilo minimalno zmanjšanje v razponu od 10 do 50 % prometa, kar bi lahko močno omejilo delež upravičenih podjetij in delavcev. Raven dohodka, prejetega med neopravljenimi urami, se je med državami članicami bistveno razlikovala. Stopnje nadomestitve dohodka so se gibale med 60 % in 100 %, pri čemer je večina držav določila zgornje meje⁷¹. Vse države članice razen šestih so delavcem s skrajšanim delovnim časom ponudile določeno obliko zaščite pred odpuščanjem. **Avstrija, Grčija, Italija, Nizozemska in Portugalska** so izključile možnost odpuščanja celotne delovne sile podjetja, ki je za določeno obdobje zaprosilo za državno podporo. Štiri države so v svoje določbe o skrajšanem delovnem času vključile zahtevo po zagotavljanju usposabljanja med izpadom delovnega časa (**Avstrija, Madžarska, Nemčija in Francija**), slednji pa sta za to ponudili tudi finančne spodbude⁷².

⁶⁸ Leta 2019 je delež gospodinjstev z nižjim srednjim dohodkom (med 60 % mediane dohodka in mediano dohodka), ki so poročala o nezmožnosti ustreznega ogrevanja svojih domov, znašal več kot 20 % te dohodkovne skupine v petih državah članicah (Bolgarija, Ciper, Litva, Portugalska, Grčija).

⁶⁹ Vendar zdravju škodljivi vplivi okolja bolj negativno vplivajo na skupine z nižjim socialno-ekonomskim statusom, in sicer zaradi njihove večje izpostavljenosti in večje ranljivosti: <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

⁷⁰ Drugo poročilo o izvajanju instrumenta SURE (COM 2021/596).

⁷¹ Te omejitve so pomenile, da so delo s skrajšanim delovnim časom in podobne sheme po navadi koristnejše za ohranjanje dohodka zaposlenih z nižjimi dohodki.

⁷² Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life (COVID-19: Posledice za zaposlovanje in delovno življenje), serija COVID-19, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

Več kot tri četrtine držav članic je med pandemijo uvedlo posebne ukrepe dohodkovne podpore za samozaposlene osebe. V vseh državah razen treh so bili ti ukrepi popolnoma novi in časovno omejeni. Kar zadeva upravičene skupine, so nekatere države podporo večinoma usmerile v samozaposlene osebe v najbolj prizadetih sektorjih (npr. **Belgija**⁷³ in **Francija**), druge pa so podporo večinoma ali izključno usmerile v samozaposlene osebe brez zaposlenih (**Nizozemska** in **Poljska**) ali v posebne pravne strukture⁷⁴. **Češka, Grčija, Poljska** in **Portugalska** niso dovolile kombiniranja dohodkovne podpore samozaposlenim osebam z drugo vladno podporo. V nekaterih državah so bili za razmejitev upravičenih skupin vzpostavljeni tudi spodnji ali zgornji pragovi dohodka iz samozaposlitve. Kar zadeva minimalne izgube prometa, sta **Latvija** in **Romunija** dostop do svojih shem omejili na samozaposlene osebe, ki jih je prizadelo popolno zaprtje nekaterih sektorjev, pragovi v nekaterih drugih državah članicah pa so se gibali med 10 % in 5 % izgube prometa. Na splošno se je raven dohodkovne podpore, zagotovljene samozaposlenim osebam, znižala pod raven podpore, zagotovljene zaposlenim, vključenim v sheme skrajšanega delovnega časa ali začasne brezposelnosti⁷⁵.

V letu 2021 je večina držav članic začela ukinjati svoje sheme nujne pomoči ali zmanjševati njihov obseg. Na **Češkem, v Estoniji, na Madžarskem, v Latviji, Litvi** in na **Poljskem** so bile posebne začasne sheme, uvedene v odziv na krizo, postopno odpravljene med majem in avgustom 2021, septembra 2021 so bile odpravljene na **Nizozemskem** in **Švedskem**, na **Cipru** pa oktobra 2021. V **Bolgariji, na Danskem, v Grčiji, na Hrvaškem, Malti, Irskem, Slovaškem** in v **Romuniji** bodo zadevne sheme za nujne primere predvidoma ostale v veljavi (vsaj) do konca leta 2021. Države članice s stalnimi shemami, vzpostavljenimi že pred krizo zaradi COVID-19, so začele odpravljati nujne postopke, ki so olajšali odstop do podpore za skrajšani delovni čas.

Številne države članice so prilagodile in dopolnile svoje sheme skrajšanega delovnega časa, da bi se bolje odzvale na izzive na trgu dela pri okrevanju v skladu z načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju). **Avstrija, Nemčija, Francija, Italija, Portugalska, Španija** in **Švedska** zagotavljajo spodbude za usposabljanje delavcev s skrajšanim delovnim časom. Na **Portugalskem** je bila podpora za skrajšani delovni čas dopolnjena s shemo, ki delodajalce spodbuja k nadaljevanju dejavnosti. V nekaterih državah, na primer v **Italiji** in **Franciji**, se sheme skrajšanega delovnega časa ne uporabljajo le za odpravljanje začasnih motenj v dejavnosti, temveč tudi za obravnavanje trajnega zmanjšanja dejavnosti v okviru postopkov prestrukturiranja podjetij. V **Italiji** ta ukrep vključuje podporo za prehod na novo delovno mesto, medtem ko v **Franciji** v ta namen obstaja ločena shema (Transco). Nekatere države članice (kot so **Slovaška, Češka** in **Španija**) izvajajo trajno reformo svojih shem skrajšanega delovnega časa.

Številne države so uvedle več ukrepov za spodbujanje zaposlovanja po pretresu zaradi COVID-19 (glej sliko 2.1.14). Spodbude za zaposlovanje, kot so začasne ali enkratne

⁷³ V Belgiji je bila že obstoječa podpora v času krize zaradi COVID-19 razširjena.

⁷⁴ To se nanaša na različne načine ustanavljanja kot samozaposlene osebe (za pravne in davčne namene), na primer samostojni podjetnik, družba z omejeno odgovornostjo, osebna družba itd. Zlasti v državah, kot je Italija, ki imajo številne različne strukture za ustanovitev samostojnega podjetja, vsi niso bili upravičeni do ugodnosti v okviru sheme.

⁷⁵ Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life (COVID-19: Posledice za zaposlovanje in delovno življenje), serija COVID-19, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

subvencije, ki jih vlada zagotavlja podjetjem, ki zaposlujejo pod določenimi pogoji (npr. za določeno obdobje, na podlagi določene pogodbe, s poudarkom na nekaterih kategorijah), so se v večini držav pogosto uporabljale za spodbujanje okrevanja s številnimi novimi delovnimi mesti. Polovica teh shem spodbud za zaposlovanje je bila vzpostavljena že leta 2020, druge pa leta 2021. Datumi izteka teh ukrepov se med državami članicami razlikujejo, večinoma pa so določeni za leti 2021 in 2022.

Ciljne skupine ukrepov za podporo zaposlovanju se razlikujejo, v večini pa so to brezposelni, mladi, invalidi in starejši. Kot je prikazano na sliki 2.1.14, so bili najpogostejše obravnavani brezposelni in v nekaterih primerih (**Belgija, Danska, Estonija, Grčija, Španija, Hrvaška, Madžarska, Avstrija in Slovaška**) so bile vključene tudi ciljno usmerjene določbe za dolgotrajno brezposelne. Zelo pogosto so ukrepi zagotavljali podporo mladim ali NEET (v kar 16 državah članicah). Številne sheme spodbud so bile povezane s programi vajeništva ali praks, na primer v **Avstriji**, kjer se za vsakega zaposlenega vajenca izplača dodatek v višini do 3 000 EUR (in dodatnih 1 000 EUR, če podjetje prevzame vajence od plačilno nesposobnega podjetja). Druge obravnavane kategorije so bile ženske (**Bolgarija, Grčija, Italija, Luksemburg in Avstrija**) in invalidi (**Češka, Danska, Grčija, Španija, Francija, Italija, Luksemburg, Malta, Avstrija, Portugalska in Slovaška**). **Belgija** je uporabila začasna znižanja prispevkov za socialno varnost za podjetja v sektorjih organizacije dogodkov, hotelirstvu in sektorju potovanj ter za podjetja, ki na novo zaposlujejo ali zaposlujejo osebe, ki se vračajo iz začasne brezposelnosti. **Estonija** je zagotovila posebne spodbude za kmetijski sektor, **Italija** pa je med drugim okrepila ukrepe, sprejete za jug (*Decontribuzione Sud*). **Grčija, Slovenija in Švedska** so uvedle subvencije za podjetja, ki so ustvarila „zelena delovna mesta“ ali delovala v nizkoemisijskih sektorjih. Skupno je 23 držav članic uvedlo subvencije za zaposlovanje v korist posebnih skupin.

Slika 2.1.14: Nekateri oblike spodbud za zaposlovanje v odziv na krizo zaradi COVID-19 so uvedle vse države članice razen dveh

Ukrepi spodbud za zaposlovanje, ki so jih sprejele države članice v odziv na pretres zaradi COVID-19, po ciljnih populacijah (2020–2021)

	Brezposelni	Dolgo trajn o brezp oselni	Mladi/NEET	Ženske	Starejši	Invalidi	Vajeništvo/praksa	Posebni sektorji	Posebne regije
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK		X			X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		
HR		X	X						
IT	X		X	X		X	X	X	X
CY	X		X				X		

LV	X						
LT	X						
LU	X			X	X	X	X
HU	X	X	X				
MT	X		X		X	X	
NL							
AT	X	X	X	X	X	X	X
PL							
PT	X		X			X	X
RO	X		X		X		X
SI	X						X
SK	X	X	X		X	X	
FI							X
SE			X				X

Opomba: za Nizozemsko in Poljsko niso bili ugotovljeni nobeni ukrepi. Pri Španiji se preglednica poleg že obstoječih nacionalnih spodbud za zaposlovanje nanaša na ukrepe nekaterih regij. Vir: analiza Evropske komisije; Eurofound, podatkovna zbirka COVID-19 EU Policy Watch; Flash Reports on Labour Law (Kratka poročila o delovnem pravu) Evropskega strokovnega centra (ECE) ter sprejeti načrti držav članic EU za okrevanje in odpornost.

Več držav članic je napovedalo ukrepe za spodbujanje podjetništva in samozaposlovanja. Španija namerava vzpostaviti mrežo centrov za orientacijo, podjetništvo in inovacije kot del ukrepov za izboljšanje usklajevanja javnih služb za zaposlovanje med regijami ter načrtuje usposabljanje osebja teh javnih služb. Hrvaška bo v okviru ustvarjanja delovnih mest v podporo zelenemu in digitalnemu prehodu usmerjala sredstva in vire javnih služb za zaposlovanje, da bi prednostno obravnavala reaktivacijo in (samo)zaposlitev neaktivnih, dolgotrajno brezposelnih in mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo. Podobno bo Litva vzpostavila pilotni projekt za podporo podjetništvu in ustvarjanju delovnih mest za dvojni prehod in krožno gospodarstvo, skupaj z izpopolnjevanjem zaposlenih v javnih službah za zaposlovanje v ta namen. Ukrepi teh držav prejemajo podporo v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost in/ali Evropskega socialnega sklada plus.

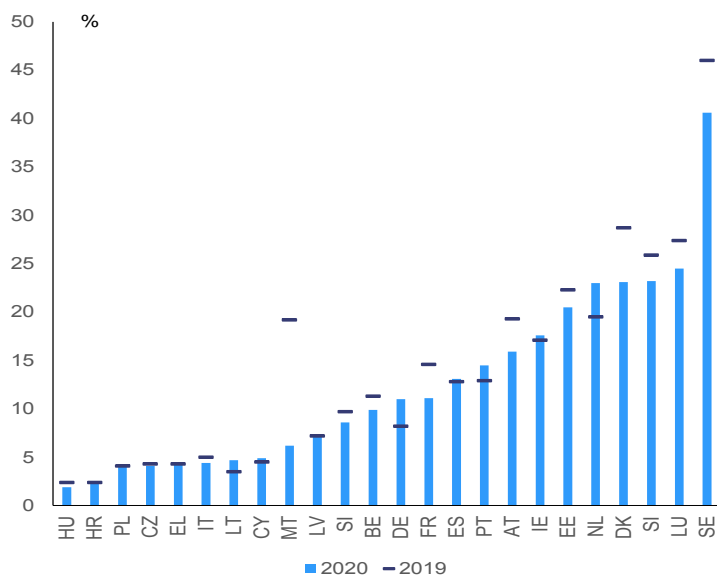
Nekaj držav članic sprejema ukrepe za podporo socialnemu gospodarstvu. Natančneje, Španija bo razvila vsaj 30 projektov na področju socialnega gospodarstva, osredotočenih na podjetništvo mladih, in digitalne platforme za prebivalstvo na podeželskih območjih. Poljska namerava v letu 2022 sprejeti zakon o socialnem gospodarstvu, s katerim se bo med drugim v poljski pravni red uvedla opredelitev socialnega podjetja, določila pravila za delovanje sektorja socialnega gospodarstva ter zagotovil okvir za njegovo sodelovanje z drugimi javnimi in zasebnimi akterji. Zakon bo podpiral zaposlovanje in socialno vključevanje oseb, ki jim grozi socialna izključenost, ustvarjal nova delovna mesta v socialnih podjetjih in olajšal zagotavljanje socialnih storitev lokalni skupnosti s strani akterjev socialnega gospodarstva.

Okvir 1 stebra: Aktivna podpora zaposlovanju

Kot je navedeno v priporočilu Komisije o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju (EASE)⁷⁶, so za spodbujanje okrevanja s številnimi novimi delovnimi mesti po pretresu zaradi COVID-19 v skladu z načelom 4 evropskega stebra socialnih pravic (aktivna podpora zaposlovanju) **potrebni skladni svežnji politik za podporo prehajanju na trgu dela**. Politike zaposlovanja bi se morale postopoma usmeriti k podpiranju ustvarjanja delovnih mest in lažšanju prehajanja med delovnimi mesti. V tem smislu so v priporočilu o instrumentu EASE države članice pozvane, naj pripravijo usklajene svežnje politik za obravnavanje izzivov na trgu dela, ki jih je povzročila pandemija, premostijo pomanjkanje znanj in spretnosti, ki se povečujejo med okrevanjem, ter vsakemu posamezniku pomagajo pri uspešnem zelenem in digitalnem prehodu. Ti svežnji bi morali vključevati (i) spodbude za zaposlovanje in prehod za spodbujanje ustvarjanja kakovostnih delovnih mest in podporo zaposljivosti delavcev, (ii) izpopolnjevanje in preusposabljanje ter (iii) okrepljeno podporo s strani služb za zaposlovanje. Ti ukrepi so zlasti pomembni tudi za podporo krovnemu cilju, da bo do leta 2030 v EU zaposlenih vsaj 78 % prebivalstva v starostni skupini 20–64 let.

Spodbude za zaposlovanje lahko pomagajo okrepiti povpraševanje po delovni sili v začetni fazi okrevanja. Med pandemijo zaradi COVID-19 so podjetja kopičila delovno silo, tudi s pomočjo javne podpore. Prav tako je manj verjetno, da bodo podjetja vlagala in širila svojo delovno silo v razmerah, ki so še vedno negotove. V tem okviru lahko spodbude za zaposlovanje ustvarjajo zaposlitvene možnosti za „prikrajšane“ iskalce zaposlitve (kot so mladi brezposelni z malo ali brez delovnih izkušenj). Poleg tega lahko podprejo tudi prerazporeditev presežnih delavcev in jim tako olajšajo prehod v nove sektorje ali poklice. Kot je navedeno v oddelku 2.1.2, je večina držav članic uvedla subvencije za zaposlovanje v korist posebnih skupin, kot so mladi ali mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (19 držav, vključno z vajeništvom in prakso), in brezposelni (20 držav, vključno z brezposelnimi).

Udeležba odraslih v izobraževanju (v preteklih štirih tednih), brezposelni prebivalci v starostni skupini 25–64 let

Opombe: podatki niso na voljo za Bolgarijo, Romunijo in Slovaško, za katere so stopnje udeležnosti nižje od 3 %. Prekinitev časovne vrste in začasni podatki za Nemčijo v letu 2020. Podatki za leto 2020 niso zanesljivi za

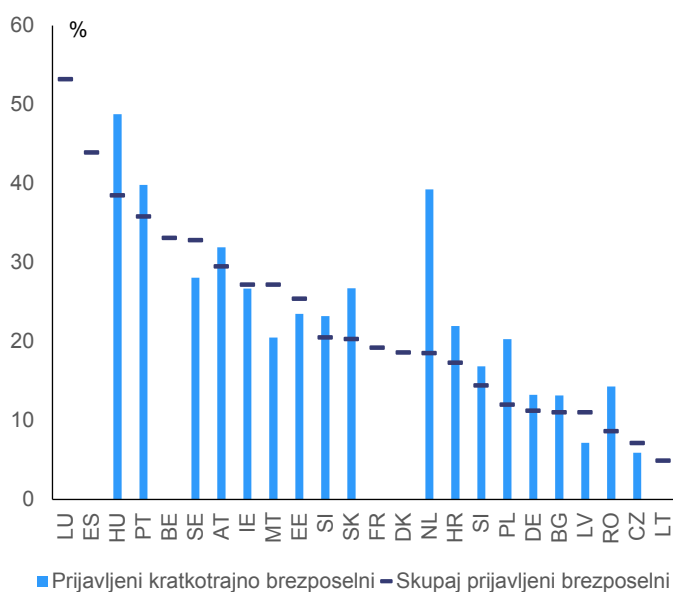
⁷⁶ Priporočilo Komisije z dne 4. marca 2021 o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju (EASE) po krizi zaradi COVID-19, C(2021) 1372 final.

Madžarsko, Hrvaško, Ciper, Malto, Poljsko in Slovenijo, za leto 2019 pa za Ciper, Hrvaško, Madžarsko, Litvo in Slovenijo.

Vir: Eurostat [trng_lfse_02].

Za zagotovitev modela trajnostne in vključujoče rasti so potrebne naložbe v izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslega prebivalstva. Usposabljanje ter pridobivanje znanj in spretnosti sta ključna za olajšanje prehodov med zaposlitvami, ki naj bi bili potrebni po pretresu zaradi COVID-19. Izpopolnjevanje in preusposabljanje sta postala še pomembnejša zaradi sprememb, ki jih prinašata zeleni in digitalni prehod. Za zagotavljanje priložnosti za usposabljanje, ki učinkovito podpirajo prehode med zaposlitvami in (ponovno) vključevanje na trg dela, je potreben ustrezen sistem usposabljanja odraslih in nadaljnega poklicnega usposabljanja, ki zagotavljata znanja in spretnosti, relevantne za trg dela. Kljub temu so med državami članicami opazne precejšnje razlike pri udeležbi v izobraževanju odraslih (glej oddelek 2.2), zlasti brezposelnih (glej diagram). Leta 2020 je vrzel med najvišjo in najnižjo stopnjo udeležbe brezposelnih odraslih v izobraževanju (na Švedskem oz. Madžarskem) znašala 38,5 odstotne točke, skupna stopnja udeležbe v tej kategoriji pa je bila le za 1,3 odstotne točke višja kot pri celotnem prebivalstvu v starostni skupini 25–64 let (10,5 % v primerjavi z 9,2 %).

Udeležba brezposelnih, prijavljenih pri javni službi za zaposlovanje, v ukrepih za zgodnje aktiviranje⁷⁷ (2019)

Opomba: kratkotrajno brezposelni so posamezniki, ki so brezposelni manj kot 12 mesecev. Podatki za Grčijo, Italijo in Ciper niso na voljo. Podatki za Belgijo, Bolgarijo, Irsko, Francijo, Nizozemsko in Romunijo za leto 2018. Informacije o kratkotrajno brezposelnih niso na voljo za Belgijo, Dansko, Španijo, Francijo, Litvo in Luksemburg.

Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka o politiki trga dela.

Dobro delujoče javne službe za zaposlovanje so ključnega pomena za učinkovito (ponovno) vključevanje na trg dela in podporo pri prehajanju med delovnimi mesti. V kombinaciji z aktivnimi politikami trga dela lahko zgodnja in ciljno usmerjena podpora s strani služb za

⁷⁷ Zgodnje aktiviranje se nanaša na ukrepe, namenjene osebam, ki so brezposelne manj kot eno leto, ter vključuje na primer usposabljanje, podporno zaposlovanje in rehabilitacijo ali neposredno ustvarjanje delovnih mest ter svetovanje s strani nacionalnih javnih služb za zaposlovanje.

zaposlovanje in individualno posvetovanje povečata verjetnost ponovne zaposlitve iskalcev zaposlitve ter preprečita dolgotrajno brezposelnost, prispevata k bolj dinamičnim trgov dela in višji zaposlenosti. Vendar pa so med državami razlike v udeležbi pri ukrepih za zgodnjo aktivacijo (glej diagram). Na Madžarskem je pri takih ukrepih sodelovalo skoraj 50 % kratkotrajno brezposelnih oseb, prijavljenih pri javni službi za zaposlovanje⁷⁸, na Češkem pa manj kot 6 %.

Zaradi hitre digitalizacije in zelenega prehoda je ključnega pomena, da se ponudba znanj in spretnosti države bolje uskladi s potrebami trgov dela prihodnosti. Za zmanjševanje neuskkljenosti med ponudbo znanj in spretnosti ter povpraševanjem po njih je potreben celosten pristop k upravljanju znanj in spretnosti, vključno z zbiranjem podatkov o znanjih in spretnostih ter napovedovanjem prek partnerstev z ustreznimi deležniki⁷⁹. Vse države članice EU uporabljajo vsaj eno metodo napovedovanja potreb po znanjih in spretnostih za razvoj zbiranja podatkov o znanjih in spretnostih, štiri od petih pa uporabljajo napovedi potreb po znanjih in spretnostih, čeprav na različnih ravneh razvoja⁸⁰. Potekajo tudi širša prizadevanja za digitalizacijo javnih služb za zaposlovanje ter krepitev njihove sposobnosti zagotavljanja pomoči na daljavo in prek spleta⁸¹. Za boljše razumevanje potreb po znanjih in spretnostih ter razvoj kakovostnejšega zbiranja podatkov o znanjih in spretnostih na trgu dela je Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja vzpostavil portal Skills-OVATE za analizo delovnih mest ter znanj in spretnosti, ki jih delodajalci iščejo, na podlagi spletnih oglasov za prosta delovna mesta v 28 evropskih državah⁸².

Načrti za okrevanje in odpornost vključujejo ukrepe instrumenta EASE v zvezi s spodbudami za zaposlovanje in prehod ter podporo podjetništvu, izpopolnjevanjem in preusposabljanjem ter podporo službam za zaposlovanje. V zvezi s spodbudami za zaposlovanje je **Portugalska** na primer v komponento kvalifikacij ter znanj in spretnosti svojega nacionalnega načrta vključila strategijo za izboljšanje kakovosti delovnih mest. Njen cilj je, da z različnimi spodbudami za zaposlovanje spodbuja ustvarjanje stalnih in kvalificiranih delovnih mest, zviša zaposlenost mladih ter zmanjša vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v različnih sektorjih. Podobno je v načrtu **Irske** vključen program za pridobivanje izkušenj prek delovnih praks, ki se je uradno začel izvajati julija 2021. V skladu z njim je vsaka oseba, ki je brezposelna vsaj šest mesecev, upravičena do sektorskega usposabljanja (največ šest mesecev), medtem ko dela v gostiteljskem podjetju, ki je v tem obdobju oproščeno posebnih stroškov plač. **Grčija** je vključila subvencije za zaposlovanje za več kot 70 000 novih delovnih mest, namenjene mladim, dolgotrajno brezposelnim in skupinam s posebnimi ovirami za vključevanje na trg dela. **Francija** je predvidela vrsto subvencij za zaposlovanje, ki se osredotočajo zlasti na podjetja, ki zaposlujejo vajence in mlade. **Ciper** namerava reformirati in digitalizirati sheme zaposlovanja svojega ministrstva za delo, poleg tega pa podjetjem, ki zaposlujejo NEET, zagotavlja subvencije za zaposlovanje.

Leta 2021 so se v skladu z načelom 6 stebra (v zvezi s plačami) zakonsko določene minimalne plače glede na prejšnje leto⁸³ zvišale v večini držav članic. Največje povečanje

⁷⁸ Čeprav je stopnja aktivacije iskalcev zaposlitve na Madžarskem razmeroma visoka, je to predvsem posledica javnih del in drugih spodbud za zaposlovanje, medtem ko preusposabljanje in izpopolnjevanje iskalcev zaposlitve v primerjavi z njimi ostajata zanemarljiva.

⁷⁹ Ključne ugotovitve na podlagi obstoječih napovedi in prognozičnih študij o zelenih delovnih mestih ter znanjih in spretnostih so na voljo v mreži javnih služb za zaposlovanje (2021). [Greening of the labour market – impacts for the Public Employment Services](#) (Ekologizacija trga dela – vplivi za javne službe za zaposlovanje).

⁸⁰ Portal Evropskega centra za razvoj poklicnega usposabljanja za zbiranje podatkov o znanjih in spretnostih.

⁸¹ Mreža JSZ (2020). [The role of PES in modernising the labour market and managing structural change](#) (Vloga JSZ pri posodabljanju trga dela in upravljanju strukturnih sprememb).

⁸² [Skills-OVATE: Skills Online Vacancy Analysis Tool for Europe](#) (orodje za analizo na spletu objavljenih prostih delovnih mest za znanja in spretnosti za Evropo). [Cedefop \(europa.eu\)](#).

⁸³ Glej Eurofound (2021): Minimalne plače v letu 2021: letno poročilo.

minimalne plače v odstotkih je bilo zabeleženo v **Latviji** (16,3 %), čeprav ostaja najnižja med baltskimi državami. Plače so se znatno povečale tudi v drugih srednje- in vzhodnoevropskih državah, ki imajo običajno razmeroma nizke minimalne plače (npr. v **Sloveniji** za 8,9 %, na **Poljskem** za 7,7 %, **Slovaškem** za 7,4 %, v **Litvi** za 5,8 % in na **Hrvaškem** za 4,6 %). Na **Slovaškem** je bila minimalna plača za leto 2021 določena na 57 % povprečne plače⁸⁴. V državah članicah, v katerih določanje minimalne plače temelji na formulah (vključno s **Francijo**, **Luksemburgom**, **Malto** in **Nizozemsko**), je bilo zabeleženo bolj zmerno povečanje (v **Luksemburgu** za 2,8 %, v drugih navedenih državah pod 2 %) in zaradi krize ni prišlo do odstopanja od formule. Za zamrznitev svojih minimalnih plač za leto 2021 sta se odločili samo **Estonija** in **Grčija**. **Belgija** bo zakonsko določeno minimalno plačo zvišala v letih 2022, 2024 in 2026. **Španija** je septembra 2021 zvišala svojo minimalno plačo za 1,6 % s ciljem, da bi jo pred koncem mandata sedanje vlade zvišala na 60 % povprečne plače.

Sprejeti so bili številni ukrepi za zmanjšanje davčnega primeža stroškov dela za povečanje neto dohodkov delavcev in družin z nižjimi dohodki ter v nekaterih primerih za spodbujanje ponudbe delovne sile. **Grčija** je na primer revidirala osnovo za izračun obveznosti iz naslova dohodnine in zmanjšala prispevke za socialno varnost za zaposlene s polnim delovnim časom za 0,9 odstotne točke, kar je začelo veljati junija 2020, od januarja 2021 pa za dodatne 3 odstotne točke. **Italija** je zmanjšala davčni primež za odvisne delavce: za dohodke do 28 000 EUR na leto znaša olajšava za zadnjih šest mesecev leta 2020 600 EUR, od začetka leta 2021 pa znaša 1 200 EUR. Nižja olajšava je predvidena za višje dohodke v višini do 40 000 EUR. V **Belgiji** (regija Flandrija) se bodo od leta 2021 z bonusom za zaposlovanje neto plače delavcev z nizkimi dohodki, katerih (bruto) mesečna plača za polni delovni čas ne presega 1 700 EUR, zvišale za največ 50 EUR na mesec. Bonus je namenjen odpravljanju pasti brezposelnosti in neaktivnosti, postopno pa se bo zniževal do nič za osebe z bruto mesečno plačo v višini vsaj 2 500 EUR. **Francija** je znižala stopnjo dohodnine v prvem razredu s 14 % na 11 % in prilagodila mehanizem davčnih olajšav („décote“), da bi olajšala uporabo dohodnine. **Avstrija** je povečala najvišje povračilo prispevkov za socialno varnost za osebe z nizkimi dohodki s 400 EUR na 700 EUR in od januarja 2020 znižala stopnjo dohodnine v prvem razredu s 25 % na 20 %, njen načrt za okrevanje in odpornost pa vključuje zavezo, da bo sprejela nadaljnje ukrepe za znižanje stopenj dohodnine. **Hrvaška** je uvedla zmanjšanje obveznosti iz naslova dohodnine za 100 % za mlajše od 25 let in 50 % za osebe v starostni skupini 26–30 let za letne plače, nižje od 360 000 HRK (približno 50 000 EUR). **Madžarska** od leta 2022 izvzema mlade, mlajše od 25 let, iz plačila dohodnine do zneska povprečnega bruto dohodka prejšnjega leta, da bi povečala aktivnost in zaposlenost mladih. **Bolgarija** je uvedla davčne olajšave za starše, ki vzgajajo otroke. Komisija je objavila zbirko orodij za deležnike v podporo prehodu z obdavčitve dela na okoljske davke⁸⁵.

⁸⁴ Če socialni partnerji ne dosežejo dogovora, se vsako leto znesek minimalne mesečne plače za naslednje koledarsko leto določi na 57 % povprečne nominalne plače zaposlenega v slovaškem gospodarstvu za koledarsko leto glede na dve predhodni koledarski leti.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en

2.2 Smernica št. 6: Krepitev ponudbe delovne sile ter izboljšanje dostopa do zaposlitve, spretnosti in kompetenc

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 6, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo ponudbo delovne sile, strokovno usposobljenost in kompetence, v skladu z načeli evropskega stebra socialnih pravic, in sicer načelom 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje), 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 9 (ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke) in 17 (vključevanje invalidov). V oddelku 2.2.1 so predstavljeni ključni dogodki na področju izobraževanja ter znanj in spretnosti, pa tudi razmere na trgu dela, zlasti glede ranljivih in premalo zastopanih skupin. V oddelku 2.2.2 so predstavljeni ukrepi politike, ki jih države članice izvajajo na teh področjih politike.

2.2.1 Ključni kazalniki

Udeležba v predšolski vzgoji in varstvu se je v zadnjih letih še naprej povečevala, med državami članicami pa še vedno obstajajo precejšnje razlike glede dostopnosti in kakovosti teh storitev. Vpis v predšolsko vzgojo in varstvo pomembno vpliva na prihodnje izobraževalne poti otrok, njihove zaposlitvene možnosti in aktivno udeležbo v družbi ter na povečanje udeležbe njihovih staršev na trgu dela. Leta 2021 so se države članice dogovorile o cilju na ravni EU, da bi morale biti do leta 2030 96 % otrok med tretjim letom starosti in šoloobvezno starostjo vključenih v predšolsko vzgojo in varstvo⁸⁶. Leta 2019 je delež udeležbe v predšolski vzgoji in varstvu v tej starostni skupini na ravni EU znašal 92,8 %, kar pomeni povečanje za 1,6 odstotne točke v primerjavi z letom 2014. Ta cilj dopolnjuje barcelonski cilj udeležbe v otroškem varstvu, ki je bil določen za podporo udeležbi žensk na trgu dela in uporabljen v revidiranem pregledu socialnih kazalnikov⁸⁷. Kot je prikazano na sliki 2.2.1, so bile najnižje stopnje udeležbe zabeležene v Grčiji (68,8 %), na Slovaškem (77,8 %), v Romuniji (78,6 %), na Hrvaškem (79,4 %) in v Bolgariji (79,9 %), medtem ko je bila udeležba na Irskem in v Franciji univerzalna. V povprečju je stopnja udeležbe otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, mnogo nižja od stopnje udeležbe njihovih vrstnikov iz boljše preskrbljenih družin⁸⁸. Večina držav je za zagotovitev kakovostne predšolske vzgoje in varstva do šolskega leta 2019–2020 določila merila za usposobljenost osebja ali njihov stalni poklicni razvoj⁸⁹.

⁸⁶ [Resolucija Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše](#) (2021–2030) 2021/C 66/01. Kazalnik za cilj evropskega izobraževalnega prostora meri udeležbo v programih predšolske vzgoje in varstva, ki spadajo v kategorijo ISCED 0 (Eurostatova koda podatkov: [educ_uoe_enra21](#)).

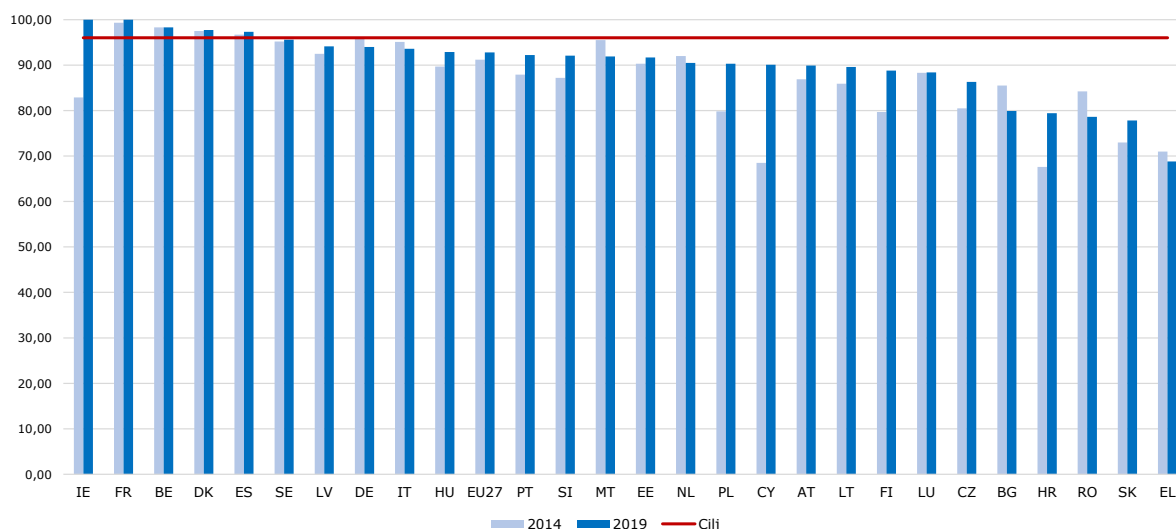
⁸⁷ Glej oddelek 1.3. Barcelonski cilji so bili dogovorjeni leta 2002 na zasedanju Evropskega sveta v Barceloni. V skladu z njimi bi morale biti 33 % otrok, mlajših od treh let, in 90 % otrok, starih od treh let do šoloobvezne starosti, vključenih v otroško varstvo.

⁸⁸ Na podlagi najnovejših razpoložljivih podatkov (2016) je vrzel v udeležbi otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, v predšolski vzgoji in varstvu 11,3 odstotne točke. Za podrobnejše informacije glej skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021.

⁸⁹ Evropska komisija/EACEA/Eurydice (2021) Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe (Strukturni kazalniki za spremljanje sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropi) (v pripravi).

Slika 2.2.1: Dostop do predšolske vzgoje in varstva od treh let do šoloobvezne starosti je izboljšala nekaj več kot polovica držav članic

Udeležba otrok od treh let do šoloobvezne starosti v predšolski vzgoji in varstvu (2014 in 2019) in cilj evropskega izobraževalnega prostora do leta 2030 (v %)

Opomba: podatki za Irsko in Poljsko so ocenjeni; podatki za Francijo so začasni, opredelitev se razlikuje za EU27, Belgijo, Malto. Podatki za Portugalsko niso na voljo.

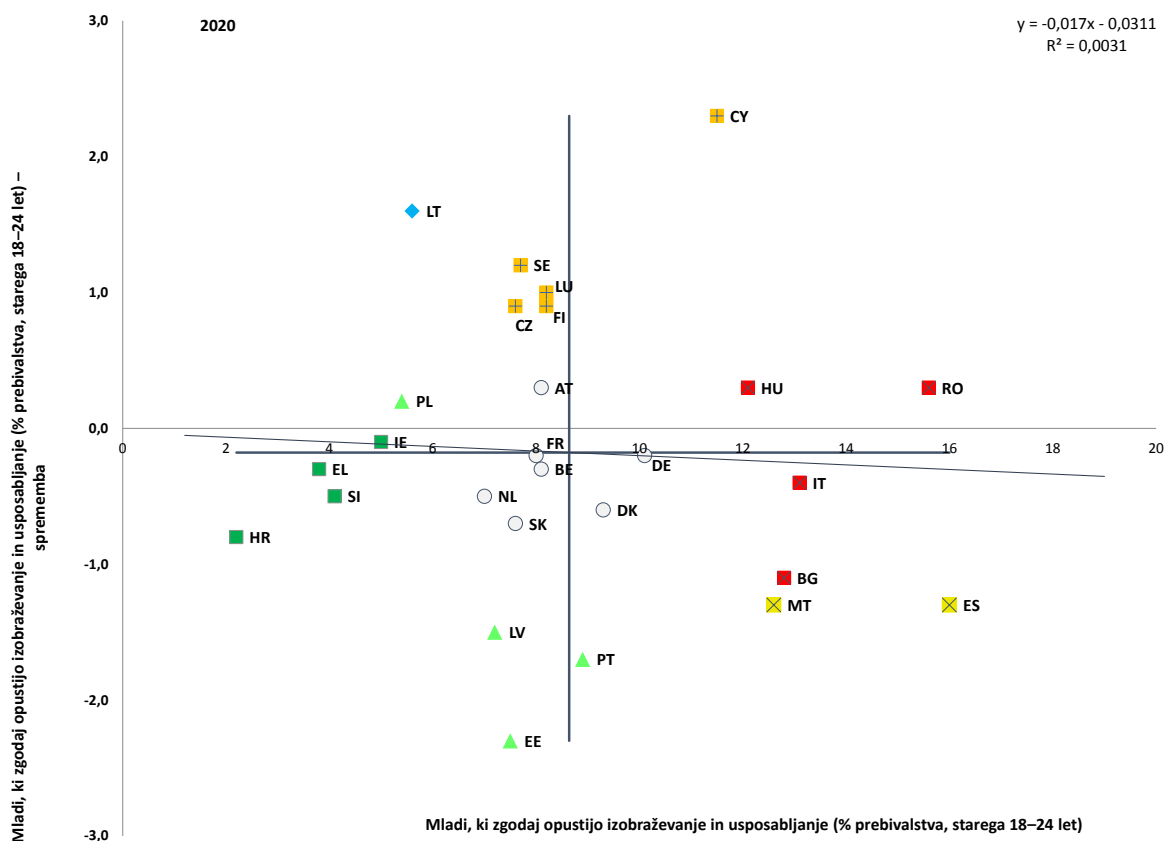
Vir: Eurostat (UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je znatno zmanjšal, čeprav se je pozitiven trend upočasnil, razlike med državami pa ostajajo. Stopnja zgodnjega opuščanja šolanja v EU se je zmanjšala s 13,8 % leta 2010 na 9,9 % leta 2020, vendar se je med letoma 2015 in 2020 stanje le nekoliko izboljšalo, in sicer za 1,1 odstotne točke. Pandemija bo verjetno imela dodatne negativne posledice, zlasti v zvezi z ranljivimi gospodinjstvi⁹⁰. Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov kaže, da je šest držav članic (Ciper, Litva, Švedska, Luksemburg, Češka in Finska) med letoma 2019 in 2020 zabeležilo povečanje zgodnjega opuščanja šolanja za približno 1 odstotno točko ali več. Na splošno razlike med državami ostajajo izrazite (glej sliko 2.2.2). Cilj evropskega izobraževalnega prostora glede zgodnjega opuščanja je, da bi se ta stopnja do leta 2030 znižala na manj kot 9 %. Ta cilj je doseglo že 18 držav članic, šest pa jih še vedno poroča o vrednostih, ki presegajo 12 % (Španija, Romunija, Italija, Bolgarija, Malta in Madžarska). V nekaterih regijah južne Španije in Italije ter vzhodne Bolgarije in Romunije stopnja zgodnjega opuščanja šolanja presega 15 % (glej Prilogo 3). Medtem ko je leta 2020 v EU šolanje v povprečju zgodaj opustilo 8 % mladih žensk, je delež mladih moških znašal 11,8 %. Ta vrzel je še zlasti izrazita (več kot 5 odstotnih točk) v Španiji, na Portugalskem, Cipru in v Italiji. Romunija in Češka sta edini državi članici, v katerih je ta stopnja nižja pri moških kot pri ženskah.

⁹⁰ Vključno zlasti z učenci in dijaki, ki nimajo infrastrukture za dostop do učenja na daljavo, na primer na podeželskih in oddaljenih območjih. Za celovitejši pregled glej skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021 ter Pregled izobraževanja in usposabljanja za leto 2020.

Slika 2.2.2: Zgodnje opuščanje šolanja ostaja izziv kljub izboljšavam

Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, v starostni skupini 18–24 let (v %, 2020 in sprememba glede na leto 2019, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za Nemčijo za leto 2020 in Nizozemsko za leto 2019. Nezanesejlivi podatki za Hrvaško za leti 2019 in 2020. Začasni podatki za Nemčijo za leto 2020.

Vir: Eurostat ([edat_lfse_14](#)).

Stopnje zgodnjega opuščanja šolanja so znatno višje pri učencih, ki niso rojeni v EU. Leta 2020 je bila stopnja zgodnjega opuščanja šolanja v EU med mladimi v starostni skupini 18–24 let, rojenimi v EU, 8,7 %, pri mladih, ki niso bili rojeni v EU, pa skoraj trikrat višja (23,2 %). Zgodnje opuščanje šolanja je bilo še izrazitejše pri mladih moških, ki niso bili rojeni v EU, v primerjavi z njihovimi vrstniki, rojenimi v EU (25,2 % v primerjavi z 10,5 %). Leta 2020 je več kot četrtina mladih v Italiji, Nemčiji, Španiji, na Malti, Cipru in v Grčiji, ki niso bili rojeni v EU, zgodaj opustila šolanje⁹¹. Slovenija (7,4 %) in Češka (8 %) sta pri učencih, ki niso bili rojeni v EU, dosegli dobre rezultate, pod ciljno vrednostjo 9 %, vendar je ta stopnja še vedno višja kot pri učencih, rojenih v EU.

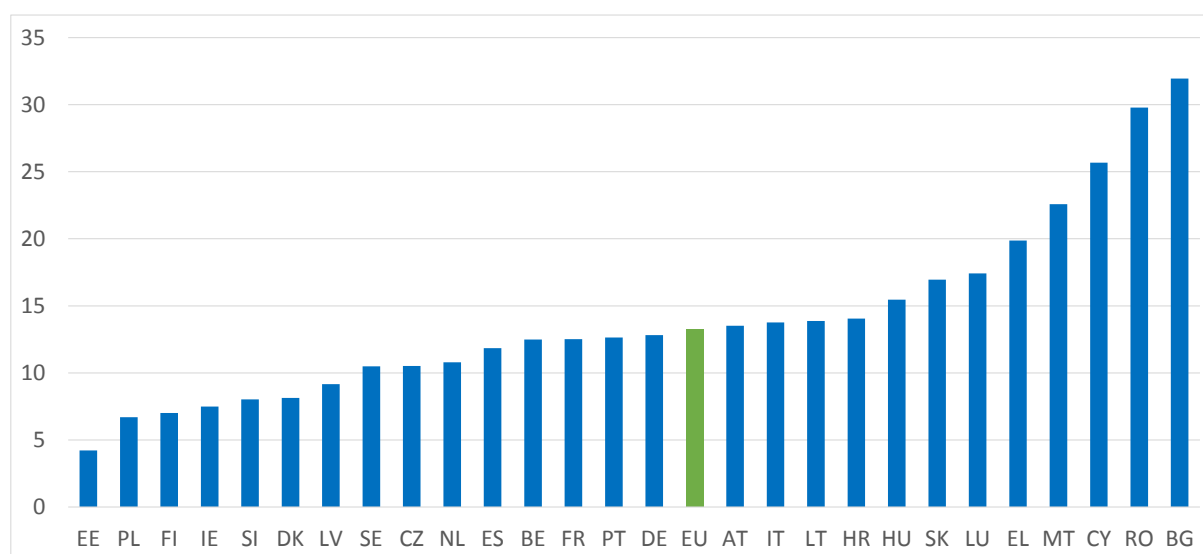
Po letih stalnega napredka se delež petnajstletnikov pod pragom uspešnosti pri osnovnih znanjih in spretnostih spet povečuje, učenci z manj ugodnim socialno-ekonomskim ozadjem pa se srečujejo s posebno težkimi okoliščinami. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) pod okriljem OECD za leto 2018 kaže, da cilj na ravni EU v okviru

⁹¹ Da bi se preprečili izračuni na podlagi zelo majhnih vzorcev, so v tem poročilu prikazani le rezultati za države članice EU, v katerih je delež učencev z migrantskim ozadjem vsaj 5-odstoten.

evropskega izobraževalnega prostora (tj. stopnja poduspešnosti pod 15 %) še zdaleč ni dosežen na nobenem od treh področij, na katerih potekajo preizkusi PISA (glej sliko 2.2.3). V primerjavi z letom 2015 se je stanje poslabšalo na vseh treh področjih: za 2,5 odstotne točke pri bralni, za 0,5 odstotne točke pri matematični in za 1,1 odstotne točke pri naravoslovni pismenosti. Med učenci z nizkimi dosežki je zelo veliko učencev z manj ugodnim socialno-ekonomskim ozadjem in/ali migrantskim ozadjem, ki imajo težave pri doseganju osnovnega znanja na vseh treh področjih. Primerjava med deleži učencev z nizkimi dosežki v spodnji in zgornji četrtini indeksa ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa⁹² kaže vrzel 23 odstotnih točk pri bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. V zadnji raziskavi v okviru programa PISA leta 2018 so bile v Bolgariji, Romuniji, na Madžarskem, Slovaškem in Luksemburgu zabeležene znatne razlike pri bralni pismenosti v ekonomskem, socialnem in kulturnem statusu (v višini 37,5 odstotne točke ali več). Vrzel v uspešnosti v Estoniji in na Finskem je bila manjša od 15 odstotnih točk. Neenakosti pri izidih izobraževanja, povezanih s socialno-ekonomskim ali migrantskim ozadjem, predstavljajo velike ovire pri zagotavljanju enakih možnosti za vse, kar lahko dodatno vpliva na raven znanj in spretnosti posameznikov ter potencial rasti gospodarstva.

Slika 2.2.3: Stopnja nizkih dosežkov pri osnovnih znanjih in spretnostih ostaja visoka v večini držav članic

Stopnja učencev z nizkimi dosežki pri bralni, matematični in naravoslovni pismenosti v okviru programa PISA (v %, 2018)

Opomba: v grafu je prikazan delež učencev pod pragom uspešnosti na vseh treh področjih hkrati.

Vir: PISA 2018, OECD, pridobljeni podatki EU so [na voljo tukaj](#).

Potrebna so znatna prizadevanja za izboljšanje digitalnih znanj in spretnosti učencev po vsej EU. V ta namen so države članice določile cilj na ravni EU za evropski izobraževalni prostor, da bi do leta 2030 zmanjšali delež osmošolcev in osmošolk (13 ali 14-letnikov) z nizkimi dosežki pri računalniški in informacijski pismenosti pod 15 %. Cikla mednarodne raziskave računalniške in informacijske pismenosti (ICILS)⁹³ za leti 2013 in 2018 kažeta, da

⁹² OECD meri indeks ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa ob upoštevanju izobrazbe staršev, poklica staršev, lastništva stanovanja ter števila knjig in izobraževalnih virov, ki so na voljo doma.

⁹³ V mednarodni raziskavi računalniške in informacijske pismenosti se dosežki učencev merijo z računalniško podprtim ocenjevanjem na dveh področjih digitalnih kompetenc: računalniška in informacijska pismenost ter

sta se cilju na ravni EU približali le dve od sodelujočih držav članic: Češka leta 2013 (15 %) in Danska leta 2018 (16,2 %). Študija je pokazala tudi, da socialno-ekonomsko ali migrantsko ozadje učencev ostaja pomemben kazalnik njihove ravni digitalnih znanj in spretnosti. Za krepitev digitalnih znanj in spretnosti učencev je treba razviti visokozmogljive digitalne izobraževalne ekosisteme, podprte s ključnimi dejavniki, kot so poveztljivost, oprema, tehnična podpora institucijam in podporne tehnologije za učence invalide. Potrebni so tudi dobro usposobljeni učitelji, ki so ob vstopu v poklic digitalno pripravljeni in imajo možnost, da na svoji poklicni poti še naprej razvijajo in krepijo svoje specifične digitalne kompetence⁹⁴. V okviru akcijskega načrta za digitalno izobraževanje na ravni EU in držav članic potekajo prizadevanja za doseganje teh ciljev.

Odpravljanje neenakosti v šolah je bistveno, da se vsakemu učencu omogoči, da razvije spretnosti in znanje za aktivno udeležbo v gospodarstvu in družbi. V številnih državah EU se šole srečujejo z izzivi pri zagotavljanju pravičnejše razporeditvi učnih možnosti in izidov⁹⁵, kar lahko pripelje do reprodukcije obstoječih vzorcev socialno-ekonomskih prednosti/prikrajšanosti. Na primer osebe z nižjo izobrazbo (manj kot srednješolsko) bodo verjetno težje našle zaposlitev ali prešle s pogodbe o zaposlitvi za določen čas na pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas⁹⁶. Poleg tega diskriminacija negativno vpliva na stopnje dokončanja šolanja, zlasti pri otrocih iz etničnih manjšin ali otrocih, ki se srečujejo z omejitvami pri običajnih aktivnostih zaradi invalidnosti ali dolgotrajnih zdravstvenih težav⁹⁷. Nekatere države so sprejele ukrepe za zagotovitev spremembe v pedagoških pristopih za okrepitev vključenosti v razredih skupaj z ukrepi za aktivno odpravo segregacije in poučevanjem o raznolikosti⁹⁸ (glej oddelek 2.2.2). Vendar si morajo vse šole v EU bolj prizadevati za zagotavljanje enakih možnosti za vse.

Romski učenci se še vedno srečujejo z velikimi ovirami, nove zaveze na ravni EU pa so namenjene izboljšanju njihovega položaja. Kljub omejenemu napredku v zadnjem desetletju je vrzel v izobraževanju med Romi in splošnim prebivalstvom še vedno velika. Na podlagi raziskav Agencije za temeljne pravice⁹⁹ je le 42–55 % romskih otrok vključenih v

računalniško mišljenje. Do zdaj sta bila zaključena dva cikla, prvi leta 2013 in drugi leta 2018. Tretji cikel je predviden za leto 2023. V prvem ciklu je sodelovalo devet držav članic, v drugem pa sedem. Danska in Nemčija sta bili edini državi članici, ki sta sodelovali v obeh ciklih. Vendar Danska leta 2013 ni dosegla vzorčne stopnje udeležbe, zato rezultati za leto 2013 niso primerljivi z rezultati za leto 2018.

⁹⁴ Za podrobno analizo digitalnih znanj in spretnosti učencev ter vlogo učiteljev pri krepitvi izidov izobraževanja glej skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021.

⁹⁵ Poleg velike vrzeli v učnih dosežkih v spodnji in zgornji četrtini indeksa ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa je bila v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 podrobneje obravnavana tudi povezava med socialno-ekonomskim statusom in učnimi izidi. Podatki so na voljo v okviru programa PISA iz leta 2018, ki ga izvaja OECD.

⁹⁶ Glej „Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2020“ (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2020), poglavje 2.5 o socialni mobilnosti).

Za podrobno analizo prenosa izobraževalne prednosti/prikrajšanosti z ene generacije na drugo glej poglavje 3 dokumenta z naslovom Employment and Social Developments in Europe Annual Review 2018 (Zaposlovanje in socialni razvoj v Evropi, letni pregled 2018).

⁹⁷ Več informacij je na voljo v publikaciji Evropske komisije (2019) z naslovom Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving (Ocena izvajanja Priporočila Sveta iz leta 2011 o politikah za zmanjševanje osipa).

⁹⁸ FRA, [Fundamental rights report 2021 \(Poročilo Agencije EU za temeljne pravice o temeljnih pravicah 2021\)](#).

⁹⁹ Podatki niso navedeni kot ena vrednost, saj izhajajo iz dveh valov raziskav, v katerih so sodelovale Belgija, Bolgarija, Češka, Grčija, Španija, Francija, Hrvaška, Irska, Madžarska, Nizozemska, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovaška. Glej dokument [SWD\(2020\) 530 final](#), ki spremlja sporočilo z naslovom Unija enakosti:

predšolsko vzgojo in varstvo, vsaj srednješolsko izobraževanje pa zaključi 26–28 % mladih Romov v starostni skupini 20–24 let. Poleg tega vsak tretji romski otrok obiskuje razred, v katerem je večina njegovih sošolcev Romov. Poročila Sveta Evrope o Bolgariji, Češki, Madžarski in Slovaški, objavljena leta 2020, opozarjajo na stalne izzive, povezane z ločenim šolanjem romskih otrok¹⁰⁰. Pandemija COVID-19 je ta problem še zaostila, zlasti kar zadeva dostop do interneta, informacijsko opremo in podporo učenju v gospodinjstvih¹⁰¹. EU je za odpravo teh pomislekov predlagala nove cilje v strateškem okviru za enakost, vključevanje in udeležbo Romov do leta 2030¹⁰² ter v priporočilu Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov¹⁰³.

Mladi invalidi imajo zaradi višje stopnje zgodnjega opuščanja šolanja in nižjih deležev dosežene terciarne izobrazbe še vedno manj možnosti na trgu dela. Leta 2019 je bilo na ravni EU približno 21,8 % mladih invalidov (v starostni skupini 18–24 let), ki so zgodaj opustili šolanje, v primerjavi z 9,7 % ostalih mladih¹⁰⁴.¹⁰⁵ Stopnje so bile nižje pri mladih invalidkah (16,7 %) kot pri mladih invalidih (27 %). Podoben vzorec je opaziti pri migrantskem prebivalstvu, saj je 34,6 % mladih migrantov invalidov (rojenih v EU in zunaj nje) zgodaj opustilo šolanje v primerjavi z 19,8 % mladih migrantov, ki niso invalidi¹⁰⁶. Poleg tega je v EU leta 2019 32,5 % invalidov zaključilo terciarno ali enakovredno izobraževanje v primerjavi s 43,6 % oseb, ki niso invalidi. Naložbe v izobraževanje invalidov zmanjšujejo njihovo relativno prikrajšanost, saj je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov z visokošolsko izobrazbo (14 odstotnih točk) manjša kot pri invalidih s samo osnovno izobrazbo (28 odstotnih točk)¹⁰⁷ (glej oddelek 2.3.1).

Medtem ko so se sistemi poklicnega izobraževanja in usposabljanja med pandemijo usmerili k prožnejšim ponudbam učnih možnosti, vključno z uporabo digitalnih orodij, se srečujejo z nekaterimi sektorskimi izzivi. V poklicnem izobraževanju in usposabljanju je

strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov, [COM\(2020\) 620 final](#), ki temelji na raziskavi Agencije Evropske unije za temeljne pravice EU-MIDIS II iz leta 2016, raziskavi Agencije Evropske unije za temeljne pravice o Romih in Travellers iz leta 2019 in statističnih podatkih Eurostata [[edat lfse_03](#)] za leto 2019 (Splošno prebivalstvo).

¹⁰⁰ Svetovni odbor v okviru Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin za Bolgarijo in Madžarsko ter poročilo Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) za Češko in Slovaško, v poročilu o temeljnih pravicah za leto 2021 Agencije Evropske unije za temeljne pravice.

¹⁰¹ Agencija Evropske unije za temeljne pravice, Coronavirus pandemic in the EU – impact on Roma and Travellers (Pandemija COVID-19 v EU – vpliv na Rome in Travellerje), 2020.

¹⁰² Sprejet oktobra 2020.

¹⁰³ Sprejeto marca 2021, [UL C 93, 19.3.2021, str. 1](#).

¹⁰⁴ Za pojasnila o uporabljeni statistični metodologiji v zvezi z invalidnostjo glej: Eurostat, [Disability statistics introduced – Statistics Explained \(europa.eu\)](#) (Predstavitev statističnih podatkov o invalidnosti – Razlaga statističnih podatkov). Če ni določeno drugače, statistični podatki o invalidnosti temeljijo na -mikropodatkih SILC (EU-SILC 2019) ali statističnih podatkih, objavljenih v podatkovnih zbirkah Eurostata o zdravju. V vzorec EU-SILC so zajete osebe, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih, ne pa tiste, ki živijo v zavodih. Koncept, ki se uporablja za identifikacijo invalidov (oviranih oseb), je, ali anketiranec „za vsaj preteklih šest mesecev“ poroča, da je bil pri „dejavnostih, ki jih ljudje običajno opravljajo, oviran zaradi zdravstvenih težav“. Podatki ne zajemajo obdobja krize zaradi COVID-19.

¹⁰⁵ Akademska mreža evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (EDE), 2021 (v pripravi, dostopno [na tej strani](#)). Podatki temeljijo na EU-SILC 2019, pri čemer so mogoča manjša razhajanja glede na podatke iz ankete o delovni sili o isti temi.

¹⁰⁶ Te stopnje temeljijo na majhnem številu opažanj.

¹⁰⁷ Podatki EU-SILC za leto 2019, ki jih je analizirala Akademska mreža evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (EDE).

pandemija povzročila podobne izzive, povezane z digitalno vrzeljo, kot v splošnem izobraževanju¹⁰⁸, vendar so se šole in izvajalci poklicnega izobraževanja in usposabljanja poleg tega srečevali s posebnimi izzivi¹⁰⁹. Medtem ko je 37 % vprašanih v anketi o podpori vajeništvu¹¹⁰ poročalo o prenosu nekaterih svojih dejavnosti v času pandemije na splet, je 86 % vprašanih v svetovni raziskavi MOD o vplivu COVID-19 na razvoj in usposabljanje osebja¹¹¹ poročalo o popolni ali delni prekinitvi usposabljanja vajencev. Najpogostejše omenjeni izzivi so bili: (i) težave pri izvajanju praktičnega usposabljanja, (ii) težave z infrastrukturo ali opremo in (iii) pomanjkanje prilagojenih programov usposabljanja in virov. Da bi podprli digitalni prehod šol in podjetij za usposabljanje v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, je bilo jeseni 2021 orodje SELFIE, razvito na ravni EU, razširjeno z novim modulom za učenje skozi delo. To izvajalcem poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter podjetjem za usposabljanje pomaga oceniti njihovo digitalno pripravljenost in opredeli praktična področja, na katerih so potrebne izboljšave.

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v EU se povečuje; še vedno pa so premalo zastopani mladi moški in študenti, ki niso bili rojeni v EU. Kakovostno terciarno izobraževanje ima ključno vlogo pri možnostih ljudi na trgu dela in socialni mobilnosti¹¹². Države članice so se dogovorile o cilju na ravni EU v okviru evropskega izobraževalnega prostora, v skladu s katerim naj bi do leta 2030 terciarno izobrazbo imelo vsaj 45 % ljudi v starostni skupini 25–34 let. Leta 2020 je ta delež v EU znašal 40,5 %, kar je 8,3 odstotne točke več kot leta 2010, pri čemer se je stanje izboljšalo v vseh državah članicah (slika 2.2.4). Kljub temu obstajajo izrazite razlike med državami. 11 držav članic je že doseglo cilj na ravni EU, v skupini držav, kjer je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo manjši od 45 %, pa do leta 2020 samo Romunija in Italija nista dosegli 30 %. Vendar obstajajo velike razlike med spoloma: povprečni delež žensk v starostni skupini 25–34 let s terciarno izobrazbo je 46 % in za kar 10,8 odstotne točke presega delež moških (35,2 %). Poleg tega so rezultati za osebe, ki niso bile rojene v EU, še slabši. Leta 2020 je povprečni delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v starostni skupini 25–34 let znašal 41,3 % pri osebah, rojenih v EU, in 34,4 % pri osebah, ki niso bile rojene v EU¹¹³. V 19 od 20 držav članic, ki sodelujejo v raziskavi Evroštudent o socialnih in ekonomskih pogojih življenja študentov v Evropi, so premalo zastopani študenti, ki prihajajo iz okolij z nižjo izobrazbo (edina izjema je Irska)¹¹⁴. Ti dejavniki skupaj kažejo na vztrajne izzive v smislu pravičnosti in dostopa.

¹⁰⁸ Podrobneje predstavljeno v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 ter v Pregledu izobraževanja in usposabljanja za leto 2020.

¹⁰⁹ Glej na primer: [OECD \(2021\). Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training](#) (Posledice pandemije zaradi COVID-19 za poklicno izobraževanje).

¹¹⁰ [Apprenticeship Support Services \(2021\). European Alliance for Apprenticeship Monitoring Survey 2019–2020](#) (Raziskava evropske koalicije za vajeništva o spremljanju za obdobje 2019–2020).

¹¹¹ [MOD \(2021\), Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises](#) (Usposabljanje, izpopolnjevanje in preusposabljanje zaposlenih, vajencev in pripravnikov med pandemijo zaradi COVID-19: ugotovitve iz globalne raziskave podjetij).

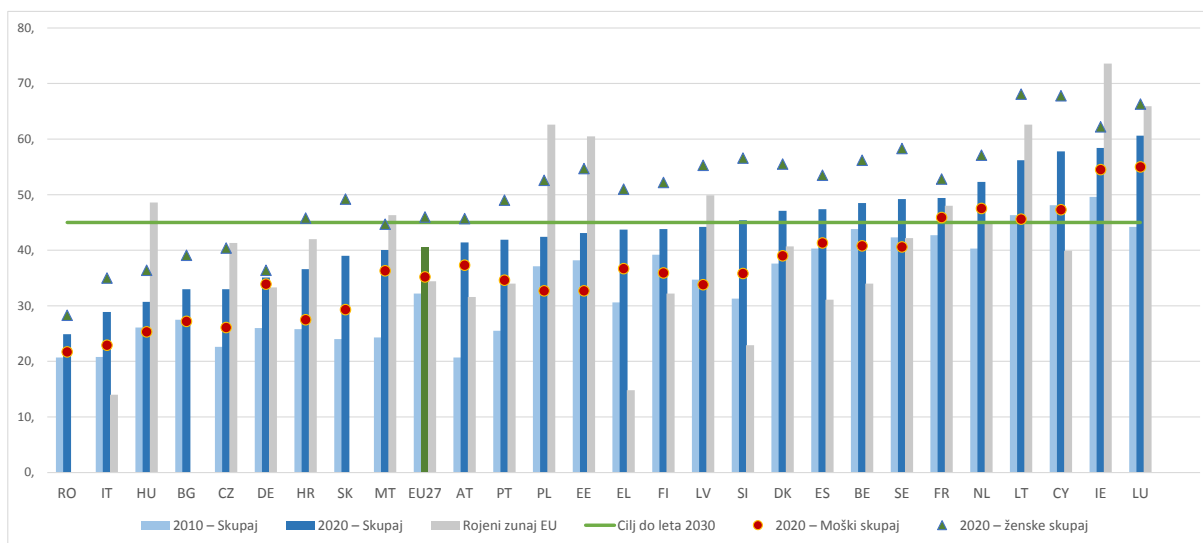
¹¹² Vandeplass, A. (2021) Education, Income, and Inequality in the European Union (Izobraževanje, dohodek in neenakost v Evropski uniji), v Fischer, G. in Strauss, R. (ur.) Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality (Dohodek, bogastvo, potrošnja in neenakost v Evropi), Oxford University Press.

¹¹³ Med pomembnimi izjemami so Poljska, Estonija, Madžarska, Irska in Luksemburg, v katerih je vrzel v obratni smeri.

¹¹⁴ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021) [EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021](#) (Povzetek kazalnikov Evroštudent VII za obdobje 2018–2021), wbv Media.

Slika 2.2.4: Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo se je po vsej EU povečal, kljub temu obstajajo velike razlike med državami članicami in spoloma

Terciarna izobrazba po državah, spolu in državljanstvu, 2010 in 2020, ter cilj evropskega izobraževalnega prostora do leta 2030 (v %, starostna skupina 25–34 let)

Opomba: Nemčija: prekinitev časovne vrste in začasni podatki v letu 2020. Belgija, Romunija, Slovaška: za leto 2020 ni podatkov za osebe, ki niso bile rojene v EU. Litva: podatki za osebe, ki niso bile rojene v EU, za leto 2020 niso zanesljivi.

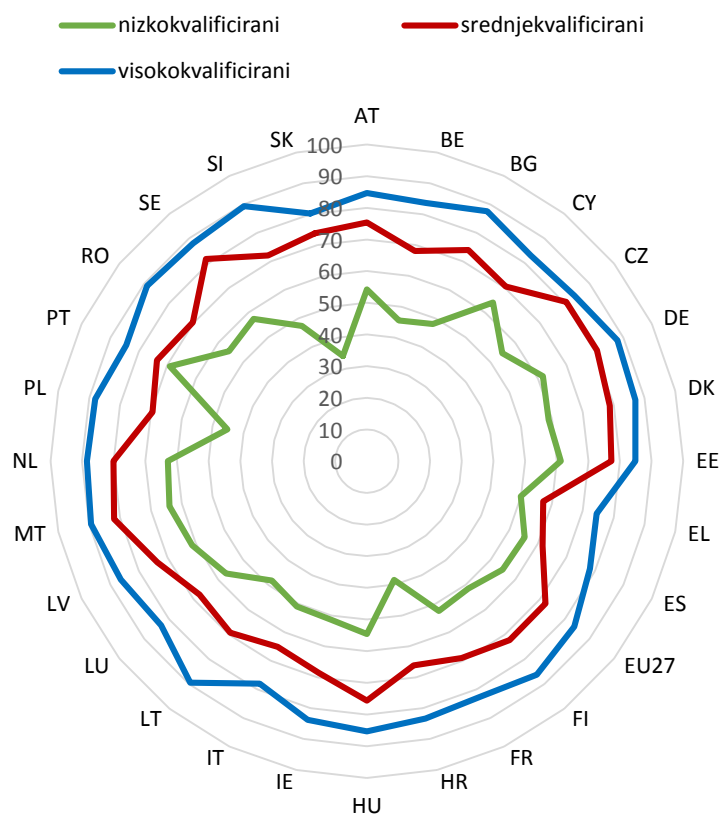
Eurostat, anketa o delovni sili v EU. Spletna koda podatkov: [\[edat_lfs_9912\]](#).

Kar zadeva stopnje delovne aktivnosti skupin prebivalstva z doseženimi različnimi ravni izobrazbe, je v letu 2020 na splošno mogoče opaziti podoben upad. V EU se je leta 2020 stopnja delovne aktivnosti oseb v starostni skupini 20–64 let znižala za 0,8 odstotne točke pri nizko usposobljenih, 1,2 odstotne točke pri srednje usposobljenih in 0,9 odstotne točke pri visoko usposobljenih osebah (na 54,9 %, 72,2 % oz. 83,9 %, glej sliko 2.2.5). Večji upad je bil zabeležen pri stopnjah delovne aktivnosti novih diplomantov v starostni

skupini 20–34 let, ki so se znižale za 4,7 odstotne točke pri nižje usposobljenih osebah in 4,5 odstotne točke pri osebah s splošno sekundarno izobrazbo. Stopnja delovne aktivnosti novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja v starostni skupini 20–34 let se je znižala za 3 odstotne točke, z 79,1 % leta 2019 na 76,1 % leta 2020, v treh državah pa je bil zabeležen padec, ki je presegal 10 odstotnih točk (Španija, Ciper in Litva). Delež tistih, ki so pred kratkim zaključili terciarno izobraževanje, se je zmanjšal le za 1,3 točke, kar podpira dolgoročni trend boljših rezultatov zaposlovanja oseb s terciarno izobrazbo.

Slika 2.2.5: Pandemija je vplivala na stopnje delovne aktivnosti pri vseh ravneh izobrazbe

Stopnje delovne aktivnosti po ravni izobrazbe (% oseb v starostni skupini 20–64 let v letu 2020)

Opomba: prekinitev časovne vrste in začasni podatki za Nemčijo.

Vir: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)].

Obstoječe pomanjkanje znanj in spretnosti na trgih dela EU¹¹⁵ se bo v nekaterih sektorjih in poklicih verjetno nadaljevalo in povečevalo. V raziskavi Evropske investicijske banke iz leta 2020 o naložbah se je delež delodajalcev v EU, ki menijo, da težave pri iskanju delavcev z ustreznimi znanji in spretnostmi ovirajo naložbe, povečal s 66 % v letu 2016 na 76 % v letu 2019, pri čemer se je leta 2020 le malo zmanjšal na 73 %¹¹⁶.

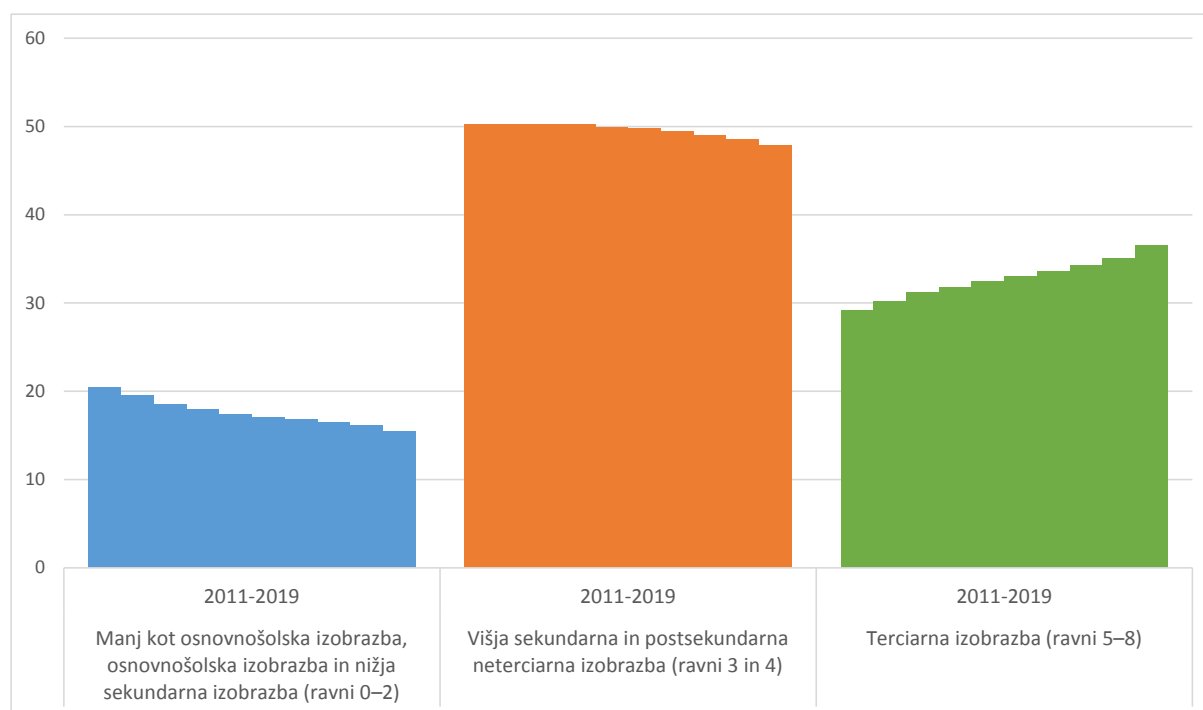
¹¹⁵ Glej oddelek 2.1. Pomanjkanje znanj in spretnosti je bilo podrobneje obravnavano v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021.

¹¹⁶ [EIB Investment Report 2020/2021: Building a smart and green Europe in the COVID-19 era and EIB data portal](#) (Poročilo EIB o naložbah 2020/2021: oblikovanje pametne in zelene Evrope v obdobju COVID-19 in podatkovni portal EIB).

Eurofound je poročal o povečanju stopnje prostih delovnih mest v sektorju gradbeništva, zdravstva ter informacijske in komunikacijske tehnologije, kjer je bilo pomanjkanje znanj in spretnosti težava že pred pandemijo¹¹⁷. Kriza zaradi COVID-19 je morda pospešila obstoječi premik v profilih znanj in spretnosti zaposlenih (glej sliko 2.2.6) ter prehod zaposlovanja na delovnih mestih z nižjo ravniyo kvalifikacij na delovna mesta z višjo ravniyo kvalifikacij¹¹⁸. Širši trend je povezan z digitalizacijo, spreminjajočimi se vzorci povpraševanja potrošnikov in povezanimi strukturnimi spremembami v gospodarstvu¹¹⁹.

Slika 2.2.6: Delež zaposlenih z nizko in srednjo ravniyo kvalifikacij se je v zadnjem desetletju zmanjševal

Delež skupne stopnje delovne aktivnosti glede na raven kvalifikacij v EU27 (v %, 2011–2020)

Vir: Eurostat [Ifsi_educ_a].

Razvoj znanj in spretnosti odraslih je še vedno daleč od običajne prakse po vsej EU; krovni cilj EU do leta 2030 bo podprl nadaljnja prizadevanja v zvezi s to razsežnostjo. Zagotavljanje, da ima delovna sila znanja in spretnosti za trge dela prihodnosti, ostaja velik izziv z velikimi razlikami med državami, čutijo pa se tudi posledice pandemije. Leta 2019 je stopnja udeležbe odraslih (v starostni skupini 25–64 let) v učnih dejavnostih (v predhodnih štirih tednih) dosegla 10,8 %. Zaradi pandemije se je ta stopnja leta 2020 znižala na 9,2 %, kar ne dosega 15-odstotnega cilja, določenega v strateškem okviru za evropsko sodelovanje v

¹¹⁷ Eurofound (2021). [Odpravljanje pomanjkanja delovne sile v državah članicah EU](#).

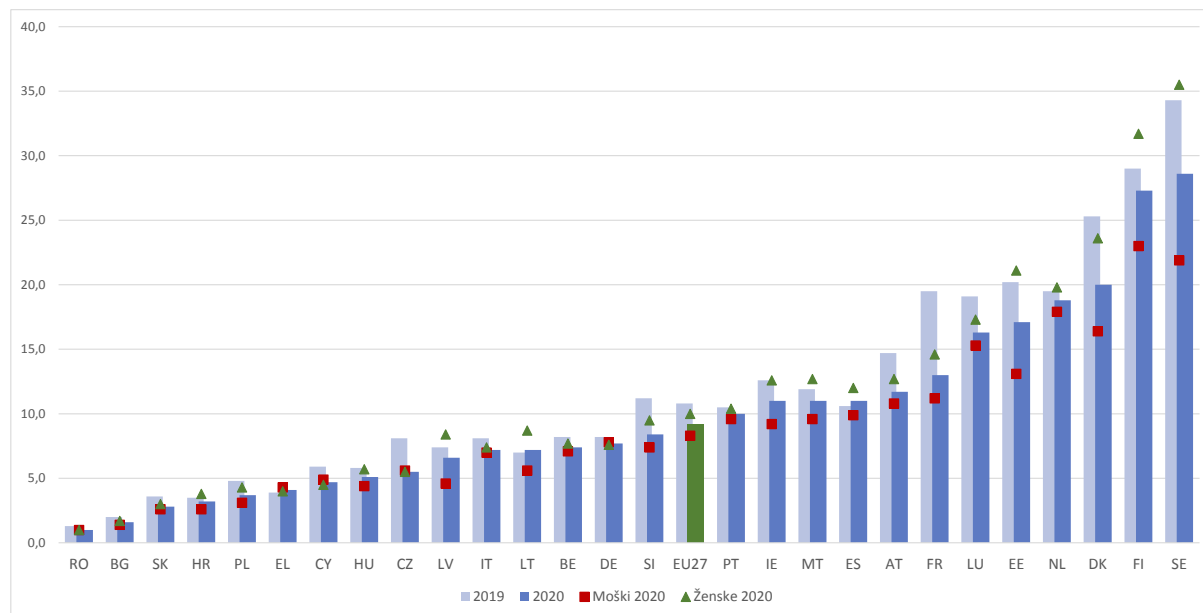
¹¹⁸ Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast](#) (Bolj digitalna, bolj okolju prijazna, odpornejša: spoznanja iz napovedi Cedefop o evropskih znanjih in spretnostih).

¹¹⁹ Glej Evropska komisija (2021), [Employment and social developments in Europe 2021](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, in [Briefing note - Trends, transitions and transformation | Cedefop \(europa.eu\)](#) (Informativno poročilo – trendi, prehodi in preobrazba).

izobraževanju in usposabljanju do leta 2020 (ET 2020)¹²⁰. V Franciji, na Danskem in Švedskem so med letoma 2019 in 2020 zabeležili padec za več kot 5 odstotnih točk. Med državami so na splošno velike razlike in majhna konvergenca. Leta 2020 je cilj preseglo le šest držav (Švedska, Finska, Danska, Nizozemska, Estonija in Luksemburg). Po drugi strani je sedem držav ostalo pod 5 % (Ciper, Grčija, Poljska, Hrvaška, Slovaška, Bolgarija in Romunija). Leta 2020 se je izobraževanja udeležilo več žensk kot moških: 10 % žensk v primerjavi z 8,2 % moških (slika 2.2.7), pri čemer je bila zelo velika razlika na Švedskem (35,5 % žensk in 21,9 % moških) in Finskem (31,7 % v primerjavi s 23 %)¹²¹. Da bi okrepili prizadevanja na področju izobraževanja odraslih, je Svet pozdravil predlog Komisije o krovnem cilju, da se do leta 2030 v izobraževanje vključi vsaj 60 % odraslih (v zadnjih 12 mesecih)¹²². Cilj podpirata resolucija Sveta o novem evropskem programu za izobraževanje odraslih za obdobje 2021–2030 (v pripravi) ter evropski program znanj in spretnosti, finančno pa ga podpirata ESS+ ter mehanizem za okrevanje in odpornost.

Slika 2.2.7: Pandemija je povzročila nazadovanje pri udeležbi odraslih v izobraževanju v skoraj vseh državah članicah

Udeležba odraslih v izobraževanju (zadnji štirje tedni, starostna skupina 25–64 let), v letih 2019 in 2020, po državah in spolu

Vir: anketa o delovni sili v EU, Eurostat [[trng_lfs_01](#)].

Udeležba nizko usposobljenih odraslih v izobraževanju odraslih ostaja precej pod povprečjem. Leta 2020 je v EU povprečna udeležba nizko usposobljenih odraslih v izobraževanju (3,4 %) dosegla približno eno tretjino skupnega števila, v primerjavi z letom 2019 pa se je zmanjšala za 0,9 odstotne točke¹²³. Deset držav članic je poročalo o

¹²⁰ Izmerjena udeležba odraslih v izobraževanju v zadnjih štirih tednih v okviru cilja ET 2020 (oznaka Eurostata: [[trng_lfs_01](#)]). Za boljše spremljanje vseh oblik izobraževanja odraslih se je Svet junija 2021 odločil spremeniti kazalnik za merjenje udeležbe odraslih v izobraževanju v zadnjih 12 mesecih (glej oddelek 1.3).

¹²¹ Pandemija ni bistveno vplivala na udeležbo odraslih v izobraževanju po spolu.

¹²² [Sklepi Sveta z dne 25. junija 2021](#).

¹²³ Eurostat, anketa o delovni sili [[trng_lfs_03](#)]. Podatki niso na voljo za Bolgarijo, Hrvaško, Ciper, Latvijo, Romunijo, Slovaško. Razčlenitev po spolu ni na voljo za Litvo in Poljsko.

rezultatih pod povprečjem EU (za dodatnih šest držav podatki niso bili na voljo¹²⁴). Švedska, Finska in Danska so enako kot leta 2019 zabeležile največji delež nizko usposobljenih odraslih, ki so se udeležili izobraževanja (14 % in več). Razlika med spoloma je bila minimalna, čeprav se podatki med državami močno razlikujejo. Največja razlika v korist moških je bila zabeležena v Luksemburgu (6,3 % v primerjavi s 5,1 %), na Malti (4,0 % v primerjavi z 2,9 %) in v Avstriji (4,4 % v primerjavi s 3,5 %), v korist žensk pa na Švedskem (27,7 % žensk v primerjavi s 17,2 % moških), Finskem (20,8 % v primerjavi z 11,3 %) in na Danskem (16,2 % v primerjavi z 12,6 %)¹²⁵. Leta 2020 je bila v EU pri odraslih, ki niso bili rojeni v EU, v starostni skupini 25–64 let (od katerih jih je 38 % nizko usposobljenih v primerjavi z 18,8 % oseb, rojenih v EU¹²⁶), malo večja verjetnost, da se bodo udeležili izobraževanja kot pri odraslih, rojenih v EU (9,9 % v primerjavi z 9,1 %). Osebe, ki niso bile rojene v EU, pa se manj pogosto udeležijo izobraževanja v Sloveniji (vrzel 4,6 odstotne točke), Italiji (4,3 odstotne točke), Estoniji (4 odstotne točke), Franciji (3,8 odstotne točke) in Latviji (3,8 odstotne točke)¹²⁷.

Pandemija je znatno povečala delež spletnega izobraževanja odraslih, ki se je z 8 % leta 2019 povečal na 13 % leta 2020, potem ko se je od leta 2017 povečal samo za 1 odstotno točko¹²⁸. Podatki kažejo na velike razlike med državami v deležih spletnega izobraževanja odraslih, pri čemer so velike razlike med ženskimi in moškimi zlasti na Cipru in v Estoniji (kjer se je stopnja udeležbe žensk v primerjavi z moškimi povečala za štirikrat), Avstriji, Litvi in na Malti (za trikrat), v Luksemburgu in Grčiji (za več kot dvakrat). Ta razvoj dogodkov še dodatno poudarja pomen zagotavljanja dostopa do digitalnih znanj in spretnosti za vse.

Države članice EU so zabeležile omejen napredek pri zagotavljanju osnovnih digitalnih znanj in spretnosti za odrasle, potrebna pa so tudi znatna nadaljnja prizadevanja za napredna digitalna znanja in spretnosti. Pandemija je znatno povečala povpraševanje po digitalnih znanjih in spretnostih na vseh ravneh kot prečno zahtevo v številnih poklicih in sektorjih¹²⁹. Vendar pa glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov kaže, da je imelo leta 2019 le 56 % odraslih (v starostni skupini 16–74 let) v EU vsaj osnovna digitalna znanja in spretnosti (najnovejši razpoložljivi podatki). Kazalnik kaže tudi pomanjkanje konvergence med državami članicami (slika 2.2.8) in zelo počasen napredek od leta 2014. Da bi pospešili napredek, je v predlogu Komisije o vzpostavitvi programa politike „Pot v digitalno desetletje“ do leta 2030¹³⁰ predviden cilj, da bo imelo do leta 2030 80 % ljudi v starostni skupini 16 do

¹²⁴ Eurostat ne objavlja stopenj udeležbe za določeno skupino, če je v vzorcu premalo „učečih se“.

¹²⁵ Tudi Estonija je zabeležila znatno vrzel, vendar podatki za moške niso zanesljivi.

¹²⁶ Vsi podatki se nanašajo na Eurostat, [\[edat_lfs_9912\]](#).

¹²⁷ Eurostat, [\[trng_lfs_13\]](#).

¹²⁸ Vsi podatki o udeležbi odraslih v spletnem učenju izhajajo iz izračunov Komisije (JRC) na podlagi raziskave Eurostata Survey on ICT usage in households and by individuals (Raziskava o uporabi IKT v gospodinjstvih in pri posameznikih) [TIN00103], 2017, 2019, 2020. Ker v preglednici Eurostata TIN00103 udeležba po starosti ni razčlenjena, podatki prikazujejo ocene JRC za komponento odraslih. Podatki za leto 2020 za Francijo niso na voljo. Za dodatne informacije o spremembi v udeležbi odraslih v spletnem učenju za leto 2020 glej: v pripravi: Di Pietro, G., in Karpinski, Z. (2021), Covid-19 and online adult learning (COVID-19 in spletno učenje odraslih), Evropska komisija, JRC.

¹²⁹ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., in Vandeplas A. (2020). Facing the digital transformation: Are digital skills enough? (Spoprijemanje z digitalno preobrazbo: ali so digitalna znanja in spretnosti dovolj?) European Economy. Economic Brief, številka 54.

¹³⁰ Cilj je bil predstavljen v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic, v Sporočilu Komisije z dne 9. marca 2021 z naslovom Digitalni kompas do leta 2030: evropska pot v digitalno desetletje

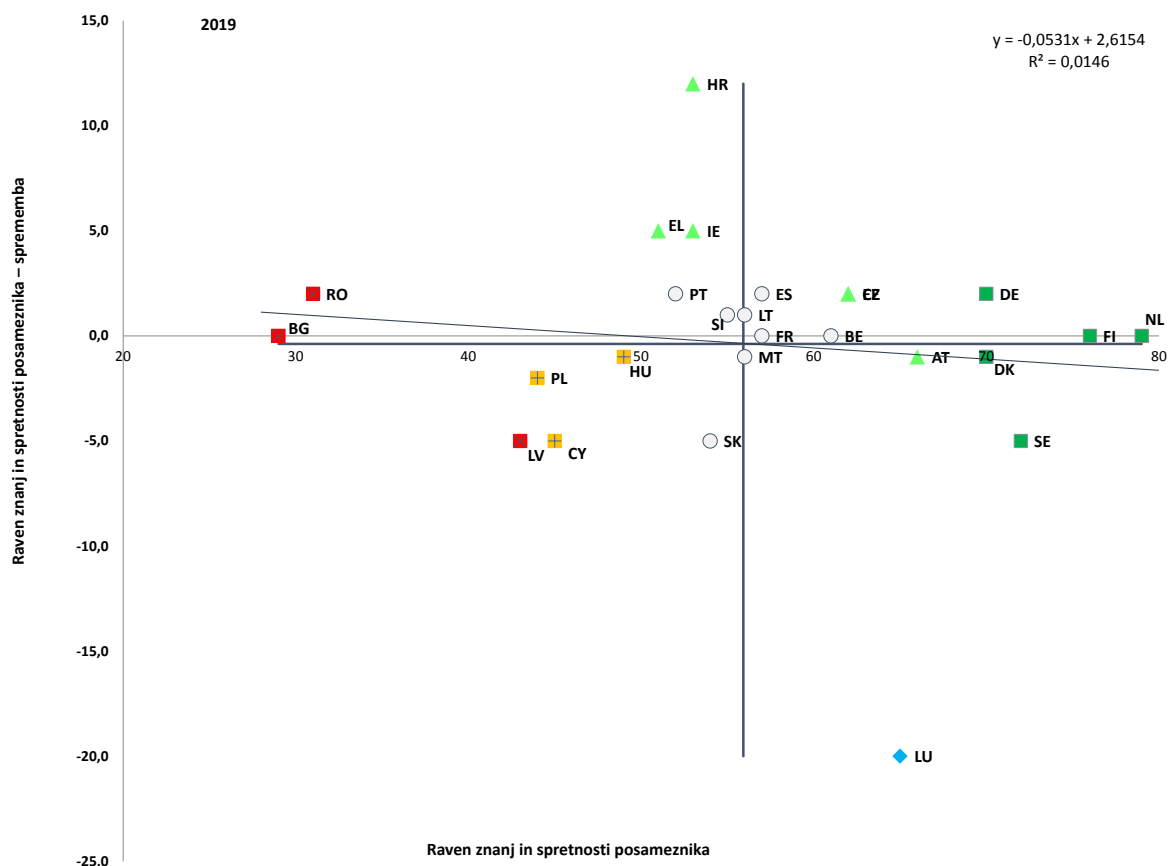
74 let vsaj osnovna digitalna znanja in spretnosti. V EU je bilo zabeleženo spodbudnejše povečanje deleža posameznikov z digitalnimi znanji in spretnostmi, ki presegajo osnovno raven, z 29 % leta 2017 na 31 % leta 2019, vendar so v številnih državah velike vrzeli. Digitalna znanja in spretnosti (na ustrezni ravni) se zahtevajo na več kot 90 % sedanjih delovnih mest in v skoraj vseh sektorjih gospodarstva. Napredek na tem področju je na primer bistvenega pomena, če želi EU zadovoljiti velike potrebe po strokovnjakih s področja IKT¹³¹. Da bi zagotovili uspešen digitalni prehod EU, je v predlogu „Pot v digitalno desetletje“ predlagan tudi cilj 20 milijonov zaposlenih strokovnjakov s področja IKT do leta 2030 (s poudarkom na povečanju števila strokovnjakinj s področja IKT, ki trenutno predstavljajo le 18 % vseh strokovnjakov v Evropi).

(COM(2021) 118 final) in v Predlogu sklepa Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. septembra 2021 o vzpostavitvi programa politike „Pot do digitalnega desetletja“ za leto 2030 (COM/2021/574 final).

¹³¹ Obravnavano v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 in podrobneje v poročilu Cedefop z naslovom [Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic](#) | (Digitalna znanja in spretnosti: izzivi in priložnosti med pandemijo) [Cedefop \(europa.eu\)](#).

Slika 2.2.8: Velike razlike med državami in počasen napredek na področju digitalnih znanj in spretnosti odraslih

Delež prebivalstva z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti in letna sprememba (v %, 2019 in spremembe glede na leto 2017, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za Češko, Italijo, Latvijo in Luksemburg leta 2019. Podatki za leto 2017 niso na voljo za Italijo (2019: 42 %).

Vir: Eurostat, spletna koda podatkov [tepsr_sp410].

Pričakuje se, da bo zeleni prehod ustvaril nova delovna mesta in spremenil naloge v številnih poklicih, s čimer se bo še dodatno okrepila potreba po izpopolnjevanju in preusposabljanju delovne sile. Ob ustrezni in pravočasni podpori za preusposabljanje in izpopolnjevanje lahko ustvarjanje delovnih mest, ki izhaja iz politik na področju podnebnih sprememb, doda srednje usposobljena delovna mesta ter pomaga ublažiti trende polarizacije delovnih mest. Napoved znanj in spretnosti Cedefopa¹³² iz leta 2021 kaže, da se pričakovani učinek politik evropskega zelenega dogovora med sektorji močno razlikuje. Kljub temu se pričakuje, da se bodo v večini sektorjev spremenile naloge, ne pa da se bo zaposlenost na splošno povečala ali zmanjšala (npr. motorna vozila). Čeprav ni skupno dogovorjene opredelitve zahtevanih znanj in spretnosti za zeleni prehod, se lahko kot pomembne za prihodnost opredelijo tri kategorije znanj in spretnosti: poklicna tehnična znanja in spretnosti, prečna poklicna znanja (kot so digitalna znanja in spretnosti) ter kompetence za vse

¹³² Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast](#) (Bolj digitalna, bolj okolju prijazna, odpornejša: spoznanja iz napovedi Cedefop o evropskih znanjih in spretnostih).

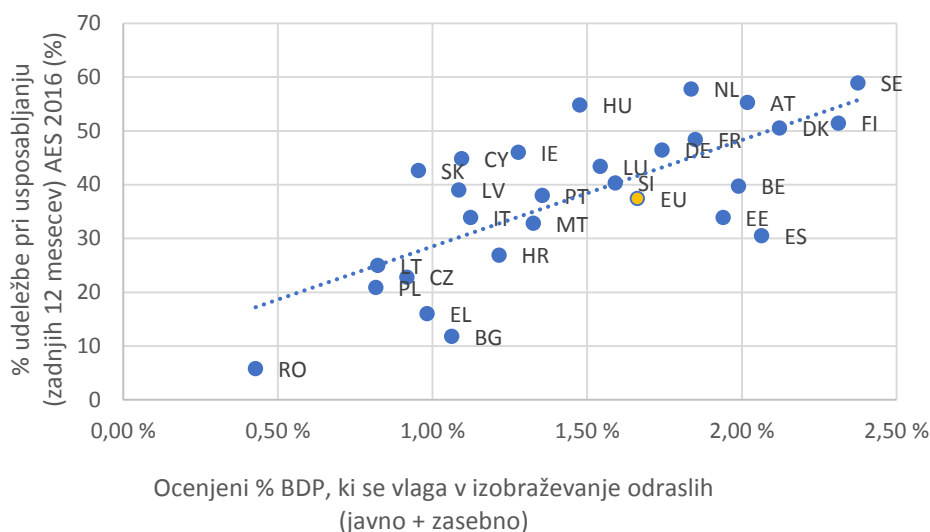
državljanke (npr. okoljska ozaveščenost)¹³³. V okviru evropskega programa znanj in spretnosti ter akcijskega načrta za digitalno izobraževanje na ravni EU in držav članic delo poteka na področju izobraževanja ter znanj in spretnosti za zeleni prehod (ter digitalnih znanj in spretnosti).

Okvir 2 stebra: Krepitev izobraževanja odraslih za vključujočo in trajnostno rast

Vseživljenjsko pridobivanje znanj in spretnosti je sestavni del konkurenčne trajnostnosti gospodarstva EU v skladu z načeloma 1 in 4 evropskega stebra socialnih pravic (o izobraževanju, usposabljanju in vseživljenjskem učenju oz. o aktivni podpori zaposlovanju). Za to je potrebna visoka raven znanj in spretnosti delovne sile in splošnega prebivalstva, ki gospodarstvu omogoča inovacije in ohranjanje visoke konkurenčnosti, hkrati pa vsem omogoča, da izkoristijo priložnosti zelenega in digitalnega prehoda, tako da bosta tudi pravična. Glede na hitre spremembe je visoka raven znanj in spretnosti vedno bolj odvisna od nadaljnjega učenja po začetnem izobraževanju. To je priznано tudi v novem krovnem cilju EU, v skladu s katerim naj bi bilo do leta 2030 v izobraževanju udeleženih vsaj 60 % odraslih (v zadnjih 12 mesecih). V podporo temu cilju se je Komisija v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic zavezala, da bo predstavila predloga o individualnih izobraževalnih računih in evropskem pristopu k mikrokvalifikacijam.

Udeležba v izobraževanju odraslih v EU ostaja nizka (glej oddelek 2.2.1). V nedavni raziskavi Cedefopa se je 84 % vprašanih strinjalo, da je izobraževanje odraslih koristno za karierno napredovanje, 96 % pa jih je menilo, da je vseživljenjsko učenje pomembno za osebni razvoj¹³⁴. Kljub temu se je leta 2020 le 9,2 % odraslih udeležilo izobraževanja v EU, pri čemer so bile razlike med državami velike.

Povezava med udeležbo v izobraževanju odraslih in deležem BDP

¹³³ Za razpravo o potrebi po širokem naboru znanj in spretnosti glej Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., in Vandeplas A. (2020). Facing the digital transformation: Are digital skills enough? (Spoprijemanje z digitalno preobrazbo: ali so digitalna znanja in spretnosti dovolj?) European Economy. Economic Brief, številka 54.

¹³⁴ Cedefop (2020). *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey – Volume 1* (Dojemanje izobraževanja odraslih ter nadaljnjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Evropi. Druga mnenjska raziskava – zvezek 1).

Vir: raziskava o izobraževanju odraslih za leto 2016 za podatke o udeležbi, finančne ocene na podlagi Evropske komisije (2020), ko ocenjuje izdatke posameznikov in gospodinjstev za formalno in neformalno učenje ([raziskava o izobraževanju odraslih iz leta 2016](#)), odhodke javnih in zasebnih delodajalcev za usposabljanje zaposlenih ([raziskava o stalnem poklicnem usposabljanju](#) iz leta 2016), javne naložbe na podlagi odhodkov za usposabljanje v okviru aktivnih politik trga dela ([podatkovna zbirka o politikah trga dela](#))¹³⁵.

Potrebna je celostna finančna in nefinančna podpora, da se čim več odraslih spodbudi k temu, da se udeležijo izobraževanju. Obstaja močna povezava med deležem BDP, vloženim v izobraževanje odraslih, in stopnjo udeležbe odraslih v izobraževanju (glej grafikoni). V reprezentativni raziskavi, ki jo je Cedefop opravil leta 2020, je bilo ugotovljeno, da se je 89 % odraslih v EU strinjalo, da bi boljše finančne spodbude ali podpora spodbudile udeležbo v usposabljanju¹³⁶, podobna ugotovitev pa je bila razvidna iz posvetovanja o pobudi za individualne izobraževalne račune iz leta 2021¹³⁷. Nadaljnjih 41 % pa jih je omenilo težave z načrtovanjem, kot so težave pri omogočanju odsotnosti z dela. Poleg stroškovnih in časovnih ovir druge omejitve vključujejo omejeno ozaveščenost o lastnih potrebah glede znanj in spretnosti ter ponudbah za usposabljanje, negotovost glede kakovosti in priznavanja programa usposabljanja ter nezadostno prilagajanje ponudb usposabljanja individualnim potrebam¹³⁸. Za povečanje udeležbe odraslih v izobraževanju bi bil zato potreben celosten pristop, ki bi dosledno odpravljal različne ovire. To pomeni združevanje finančne podpore za neposredne stroške ter plačanega študijskega dopusta s storitvami karijerne orientacije, pregleda preverjeno kakovostnih priložnosti za usposabljanje ter informacij o vrednotenju in certifikaciji znanj in spretnosti.

Države članice so vzpostavile sheme za odpravo različnih ovir. Na **Finskem** nedavno reformirani dodatek za izobraževanje odraslih zagotavlja nadomestilo dohodka v obdobjih usposabljanja in je na voljo samozaposlenim osebam. Na **Irskem** so na trgu dela dobro sprejete mikrokvalifikacije, ki potrjujejo nadaljnje učenje. V **Franciji** so za vse zaposlene odrasle, stare 16 let in več, na voljo individualni računi za usposabljanje („compte personnel de formation“). Posamezniki lahko pridobljene pravice do usposabljanja izkoristijo za usposabljanje ali ocenjevanje znanj in spretnosti s seznama certificiranih priložnosti. Računi za usposabljanje so povezani s ponudbo karijerne orientacije in plačanega študijskega dopusta. **Nizozemska** je trenutno v postopku zamenjave davčne olajšave za izdatke za usposabljanje s proračunom posameznika za izobraževanje v višini do 1 000 EUR („Stimulans ArbeidsmarktPositie“ ali proračun STAP), ki se bo uporabljal od leta 2022. Cilj reforme je razširiti dostop do finančne podpore in povečati njeno prepoznavnost, hkrati pa povečati preglednost ponudb usposabljanja s seznamom certificiranih možnosti usposabljanja, upravičenih do financiranja iz STAP.

Kriza zaradi COVID-19 je močnejše prizadela mlade, zlasti tiste, ki so morali prvič vstopiti na trg dela. Stopnja brezposelnosti mladih (v starostni skupini 15–24 let) se je v drugem četrtletju leta 2021 povečala na 17,4 %, kar je za 0,6 odstotne točke več kot v drugem četrtletju leta 2020 in 2,5 odstotne točke več kot pred pandemijo (drugo četrtletje leta 2019). To je skoraj trikratnik stopnje brezposelnosti prebivalstva v starostni skupini 25–74 let, ki je v

¹³⁵ Evropska komisija (2020), [Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications](#) (Znanja in spretnosti delovne sile ter razširjanje inovacij – trendi in posledice za politiko). Priloga 8. Glej tudi Evropska komisija (2020), [Adult Learning Statistical Synthesis Report](#); (Statistično zbirno poročilo o izobraževanju odraslih), str. 22–34.

¹³⁶ Cedefop (2020) [Dojemanje izobraževanja odraslih ter nadaljnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Evropi. Druga mnenjska raziskava – zvezek 1](#) (europa.eu), slika 30.

¹³⁷ Glej [začetno poročilo](#) ocene učinka individualnih izobraževalnih računov.

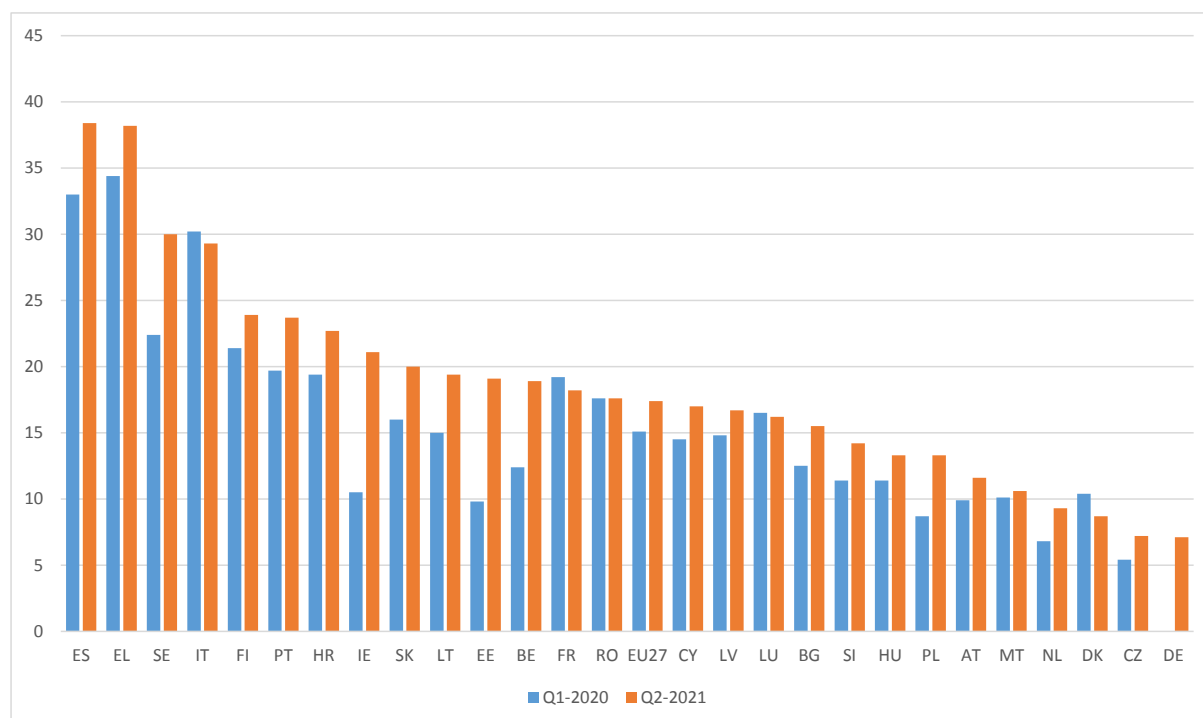
¹³⁸ Za nadaljnjo razpravo glej raziskavo Cedefop (2020) in OECD (2021) z naslovom [Skills Outlook - Learning for Life](#) (Napovedi glede znanj in spretnosti – učenje za življenje). Poglavlje 4: [Promoting interest and participation in adult learning](#) (spodbujanje zanimanja in udeležbe v izobraževanju odraslih).

drugem četrtletju leta 2021 znašala 6,2 %. V državah članicah se je brezposelnost mladih med drugim četrtletjem leta 2019 in drugim četrtletjem leta 2021 močno povečala (na Hrvaškem za 13 odstotnih točk, v Litvi za 9,2 odstotne točke, v Sloveniji za 7,7 odstotne točke in na Švedskem za 6,5 odstotne točke, slika 2.2.9). Brezposelnost mladih je bila v nekaterih državah članicah 30-odstotna ali višja (v Španiji je dosegla 38,4 %, v Grčiji 38,2 % in na Švedskem 30 %). Položaj je bil še zlasti težek za mlade, ki so prešli iz izobraževalnega sistema na trg dela. Skupno število pred kratkim zaposlenih v starostni skupini 20–64 let se je leta 2020 v povprečju zmanjšalo na 6,5 milijona na četrtletje v primerjavi s približno 7,5 milijona ljudi v povprečju v prejšnjih letih. Leta 2020 so bile visoke tudi stopnje neprostovoljnih zaposlitev za določen čas pri mladih v starostni skupini 15–24 let, saj jih je bilo 13,2 % zaposlenih za določen čas, ker niso mogli najti stalne zaposlitve (v primerjavi s 6,3 % delavcev v starostni skupini 25–64 let). V Španiji, na Portugalskem, v Italiji in na Hrvaškem je bilo takih več kot četrtna¹³⁹. Podatki o brezposelnosti in zaposlovanju mladih kažejo na strukturni izziv, zaradi katerega so potrebni odločni ukrepi politike za preprečevanje dolgoročno negativnih učinkov na znanja in spretnosti mladih ter njihove možnosti na trgu dela.

¹³⁹ Vir: Eurostat (spletna podatkovna koda: [lfsa_etgarl](#)).

Slika 2.2.9: Stopnje brezposelnosti mladih so se med krizo zaradi COVID-19 povišale

Stopnja brezposelnosti mladih (starostna skupina 15–24 let), primerjava med prvim četrtletjem leta 2020 in drugim četrtletjem leta 2021

Opomba: nizka zanesljivost za Bolgarijo, Estonijo, Hrvaško, Luksemburg, Malto in Slovenijo v prvem četrtletju leta 2020. Ni podatkov za Nemčijo za prvo četrtletje leta 2020. Prekinitev časovne vrste za vse države članice v prvem četrtletju leta 2021. Nizka zanesljivost za Hrvaško, Malto in Slovenijo v drugem četrtletju leta 2021. Drugačna opredelitev za Španijo in Francijo za drugo četrtletje leta 2021.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [[LFSQ_URGAED](#)].

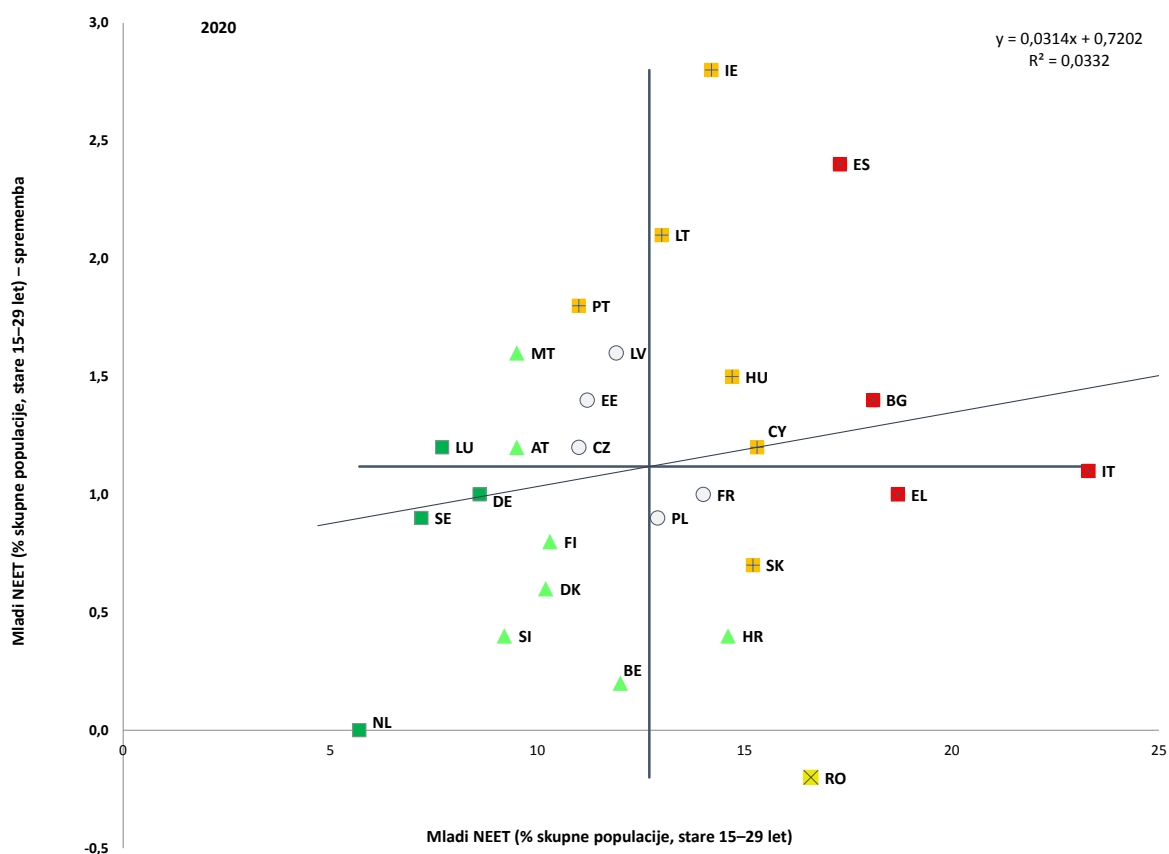
Pretres zaradi COVID-19 je obrnil šestletni trend upadanja števila mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (NEET). Zmanjšanje deleža NEET v starostni skupini 15–29 let z 12,6 % v letu 2019 na 9 % do leta 2030 je eden od dopolnilnih ciljev EU, ki jih je Evropska komisija predlagala v svojem akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic. Zaradi krize se je delež NEET v tej starostni skupini med letoma 2019 in 2020 povečal za 1,1 odstotne točke na 13,7 %. Pred krizo so države članice stalno napredovale pri zniževanju stopenj NEET (z rekordno visokih 16,1 % na rekordno nizkih 12,6 % v EU med letoma 2013 in 2019)¹⁴⁰. Glavnik kazalnik pregleda socialnih kazalnikov (Figure 2.2.10) kaže, da so se stopnje NEET med letoma 2019 in 2020 zvišale v vseh državah članicah razen dveh (Romunija z zmanjšanjem za 0,2 odstotne točke in Nizozemska brez sprememb). Štiri države so glede na pregled socialnih kazalnikov „države s kritičnimi razmerami“, pri čemer je stopnja NEET že visoka, od leta 2019 pa se je povišala za 1 odstotno točko ali celo več (Španija, Bolgarija, Italija, Grčija). Štiri države članice so zabeležile povišanje, ki močno presega povprečje, za 1,8 odstotne točke ali več (Irska, Španija, Litva in Portugalska), čeprav je stopnja NEET na Portugalskem (11 %) in v Litvi

¹⁴⁰ Po reviziji pregleda socialnih kazalnikov se z glavnim kazalnikom NEET zdaj meri prebivalstvo v starostni skupini 15–29 let, namesto 15–24 let. V razširjeni starostni skupini so stopnje NEET višje, vendar trendi ostajajo na splošno primerljivi.

(13 %) ostala pod tehtanim povprečjem EU¹⁴¹. Večina držav članic beleži regionalne razlike v stopnjah NEET, ki so v nekaterih primerih znatne (glej Prilogo 3). Okrepljeno jamstvo za mlade krepí ukrepe za boj proti zgodnjemu opuščanju šolanja, zagotavlja priložnosti za vajeništva in pripravništva ter zagotavlja podporo s strani služb za zaposlovanje, zlasti v smislu svetovanja, orientacije in mentorstva¹⁴².

Slika 2.2.10: Stopnje NEET so se zvišale v vseh državah članicah razen dveh in v več državah vzbujajo zaskrbljenost

Stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (v starostni skupini 15–29 let) (v % ter sprememba med letoma 2019 in 2020, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat [edat_lfse_35].

Spremembe v stopnji NEET med upadom gospodarske rasti so bile posledica povečanja brezposelnosti in neaktivnosti. Med letoma 2019 in 2020 se je delež neaktivnih NEET v EU povečal za 0,8 odstotne točke (s 7,8 % na 8,6 %), stopnja brezposelnih NEET pa za 0,4 odstotne točke (s 4,8 % na 5,2 %). Leta 2020 je bila stopnja neaktivnih NEET zlasti visoka v Italiji (15,7 %), Bolgariji (14,7 %), Romuniji (11,5 %) in na Madžarskem (10,5 %) (slika 2.2.11). Stopnja neaktivnih NEET je bila razmeroma nizka v Luksemburgu (3,7 %), na

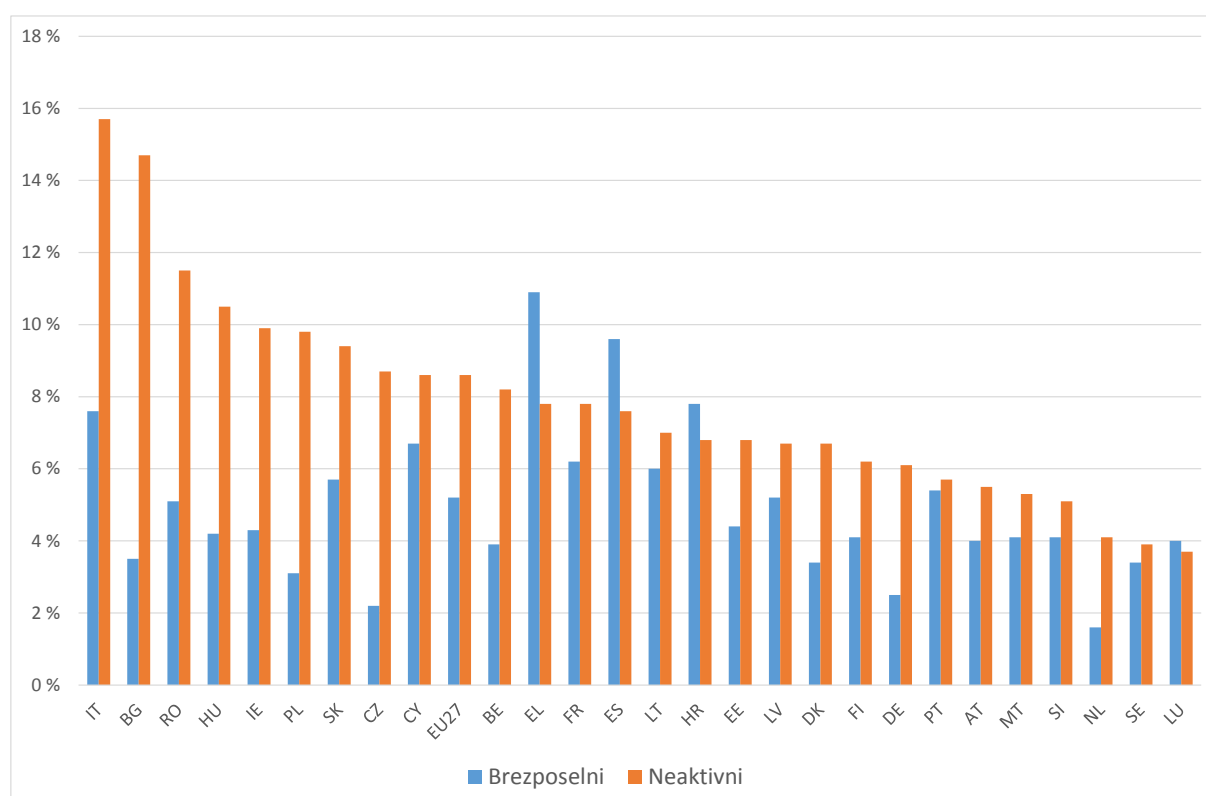
¹⁴¹ Stopnja NEET v Litvi je bila nad netehtanim povprečjem EU, ki se meri v okviru pregleda socialnih kazalnikov.

¹⁴² Priporočilo Sveta z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino (2020/C 372/01).

Švedskem (3,9 %) in Nizozemskem (4,1 %). Med ženskami je veliko več neaktivnih NEET v primerjavi z brezposelnimi (10,8 % v primerjavi s 4,6 %), medtem ko sta ti stopnji pri moških skoraj enaki. Pri ženskah NEET so oskrbovalske obveznosti petkrat pogostejše razlog za neaktivnost kot pri moških¹⁴³. Izziv podpore neaktivnim NEET je še večji zaradi njihovih različnih osebnih okoliščin¹⁴⁴. Lahko so na primer začasno odpuščeni, čakajo na vrnitev na delo, so odvrnjeni od iskanja zaposlitve, skrbijo za družinskega člana, trpijo za boleznijo ali so invalidi. To so razmere, v katerih so potrebni različni posebej prilagojeni ukrepi politike.

Slika 2.2.11: Večina NEET v državah EU je neaktivnih, vendar se delež med državami članicami znatno razlikuje

Stopnja neaktivnih in brezposelnih NEET (starostna skupina 15–29 let) v državah članicah EU (v %, 2020)

Opomba: države so razvrščene po padajočem deležu neaktivnih NEET. Nemčija: prekinitev časovne serije, začasno.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [edat_lfse_20].

Na splošno je bila stopnja NEET leta 2020 višja med mladimi, ki niso bili rojeni v EU, pri čemer so se ženske spoprijemale s posebej kritičnimi razmerami. Leta 2020 je v EU v povprečna stopnja NEET med mladimi (starimi 15–29 let), rojenimi zunaj EU, znašala 24,6 %, med mladimi, rojenimi v EU, pa 12,7 %¹⁴⁵. V šestih državah se je stopnja NEET, ki niso bili rojeni v EU, medletno skokovito povišala za več kot 3 odstotne točke (Španija, Italija, Avstrija, Luksemburg, Irska in Finska), Slovenija in Malta pa sta zabeležili znatno izboljšanje (–6,6 odstotne točke oz. –3,9 odstotne točke). Na ravni EU je bila stopnja NEET v letu 2020 višja pri ženskah kot pri moških (za 2,9 odstotne točke). V primerjavi z ženskami,

¹⁴³ Delovni dokument služb Komisije, priložen sporočilu o jamstvu za mlade (COM SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁴ Izbor analiz je na voljo na spletni strani <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

¹⁴⁵ Vsi podatki v tem odstavku so iz Eurostata [edat_lfse_28].

ki so bile rojene v EU, je bila pri ženskah, ki niso bile rojene v EU, zabeležena povprečna stopnja NEET v EU v višini 31,3 %, kar ustreza vrzeli 17,5 odstotne točke. Na ravni države je bila pri ženskah, ki niso bile rojene v EU, zabeležena velika vrzel v NEET v višini več kot 20 odstotnih točk v primerjavi z njihovimi vrstnicami, rojenimi v EU, v Grčiji, Italiji, Belgiji, Avstriji, Nemčiji in Franciji. V Belgiji, Nemčiji, Luksemburgu, Sloveniji in Avstriji je bila stopnja NEET pri ženskah, ki niso bile rojene v EU, vsaj trikrat višja.

Sestava delovne sile se zaradi demografskih sprememb prilagaja in povišujejo se stopnje delovne aktivnosti starejših delavcev. Leta 2010 je bilo v EU 24,3 milijona delavcev v starostni skupini 55–64 let v primerjavi s 143,4 milijona, ki so bili stari 25–54 let. Desetletje pozneje, leta 2020, se je število delavcev v starostni skupini 25–54 let zmanjšalo za 1,7 milijona, število starejših delavcev pa se je povečalo za 11,5 milijona. Stopnja delovne aktivnosti starejših delavcev se je med pandemijo povečala, in sicer z 59,1 % leta 2019 na 59,6 % leta 2020. Do tega povečanja je prišlo po desetletju izboljšav (s 44,7 % leta 2020). To povečanje je bilo večje pri ženskah, in sicer se je zvišalo s 37 % leta 2010 na 53,4 % leta 2020, pri čemer se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pri tej starostni skupini zmanjšala za približno 3 odstotne točke. Razlike med državami članicami so ostale, čeprav je v nekaterih državah z nizko stopnjo delovne aktivnosti leta 2010, kot so Malta, Italija, Poljska in zlasti Madžarska, prišlo do znatnih izboljšav. Hkrati je bil upad delovnih ur pri starejših delavcih med pandemijo večji¹⁴⁶.

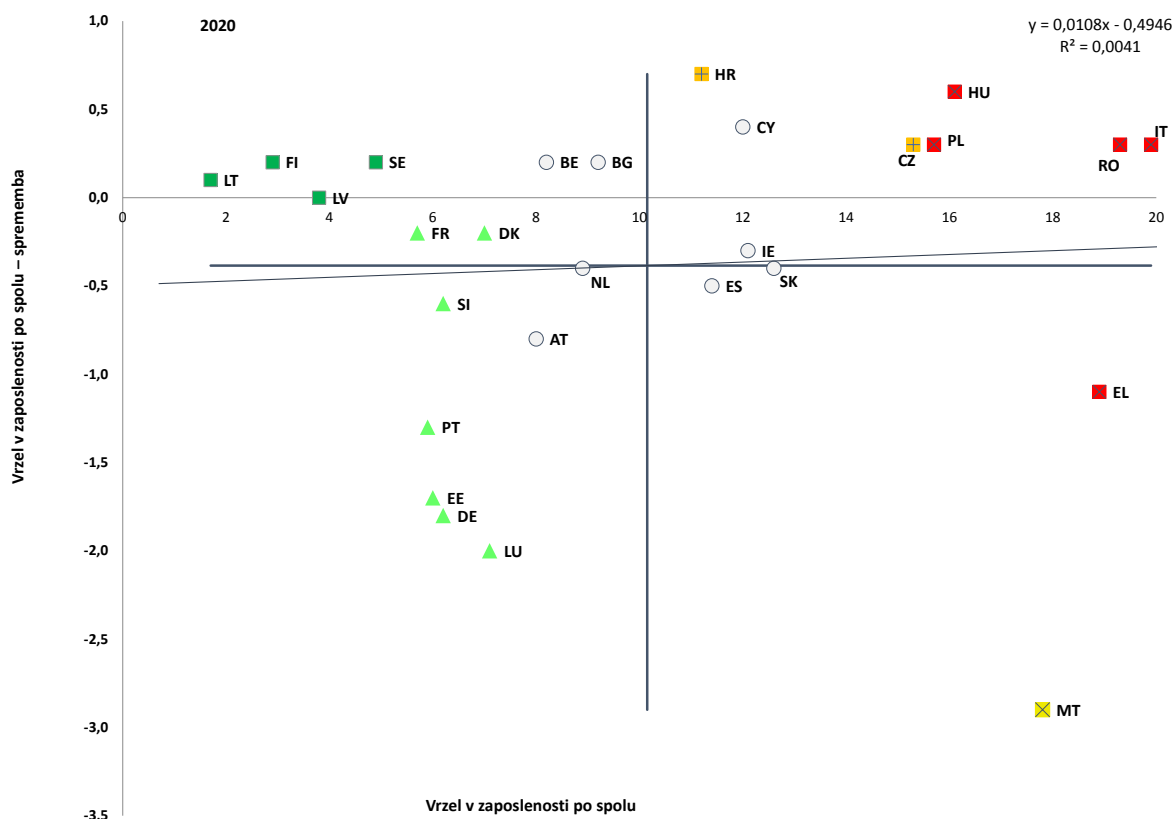
Znižanje stopnje delovne aktivnosti je bilo izrazitejše pri moških kot pri ženskah, kar pojasnjuje rahlo zmanjšanje še vedno velike vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma. Med letoma 2019 in 2020 se je stopnja delovne aktivnosti žensk (v starostni skupini 20–64 let) v EU v povprečju znižala za 0,5 odstotne točke¹⁴⁷ in leta 2020 dosegla 66,7 %. Zaradi nekoliko večjega upada stopenj delovne aktivnosti moških (za 0,9 odstotne točke) je glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov za vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pokazal rahel upad (z 11,5 % na 11,1 %). Vrzel kljub temu ostaja velika z velikimi razlikami med državami. Najmanjšo vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v letu 2020 so zabeležile Litva (1,7 odstotne točke), Finska (2,9 odstotne točke), Latvija (3,8 odstotne točke) in Švedska (4,9 odstotne točke), vse od teh držav pa se uvrščajo med „najuspešnejše države“ (slika 2.2.12). Na drugi strani so bile kot „države s kritičnimi razmerami“ v pregledu socialnih kazalnikov razvrščene Italija (19,9 odstotne točke), Romunija (19,3 odstotne točke), Grčija (18,9 odstotne točke), Madžarska (16,1 odstotne točke) in Poljska (15,7 odstotne točke). Več držav beleži velike regionalne razlike pri vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma (glej Prilogo 3). Kljub rahlemu izboljšanju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EU27 že drugo leto zapored ni bilo konvergence, saj so se razmere v številnih državah članicah z velikimi vrzelmi stopnje delovne aktivnosti med spoloma v letu 2020 poslabšale.

¹⁴⁶ Zbrani podatki prvih dveh krogov ankete LWC, pri katerih je bilo zastavljeno vprašanje: pomlad in poletje 2020.

¹⁴⁷ Malta, Grčija, Poljska, Luksemburg in Nemčija so zabeležile povečanje, na Nizozemskem pa je zaposlenost ostala stabilna.

Slika 2.2.12: Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je še vedno velika, pri čemer so med državami članicami precejšnje razlike

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma (starostna skupina 20–64 let) (v % in letna sprememba v obdobju 2019–2020, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat, [tesem060].

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je večja, če upoštevamo zaposlitev v ekvivalentu polnega delovnega časa (EPDČ). Leta 2020 se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EPDČ pri osebah v starostni skupini 20–64 let¹⁴⁸ v primerjavi z letom 2019 nekoliko zmanjšala (za 0,3 odstotne točke) in je znašala 17,1 %. To v veliki meri odraža dejstvo, da so ženske pogostejše delale s krajšim delovnim časom (29,1 % zaposlenih žensk v primerjavi s 7,8 % moških leta 2020). To zmanjšanje vrzeli stopnje delovne aktivnosti v EPDČ je bilo nekoliko manjše kot pri zaposlenosti na splošno, deloma tudi zaradi večjega zmanjšanja števila opravljenih delovnih ur zaposlenih žensk med krizo. Vrzeli med spoloma v EPDČ so bile leta 2020 najmanjše v Litvi, na Finskem in v Latviji, največje pa na Malti (21,8 odstotne točke), Nizozemskem (23 odstotnih točk) in v Italiji (24,5 odstotne točke). V ozadju tega razvoja so razlike v zastopanosti žensk in moških v sektorjih in poklicih, ki jih je

¹⁴⁸ Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ primerja razlike med skupinami v povprečju opravljenih delovnih ur. Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ se izračuna tako, da se skupno število opravljenih ur v gospodarstvu (prva zaposlitev, druga zaposlitev itd.) deli s povprečnim številom ur s polnim delovnim časom (približno 40) in številom ljudi v starostni skupini 20–64 let. Vir: skupni ocenjevalni okvir (JAF), izračun na podlagi podatkov Eurostata.

prizadela kriza¹⁴⁹, razlike med spoloma pri opravljanju dela na daljavo ter posledice nenadnega povečanja neplačanega oskrbovalskega dela (kar je ženskam pogosto še otežilo usklajevanje dela z oskrbovalskimi obveznostmi).

Medtem ko je bilo zmanjšanje zaposlenosti med krizo nekoliko izrazitejše pri moških, je bilo zmanjšanje skupnega števila opravljenih delovnih ur¹⁵⁰ izrazitejše pri ženskah. Delež žensk in moških, ki delajo v poklicih, kjer je bilo mogoče preprečiti izgubo zaposlitve, se pogosto razlikuje, kar pomaga pojasniti razlike med spoloma, opažene pri izgubi zaposlitve in skrajšanju delovnega časa¹⁵¹. Med zadnjim četrletjem leta 2019 in zadnjim četrletjem leta 2020 se je skupno število opravljenih delovnih ur v glavni zaposlitvi pri ženskah v EU v povprečju zmanjšalo za 6,1 odstotne točke v primerjavi s 4,3 odstotne točke pri moških. Število opravljenih delovnih ur pri ženskah se je zmanjšalo v vseh državah članicah razen dveh (Malta in Luksemburg), čeprav se je obseg po državah precej razlikoval (slika 2.2.13). V Avstriji, Grčiji, na Irskem in v Italiji je bil pri ženskah v indeksu skupnega števila opravljenih delovnih ur zabeležen padec za več kot 8 odstotnih točk. Od konca leta 2020 se je skupno število opravljenih delovnih ur v EU nekoliko dvignilo tako pri ženskah kot pri moških, čeprav v drugem četrletju leta 2021 ravni pred krizo še niso bile dosežene.

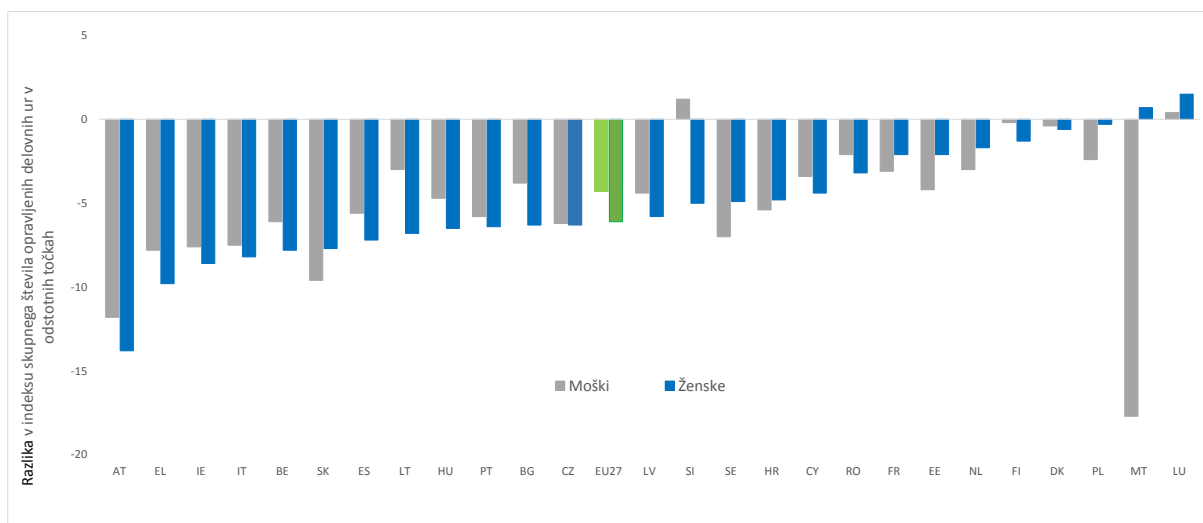
¹⁴⁹ Vse to je obravnavano v študiji Evropskega inštituta za enakost spolov (z naslovom [Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic \(Enakost spolov in socialno-ekonomski vpliv pandemije COVID-19\)](#). Študija je bila izvedena na zahtevo portugalskega predsedstva in se osredotoča na socialno-ekonomske vplive pandemije z vidika spola.

¹⁵⁰ To se nanaša na skupne dejanske ure, ki so jih v zadevnih četrletjih opravili vsi zaposleni in samozaposlene osebe v svoji glavni dejavnosti.

¹⁵¹ Evropska komisija (2021), Employment and social developments in Europe 2021 (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021).

Slika 2.2.13: Med državami obstajajo velike razlike v zmanjšanju števila opravljenih delovnih ur po spolu

Sprememba indeksa skupnega števila opravljenih delovnih ur po spolu (v %, sprememba med zadnjim četrtletjem leta 2019 in letom 2020)

Opomba: indeks skupnega dejanskega števila opravljenih delovnih ur v okviru glavne zaposlitve, pri čemer je referenca (100) leto 2006 (letno povprečje). Indeks prikazuje spremembo skupnega dejanskega števila delovnih ur v zadevnem četrtletju leta v primerjavi z dejanskim številom delovnih ur v letu 2006. Na vrednost indeksa vplivata število zaposlenih oseb v zadevnem četrtletju leta in število opravljenih delovnih ur vsake od teh zaposlenih oseb; temelji na sezonsko prilagojenih podatkih. Podatki za Nemčijo niso na voljo.

Vir: Eurostat ([lfsi_ahw_q](#)).

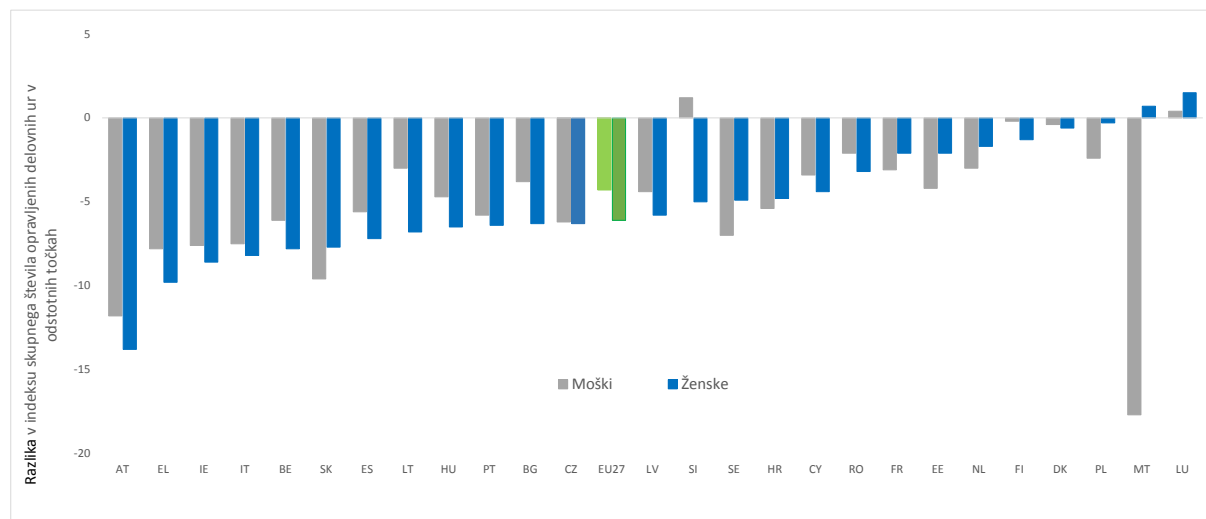
Vpliv starševstva na zaposlenost je večji pri ženskah kot pri moških. Leta 2020 je bila stopnja delovne aktivnosti pri moških v starostni skupini 25–49 let z vsaj enim otrokom, mlajšim od šestih let, v vseh državah članicah višja kot pri njihovih vrstnikih brez majhnih otrok (za 10,4 odstotne točke). Enak negativen učinek je bil opažen pri ženskah (za 11,8 % odstotne točke na ravni EU) v vseh državah članicah razen dveh (Portugalska in Hrvaška), tako da povprečna vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pri osebah z vsaj enim majhnim otrokom v EU znaša 32,2 odstotne točke (slika 2.2.14). Na Češkem, Madžarskem in Slovaškem je negativen vpliv starševstva pri ženskah v tej skupini še posebno velik (večji od 40 odstotnih točk)¹⁵². Ta izid je lahko delno povezan s porazdelitvijo obveznosti oskrbe otrok: leta 2016 je za otroke vsak dan skrbelo več kot 85 % mater v primerjavi s 65 % moških (zadnji razpoložljivi podatki)¹⁵³. Ravni izobrazbe so tesno povezane z vplivom materinstva na delo: leta 2020 je stopnja delovne aktivnosti nizko usposobljenih žensk z vsaj enim otrokom, mlajšim od šestih let, znašala 35,3 % v primerjavi z 61,9 % žensk s srednješolsko izobrazbo in 79,5 % žensk s terciarno izobrazbo.

¹⁵² Vprašanje je bilo podrobno obravnavano v dokumentu Evropske komisije z naslovom Employment and Social Developments in Europe (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2019), str. 130.

¹⁵³ Na podlagi podatkov iz podatkovne zbirke statističnih podatkov po spolu inštituta EIGE.

Slika 2.2.14: V EU je pri ženskah z majhnimi otroki višja stopnja delovne aktivnosti kot pri ženskah brez otrok samo v dveh državah

Vpliv starševstva na zaposlenost pri moških in ženskah (v starostni skupini 25–49 let) leta 2020

Opomba: vpliv starševstva na zaposlenost je razlika v odstotnih točkah v stopnjah delovne aktivnosti pri materah (očetih) z vsaj enim otrokom, mlajšim od šest let, in pri ženskah (moških) brez otrok.

Vir: Eurostat [[lfst_hheredch](#)].

Usklajevanje delovnih in starševskih obveznosti je bilo za ženske med pandemijo COVID-19 razmeroma zahtevnejše. Zgodnji podatki o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja očetov in mater med pandemijo kažejo, da so imele verjetno ženske več težav pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja. Spomladi 2020 je na primer 20 % zaposlenih mater v primerjavi s 13 % zaposlenih očetov poročalo, da se zaradi družinskih obveznosti vedno ali večino časa težko osredotočajo na svoje delo. Nasprotno je ta delež leta 2015 zajemal samo 4 % zaposlenih mater in 3 % zaposlenih očetov¹⁵⁴. V nekaterih državah članicah (Belgija, Nemčija, Nizozemska, Luksemburg, Francija, Estonija) je več kot petina zaposlenih staršev poročala o težavah v zvezi s tem. Razmere so se med pandemijo sčasoma izboljšale, vendar se ženske še vedno spoprijemajo z večjimi težavami.

Na brezposelnost žensk močno vpliva dostop do kakovostne in cenovno sprejemljive predšolske vzgoje in varstva. Glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov o otroškem varstvu ocenjuje, da je delež otrok, mlajših od treh let, ki so vključeni v formalno predšolsko vzgojo in varstvo leta 2019 na ravni EU27 znašal 35,3 %¹⁵⁵, s čimer je bil presežen barcelonski cilj 33-odstotne udeležbe. Vendar med državami članicami še vedno obstajajo razlike, saj jih 16 še vedno ni doseglo cilja. Analiza pregleda socialnih kazalnikov za pet držav članic (Češko, Madžarsko, Slovaško, Poljsko in Romunijo) kaže, da so to „države s kritičnimi razmerami“¹⁵⁶ (slika 2.2.15). Po drugi strani pa je na Danskem, Nizozemskem in v Luksemburgu več kot 60 % otrok, mlajših od treh let, vpisanih v predšolsko vzgojo in varstvo. Vendar jih večina na Nizozemskem obiskuje manj kot 30 ur na teden. Za zmanjšanje

¹⁵⁴ Podatki za leto 2020 so vzeti iz prve, druge in tretje e-raziskave Eurofounda o življenju, delu in COVID-19 (EU27), zbrani pa so tudi podatki iz Eurofoundove raziskave o evropskih delovnih pogojih iz leta 2015 (EU27).

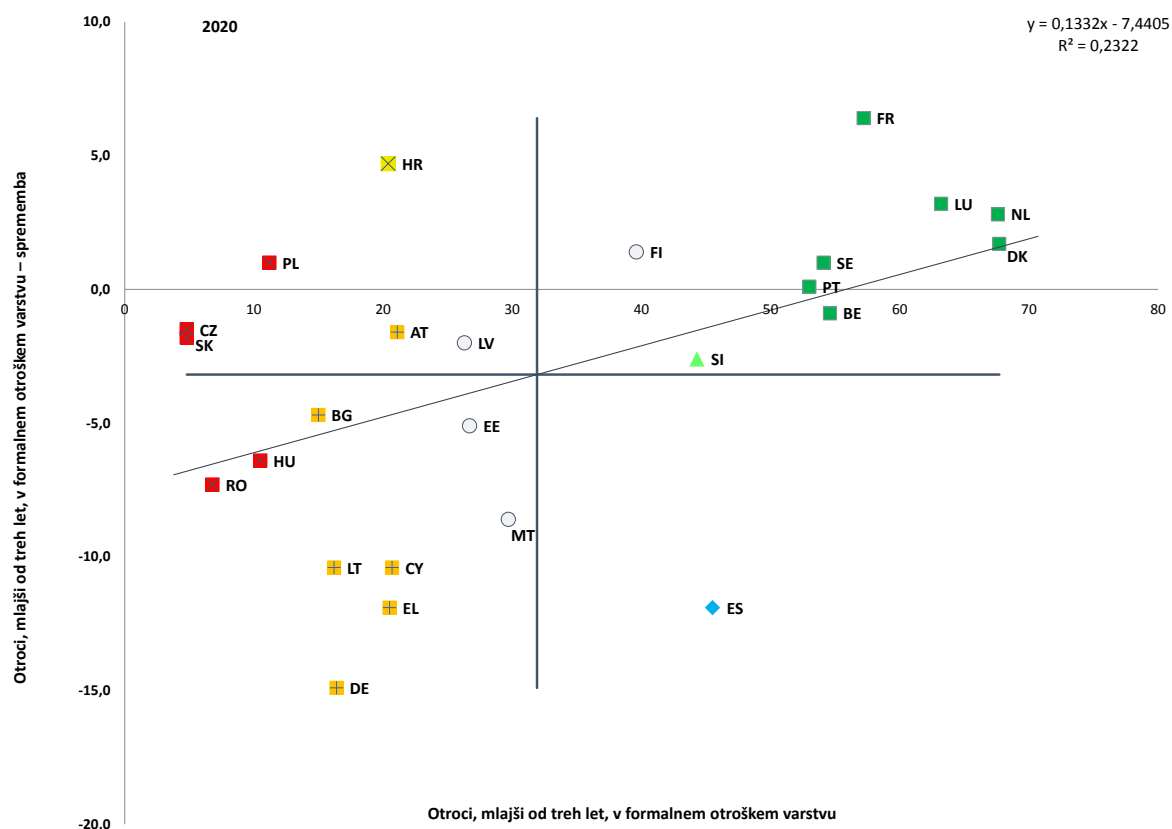
¹⁵⁵ To so zadnji razpoložljivi podatki za povprečje EU27.

¹⁵⁶ Tudi Slovaška ima glede na podatke za leto 2018 (podatki za leto 2019 v času priprave niso na voljo) zelo nizko stopnjo udeležbe (1,4 %).

vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma je bistveno, da je zagotavljanje formalnega otroškega varstva združljivo z delom s polnim delovnim časom. S tem se prepreči, da bi bil eden od staršev, običajno mati, prisiljen opravljati delo s krajšim delovnim časom, kar bi imelo negativne posledice za rezultate na trgu dela ter ustreznost zaslužka in pokojnine. Ustrezne politike za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, kot so prožne ureditve dela in dopust iz družinskih razlogov, imajo prav tako pomembno vlogo pri zmanjševanju ovir za udeležbo ljudi z oskrbovalskimi obveznostmi na trgu dela. Če jih ženske in moški uporabljajo uravnoteženo, lahko prispevajo tudi k zmanjševanju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma.

Slika 2.2.15: Med državami članicami ostajajo velike razlike glede uporabe storitev otroškega varstva

Otroci, mlajši od treh let, ki so vključeni v formalno otroško varstvo, in letna sprememba (v %, 2020 in letne spremembe glede na leto 2019, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat [[tepsr_sp210](#)].

Ker se prebivalstvo EU stara, bodo velike razlike med spoloma pri oskrbovalskih obveznostih verjetno imele večje posledice na zaposlenost in družbo. Leta 2020 je bilo v EU približno 5,7 milijona žensk, starih 15–64 let, ki so bile neaktivne zaradi oskrbovalskih obveznosti (približno 16 % vseh neaktivnih žensk) v primerjavi s samo 0,3 milijona moških (ali približno 1 % neaktivnih moških). Velik je tudi delež žensk (59 %) med neformalnimi oskrbovalci, starih 18 let ali več, ki negujejo odrasle v družinskem ali družbenem okolju (kot

so odrasli invalidi ali bolniki)¹⁵⁷. Razlika med moškimi in ženskami je največja v starostni skupini 45–64 let, v povprečju znaša 8 odstotnih točk. Poleg tega ženske porabijo več časa za zagotavljanje neformalne oskrbe (17 ur tedensko v primerjavi s 14 urami pri moških)¹⁵⁸. Glede na to ima zagotavljanje ustreznih in cenovno dostopnih storitev oskrbe, tako predšolske vzgoje in varstva kot dolgotrajne oskrbe, pomembno vlogo pri krepitvi udeležbe žensk na trgu dela (glej okvir 6 o dolgotrajni oskrbi).

Obdavčitev znatno prispeva k pastem neaktivnosti prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu v večini držav članic, kar pomembno vpliva na enakost spolov. Past neaktivnosti¹⁵⁹ za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu¹⁶⁰ (v družini z dvema otrokoma) je največja v Litvi, na Danskem, v Sloveniji, Belgiji, Nemčiji in Romuniji (glej sliko 2.2.16). Če se na primer neaktivni zakonec z dvema otrokoma v Litvi zaposli in za to prejme 67 % povprečne plače, je zaradi davkov in ukinjenih nadomestil ob več kot 70 % svojega zaslužka. Nasprotno pa ta past v Estoniji in na Nizozemskem znaša manj kot 20 %, na Cipru pa manj kot 10 %. Prispevek obdavčitve je najizrazitejši v Belgiji, Nemčiji in Romuniji, pri čemer je potencialna izguba prihodka prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu ob vključitvi v plačano zaposlitev za 67 % povprečne plače višja od 40 %. Več kot tri četrtine prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu (78 %) v EU so ženske. Na njihovo udeležbo na trgu torej vplivata stopnja skupne obdavčitve skupnega dohodka para (vključno s prenosljivimi davčnimi dobropisi) in zasnova sistema socialnih prejemkov (npr. ukinitve prejemkov na podlagi premoženjskega stanja). Skupni progresivni davčni sistemi lahko zvišajo mejne davčne stopnje za osebe brez dohodkov ali nižjimi dohodki, saj je njihov dohodek dejansko obdavčen po višji mejni davčni stopnji v skladu z njegovim partnerjem z višjim dohodkom. Taki sistemi lahko zato prispevajo k vrzelim stopnje delovne aktivnosti med spoloma in neprilagojenim plačilnim vrzelim med spoloma.

¹⁵⁷ Van der Ende, M., van Seben, R., van Exel, J., Bom, J., in Geijssen, T., Prevalence and Cost of Informal Care, ECORYS in Univerza v Rotterdamu, 2021 (v pripravi).

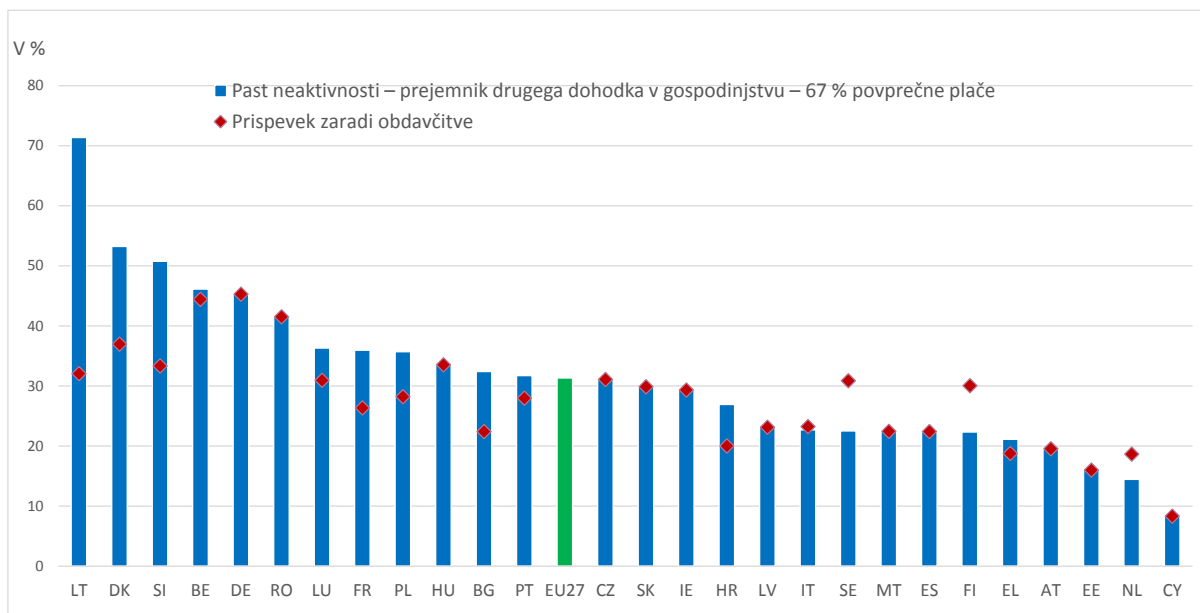
¹⁵⁸ Na podlagi sedmega vala EHIS (2013–2015) in EQLS (2016).

¹⁵⁹ Pasti neaktivnosti označujejo učinke obdavčitve vsakega dodatnega eura bruto dohodka.

¹⁶⁰ Prejemnik drugega dohodka v gospodinjstvu je oseba, ki ni (ali ne bi bila, če razmišlja o nastopu dela) oseba z najvišjimi dohodki v svojem gospodinjstvu. V večini primerov, vendar ne v vseh, je prejemnica drugega dohodka v gospodinjstvu ženska.

Slika 2.2.16: Efektivna davčna stopnja ob nastopu zaposlitve za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu v EU znaša več kot 30 % zaslužka

Past neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu (v %, 2020)

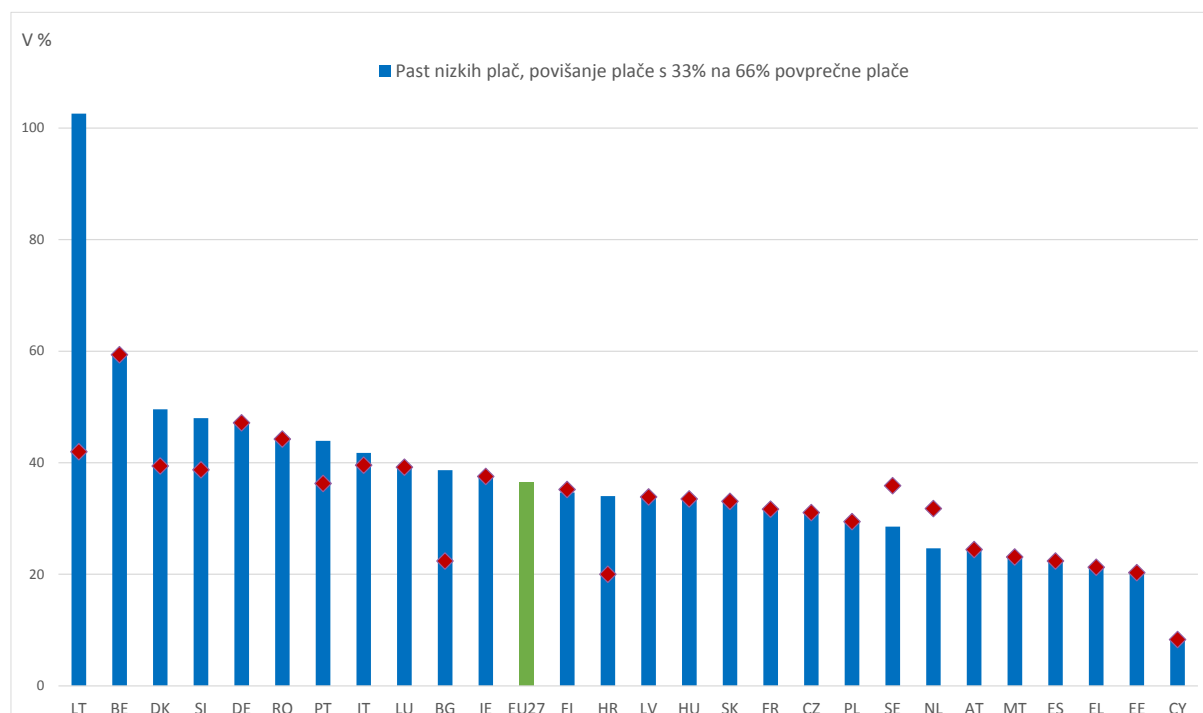
Opomba: (1) podatki veljajo za prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu, ki prejme 67 % povprečne plače, v družini z dvema prejemnikoma dohodka in dvema otrokoma; glavni prejemnik dohodkov prejema povprečno plačo; (2) prispevek obdavčitve (vključno s prispevki za socialno varnost) se nanaša na odstotek dodatnega bruto dohodka, ki je obdavčen zaradi obdavčitve in prispevkov za socialno varnost (drugi elementi, ki prispevajo k pasti nizkih plač, so ukinjena nadomestila za primer brezposelnosti, socialna pomoč in stanovanjski dodatki).

Vir: podatkovna zbirka Evropske komisije, GD ECFIN, o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2021).

Na udeležbo žensk na trgu dela lahko negativno vplivata tudi povečanje davkov in prehitra ukinitev nadomestil s povečanjem delovnega časa. Ta pojav (znan kot „past nizkih plač“) lahko vpliva na ljudi, ki so aktivni in delajo s krajšim delovnim časom. Pri prejemnikih drugega dohodka v gospodinjstvu ima obdavčitev ključno vlogo pri določanju resnosti te pasti nizkih plač v večini držav članic. Na sliki 2.2.17 je prikazan odstotek dodatnih dohodkov, ki se „znižajo zaradi obdavčitve“, ko prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu povečajo število svojih delovnih ur in s tem svoj zaslužek z ene tretjine na dve tretjini povprečne plače. Prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu lahko v povprečju izgubijo približno tretjino svojega dodatnega zaslužka, ki se v Litvi dvigne nad 100 % (zaradi visoke vrednosti izgubljenih stanovanjskih dodatkov), v Belgiji pa do 60 %. Prispevek obdavčitve pri tem je največji v Belgiji, sledi pa ji Nemčija.

Slika 2.2.17: V številnih državah članicah je ob zvišanju plače obdavčen velik del dohodkov prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu

Odstotek dodatnega dohodka, ki se zmanjša zaradi obdavčitve, kadar se dohodek prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu dvigne s 33 % na 66 %, prejemnik glavnega dohodka pa prejema 100 % povprečne plače, v gospodinjstvu z dvema otrokoma (v %, 2020)

Vir: podatkovna zbirka Evropske komisije, GD ECFIN, o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2021).

Plačilna vrzel med spoloma ostaja velika kljub rahlemu izboljšanju. Čeprav ima terciarno izobrazbo več žensk kot moških¹⁶¹, se je neprimerno plačilna vrzel med spoloma¹⁶² na ravni EU medletno le rahlo spremenila (14,1 % leta 2019, pri čemer se je od leta 2018 zmanjšala za 0,3 odstotne točke). To nadaljuje trend rahlega izboljšanja, saj se je stanje med letoma 2013 in 2019 izboljšalo za 1,9 odstotne točke. Neprimerno plačilna vrzel med spoloma ostaja večja od 20 % v Estoniji in Latviji, najnižje vrednosti (med 1 % in 5 %) pa so evidentirane v Italiji, Luksemburgu in Romuniji¹⁶³. Od leta 2013 se je stanje precej izboljšalo v Estoniji, Španiji, Luksemburgu in na Cipru (za 8,1 odstotne točke, 5,9 odstotne točke, 4,9 odstotne točke oz. 4,8 odstotne točke), na Hrvaškem in v Latviji pa se je plačilna vrzel med spoloma povečala za več kot 2 odstotni točki (slika 2.2.18). Na plačilne vrzeli močno vplivajo sektorska in poklicna spolna segregacija ter razlike v doseženi izobrazbi¹⁶⁴. Pomembno vlogo imajo verjetno imeli tudi številni drugi dejavniki, vključno s spolnimi stereotipi, težavami pri

¹⁶¹ Leta 2020 je imelo v EU27 terciarno izobrazbo 46,1 % žensk v starostni skupini 30–34 let v primerjavi s 36 % moških.

¹⁶² Neprimerno plačilna vrzel med spoloma se meri kot razlika med povprečno bruto urno postavko zaposlenih moških in zaposlenih žensk kot odstotek povprečne bruto urne postavke zaposlenih moških. Oznaka Eurostata: [TESEM180].

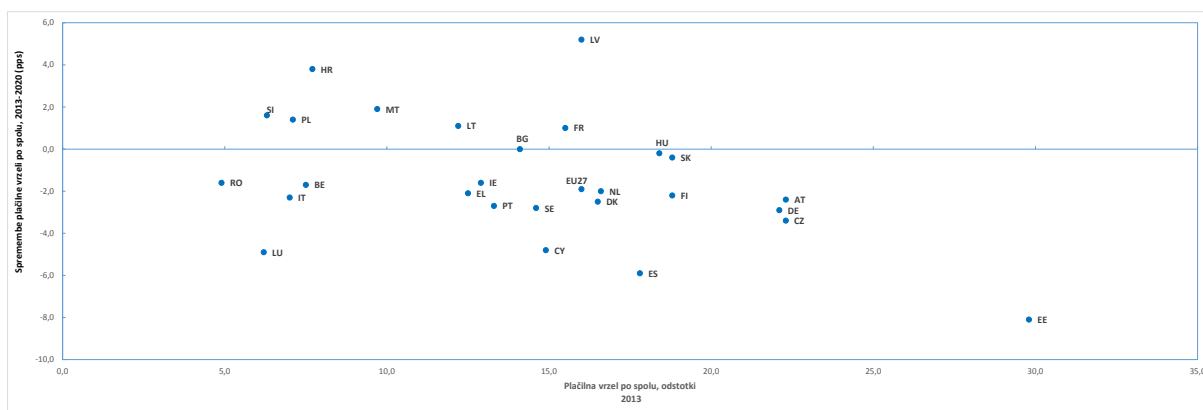
¹⁶³ Majhne plačilne vrzeli med spoloma so včasih povezane z velikimi vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma (npr. v Italiji in Romuniji) – v takih primerih so lahko majhne plačilne vrzeli večinoma posledica učinkov izbora, pri čemer so na trgu dela večinoma udeležene ženske z največjim potencialom zaslužka.

¹⁶⁴ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018) A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data, Statistical Working Papers, Eurostat.

usklajevanju dela z oskrbovalskimi obveznostmi (kar ima za posledico tudi prekinitve poklicne poti), diskriminacijo in nepreglednimi plačnimi strukturami¹⁶⁵. Plačilne vrzeli se kopičijo skozi vse življenje in pogosto vodijo v pokojninske vrzeli med spoloma, ki so leta 2019 v EU27 pri osebah v starostni skupini 65–74 let znašale 29,5 %, pri čemer so bile razlike med državami članicami velike (razlika v Estoniji je leta 2019 znašala manj kot 1 % v primerjavi z Luksemburgom s 46 %). Komisija je marca 2021 v okviru prizadevanj za reševanje tega izziva predstavila predlog direktive o krepitvi uporabe načela enakega plačila za enako delo s preglednostjo plačil in mehanizmi za izvrševanje¹⁶⁶.

Slika 2.2.18: Kljub zmernim izboljšavam od leta 2013 plačilna vrzel med spoloma ostaja velika v več državah članicah

Sprememba v neprilagojeni plačilni vrzeli med spoloma; industrija, gradbeništvo in storitve (2013–2019).

Opomba: vrednosti za Irsko se nanašajo na leto 2018; vrednosti za Grčijo se nanašajo na leti 2014 in 2018.

Vir: Eurostat [tesem180].

Obstaja velik potencial za večjo udeležbo invalidov na trgu dela. Načelo 17 evropskega stebra socialnih pravic poziva k vključevanju invalidov, zlasti z večjo udeležbo na trgu dela. Revidirani pregled socialnih kazalnikov vključuje glavni kazalnik za spremljanje njihovega vključevanja na trg dela kot sredstva za zmanjšanje neenakosti in prispevanje k doseganju zaposlitvenih ambicij, določenih v strategiji o pravicah invalidov¹⁶⁷. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov¹⁶⁸ je leta 2020 v EU znašala 24,5 odstotne točke. Kazalnik pregleda socialnih kazalnikov kaže zelo raznoliko uspešnost držav članic (glej sliko 2.2.19). Vrzel je bila največja v Belgiji (nad 35 odstotnih točk), Bolgariji, na Hrvaškem, v Nemčiji, na Poljskem, Madžarskem in v Romuniji (nad 30 odstotnih točk), najmanjša pa na Danskem, Portugalskem in Finskem (pod 20 odstotnih točk). Pandemija COVID-19 je poglobila že obstoječe omejitve pri dostopu do zaposlitve¹⁶⁹. Med državami so se pojavile razlike pri razvoju vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov med letoma 2019 in 2020. Nemčija se

¹⁶⁵ Podatki za EU27 so omejeni, vendar je bila tema analizirana v EIGE (2020) Peking + 25: peti pregled uresničevanja Pekinških izhodišč za ukrepanje v državah članicah EU.

¹⁶⁶ Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o krepitvi uporabe načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske s preglednostjo plačil in mehanizmi za izvrševanje.

¹⁶⁷ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 3. marca 2021 z naslovom Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 (COM(2021) 101 final).

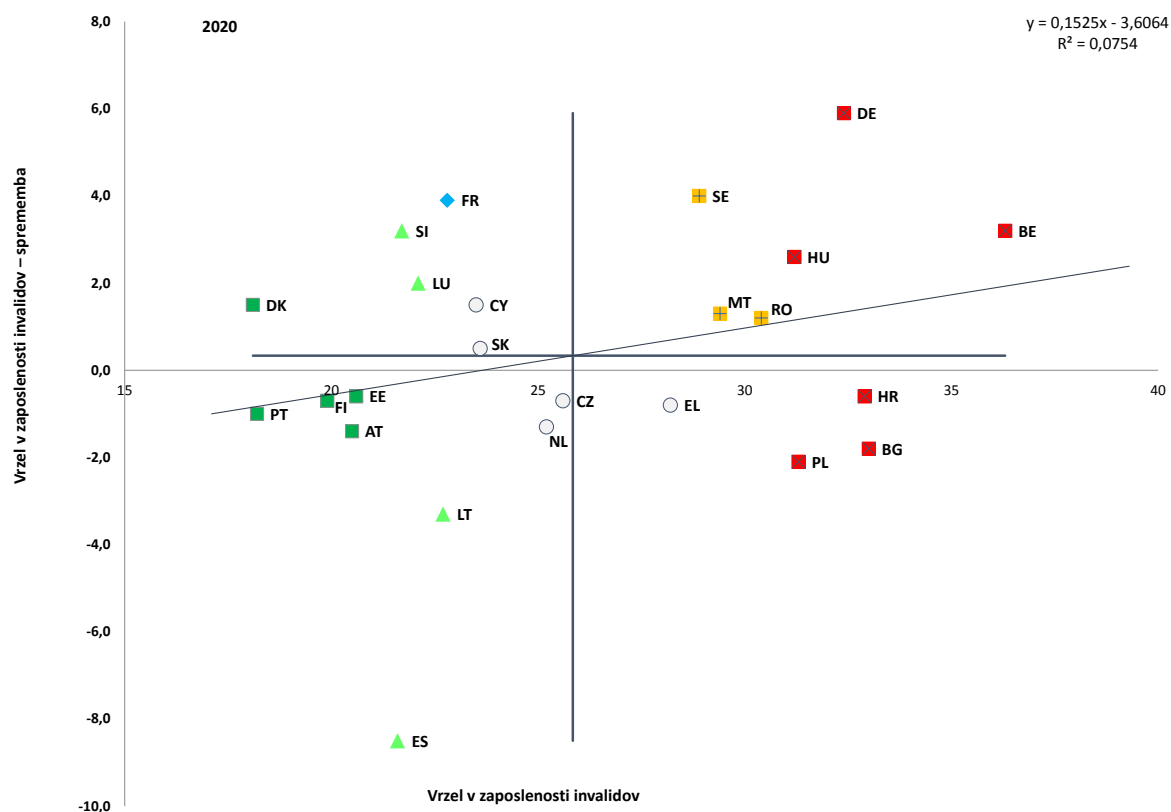
¹⁶⁸ Za opredelitev kazalnika glej poglavje 1.3.

¹⁶⁹ Glej Evropska komisija (2021), *Employment and social developments in Europe 2021* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

je s povečanjem za 5,9 odstotne točke uvrstila med „države s kritičnimi razmerami“, tri države (Švedska, Malta in Romunija) pa so „države, ki jih je treba spremljati“. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov se je od začetka merjenja leta 2014 v EU še povečala (za 1,8 odstotne točke). Leta 2019 je bila stopnja brezposelnosti v EU27 prav tako precej višja med invalidi (17,3 % v primerjavi z 8,3 %) ¹⁷⁰, kar kaže na nujno potrebo po ukrepih politike na tem področju.

Slika 2.2.19: Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov ostaja velika, velike pa so tudi razlike med državami članicami

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med invalidi in neinvalidi leta 2020 v primerjavi z letom 2019 (starostna skupina 20–64 let) (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg za leto 2020; začasni podatki za Francijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško za leto 2020. Vrednost za EU27 je ocenjena.

Vir: EU-SILC 2020, Eurostat, [\[htlh_dlm200\]](#).

Rezultati oseb, ki niso bile rojene v EU, na trgu dela so manj zadovoljivi v primerjavi z državljani, rojenimi v EU, in mobilnimi državljani EU. Stopnje delovne aktivnosti za osebe, ki niso bile rojene v EU, v starostni skupini 20–64 let so leta 2020 zaostajale za stopnjami delovne aktivnosti oseb, rojenih v EU (62 % v primerjavi s 73,5 %), in so se glede na čas pred krizo še poslabšale. Med letoma 2019 in 2020 se je stopnja brezposelnosti pri osebah, ki niso bile rojene v EU, v starostni skupini 15–74 let povišala za 2,1 odstotne točke na 16,9 %, stopnja brezposelnosti pri osebah, rojenih v EU, pa se je povečala za 0,3 odstotne

¹⁷⁰ Vir: Eurostat, EU-SILC 2020, posodobitev z dne 21. oktobra 2021; podatki za Irsko niso na voljo.

točke na 6,5 %, kar kaže na nesorazmeren vpliv COVID-19¹⁷¹ na prvo skupino. Non-EU migrants tend to be over-represented in low-skilled jobs (they hold over one in four low-skilled jobs in the EU) while at the same time they are more likely to be overqualified than natives¹⁷². Ta delež je večji od 40 % v Avstriji, Nemčiji in na Švedskem ter večji od 60 % v Luksemburgu. Položaj žensk z migrantskim ozadjem je še zlasti kritičen, saj se je njihova vrzel stopnje aktivnosti v letu 2020 povečala na 10,8 odstotne točke, pri čemer je stopnja aktivnosti še posebej nizka (pod 60 %) v Franciji, Belgiji in Italiji. Migranti iz tretjih držav, ki skupaj z mobilnimi delavci v EU predstavljajo znaten delež tako imenovanih „kritičnih delavcev“, so od začetka pandemije prispevali k delovanju gospodarstva¹⁷³. However, even within the ‘essential worker’ category, migrants faced higher risks of losing their jobs than the native-born¹⁷⁴.

2.2.2 Odziv politike

Države članice sprejemajo ukrepe za izboljšanje udeležbe v predšolski vzgoji in varstvu ter njene kakovosti. V Litvi imajo od septembra 2021 družine, ki so izpostavljene tveganju revščine, zagotovljen dostop do predprimarne vzgoje in izobraževanja za otroke, mlajše od šestih let. Zakonska pravica so predprimarne vzgoje in izobraževanja se bo postopoma razširila: občine bi morale predšolsko vzgojo in varstvo zagotoviti vsem štiriletnim otrokom, katerih starši potrebujejo mesto leta 2023, vsem triletnim otrokom leta 2024 in vsem dveletnim otrokom leta 2025. Možnost vključitve v predprimarno vzgojo in izobraževanje se bo septembra 2023 spustila s šestih na pet let. V Estoniji so načrtovane spremembe zakona o predprimarni vzgoji in izobraževanju, da bi se opredelili strukturirani učni izidi, pri čemer bi se osredotočili na ocenjevanje razvoja otrok in ne na njihovo prisotnost. To bi moralo prispevati k izboljšanju kakovosti predšolske vzgoje in varstva. Ciper v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost od zadnjega četrtertletja leta 2022 načrtuje zagotavljanje brezplačne obvezne predprimarne vzgoje in izobraževanja od četrtega leta naprej, vključno z gradnjo in obnovo otroških vrtcev v občinah, ter nepovratna sredstva za brezplačno predšolsko vzgojo in varstvo v skupnosti in zasebnih vrtcih, kar dopolnjujejo ukrepi, ki bodo financirani iz ESS+. Bolgarija je leta 2020 začela izvajati triletni program, podprt z nacionalnim proračunom, za izgradnjo 67 novih otroških vrtcev. V Španiji bo iz načrta za okrevanje in odpornost financiranih 60 000 novih mest za predšolsko vzgojo in varstvo.

Za znižanje stopenj in pomoč pri prehodu na trg dela so potrebne celovite strategije, ki se osredotočajo na temeljne vzroke zgodnjega opuščanja šolanja. V skladu z načelom 1 stebra o izobraževanju, usposabljanju in vseživljenjskem učenju ostaja prednostna naloga EU zmanjšati delež mladih, ki izobraževanje in usposabljanje opustijo, preden zaključijo

¹⁷¹ Tudi državljani EU, ki delajo v drugi državi članici, so zabeležili večji padec stopnje delovne aktivnosti kot državljani države gostiteljice, vendar so njihove stopnje za leto 2020 na splošno primerljive s stopnjo državljanov zadevne države (73,4 % v primerjavi s 73,5 %).

¹⁷² Eurostat, pridobljeno ad hoc na podlagi ankete o delovni sili, [Migrants more likely over-qualified than nationals – Products Eurostat News – Eurostat \(europa.eu\) 2020](#).

¹⁷³ Reid, A., in drugi (2021), „Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19“, American Journal of Industrial Medicine, zvezek 64, št. 2, str. 73–77.

¹⁷⁴ Fasani in Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#) (Ranljiva delovna sila: delavci migranti v času pandemije COVID-19).

srednješolsko izobraževanje. Uspešni pristopi politike združujejo ukrepe za preprečevanje, posredovanje in kompenzacijo na vseh ravneh. REACT-EU v **Bolgariji** podpira projekt za preprečevanje prekinitve izobraževalnega procesa in podporo vključevanju z zmanjšanjem tveganja osipa, povezanega z učenjem na daljavo. Obravnavanje zgodnjega opuščanja šolanja v **Romuniji** je podprto z namensko reformo in naložbami iz nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost, katerih cilj je bolje opredeliti otroke, pri katerih obstaja tveganje osipa, ter uvesti ciljno usmerjene ukrepe, vključno z nepovratnimi sredstvi za šole. Nedavna reforma izobraževalnega sistema na **Finskem** je podaljšala šoloobvezno starost s 16 na 18 let, da bi mladi lahko izpolnili bodisi srednješolski program in opravili maturo bodisi pridobili poklicno srednješolsko kvalifikacijo. Na **Cipru** se s pomočjo Instrumenta za tehnično podporo pripravlja akcijski načrt za opredelitev rešitev za zadržanje in vključevanje učencev, pri katerih obstaja tveganje osipa. Cilj **belgijskega** načrta za okrevanje in odpornost je zmanjšanje zgodnjega opuščanja šolanja v francosko govoreči skupnosti v Belgiji, vključno z okrepitevijo osebne orientacije za ranljive mlade, odpravljanjem negativnih učinkov krize zaradi COVID-19 in reformo organizacijskih struktur. Cilj načrta za okrevanje in odpornost **Malte** je odpraviti zgodnje opuščanje šolanja ter zagotoviti pravočasno in učinkovito ukrepanje s slednjem podatkov o vsakem učencu v javnih šolah od vrtca do zadnje faze njegove izobraževalne poti.

Po krizi zaradi COVID-19 so prednostna naloga ambiciozne in učinkovite korektivne politike za kompenzacijo izgube znanja, spodbujanje digitalnega izobraževanja ter spodbujanje vključenosti in pravičnosti v izobraževanju in usposabljanju. Romunija bo v okviru pomoči REACT-EU spodbujala korektivne izobraževalne ukrepe za kompenzacijo izgube znanja zaradi zaprtja šol. 30 milijonov EUR bo dodeljenih za financiranje obšolskih dejavnosti in dopolnilnega pouka za 168 000 prikrajšanih učencev, vključno z Romi in učenci, ki živijo na podeželskih območjih. V **Bolgariji** je bilo v okviru pomoči REACT-RU namenjenih 109,5 milijona BGN (57 milijonov EUR) za podporo šolskemu izobraževanju po pandemiji z zagotavljanjem tehničnih sredstev in specializiranih usposabljanj za učenje na daljavo v elektronskem okolju. Ti ukrepi so namenjeni učencem, učiteljem, šolskim mediatorjem in staršem. **Nizozemska** je februarja 2021 napovedala izredne naložbe v izobraževanje za kompenzacijo izgub znanja, povezanih s pandemijo. Nacionalni izobraževalni program zajema vse ravni izobraževanja, njegov proračun pa je 8,5 milijarde EUR. Šole z večjim deležem prikrajšanih učencev bodo prejele sorazmerno večji delež sredstev. **Portugalska** s programom za digitalizacijo šol spodbuja digitalni prehod na področju izobraževanja in usposabljanja. Ob podpori naložbenih pobud v odziv na koronavirus (CRII in CRII+) je zagotovila informacijsko opremo za prikrajšane učence ter usposabljanje učiteljev na področju digitalnih kompetenc. **Češka, Grčija, Irska in Slovaška** nameravajo uporabiti sredstva iz mehanizma za okrevanje in odpornost, da bi učencem in dijakom iz družin z nizkimi dohodki zagotovile opremo IKT in digitalna orodja, medtem ko **belgijski in slovenski** načrt za okrevanje in odpornost zajemata znatne naložbe v digitalno infrastrukturo v šolah. V **malteškem** načrtu za okrevanje in odpornost so zajete naložbe v enote za avtizem in multisenzorične učilnice v šolah. **Slovaška** namerava uporabiti mehanizem za okrevanje in odpornost za podporo vključevanju otrok s posebnimi izobraževalnimi potrebami in otrok iz prikrajšanih socialno-ekonomskih okolij, vključno z Romi.

Pospešitev digitalne preobrazbe, ki jo je povzročila pandemija, je pripeljala do okrepljenih prizadevanj držav članic na področju digitalnih znanj in spretnosti za trg

dela v skladu z načelom 1 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje). EU usklajuje in podpira prizadevanja za digitalna znanja in spretnosti prek koalicije za digitalna znanja in spretnosti ter delovna mesta, platforme za digitalne spretnosti in delovna mesta¹⁷⁵ in akcijskega načrta za digitalno izobraževanje. Številne države članice so v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost načrtovale ukrepe v zvezi z digitalnimi znanji in spretnostmi. Na **Irskem** so v akcijskem načrtu Technology Skills 2022: Ireland's Third ICT Skills Action Plan (Tehnološka znanja in spretnosti za leto 2022: tretji irski akcijski načrt za znanja in spretnosti na področju IKT) opredeljene prednostne naloge za digitalna znanja in spretnosti na področju izobraževanja ter za strokovnjake s področja IKT. Prihodnji akcijski načrt **Cipra**, imenovan „e-skills Action Plan“ (akcijski načrt za e-znanja in spretnosti), v okviru načrta za okrevanje in odpornost vključuje ukrepe za vključevanje digitalnih znanj in spretnosti v izobraževalni sistem ter uskladitev učnih načrtov s potrebami trga dela. **Romunija** načrtuje naložbe v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost za osebe v preduniverzitetnem izobraževanju, visokošolskem izobraževanju, za odrasle in javno upravo. **Italija** je julija 2020 opredelila nacionalno strategijo za digitalna znanja in spretnosti s štirimi vrstami ukrepov za študente, aktivno delovno silo, strokovnjake na področju IKT in državljane. V številnih državah članicah so cilji za razvoj digitalnih znanj in spretnosti zajeti v splošnih nacionalnih strategijah izobraževanja, strategijah ali politikah digitalizacije industrije ali zaposlovanja, kot je program digitalne delovne sile za **Madžarsko**, **litovski** časovni načrt digitalizacije za obdobje 2019–2030 in nacionalna strategija digitalizacije šolskega sistema na **Švedskem**. Na **Finskem** se strategije in projekti na področju umetne inteligence izvajajo na nacionalni ravni, v **Latviji** pa ima strategija za kibernetško varnost za obdobje 2019–2022 posebne cilje za izobraževanje osebja javne in lokalne uprave o varnosti IKT ter zagotavljanje znanj in spretnosti na področju kibernetške varnosti za mala in srednja podjetja ter državljane. **Španija** je predstavila nacionalni načrt na področju digitalnih kompetenc, v katerem je predvidela usposabljanje s področja digitalnih znanj in spretnosti za splošno prebivalstvo in delavce, ki bo podprto v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. Več kot tretjina držav članic je odobrila tudi splošno nacionalno strategijo digitalizacije. **Latvija** in **Španija** sta poleg strategij, ki jih že izvajata, leta 2021 sprejeli tudi novo digitalno strategijo.

Države članice so se hitro odzvale, da bi ublažile negativen vpliv COVID-19 na poklicno izobraževanje in usposabljanje (PIU). Nekatere države, kot so **Nemčija**, **Avstrija**, **Danska**, **Luksemburg** in **Francija**, so zagotovile finančne spodbude za podjetja za zaposlovanje vajencev. V **Avstriji** so na primer podjetja prejela dodatek za vajeništvo v višini 2 000 EUR za vsako pogodbo o usposabljanju, sklenjeno med marcem 2020 in marcem 2021 (MSP prejmejo dodatnih 1 000 EUR). Dodatna podpora se zagotovi, če podjetje prevzame vajence od podjetja, ki je postalo plačilno nesposobno. **Francija** je okrepila javno podporo za zaposlovanje vajencev, mlajših od 18 let (ki se je zvišala s 4 125 EUR na 5 000 EUR), in vajencev, starih 18 let ali več (ki se je zvišala s 5 125 EUR na 8 000 EUR), za vsako pogodbo o vajeništvu, sklenjeno med 1. julijem 2020 in 31. decembrom 2021. Na **Finskem** je bil zakon o poklicnem izobraževanju in usposabljanju začasno spremenjen v zvezi z oceno znanj in spretnosti ter kompetenc učečih se v avtentičnih delovnih situacijah za obdobje od 1. julija 2020 do 31. julija 2021. Če učeče se osebe niso mogle dokazati svojih znanj in spretnosti v avtentičnih delovnih situacijah, so bile vzpostavljene ureditve za opravljanje

¹⁷⁵ Platforma združuje javne in zasebne deležnike, da bi odpravili pomanjkanje digitalnih znanj in spretnosti ter izboljšali zaposljivost v Evropi.

drugih praktičnih nalog, podobne avtentičnim delovnim situacijam in postopkom. V **Romuniji** je nacionalni center za razvoj tehniškega poklicnega izobraževanja in usposabljanja objavil metodološka referenčna merila za krepitev poučevanja in učenja v začetnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju kot podporni vodnik za učitelje na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja¹⁷⁶.

Nekatere države članice so še naprej izvajale strukturne reforme sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Septembra 2020 so ministri in ministrice, pristojni za poklicno izobraževanje in usposabljanje, držav članic, držav kandidatk za članstvo v EU in držav EGP, evropski socialni partnerji in Evropska komisija skupaj sprejeli Izjavo iz Osnabrücka o poklicnem izobraževanju in usposabljanju kot dejavniku okrevanja in pravičnega prehoda na digitalno in zeleno gospodarstvo¹⁷⁷. **Grčija** je z zakonom iz decembra 2020 uvedla nov pravni okvir za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter vseživljenjsko učenje. Novi zakon je zajel tudi obsežno reformo upravljanja poklicnega izobraževanja in usposabljanja z vzpostavitvijo nacionalnega svetovalnega organa (osrednjega sveta za poklicno izobraževanje in usposabljanje), v katerem sodelujejo predstavniki s področja izobraževanja in drugih zadevnih ministrstev, združenj delodajalcev in zaposlenih ter zbornic. Sprejeti so bili pomembni ukrepi za preprečevanje prekrivanja, boljše obravnavanje potreb trga dela in podporo avtonomiji na ravni izvajalcev poklicnega izobraževanja in usposabljanja. **Litva** je leta 2020 odobrila nov postopek za ocenjevanje kompetenc, pridobljenih z vajeništvom, delovnimi izkušnjami, samostojnim učenjem ali drugimi vrstami učenja. Novi postopek ocenjevanja je v uporabi od septembra 2021, vključuje pa praktična znanja in spretnosti ter standardiziran preskus osnovnega (teoretičnega) znanja. Nadzirajo ga komisije za ocenjevanje usposobljenosti, v katerih so tudi strokovnjaki iz podjetij. V **Španiji** je bil julija 2020 sprejet načrt za posodobitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Poleg tega je trenutno v zakonodajnem postopku v parlamentu zakon o vzpostavitvi dualnega integriranega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja za začetno in nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje ter certifikate o poklicnih kvalifikacijah. Predlog zajema 11 strateških področij, da bi posodobili ponudbo poklicnega izobraževanja in usposabljanja, podprli vajeništvo ter mala in srednja podjetja. **Poljska** je leta 2021 sprejela zakonodajni akt o sistemu spremljanja diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Določa nove ministrske pristojnosti za spremljanje razvoja poklicne poti diplomantov s srednješolsko izobrazbo. Namen spremljanja je zagotoviti povratne informacije o poklicnih poteh diplomantov različnih poklicnih, tehniških in splošnih srednjih šol ter posekundarnih institucij. **Romunski** načrt za okrevanje in odpornost vključuje reformo dualnega izobraževalnega sistema za izpolnitev potreb dijakov in trga dela, zlasti s povečanjem števila kvalifikacij in diplomantov ter zagotavljanjem dostopa do višješolskega tehniškega izobraževanja dijakom v dualnem izobraževanju.

Države članice namenjajo več pozornosti znanjem in spretnostim, potrebnim za podporo zelenemu prehodu. Nekatere države članice so sprejele in izvajajo nacionalne ukrepe za podporo pridobivanju znanj in spretnosti za zeleni prehod. Leta 2020 so na primer **nemški** organi skupaj z raziskovalci in socialnimi partnerji posodobili „standardno delovno mesto“ na področju varstva okolja in trajnosti v poklicnem izobraževanju in

¹⁷⁶ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\)](https://www.edu.ro/Repere-metodologice-pentru-consolidarea-achizitiilor-din-anul-scolar-2019-2020-EDP).

¹⁷⁷ [Izjava iz Osnabrücka](#).

usposabljanju, ki se bo uporabljalo v vseh novih učnih načrtih vajeništva in priporočilo za vse obstoječe učne načrte. Novo delovno mesto zajema sklop šestih osnovnih znanj in spretnosti ter kompetenc za zeleni prehod, ki bi jih morali med vajeništvom pridobiti vsi vajenci v vseh sektorjih. Leta 2020 je **malteški** nacionalni statistični urad izvedel drugo raziskavo o zelenih delovnih mestih. Njegov glavni cilj je bil posodobiti podatke, zbrane pri prvi raziskavi o zelenih delovnih mestih iz leta 2016, ter jih vključiti v temeljitejšo analizo potreb po znanjih in spretnostih za zeleni prehod, ki jo je opravil nacionalni svet za znanja in spretnosti. **Malta** je oktobra 2021 objavila tudi svojo nacionalno politiko zaposlovanja za obdobje 2021–2030, katere cilj je delavcem zagotoviti potrebna znanja in spretnosti (vključno z zelenimi), podpreti rast podjetij in ustvarjanje delovnih mest ter okrepiti svoje institucije trga dela. Na **Švedskem** je pobuda za zelena delovna mesta iz leta 2020 namenjena brezposelnim osebam za usposabljanje v deficitarnih poklicih v zelenem sektorju. Nekatere države EU so v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost načrtovale ukrepe v zvezi z znanji in spretnostmi za zeleni prehod. **Hrvaški** načrt za okrevanje in odpornost podpira financiranje bonov za akreditirano izobraževanje odraslih, od tega naj bi bilo 70 % povezano z znanji in spretnostmi, potrebnimi za zeleni prehod. **Romunija** v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost načrtuje naložbe v krepitev strokovne usposobljenosti strokovnjakov in delavcev v sektorju prenove z razvojem usposabljanja o energijsko učinkoviti gradnji. Mehanizem za okrevanje in odpornost v **Estoniji** podpira zeleni prehod podjetij, na primer z vlaganjem v razvoj modulov izpopolnjevanja in preusposabljanja, vključno s podrobno vsebino usposabljanja, strukturo in gradivi za usposabljanje, da se zagotovi usposabljanje v zvezi z znanji in spretnostmi za zeleni prehod.

Države članice so leta 2020 sprejele ukrepe za odziv na vpliv pandemije COVID-19 na izobraževanje odraslih. Poleg pospešenega razvoja zagotavljanja spletnega učenja za odrasle je več držav sprejelo posebne ukrepe za odziv na posledice pandemije. V **Sloveniji** je bila podpora izvajalcem izobraževanja odraslih del petega paketa ukrepov za omilitev posledic pandemije (PKP5). **Švedska** je leta 2020 financirala celotno izobraževanje odraslih (odgovornost občin), s čimer je razširila upravičenost in povečala finančna sredstva za udeležbo več kot 25 000 dodatnih učečih se oseb. **Danska** je brezposelnim olajšala dostop do obstoječega programa vajeništva za odrasle, brezposelni v poklicnem usposabljanju so prejeli višja nadomestila s poudarkom na znanjih in spretnostih za zelena delovna mesta in sektorju oskrbe. **Nemški** zvezni organi so povečali podporo centrom za izobraževanje odraslih s poudarkom na digitalnih znanjih in spretnostih tudi s pomočjo sredstev v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. **Luksemburg** je v okviru načrta za okrevanje in odpornost vsem delavcem v shemi skrajšanega delovnega časa ponudil bone za razvoj digitalnih znanj in spretnosti. **Nizozemska** v okviru obsežnega socialnega svežnja v vrednosti 1,4 milijarde EUR podpira izpopolnjevanje in preusposabljanje tistih, ki jih je pandemija najbolj prizadela (kot so mladi, nižje usposobljeni, osebe z migrantskim ozadjem in/ali invalidi ter samozaposlene osebe brez zaposlenih).

Znatno število držav članic je začelo izvajati zakonodajne pobude in strateške načrte za podporo udeležbi odraslih v izobraževanju, pogosto s podporo mehanizma za okrevanje in odpornost v skladu z načeloma 1 in 4 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje oz. aktivna podpora zaposlovanju). Z nedavnim **finskim** zakonom je bil vzpostavljen storitveni center za stalno učenje, ki bo usklajeval in razvijal storitve usposabljanja za delovno sposobne ljudi, analiziral potrebe po razvoju znanj in spretnosti, podpiral regionalne mreže in financiral dejavnosti usposabljanja. V **Grčiji** je bila nadgradnja

centrov za vseživljenjsko učenje vključena v novi zakon o nacionalnem sistemu poklicnega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja. **Italija** je ustanovila sklad za nova znanja in spretnosti, v okviru katerega je napovedala nacionalni strateški načrt za znanja in spretnosti odraslih, da bi se spoprijela z visoko stopnjo nizko usposobljenih oseb v državi. **Irska** je začela izvajati strategijo o novih poteh do dela za naslednjih pet let. Več držav je v svojih načrtih za okrevanje in odpornost predvidelo finančno podporo posameznim učečim se osebam. **Hrvaška** je predvidela shemo bonov za odrasle, ki sodelujejo v preverjeno kakovostnih programih izobraževanja odraslih, ki so usklajeni s hrvaškim ogrodjem kvalifikacij. **Grčija** je predvidela račune za vseživljenjsko učenje, da bi podprla udeležbo odraslih v izobraževanju. **Litva** je v svojem načrtu za okrevanje in odpornost napovedala vzpostavitev platforme za vseživljenjsko učenje „vse na enem mestu“ na podlagi načela individualnih izobraževalnih računov, ki so bili tudi del **latvijskega** načrta za okrevanje in odpornost, skupaj z okrepljenim učenjem na delovnem mestu ter vrednotenjem znanj in spretnosti. **Malta** je v svojem načrtu za okrevanje in odpornost napovedala izvajanje ključnih ukrepov v okviru posodobljene strategije za osnovna znanja, podprla pa bo tudi vzpostavitev digitalne platforme za učenje odraslih. Sprejela je tudi program za razvoj znanj in spretnosti, ki podpira mala in srednja podjetja pri usposabljanju njihove delovne sile. **Francija** bo dopolnila svojo obstoječo shemo individualnih izobraževalnih računov za spodbujanje razvoja digitalnih znanj in spretnosti. V okviru načrta **Česke** za revizijo sistema za usposabljanje in prekvalifikacijo bo poseben poudarek na digitalnih znanjih in spretnostih. Cilj načrta, ki ga podpirata mehanizem za okrevanje in odpornost ter ESS+, je vzpostaviti 14 regionalnih centrov za usposabljanje, ki jih upravljajo javne službe za zaposlovanje. **Švedska** namerava decembra 2021 uvesti poklicne tečaje za odrasle z intelektualno oviranostjo. V **Belgiji** je bilo sprejetih več ukrepov za podporo znanj in spretnosti odraslih, od tega nekateri v okviru načrta za okrevanje in odpornost: več „časovnih kreditov“ za delavce, ki se učijo, in vzpostavitev sheme individualnih izobraževalnih računov v regiji Flandrija, v regiji Valonija pa vzpostavitev projektov „Start digital“ in „Upskills Wallonia“. **Nizozemska** je ustanovila javni individualni izobraževalni in razvojni sklad¹⁷⁸. **Luksemburg** je v načrt za okrevanje in odpornost vključil novo strategijo za znanja in spretnosti za analizo trenutnih potreb po znanjih in spretnostih ter oblikovanje in izvajanje akcijskega načrta za usposabljanja v prihodnosti.

Izboljšanje kakovosti visokošolskega izobraževanja je ključno, zlasti glede na zviševanje stopenj doseganja terciarne izobrazbe. Več držav članic je napovedalo ali uvedlo reforme v skladu s tem. **Latvija** izvaja celovito reformo visokega šolstva, s katero so predvidene strukturne spremembe v treh stebrih: upravljanju, financiranju in človeških virih. Z novim zakonom so visokošolske institucije razdeljene na univerze za naravoslovje, umetnost in kulturo, univerze za uporabne znanosti in visokošolske ustanove za uporabne znanosti, pri čemer so merila kakovosti določena za vsako vrsto posebej. **Luksemburg** je oktobra 2020 začel izvajati nov program kratkega cikla za zaščito mladih pred brezposelnostjo. Novi posekondarni program usposabljanja „Diplom+“ je prilagodljiv program, ki traja dva semestra, namenjen pa je mladim, ki po končanem srednješolskem izobraževanju niso niti vključeni visokošolsko izobraževanje niti še nimajo zaposlitve. Program se lahko prekine kadar koli, zaključeni moduli so certificirani, udeleženci pa upravičeni do dodatka za študij. Sklad za napredovanje visokega šolstva, ki ga je pred kratkim odobrila **Belgija** (regija

¹⁷⁸ V času priprave osnutka ta ukrep ni bil povezan z načrtom za okrevanje in odpornost države.

Flandrija), zajema sveženj reform in naložb s tremi glavnimi cilji: racionalizirati ponudbo usposabljanja v visokošolskem izobraževanju, tudi tako, da bo ustreznejša za trg dela in bolj prilagodljiva; podpirati vseživljenjsko učenje v visokošolskem izobraževanju in zagotoviti optimalno koriščenje digitalnih oblik izobraževanja.

Gospodarska recesija, ki jo je povzročila pandemija, je močno prizadela mlade, ki so postali prednostna skupina za podporo, zlasti prek okrepljenih vajeništev. V Belgiji (regija Flandrija) je na primer vlada zvišala premijo za ponudnike vajeništev za 1 000 EUR s sredstvi, ki so na voljo v okviru pomoči REACT-EU. V Belgiji (regija Valonija) mesečna premija za delodajalce, ki ponujajo vajeništva v določenih sektorjih, v prvih štirih mesecih vajeništva znaša 390 EUR. **Irska** je sprejela shemo spodbud za vajeništvo, ki delodajalcem, ki ponujajo nova vajeništva, zagotavlja plačilo v višini 2 000 EUR. **Avstrija** je podjetjem ponudila bonus za vajence („Lehrlingsbonus“), financiranje pa je zagotovljeno za prevzem vajencev v prvem letu usposabljanja iz programa vajeništva med podjetji do 31. marca 2021.

Države članice so okrepile subvencije za zaposlovanje mladih v skladu z načeloma 1 in 3 stebra (o izobraževanju, usposabljanju in vseživljenjskem učenju oz. enakih možnostih). **Irska** je ponudila dodatne subvencije za zaposlovanje v okviru sheme JobsPlus in tako zagotovila do 7 500 EUR v dveh letih za zaposlitev brezposelnih oseb, mlajših od 30 let. **Ciper** je ponudil spodbude za zaposlovanje mladih, starih 15–29 let. Shema zajema subvencioniranje plač v višini do 8 600 EUR za vsako novo zaposlitev za obdobje 10 mesecev. S pomočjo sredstev ESS naj bi se v enem letu zaposlilo 1 200 brezposelnih mladih. **Romunija** je med koncem leta 2020 in septembrom leta 2021 subvencionirala zaposlovanje mladih, starih 16–29 let, ki so bili prijavljeni pri javni službi za zaposlovanje. Bruseljska vlada v Belgiji je uvedla šestmesečno subvencijo za zaposlovanje brezposelnih mladih, mlajših od 30 let, v višini 500 EUR na mesec. **Grčija** je napovedala nov program za mlade, stare 18–29 let, ki nimajo predhodnih delovnih izkušenj, z začetkom izvajanja programa januarja 2022. Subvencioniranje bo na voljo šest mesecev in v okviru tega bo 600 EUR prejela mlada oseba, 600 EUR pa podjetje, ki jo je zaposlilo. Kot je navedeno v priporočilu EASE (glej okvir 1), imata lahko združevanje spodbud za zaposlovanje z ukrepi za izpopolnjevanje in preusposabljanje ter okrepljena podpora s strani služb za zaposlovanje pomembno vlogo pri podpiranju ustvarjanja delovnih mest in lajšanju prehodov med delovnimi mesti.

Države članice so sprejele nove podporne ukrepe za zaposlovanje in usposabljanje mladih z izboljšanimi javnimi službami za zaposlovanje v skladu z okrepljenim jamstvom za mlade in načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju). Javne službe za zaposlovanje ostajajo osrednji akter pri izvajanju jamstva za mlade, mnoge pa razvijajo nove ali izboljšane storitve, usmerjene v mlade. Nekatere države članice so uvedle nove ukrepe za usposabljanje mladih. **Portugalska** je uvedla program pripravništva v javni upravi („EstágiAP XXI“) za mlade z visokošolsko izobrazbo. Države članice so tudi uvedle ali nameravajo uvesti več strukturnih reform v svojih javnih službah za zaposlovanje ter sistemih izobraževanja in usposabljanja, ki bodo podprle zaposlovanje mladih. Načrt za okrevanje in odpornost **Cipra** na primer vključuje načrte za okrepitev podpore mladim s svežnjem ukrepov za povečanje dosega NEET in posodobitev javnih služb za zaposlovanje. Na **Češkem** bodo mladi med glavnimi upravičenci srednjeročnega cilja (do leta 2025) za reformo sistema usposabljanja in prekvalifikacij, podprtega z mehanizmom za okrevanje in odpornost ter ESS+. Reforma bo zajemala imenovanje tristranskega odbora za usklajevanje razvoja

vseživljenjskega učenja in ustanovitev 14 regionalnih centrov za usposabljanje v pristojnosti javnih služb za zaposlovanje. **Estonija** je v svoj načrt za okrevanje in odpornost vključila sprejetje sheme okrepljenega jamstva za mlade, ki zajema izboljšano shemo „My First Job“ (Moja prva zaposlitev), ki spodbuja zaposlovanje mladih z malo delovnih izkušenj z združevanjem usposabljanja in subvencij za plače. **Španija** je sprejela načrt jamstva za mlade plus za obdobje 2021–2027, da bi poglobila medinstitucionalno sodelovanje, okrepila sodelovanje z zasebnim sektorjem in lokalnimi organi ter izboljšala izobraževanje, usposabljanje in storitve trga dela. Država s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost načrtuje nadaljnje naložbe za spodbujanje zaposlovanja mladih. **Nemčija** je za pomoč mladim migrantom uvedla več kot 470 služb za mlade migrante („Jugendmigrationsdienste“), ki se osredotočajo na vključevanje v usposabljanje in na trg dela. Mlade s starši migranti, vključno z begunci, podpira z vrsto storitev, vključno z usposabljanjem za prijavo na delovno mesto, usposabljanjem za uporabo novih medijev in spletno svetovalno službo („jmd4you“), ki so na voljo brezplačno in v različnih jezikih.

Države članice so začele izvajati tudi pobude, ki podpirajo položaj starejših delavcev na trgu dela. V okviru **italijanskega** programa „Garanzia Occupabilità Lavoratori“ se izvajajo aktivne politike, ki temeljijo na specifičnih potrebah za spodbujanje vključevanja upravičencev do dohodka iz državljanstva v zaposlitev ter vključevanja delavcev v shemo skrajšanega delovnega časa in starejših. **Slovaška** namerava uporabiti podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost za zagotavljanje usposabljanja na področju digitalnih znanj in spretnosti ter osnovne opreme za 172 800 starejših in prikrajšanih oseb. Ena od več ciljnih skupin ukrepa v **slovenskem** načrtu za okrevanje in odpornost za izpopolnjevanje in preusposabljanje v digitalnih spretnostih zaposlenih in samozaposlenih oseb so tudi starejši delavci. Del **ciprskega** načrta za okrevanje in odpornost je tudi usposabljanje na področju digitalnih znanj in spretnosti za osebe, starejše od 55 let. Starejši so tudi ena od ciljnih skupin v posodobljeni **malteški** strategiji zaposlovanja, ki jo podpira mehanizem za okrevanje in odpornost.

Države članice so uvedlečasne ukrepe za podporo staršem z otroki med pandemijo COVID-19 v skladu z načelom 9 stebra (ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem) in načelom 11 (otroško varstvo in podpora za otroke). V **Italiji** se je od oktobra 2020 do konca leta 2021 dodelil dodatek v višini 1 000 EUR za nakup storitev varstva otrok ali vpis v poletne taborje, predviden za obdobja prekinitve izobraževalnih dejavnosti v šolah. **Luksemburg** je pravico do dopusta iz družinskih razlogov zaradi popolnega ali delnega zaprtja šol ali ustanov za varstvo otrok podaljšal do 17. julija 2021. Do novembra 2021 je bil podaljšan tudi dopust za podporo družini za osebe, ki so bile prisiljene prenehati z delom, da bi skrbele za odrasle invalide ali starejše osebe z resno izgubo samostojnosti. V **Romuniji** imajo zaposleni, ki so starši, na podlagi rezultatov epidemiološke raziskave COVID-19, ki je pripeljala do omejitve/časne prekinitve izobraževalne dejavnosti, plačan dopust za varstvo svojih otrok, če se ti ne morejo udeležiti pouka. V **Španiji** je bila z načrtom „Skrbi zame“ („Plan Mecuida“) okrepljena prožnost zaposlenih, da zaradi pandemije prevzamejo družinske obveznosti, vezane na mladoletne ali starejše osebe. Delodajalec in delavec sta se morala dogovoriti o posebnih ukrepih, ki po potrebi vključujejo zmanjšanje števila delovnih ur zaposlenega do 100 % (v primerjavi s 50 % prej) s sorazmernim znižanjem plače. Na **Danskem** so lahko starši otrok, ki so bili poslani domov iz šole zaradi COVID-19 ali so bili okuženi s COVID-19, ostali doma z otroki in prejeli nadomestilo za starševski dopust. Pobuda je potekala od 1. oktobra 2020 do 30. junija 2021. V **Belgiji**, je vlada uvedla

starševski dopust zaradi COVID-19, ki dopolnjuje obstoječo pravico do starševskega dopusta z višjimi nadomestili kot pri obstoječi shemi.

V državah članicah se vse pogostejše sprejemajo ali krepijo stalni ukrepi v zvezi z dopustom iz družinskih razlogov. Grčija je junija 2021 sprejela nov zakon, v katerem so zajete določbe direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja (2019/1158)¹⁷⁹ z zagotavljanjem starševskega dopusta, podaljšanjem očetovskega ali materinskega dopusta in uvedbo prožne ureditve dela. Zakon poleg minimalnih zahtev direktive določa dopuste, dogovorjene s socialnimi partnerji v predhodnih nacionalnih splošnih kolektivnih pogodbah (npr. dopust za oskrbo otroka, dopust za spremljanje šolske uspešnosti, dopust za starše bolnih otrok ali otrok s posebnimi potrebami ali enostarševske družine). V Italiji je bilo število dni obveznega očetovskega dopusta podaljšano s sedem na deset dni. Španija je od januarja 2021 očetovski in materinski dopust nadomestila z neprenosljivim 16-tedenskim dopustom ob rojstvu otroka s polnim nadomestilom. Francija je od maja 2021 podaljšala trajanje očetovskega dopusta z 11 na 25 dni. Poleg treh dni dopusta ob rojstvu otroka so obvezni štirje od 25 dni. Na Nizozemskem prejmejo partnerji žensk, ki so rodile, od 1. julija 2020 dodatnih pet tednov dopusta. Ta dodatni dopust ob rojstvu otroka s 70-odstotnim nadomestilom plače, ki ga plača javna služba za zaposlovanje, se lahko izkoristi v prvih šestih mesecih otrokovega življenja. Regija Flandrija v Belgiji je uvedla dodatno dohodkovno podporo („spodbujevalna premija“) za delavce, ki izkoristijo časovni kredit za oskrbo sorodnika. Premija je dodatek k zvezni dodelitvi sredstev, znesek pa je odvisen od sektorja. Bolgarija je s 1. oktobrom 2021 znatno povečala nadomestilo za drugo leto materinstva s 380 BGN na 650 BGN (s 195 EUR na 330 EUR).

Uvedeni so ciljni ukrepi za spodbujanje aktivacije, krepitev znanj in spretnosti ter podporo zaposlovanju žensk v skladu z načelom 2 stebra (o enakosti spolov) in načelom 4 (aktivna podpora zaposlovanju). Da bi podprla vrnitev mater na delo ter spodbudila usklajevanje delovnega časa in časa za družinsko oskrbo, je Italija povečala sklad za družinsko politiko za 50 milijonov EUR (na 732 milijonov EUR), ki naj bi se dodelil za podporo in okrepitev organizacijskih ukrepov, ki so jih sprejela podjetja za spodbujanje vrnitev mater na delo po porodu. Italijanski načrt za okrevanje in odpornost je namenjen tudi ženskam v okviru ukrepov aktivne politike trga dela in podjetništva. Program na Madžarskem od oktobra 2020 podpira izpopolnjevanje in preusposabljanje mladih staršev, zlasti žensk, da se jim olajša vstop/vrnitev na trg dela. Nizko usposobljenim staršem, starim 18 let ali več, ki prejemajo družinski dodatek in se želijo udeležiti usposabljanja za dokončanje petega do osmega razreda osnovne šole, srednješolskega izobraževanja ali usposabljanja odraslih, je na voljo štipendija v višini 110–550 EUR (odvisno od intenzivnosti usposabljanja). S proračunom v višini 3 milijarde HUF (približno 8,3 milijona EUR) se lahko podpre usposabljanje 2 500 ljudi. Španski načrt za okrevanje in odpornost vključuje ukrep za podporo zaposlovanju žensk na treh glavnih področjih: a) usposabljanje na digitalnem in zelenem področju ter področju dolgotrajne oskrbe, podjetništva in socialnega gospodarstva; b) poti vključevanja žensk, ki so žrtve nasilja ali trgovine z ljudmi; c) vključevanje načela enakosti spolov v vse elemente letnih načrtov zaposlovanja javnih služb za zaposlovanje. Na Finskem sprememba zakona o višini plačil za predšolsko vzgojo in varstvo povečuje

¹⁷⁹ Direktiva (EU) 2019/1158 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU.

spodbude za delo, zlasti za starše, ki ostanejo doma (to so večinoma ženske) v družinah z nizkimi in srednjimi dohodki. Z zakonodajno spremembo (ki je začela veljati 1. avgusta 2021) se je z zvišanjem dohodkovnih pragov za 31 % znižala višina plačil za predšolsko vzgojo in varstvo v vseh dohodkovnih razredih. To bo zagotovilo brezplačno predšolsko vzgojo in varstvo približno 20 000 družinam. Družine z več otroki bodo upravičene do znižanja plačila za sorojence, saj bo plačilo za drugega otroka znašalo 40 % (v primerjavi z zdajšnjimi 50 %). **Slovenski** načrt za okrevanje in odpornost podpira spletno platformo z orodji za delodajalce in delavce za spodbujanje prožnih načinov dela ter 135 projektov za vzpostavitev ali nadgradnjo pogojev za opravljanje dela od doma, vključno s strokovno pomočjo pri ocenjevanju in opredeljevanju specifičnih potreb podjetij.

Države članice so uvedle več ukrepov za spodbujanje zaposlovanja invalidov, vključno z začasnimi ukrepi za ublažitev posledic krize zaradi COVID-19. **Romunija** je leta 2020 spremenila pravni okvir o pravicah invalidov in zaščitila pred diskriminacijo, da bi zagotovila enake možnosti, dostopnost delovnih mest in prilagoditev nalog v skladu s funkcijskim potencialom. **Latvijski** načrt za invalide za obdobje 2021–2023 vključuje ukrep za prilagoditev pravil za pridobitev statusa invalidnosti, uvedbo ukrepov za vključevanje invalidov na trg dela in izboljšanje dostopnosti infrastrukture. V **Belgiji** (regija Valonija) bodo najranljivejši iskalci zaposlitve deležni prilagojene in celovitejše orientacije. Razviti bodo tudi centri znanja za zagotavljanje podpore pri posebnih temah (npr. duševno zdravje, invalidi). **Francija** načrtuje ukrepe za izboljšanje dostopa do usposabljanja in orientacije pri zaposlovanju za invalidne in manj usposobljene javne uslužbenke, vključno s plačili in posebnimi dnevi odsotnosti. Ta ukrep bo ranljivejšim javnim uslužbencem omogočil dostop do usposabljanja in možnosti pri preklicnih prehodih.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za spodbujanje ustvarjanja delovnih mest med invalidi s ciljno usmerjenimi spodbudami za zaposlovanje v skladu z načeloma 3 in 17 stebra (o enakih možnostih oz. vključevanju invalidov). **Avstrija** je zaradi pandemije COVID-19 obstoječe subvencije za plače invalidov povečala za 50 % za obdobje treh mesecev. Začasno (do septembra 2021) je za 50 % zvišala tudi njihovo nadomestilo za varnost delovnega mesta. Podjetja morajo za vsakih 25 zaposlenih zaposliti eno osebo z identificirano invalidnostjo; nasprotno morajo plačati mesečni izravnalni davek na vsakega nezaposlenega invalida. Izravnalni davek je namenjen podpori vključevanja invalidov na trg dela. **Belgija** (regija Bruselj) uporablja načrt za okrevanje in odpornost za podporo delodajalcem pri vključevanju invalidov. Na **Češkem** se je najvišji znesek prispevka za podporo zaposlovanju invalidov povečal za 800 CZK (približno 30 EUR) na 13 600 CZK (približno 525 EUR). **Nizozemska** je zvišala najvišjo raven prejemkov za mlade invalide s 25 % na 70 % oziroma 75 % minimalne plače za delovno sposobne in delovno nesposobne osebe. Mladi, upravičeni do invalidnine, bodo ob začetku dela prejeli višji dohodek. Svoje ugodnosti lahko ohranijo, če se vpišejo v izobraževanje, in lahko ob prenehanju zaposlitve znova prejemajo prejemke.

Nekatere države so uvedle podporo za oskrbovalce invalidov. Invalidi imajo enako pravico do samostojnega življenja in vključenosti v skupnost, za kar so potrebne raznolike

storitve na ravni skupnosti in družine¹⁸⁰. Zaradi različne kakovosti storitev, pomanjkanja delovne sile in zahtevnih delovnih pogojev so nekatere države članice okrepile prizadevanja na tem področju. **Latvija** v okviru deinstitutionalizacije izvaja več projektov z razvojem storitev v skupnosti in infrastrukture za zagotavljanje storitev z izboljšanjem kvalifikacij ter znanj in spretnosti socialnih delavcev ter s financiranjem storitev v skupnosti. **Malta** je sprejela nacionalno strategijo o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 z zavezami za okrepitev shem osebne asistencije, ki bodo invalidom omogočili, da še naprej živijo v lastnih domovih in skupnostih. **Belgija** (regija Valonija) bo v okviru načrta za okrevanje in odpornost razvila strategijo za deinstitutionalizacijo ter vlagala v prilagojena stanovanja za starejše in invalide. **Slovaška** je zvišala nadomestilo za nego invalidov, da bi dosegla minimalno neto plačo (za 31,70 EUR in dosegla 508,44 EUR). Letos bo korist od dodatka za pomoč invalidom imelo približno 40 890 delovno sposobnih oskrbovalcev in približno 23 700 upokojencev. 11 820 upravičencev bo prejelo višji dodatek za osebno asistenco (dvig s 4,18 EUR na 4,82 EUR). V **Bolgariji** bo 53 000 starejšim in invalidom zagotovljena nega na domu z naložbami v višini 43,5 milijona EUR (s pomočjo REACT-EU), sredstev pa bo deležnih 16 000 negovalcev. Razvit je bil tudi program usposabljanja za zdravnike specialiste in strokovnjake na področju socialnih storitev, ki zagotavljajo patronažno oskrbo. **Estonija** je razširila upravičenost do dodatka za starše otrok s posebnimi potrebami, tako da so do dodatka upravičeni tudi rejniki ali skrbniki, ki otroka vzgajajo sami.

Več držav članic je začelo izvajati ukrepe za podporo vključevanju državljanov tretjih držav na trg dela. Na **Finskem** je bil 1. oktobra 2021 spremenjen zakon o tujcih, da se prepreči izkoriščanje tuje delovne sile, izboljša pravni status žrtev izkoriščanja delovne sile in spodbudi prijavljanje takih primerov. **Švedska** je sprejela pobudo „Intensive Year“, namenjeno novim udeležencem, ki sodelujejo v programu vključevanja. Udeleženci so lahko za obdobje enega leta, ki se je začelo leta 2021, izbirali med intenzivnim učenjem švedščine ali prakso s polnim delovnim časom na delovnem mestu v kombinaciji z dodatnimi dejavnostmi, da se olajša njihovo vključevanje na lokalni trg dela. Država je okrepila tudi programe vseživljenjskega učenja na ravni občin in v izobraževalnih ustanovah za odrasle, ki morajo izboljšati svoj položaj na trgu dela. Okrepljena podpora je zagotovljena pri orientaciji, vrednotenju znanj in spretnosti, poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter švedskem jeziku. Novincem in prosilcem za azil s predhodnimi delovnimi izkušnjami na področju zdravstvenega varstva ali izobrazbo na področju zdravstva ter zaposlenim na področju oskrbe starejših, kot so negovalci in pomožno zdravstveno osebje, bo zagotovljeno namensko usposabljanje za poklicne namene.

Številne države članice so izvedle ukrepe za olajšanje sprejema delavcev migrantov iz tretjih držav, zlasti visoko usposobljenih delavcev in delavcev za zaposlitev v deficitarnih poklicih. **Hrvaška** je leta 2021 sprejela nov zakon o tujcih, s katerim je odpravila letne kvote delovnih dovoljenj za državljane tretjih držav ter določila, da mora biti prošnjam za izdajo dovoljenja za prebivanje in delovnega dovoljenja priloženo pozitivno mnenje hrvaškega zavoda za zaposlovanje (z nekaterimi izjemami, zlasti za imetnike modre karte EU). S spremembami je predvideno tesnejše sodelovanje med upravnimi organi in delovno inšpekcijo za okrepitev varstva pravic delavcev.

¹⁸⁰ Strategija o pravicah invalidov poudarja pomen kakovostne, dostopne in cenovno dostopne pomoči, osredotočene na posameznika, ki obsega osebno asistenco, zdravstveno oskrbo in posredovanje socialnih delavcev za pomoč invalidom in njihovim družinam.

Države članice so leta 2020 uvedle ali nadaljevale različne ukrepe za izboljšanje udeležbe romskih otrok v izobraževanju in njihovega dostopa do izobraževanja. Bolgarija je uvedla obvezno izobraževanje pri starosti štirih let za vse otroke, da bi izboljšala vključevanje ranljivih otrok v predprimarno vzgojo in izobraževanje. Na **Madžarskem** je vrtec obvezen za otroke od tretjega dela dalje, vendar številni dejavniki dejansko omejujejo potencialni pozitivni učinek tega ukrepa in ovirajo učinkovito odpravo segregacije (kot so različna pravila, avtonomija, velikost šolskih okrožij, model sankcij za diskriminacijo). V **Italiji** so bili z ministrskim odlokom uvedeni novi ciljno usmerjeni ukrepi za spodbujanje vključujočega izobraževanja romskih otrok. **Nizozemska** je nadaljevala program podpore za šole, ki izobražujejo učence iz ranljivih skupin, kot so Romi in Sinti. **Portugalska** je uvedla programe štipendiranja za romske dijake in študente, ki so vključeni v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje. **Grčija** je leta 2020 začela izvajati projekt „Vključujoče šole za Rome“ in uvedla program štipendiranja za študente v visokošolskem izobraževanju. V **Franciji** je z novim ministrskim odlokom določen seznam dokazil za vpis v šolo, tako da občine ne postavljajo nerazumnih zahtev (npr. račune za elektriko), ki jih osebe, ki živijo v neformalnih naseljih, ne morejo izpolniti. Več držav, vključno s **Hrvaško, Irsko in Španijo**, je uvedlo ukrepe za vključitev zgodovine, kulture ali jezika Romov in Travellerjev v svoje izobraževalne sisteme¹⁸¹. Kot je navedeno v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021, je večina držav članic sprejela nacionalne strategije za enakost, vključevanje in udeležbo Romov. **Češka** je pred kratkim sprejela novo strategijo za vključevanje Romov za obdobje 2021–2030, katere cilj je izboljšati raven izobrazbe Romov z usposabljanjem učiteljev o tem, kako delati v raznolikih razredih, zagotavljanjem podpore za predprimarno vzgojo in izobraževanje ter vzpostavitev storitev šolskega svetovanja. **Slovaško** ministrstvo za izobraževanje je ustanovilo oddelek za vključujoče izobraževanje in imenovalo državnega sekretarja, pristojnega za vključujoče izobraževanje, da bi med drugim obravnavali stalno preveliko zastopanost romskih otrok v izobraževanju otrok s posebnimi potrebami.

¹⁸¹ FRA, Fundamental rights report (Poročilo Agencije EU za temeljne pravice o temeljnih pravicah) (2021). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf

2.3 Smernica št. 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 7, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj izboljšajo delovanje trga dela in učinkovitost socialnega dialoga. Med drugim zajema uravnoteženje prožnosti in varnosti v politikah trga dela, preprečevanje segmentacije trga dela in spodbujanje prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas ter zagotavljanje učinkovitosti aktivnih politik trga dela. Ti cilji so v skladu z načeli 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev), 7 (informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve), 8 (socialni dialog in udeležba delavcev), 10 (zdravo, varno in primerno delovno okolje) in 13 evropskega stebra socialnih pravic (nadomestila za primer brezposelnosti). Na podlagi obstoječih nacionalnih praks sta obravnavana tudi spodbujanje socialnega dialoga in sodelovanje z organizacijami civilne družbe. V oddelku 2.3.2 so predstavljeni ukrepi držav članic na teh področjih.

2.3.1 Ključni kazalniki

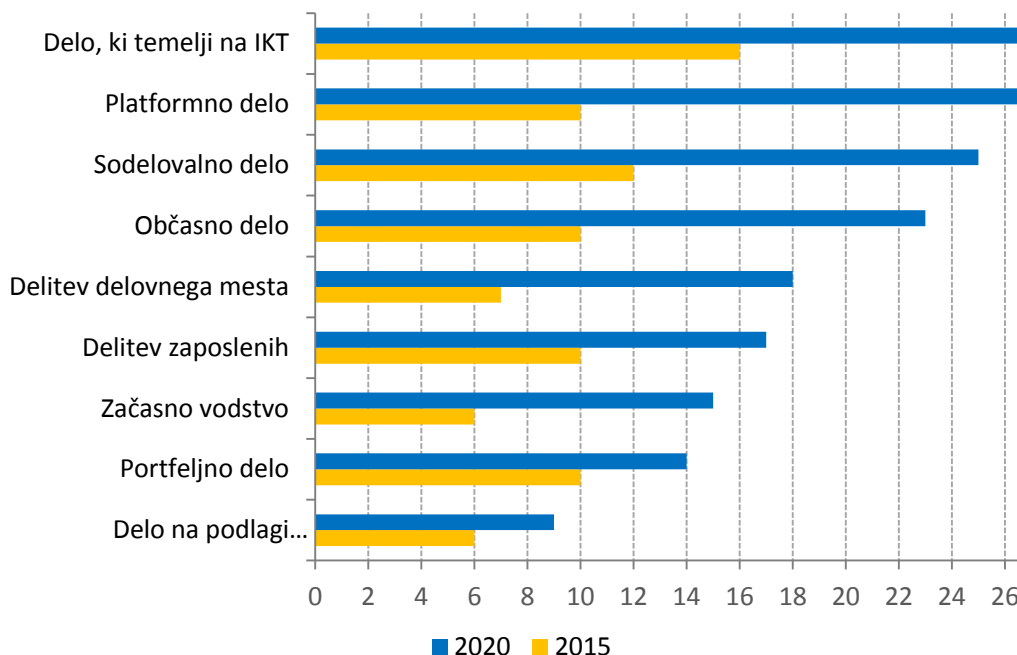
V zadnjih letih se je na trgih dela v EU hitro povečala raznolikost oblik zaposlitve. Čeprav standardna zaposlitev ostaja prevladujoča, se je v državah članicah EU v zadnjih letih nabor razpoložljivih oblik zaposlitve razširil in ta trend se bo verjetno nadaljeval. Na podlagi analize novih delovnih razmerij v državah članicah je Eurofound nove oblike zaposlitve združil v devet kategorij in opisal njihove glavne značilnosti¹⁸². Na sliki 2.3.1 je prikazan razvoj takih novih oblik zaposlitve v državah članicah od leta 2014, kar lahko vpliva na kakovost delovnih mest in delovne pogoje v teh državah (glej okvir 3). Medtem ko je bilo leta 2015 na primer mobilno delo na podlagi informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) prisotno v 16 državah članicah, zdaj o njem poročajo vse države članice. Občasno delo je bilo leta 2015 novo v desetih državah članicah, do leta 2021 pa je postalo razširjeno v 23 državah članicah EU. Najbolj se je razširilo platformno delo, o katerem je v obdobju 2013–2014 poročalo približno deset držav članic, danes pa je prisotno v vseh državah članicah (več podrobnosti o platformnem delu je navedenih spodaj)¹⁸³.

¹⁸² Za več podrobnosti glej Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update* (Nove oblike zaposlovanja: posodobitev za leto 2020), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

¹⁸³ Opomba: Mobilno delo na podlagi IKT se nanaša na delovne ureditve, ki se vsaj delno izvajajo zunaj „glavne pisarne“ osebe, in sicer z uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Občasno delo je mogoče razumeti kot „neredno ali priložnostno delo brez pričakovanja neprekinjene zaposlitve“ z možnostjo nerednega in nepredvidljivega delovnega časa ali urnika. Za več podrobnosti o drugih oblikah zaposlitve glej Eurofound (2015), *New forms of employment*, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

Slika 2.3.1: V EU postajajo vse bolj razširjene nove oblike zaposlitve

Oblike zaposlitve, opredeljene kot nove, v obdobju 2013–2014 v primerjavi z letom 2020 (št. držav članic)

Opomba: Estonija in Malta nista vključeni v podatke za leto 2015. Podatki za Luksemburg so bili posodobljeni leta 2021.

Vir: Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update* (Nove oblike zaposlovanja: posodobitev za leto 2020), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

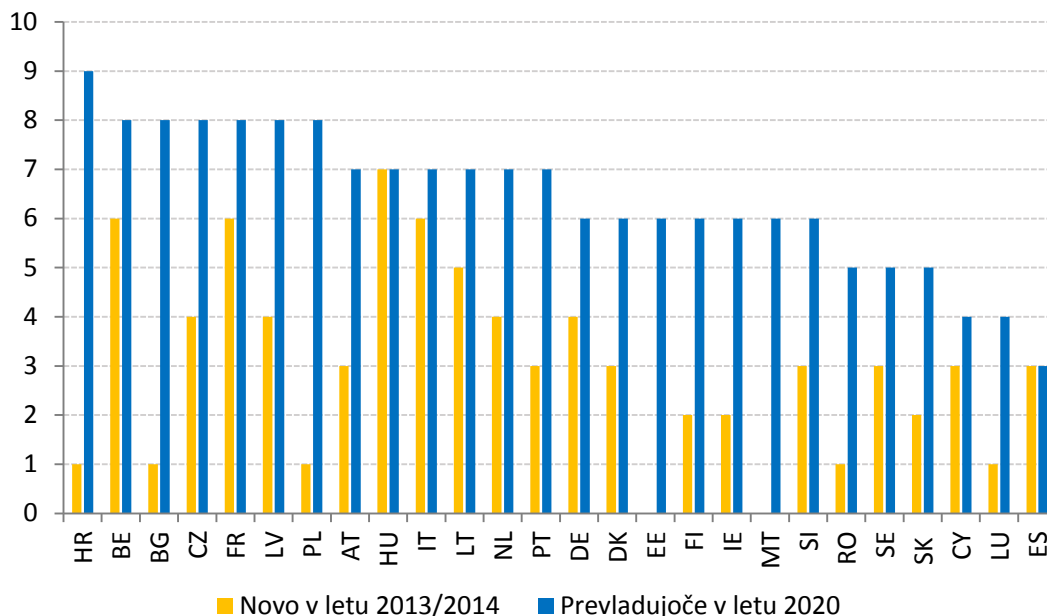
Oblike zaposlitve se med državami članicami razlikujejo, vključno z zakonsko urejenim in neurejenim delom. Pregled Eurofounda vključuje vse oblike zaposlitve, ki temeljijo na vseh vrstah pogodb, ne glede na to, ali spadajo v splošno delovno pravo ali posebne predpise, tudi na podlagi kolektivnih pogodb. Nove oblike zaposlitve se lahko uporabljajo tako za zaposlene kot samozaposlene ali izključno za eno od teh dveh skupin. Kot je razvidno s slike 2.3.2, je Hrvaška s samo ene od devetih zgoraj analiziranih novih oblik zaposlitve, ki je bila v obdobju 2013–2014 opredeljena kot „obstoječa“, v letu 2020 prešla na vse. V trinajstih državah članicah je bilo opredeljenih sedem ali več oblik zaposlitve. Nasprotno pa se je na Cipru, v Luksemburgu in Španiji leta 2020 poročalo o štirih ali manj novih oblikah zaposlitve. Povečano število oblik dela vpliva na stopnjo prožnosti trga dela in na pogoje zaposlovanja v zadevnih državah^{184,185}. Vlade in socialni partnerji imajo s kolektivnimi pogodbami na voljo različne instrumente za zagotavljanje zdravih delovnih pogojev in socialne zaščite za ljudi, vključene v te nove oblike zaposlitve (glej oddelek 2.3.2). Zaradi velike raznolikosti novih oblik zaposlitve ter njihovih različnih učinkov na zaposlovanje in socialne razmere je potrebno nadaljnje spremljanje.

¹⁸⁴ Eurofound (2021), *Policy brief: First initiatives to improve the employment and working conditions of platform workers: What works* (Poročilo o politiki: prve pobude za izboljšanje zaposlitvenih in delovnih pogojev platformnih delavcev – kaj deluje), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg (v pripravi).

¹⁸⁵ Združeni narodi (2021), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems* (Digitalno omogočene nove oblike dela in politične posledice za okvire predpisov o delu in sisteme socialne zaščite), Oddelek za ekonomske in socialne zadeve, povzetek politike št. 113.

Slika 2.3.2: Pregled ravni in obsega pogostosti novih oblik zaposlitve v državah članicah

Število novih oblik zaposlitve v EU27. Primerjava med številom oblik, ki so bile v obdobju 2013–2014 opredeljene kot nove, in oblik, ki so razširjene v letu 2020

Opomba: Estonija in Malta nista vključeni v podatke za leto 2015. Podatki za Luksemburg so bili posodobljeni leta 2021.

Vir: Eurofound (2015, 2020) za več podrobnosti o vrsti različnih novih oblik zaposlitve in njihovih posledicah.

Platformno delo se močno povečuje, prihodki pa so se v zadnjih petih letih povečali za petkrat, kar v ospredje prinaša vprašanja, povezana s pravnim statusom, delovnimi pogoji in dostopom do socialne zaščite. Z uporabo dokazov iz druge raziskave COLLEEM je v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 že zagotovljen pregled pogostosti platformnega dela v državah članicah. Čeprav je obseg¹⁸⁶ uporabe platformnega dela še vedno razmeroma omejen, se hitro povečuje, pri čemer so se ocenjeni prihodki vpletenih strani povečali s 3 milijard EUR v letu 2016 na približno 14 milijard EUR v letu 2020. V istem obdobju so se skupni dohodki oseb, ki delajo prek platform, dejavnih v EU, dvainpolkrat povečali, in sicer z ocenjene 2,6 milijarde EUR v letu 2016 na 6,3 milijarde EUR v letu 2020. Osebe, ki delajo prek platform, so najpogostejše mladi moški z višjimi kvalifikacijami, čeprav na njihov profil zelo vpliva vrsta obravnavanega platformnega dela¹⁸⁷. Ženske so na primer pogostejše zastopane na področju osebnih in gospodinjskih storitev ter v sektorju oskrbe. Druga pomembna ugotovitev izhaja iz analize platformnega dela po poklicih, zlasti za

¹⁸⁶ 1,4 % delovno sposobnih oseb v 16 državah, vključenih v raziskavo, trdi, da več kot 20 ur na teden opravljajo storitve prek digitalnih platform dela ali da s tem delom zaslužijo vsaj 50 % svojega dohodka (zmanjšanje za 0,9 odstotne točke v primerjavi z letom 2017). Za sekundarne platformne delavce (tj. delavce, ki delajo več kot deset ur na teden ter s platformnim delom zaslužijo med 25 % in 50 % svojega dohodka) se šteje 4,1 % delavcev, kar pomeni povečanje za 0,5 odstotne točke v primerjavi z letom 2017. Vir: Urzi Brancati, C., in drugi (2020), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey* (Novi dokazi v zvezi s platformnimi delavci v Evropi. Rezultati druge raziskave COLLEEM), Urad za publikacije Evropske unije.

¹⁸⁷ Evropski strokovni center (2021), *Thematic Review 2021 on Platform work* (Tematski pregled platformnega dela za leto 2021), zbirno poročilo po naročilu Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje (KE-02-21-914-EN-N).

zaposlene, ki v izrednih zdravstvenih razmerah delajo v izpostavljenih poklicih¹⁸⁸. Medtem ko so bili nekateri v nekaterih državah članicah priznani kot kritični delavci in so tako pridobili dostop do socialne zaščite, so se zaposlitvene in dohodkovne možnosti drugih poslabšale. Osrednje vprašanje je bila upravičenost do podpore, pogosto pogojena z zaposlitvenim statusom oseb, ki delajo prek platform, vrsto opravljenih nalog in mehanizmi upravljanja, ki jih uporablja platforma. Leta 2021 je bila prevladujoča razvrstitev zaposlitvenega statusa pri platformnem delu samozaposlitev. Devet od desetih platform, ki delujejo v EU, osebe, ki delajo prek njih, opredeljujejo kot samozaposlene¹⁸⁹.

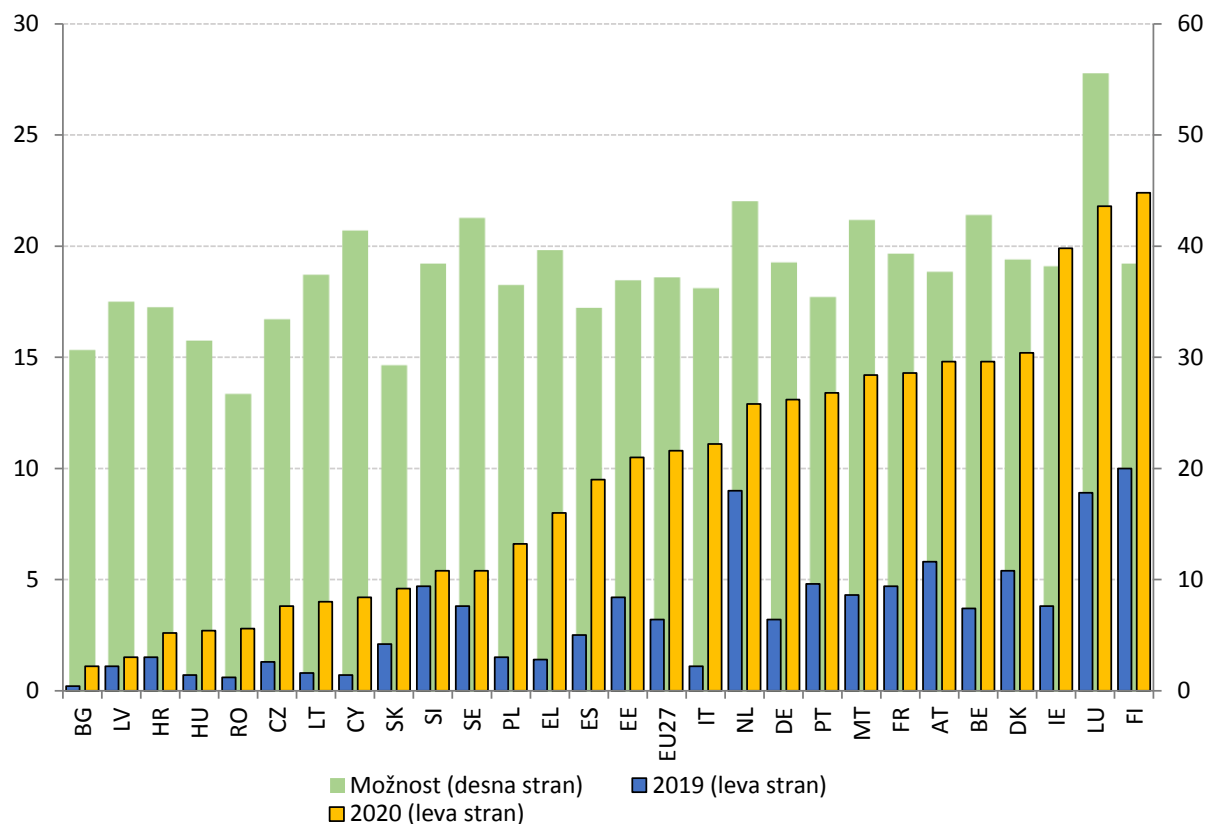
Širjenje dela na daljavo zaradi krize zaradi COVID-19 je za nekatere delavce povzročilo znatno spremembo delovnih ureditev, čeprav z razlikami glede na starost in spol. Odstotek zaposlenih (starih 15–64 let), ki so poročali o rednem delu od doma, se je v EU povečal s 3,2 % v letu 2019 na 10,8 % v letu 2020 (slika 2.3.3). Delež zaposlenih, ki so poročali o manj rednem delu od doma (npr. samo „občasno“), je ostal isti (7,9 %). Čeprav se je pogostost dela od doma v letu 2020 povečala za vse starostne skupine, je bila največja med prebivalstvom v delovno najbolj aktivnih letih (25–49 let, 11,6 %), sledili pa so starejši delavci (50–64 let, 10,4 %) in nato mladi delavci (15–24 let, 5,8 %). Pogostost je bila tudi večja pri ženskah (11,7 %) kot pri moških (9,9 %).

¹⁸⁸ Izraz se uporablja v skladu s seznamom „kritičnih poklicev“, predstavljenim v Smernicah Evropske komisije za uresničevanje prostega gibanja delavcev med izbruhom COVID-19 (2020).

¹⁸⁹ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica in F. Shamsfakhr (2021), *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models* (Digitalne platforme dela v EU: evidentiranje in poslovni modeli). Center za evropske politične študije (CEPS).

Slika 2.3.3: Pandemija je delo na daljavo pospešila v vseh državah članicah

Zaposleni, ki so običajno delali od doma pred pandemijo in med njo (v %, v letih 2019 in 2020, leva os), v primerjavi s potencialnim deležem dela na daljavo (na podlagi analize poklicnih nalog, desna os)

Opomba: odstotek zaposlenih po državah članicah, ki so v letih 2019 in 2020 običajno delali od doma, ter delež zaposlitev, ki omogočajo delo na daljavo, na podlagi analize poklicnih nalog.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_ahomp] ter Eurofound in Skupno raziskovalno središče Evropske komisije (2021), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market* (Kaj se je pravkar zgodilo? Omejitve gibanja in spremembe na trgu dela zaradi COVID-19), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

Okvir 3 stebra: **Kakovost delovnih mest in „kakovost življenja pri delu“**

Napredek pri več razsežnostih kakovosti delovnih mest je ključna za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic. V tem okviru je obravnavanih in ocenjenih šest širših razsežnosti, tj. delovno okolje, zaslužek, intenzivnost dela in kakovost delovnega časa, spol, znanja in spretnosti ter karijerne možnosti. V stebru je šest od 20 načel namenjenih doseganju poštenih delovnih pogojev, druga načela pa posredno prispevajo tudi k dejavnikom kakovosti dela (glej sliko 2.3.4). Komisija je v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic predlagala konkretne pobude za nadaljnji napredek na tem področju.

Slika 2.3.4: Povezava med 20 načeli stebra in kakovostjo delovnih mest

Evropski stebler socialnih pravic				
Načelo 1: Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje	Načelo 2: Enakost spolov	Načelo 3: Enake možnosti	Načelo 4: Aktivna podpora zaposlovanju	Načelo 5: Varna in prilagodljiva zaposlitve
Načelo 6: Plače	Načelo 7: Informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve	Načelo 8: Socialni dialog in udeležba delavcev	Načelo 9: Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja	Načelo 10: Zdravo, varno in primerno delovno okolje ter varstvo podatkov
Načelo 11: Otroško varstvo in podpora za otroke	Načelo 12: Socialna zaščita	Načelo 13: Nadomestila za brezposelnost	Načelo 14: Minimalni dohodek	Načelo 15: Dohodki in pokojnine za starejše
Načelo 16: Zdravstveno varstvo	Načelo 17: Vključevanje invalidov	Načelo 18: Dolgotrajna oskrba	Načelo 19: Stanovanja in pomoč za brezdomce	Načelo 20: Dostop do osnovnih storitev

Opomba: s temnejšim modrim senčenjem je označena močnejša povezava z vidiki kakovosti delovnih mest.

Vir: Razlaga Komisije na podlagi kazalnikov iz Laekna iz leta 2001¹⁹⁰ in drugi viri.

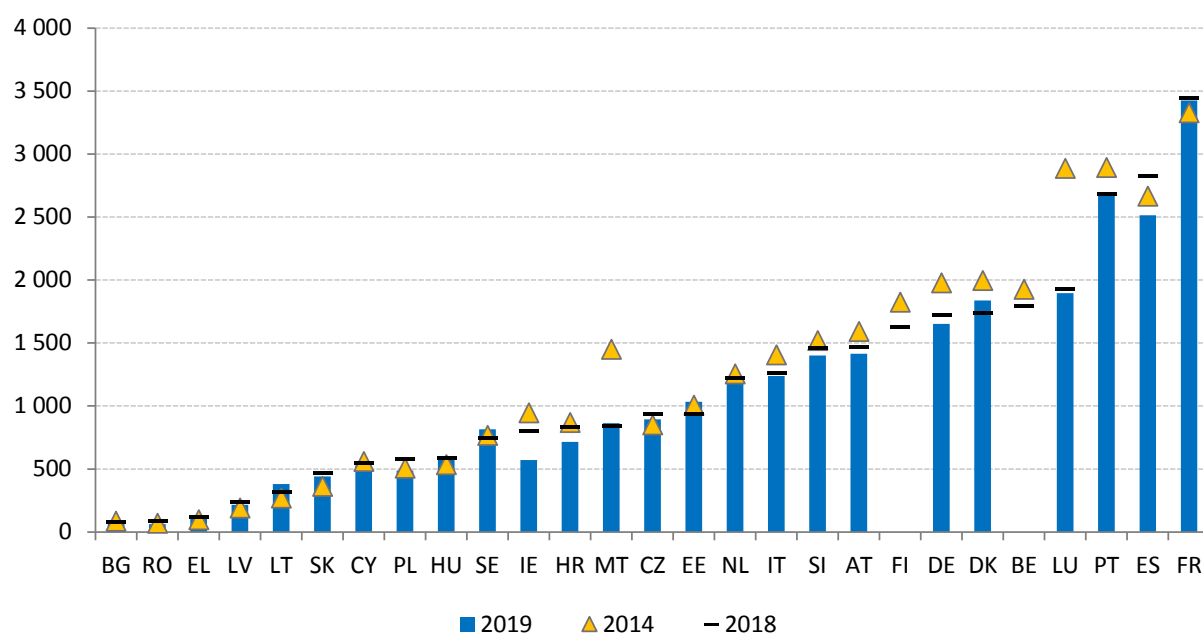
Kriza zaradi COVID-19 je vplivala na več razsežnosti kakovosti delovnih mest, zlasti na delovne pogoje, zdravje in varnost pri delu ter varnost delovnega mesta.¹⁹¹ Delavci, ki opravljajo osebne storitve, delajo v poklicih z intenzivnimi stiki ali na tako imenovanih delovnih mestih na prvi črti¹⁹², so bili pogosto priča povečanju tveganj za zdravje in varnost pri delu ter povečanju skupnih opravljenih ur. Mlade, nizko usposobljene delavce ali tiste, ki so zaposleni na podlagi pogodb za določen čas ali v poklicih z nižjimi dohodki, so odpuščanje ali neobnovitev pogodb o zaposlitvi in manjša predvidljivost njihovih delovnih pogojev najbolj prizadeli. Podobno je pandemija tudi bolj vplivala na usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja žensk kot moških (glej oddelka 2.2.1 in 2.3.1). V njej se je poudaril tudi pomen vidikov, povezanih z varnimi ter zanesljivimi delovnimi praksami in mesti. V 17 državah članicah se je število nezgod pri delu od leta 2014 zmanjšalo, vendar je bila stopnja izboljšanja počasna, stopnje nezgod pri delu pa so še vedno visoke (slika 2.3.5). Nezgode pri delu močno vplivajo na dobro počutje delavcev in njihove družine, saj pogosto povzročijo znatno telesno ali duševno škodo (glej sliko X).

¹⁹⁰ Kakovost delovnih mest je postala pomembna razsežnost po zasedanju Evropskega sveta v Laeknu leta 2001. COM(2001) 313 final.

¹⁹¹ Evropska komisija (2020), *Labour Market and Wage Developments in Europe* (Razvoj trga dela in plač v Evropi), in e-raziskava Eurofounda (2021) o življenju, delu in pandemiji COVID-19.

¹⁹² Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni opredeljuje delavca na prvi črti kot osebo, ki ima službo, zaradi katere ima večje tveganje okužbe s COVID-19, saj ne more delati od doma ali omejiti socialnih stikov. To pogosto vključuje delavce v zdravstvu, dolgotrajni oskrbi, trgovini in socialnem sektorju.

Slika 2.3.5: Nezgode pri delu – stopnja pogostosti (resnost 4 dni ali več)

Opomba: stopnja pogostosti je število nezgod v letu na 100 000 zaposlenih oseb. Za vsako posamezno državo ta statistika kaže relativni pomen nezgod pri delu med delovno aktivnim prebivalstvom. Vrednosti za leto 2019 niso na voljo za Belgijo in Finsko.

Vir: nezgode pri delu glede na resnost [hsw_mi08].

Pandemija je okrepila učinke megatrendov, zlasti digitalizacije, ki lahko povzroči precejšnje spremembe v organizaciji dela in delovnih pogojih. Digitalizacija, globalizacija in demografske spremembe so med glavnimi dejavniki sprememb na trgih dela EU, ki vplivajo na količino in kakovost razpoložljivih delovnih mest, pa tudi na to, kako se izvajajo in kdo jih izvaja. Čeprav lahko vse večje priložnosti za delo na daljavo in prožne ureditve dela olajšajo udeležbo na trgu dela¹⁹³, so še vedno prisotni obstoječi izzivi v smislu enakosti spolov, pojavili pa so se tudi novi izzivi v zvezi z neuravnoteženimi oskrbovalskimi in družinskimi obveznostmi. Medtem ko digitalne platforme zagotavljajo nove zaposlitvene možnosti, lahko pripeljejo tudi do prekarnih delovnih pogojev. Z digitalno avtomatizacijo se lahko izboljša učinkovitost podjetij in poveča prožnost za delavce, hkrati pa se lahko tudi spremenijo zahtevane naloge ter znanja in spretnosti, kar ustvarja večjo negotovost v zvezi z zaposlitvijo in prihodki za delavce v nekaterih poklicih¹⁹⁴.

Za prehod na zeleno gospodarstvo bo morda potreben nadaljnji razvoj več ključnih razsežnosti kakovosti delovnih mest. Pričakuje se, da se bodo s prehodom na nizkoogljično gospodarstvo ustvarile nove zaposlitvene možnosti v različnih sektorjih (med drugim v čisti industriji, ekološkem kmetijstvu, trajnostnem gradbeništvu, gozdarstvu in prometu, recikliranju in energiji iz obnovljivih virov). Vendar pa lahko prehod vpliva tudi na številna delovna mesta v EU, zlasti v ogljično intenzivnih dejavnostih. Ukrepi za izboljšanje ohranjanja delovnih mest in kariernega razvoja so ključni dejavniki za učinkovito podporo potrebnim prehajanjem med delovnimi mesti in omejevanju pomanjkanja delovne sile ali znanj in spretnosti. Hkrati je učinkovito upravljanje porazdelitvenega

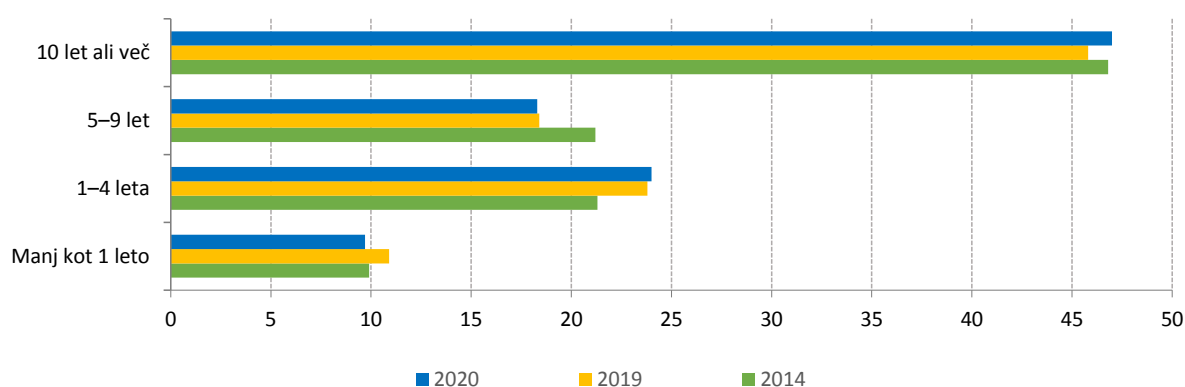
¹⁹³ Glej Eurofound (2020), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age* (Delo na daljavo in mobilno delo na podlagi IKT: prožno delo v digitalni dobi), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

¹⁹⁴ OECD (2020), *What happened to jobs at high risk of automation?* (Kaj se je zgodilo z delovnimi mesti z velikim tveganjem avtomatizacije?). Povzetek politike o prihodnosti dela.

učinka prehoda na zeleno gospodarstvo ključnega pomena za zagotovitev prilagajanja dela in socialnega prilagajanja. Predlogi iz sporočila „Pripravljeni na 55“¹⁹⁵ zagotavljajo pomembne priložnosti za razvoj in uporabo nizkoogljičnih tehnologij in zelenih delovnih mest. Komisija namerava v okviru svežnja državam članicam predložiti smernice o tem, kako najbolje obravnavati socialne in delovne vidike podnebne prehoda.

Ustrezno plačilo je ključni motivacijski dejavnik za delavce ter ima zato ključno vlogo pri navezanosti na delo, produktivnosti in socialni koheziji. Plače imajo pomembno vlogo pri podpiranju udeležbe delovne sile, njene produktivnosti in ekonomske uspešnosti (glej oddelek 2.1.1) ter so ključni element kakovosti delovnih mest. Iz nedavne raziskave Eurofounda¹⁹⁶ je razvidno, da se je delež delavcev v EU, ki menijo, da je njihovo plačilo ustrezno, med letoma 2005 in 2015 povečal s 43 % na 51 %, delež tistih, ki se s to trditvijo ne strinjajo, pa se ni spremenil (približno 30 %). Vendar so med državami članicami pomembne razlike. V več vzhodnoevropskih državah se je zadovoljstvo delavcev s plačilom med letoma 2005 in 2015 povečalo (kot bi bilo mogoče pričakovati v gospodarstvih, ki dohitevajo), obraten trend (tj. večje nezadovoljstvo) pa je bil opažen v Španiji (+14 odstotnih točk), na Irskem (+7 odstotnih točk) ter v Franciji in Luksemburgu (v obeh +6 odstotnih točk). Finska je imela najvišjo raven zadovoljstva (62 %) in največje izboljšanje (za 26 odstotnih točk) med letoma 2005 in 2015.

Slika 2.3.6: Trajanje zaposlitve v EU, zaposlene osebe, stare 25 let ali več (odstotek)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_qoe_4a2].

Stabilnost delovnih mest je ključni vidik kakovosti delovnih mest, medtem ko je (visoka) nestabilnost delovnih mest po navadi povezana z bolj omejenimi možnostmi za razvoj človeškega kapitala in zmanjšanim dostopom do socialne zaščite. Povprečno trajanje zaposlitve (tj. obdobje trenutne zaposlitve) se je v EU med letoma 2014 in 2019 zmanjševalo, pri čemer se je trajanje zaposlitve „manj kot eno leto“ povečalo za 1 odstotno točko, trajanje „od 5 do 9 let“ in „od 10 let ali več“ pa se je zmanjšalo za 2,8 odstotne točke oziroma za 1 odstotno točko¹⁹⁷. To je lahko med drugim posledica sprememb v porazdelitvi delovne sile med gospodarskimi sektorji (glej oddelek 1) in

¹⁹⁵ Glej zlasti sporočilo Komisije z naslovom „Pripravljeni na 55“: uresničevanje podnebne cilja EU za leto 2030 na poti do podnebne nevtralnosti (COM(2021) 550 final) in predlog Komisije o vzpostavitvi Socialnega sklada za podnebje (COM(2021) 568 final).

¹⁹⁶ Eurofound (2021), *Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework* (Delovni pogoji in trajnostno delo: analiza z uporabo okvira za kakovost delovnih mest), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg. Opomba: plačilo se razume kot zaslužek delavcev, tj. plače odvisnih zaposlenih in prihodki samozaposlenih delavcev.

¹⁹⁷ Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_qoe_4a2].

povečanja novih oblik zaposlitve (glej oddelek 2.3.1). Kljub temu obstajajo velike razlike med državami članicami in poklicnim statusom delavcev.

Kakovost delovnega okolja in delovnih pogojev je povezana z opravljenim delom, ureditvijo delovnega časa in odnosi na delovnem mestu. V več tradicionalnih proizvodnih poklicih (npr. operaterji v panogi sestavljanja avtomobilov in kemičnih izdelkov) se je število fizičnih nalog zaradi avtomatizacije precej zmanjšalo, hkrati pa postajajo vse pomembnejše bolj intelektualne naloge (npr. zagotavljanje in nadzor kakovosti). To lahko pomeni, da se bo kakovost delovnih mest sčasoma izboljšala, če bo imela delovna sila ustrezna znanja in spretnosti za prehod. Nasprotno lahko delovna mesta, za katera je značilna visoka raven zahtev na delovnem mestu, na primer časovni pritisk ali dejavniki fizičnega tveganja za zdravje (tj. nekatere vrste dežurstva ali platformnega dela), skupaj z omejeno socialno podporo pri delu za izpolnjevanje zahtevanih nalog, dolgoročno negativno vplivajo na dobro počutje delavcev (glej oddelek 2.3)¹⁹⁸.

Številne države članice so pred kratkim sprejele ukrepe na nekaterih navedenih področjih. V **Španiji** je bil na primer sprejet zakon, ki uvaja pravno domnevo, da vozniki pri dostavnih platformah ter vozniki v sektorju dostave hrane in paketov opravljajo storitve v okviru običajnega delovnega razmerja. Poleg tega je razširil obstoječe pravice do obveščenosti predstavnikov delavcev na uporabo algoritmov v delovnem okolju. Ti ukrepi so lahko dobra podlaga za zmanjšanje negotovosti glede možnosti zaposlitve in plače, ki veljajo za pomembne razsežnosti kakovosti delovnih mest. V **Franciji** je bila sprejeta zakonodaja za spodbujanje socialnega dialoga v platformnem gospodarstvu (za več podrobnosti glej oddelek 2.3.2). **Belgija** je uvedla individualno pravico do usposabljanja s kolektivnimi pogodbami in načrti za vzpostavitev individualnega izobraževalnega računa. Hkrati je država omilila tudi zahteve za posebno shemo časovnega kreditiranja, ki starejšim delavcem z dolgo delovno dobo, ki delajo v težkih poklicih ali v družbah, ki imajo finančne težave ali se prestrukturirajo, omogoča delo z največ polovičnim delovnim časom, da bi se jim zagotovilo delovno okolje, ki ustreza njihovim potrebam.

Znatni prehod na delo na daljavo je pokazal svoj potencial in tudi pasti, kar prinaša nove izzive v zvezi z delovnim časom in delovnimi pogoji. V izrednih zdravstvenih razmerah se je delo na daljavo izkazalo za pomembno za številna podjetja, da bi zagotovila neprekinjeno poslovanje in zaščitila zdravje svojih zaposlenih. V običajnih razmerah omogoča tudi skrajšanje vožnje na delo ter zagotavlja večjo prožnost in možnosti pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja za zaposlene ter večjo produktivnost in učinkovitost za podjetja. Delo na daljavo je kljub temu zabrisalo obstoječe meje med poklicnim in zasebnim življenjem, kar pomeni pomembne izzive za zaposlene, ki delajo na daljavo med pandemijo, v smislu delovnega časa ali izoliranosti¹⁹⁹. V primerjavi s tistimi, ki delajo delno od doma ali samo iz prostorov delodajalca, je večji odstotek zaposlenih, ki delajo samo od doma, poročal o od 41 do 60 urah dela na teden (glej sliko 2.3.7, levi diagram). Razlike med spoloma so bile prav tako očitne, ker je bilo več žensk razmeroma pogostejše prisiljenih reorganizirati svoj urnik dela (vključno z delom v prostem času), da bi ga uskladile z družinskimi obveznostmi. Med tistimi, ki so delali samo od doma, bodisi s krajšim bodisi s

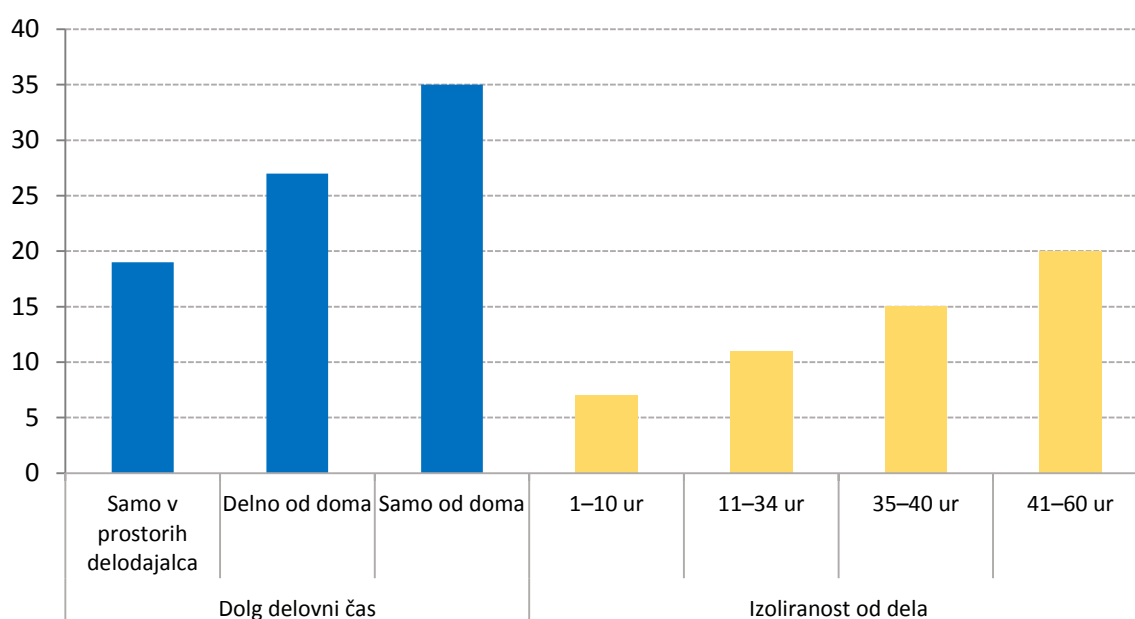
¹⁹⁸ Eurofound (2018), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality* (Nove naloge na starih delovnih mestih: dejavniki sprememb in posledice za kakovost delovnih mest), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

¹⁹⁹ Vir: e-raziskava Eurofounda (2021) o življenju, delu in pandemiji COVID-19, drugi krog. Opomba: e-raziskava se je izvedla v treh krogih, aprila in julija 2020 ter marca 2021. Koncept „potencialnega deleža zaposlitev, ki omogočajo delo na daljavo“ po državi temelji na nedavni raziskavi avtorjev Sostero, M., in drugih, (2020), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?* (Možnost dela na daljavo in kriza zaradi COVID-19: nov digitalni razkorak?), Evropska komisija, JRC121193.

polnim delovnim časom, je večji delež žensk (25 %) kot moških (19 %) delal dlje od rednega delovnega časa. Razlika med spoloma je večja, če gledamo na zaposlene z otroki (starimi od 0 do 11 let), ki delajo samo od doma (35 % žensk v primerjavi s 23 % moških). Iz dokazov je razvidno tudi, da se je pogostost delovne izoliranosti povečala s številom opravljenih ur dela od doma (glej sliko 2.3.7, desni diagram). Približno 20 % zaposlenih, ki so od doma delali od 41 do 60 ur, se je počutilo izolirane, v primerjavi s 14 % tistih, ki so enako število ur delali v prostorih delodajalcev. Obstajajo pa bistvene razlike med sektorji in poklici. Prizadevanja Komisije za dopolnitev in podporo politik držav članic na področju duševnega zdravja lahko pomagajo ublažiti nekatere izzive, ki jih prinaša pandemija.

Slika 2.3.7: Prehod na delo na daljavo za nekatere zaposlene pomeni izzive

Odstotek zaposlenih, ki delajo od 41 do 60 ur na teden, po kraju dela (levi diagram). Odstotek zaposlenih s polnim delovnim časom, ki se počutijo izolirane na delovnem mestu, po številu opravljenih ur dela od doma (EU27, v %, desni diagram)

Vir: e-raziskava Eurofounda (2021) o življenju, delu in pandemiji COVID-19, drugi krog.

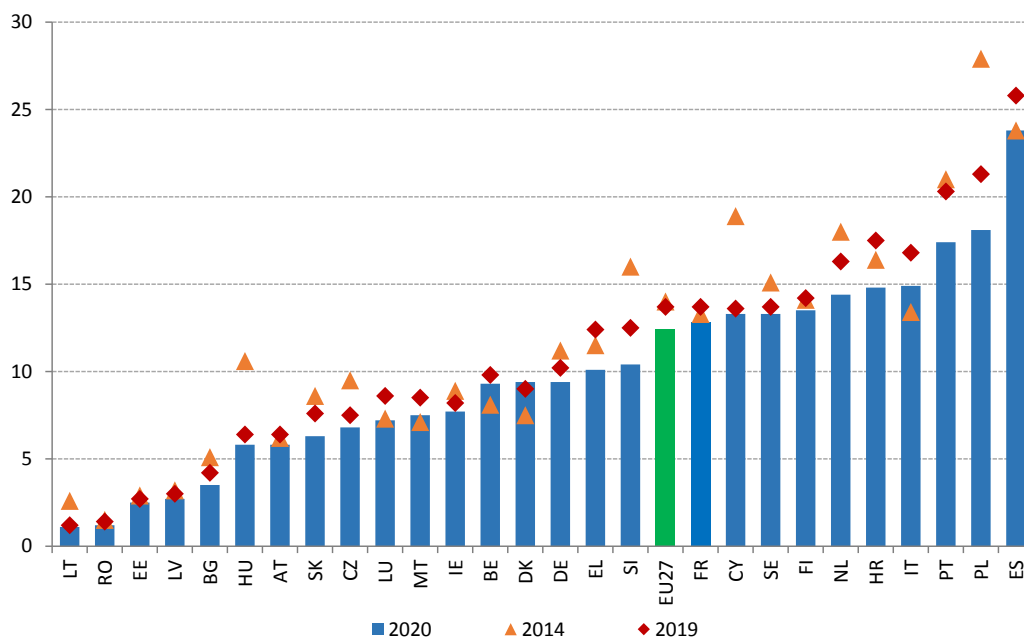
Obravnavanje vzrokov segmentacije trga dela²⁰⁰ prispeva k izboljšanju kakovosti delovnih mest. V skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 je bila predstavljena obsežna analiza segmentacije trga dela, vključno s pogodbenimi ureditvami (tj. pogodbami za nedoločen čas v primerjavi s pogodbami za določen čas), naravo in raznolikostjo delovnopravne zakonodaje v državah članicah (tj. pravili, ki urejajo individualno in kolektivno zaposlovanje in odpuščanje delavcev s pogodbami za določen čas) ter vrstami zadevnih delavcev (npr. delavci z neprostovoljno zaposlitvijo za določen čas ali s krajšim delovnim časom). Izboljšanje segmentacije trga dela prispeva k izvajanju načel 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev) in 7 (informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve) evropskega stebra socialnih pravic. Z analizo, predstavljeno tukaj, se posodablja in dopolnjuje prejšnja analiza.

²⁰⁰ Po navedbah Mednarodne organizacije dela (MOD) je to opredeljeno kot delitev trga dela na ločene podtrge ali segmente, ki se razlikujejo po značilnostih in pravilih vedenja, kot so pogodbeni dogovori, raven izvrševanja ali vrste zadevnih delavcev.

Zaposlenost za določen čas²⁰¹ se je od začetka pandemije zmanjšala, vendar je v več državah članicah še vedno precejšnja. Delež pogodb o zaposlitvi za določen čas v starostni skupini 20–64 let se je v EU zmanjšal s povprečno 13,7 % v letu 2019 na 12,4 % v letu 2020, kar kaže na večje ukinjanje delovnih mest kot pri zaposlenih za nedoločen čas (ki so bili sorazmerno bolj zaščiteni s pravnimi določbami o zaposlovanju in odpuščanju ter s shemami skrajšanega delovnega časa in drugimi ukrepi za ohranjanje delovnih mest). Razlika med največjim in najmanjšim deležem zaposlitev za določen čas v državah članicah je še vedno velika, in sicer 22,7 odstotne točke, čeprav je manjša kot leta 2019 (24,6 odstotne točke). Glede na četrtletne podatke je delež zaposlenih za določen čas (v starostni skupini 20–64 let, sezonsirano) je v drugem četrtletju leta 2021 znašal 13,2 %, kar pomeni povečanje za 1,1 odstotne točke v primerjavi z drugim četrtletjem leta 2020. To lahko pomeni, da se je pomemben del zaposlitev za določen čas, izgubljen med pandemijo, že vrnil. Vendar se podatki med državami precej razlikujejo²⁰². Države članice, kot so Španija, Poljska, Portugalska, Italija, Hrvaška in Nizozemska, so med letoma 2019 in 2020 zabeležile zmanjšanje deleža zaposlenih za določen čas za približno 2 odstotni točki ali več. Vendar je skupni delež v večini teh držav še vedno precej nad povprečjem EU, in sicer več kot 15 % v Španiji, na Poljskem in Portugalskem. Nasprotno so bili najmanjši deleži, manjši od 3 %, zabeleženi v Litvi, Romuniji, Estoniji in Latviji (glej sliko 2.3.8).

Slika 2.3.8: Zaposlitev za določen čas se je v letu 2020 zmanjšala, vendar v številnih državah članicah ostaja precejšnja

Delež zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi (v starostni skupini od 20 do 64 let), letni podatki

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsi_pt_a].

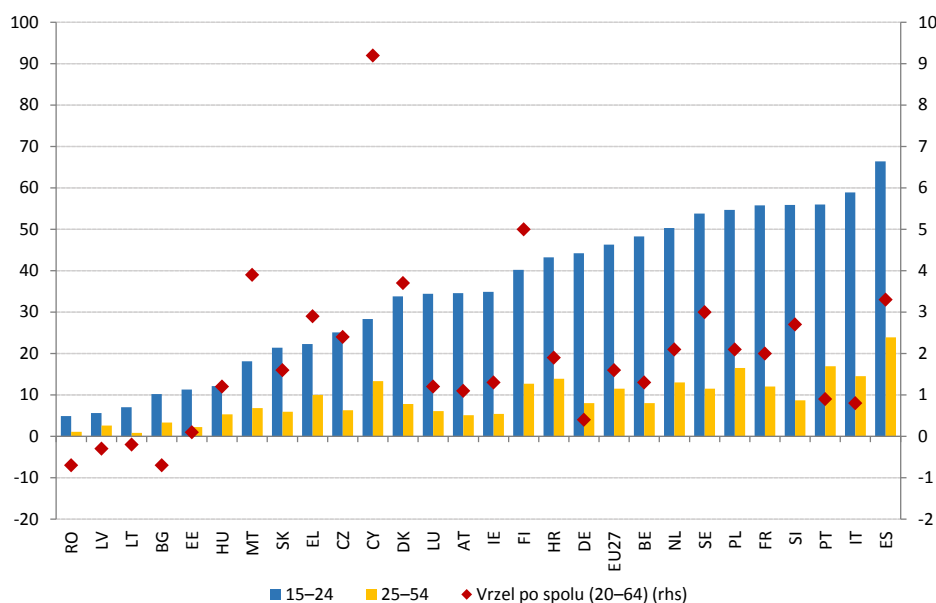
²⁰¹ Ta izraz se nanaša na nestandardne ureditve dela (kot so prožne pogodbe, pogodbe za določen čas, pogodbe na zahtevo in pogodbe o delu brez določenega obsega delovnih ur) ter pogodbe o začasnem agencijskem delu, pri čemer so izključeni delo s krajšim delovnim časom in samozaposleni brez zaposlenih.

²⁰² Evropska komisija (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe* (Razvoj trga dela in plač v Evropi), letni pregled 2021, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg (v pripravi).

Čeprav se je povprečni delež pogodb o zaposlitvi za določen čas v letu 2020 zmanjšal, je še vedno precejšen med ženskami, mladimi in zaposlenimi, rojenimi zunaj EU. Leta 2020 je delež zaposlenih žensk (starih 20–64 let) s pogodbami o zaposlitvi za določen čas v EU znašal 13,4 % v primerjavi z 11,8 % pri moških ter se je med letoma 2019 in 2020 zmanjšal za 1,3 odstotne točke (v primerjavi z 1,5 odstotne točke pri moških). Vrzal stopnje delovne aktivnosti med spoloma pri zaposlitvi za določen čas se je rahlo povečala, in sicer s povprečno 1,3 odstotne točke v letu 2019 na 1,6 odstotne točke v letu 2020, čeprav se trenutno med državami precej razlikuje (glej sliko 2.3.9). Leta 2020 je bil največji delež žensk z zaposlitvijo za določen čas na splošno v Španiji (25,5 %), na Poljskem (19,2 %), Cipru (18 %) in Portugalskem (17,8 %). V istem letu je bil delež zaposlitev za določen čas pri mladih, starih 15–24 let, veliko večji, in sicer 46,3 %, kot pri osebah, starih 25–54 let (11,5 %), in osebah, starih 55–64 let (6,1 %). Tudi pri delavcih, rojenih zunaj EU, je bil leta 2020 zabeležen veliko večji delež zaposlitev za določen čas (20,9 %) kot pri rojenih v EU (15,5 %), pri čemer je bila vrzel še zlasti izrazita (več kot 10 odstotnih točk) na Cipru, Švedskem in Portugalskem ter nato v Franciji in Španiji (med 7 in 10 odstotnimi točkami).

Slika 2.3.9: Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so veliko pogostejše pri mladih (v starostni skupini 15–24 let) v vseh državah članicah, razlike med spoloma pa so običajno precejšnje.

Zaposleni za določen čas kot delež skupnega števila zaposlenih po starosti (v %, leva os) in razlikah med spoloma (v %, desna os) pri zaposlitvah za določen čas (2020)

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_etpgan].

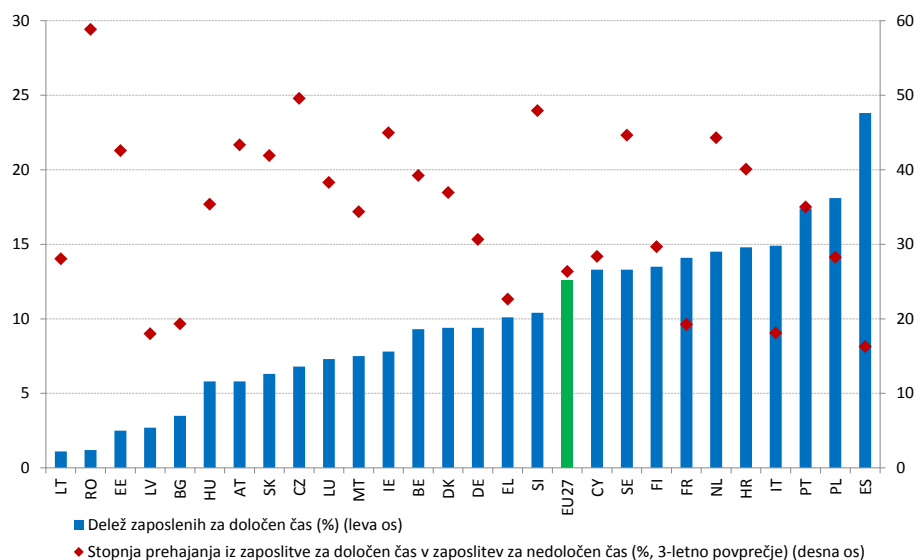
Za izboljšanje splošne kakovosti delovnih mest so ključnega pomena pogodbe o zaposlitvi za določen čas, ki so izhodišče za zaposlitev za nedoločen čas. Dvojnost trga dela pogosto zaznamujejo visoki deleži pogodb o zaposlitvi za določen čas ter nizke stopnje prehajanja med temi pogodbami in delovnimi razmerji za nedoločen čas²⁰³. Nekatere države članice se pri tem srečujejo z velikimi izzivi. Na sliki 2.3.10 so prikazane stopnje prehajanja s

²⁰³ Eurofound (2019), *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses* (Segmentacija trga dela: poskusno izvajanje novih empiričnih analiz in analiz politike), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

pogodb za določen čas na pogodbe za nedoločen čas (povprečno za triletno obdobje med letoma 2018 in 2020 za nadzor morebitnih odstopanj, povezanih z gospodarskim ciklom), pri čemer se je upoštevalo število zaposlenih za določen čas kot odstotek skupnega števila zaposlenih (starostna skupina 20–64 let). V teh treh državah članicah (v Španiji, Italiji in Franciji) z velikim deležem zaposlitev za določen čas so stopnje prehajanja s pogodb o zaposlitvi za določen čas na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas nizke (manj kot 20 %). V drugih državah, kot so Hrvaška, Nizozemska in Portugalska, so stopnje zaposlitve za določen čas še vedno precejšnje (približno 15 % ali več), vendar so stopnje prehajanja višje (na Portugalskem nad 35 % ter na Nizozemskem in Hrvaškem nad 40 %). Nasprotno imajo Češka, Estonija, Avstrija in Romunija nizke stopnje pogodb o zaposlitvi za določen čas (manj kot 7 %) in razmeroma visoke stopnje prehajanja na pogodbe za nedoločen čas (nad 40 %).

Slika 2.3.10: Delež pogodb o zaposlitvi za določen čas in njihova sprememba v zaposlitve za nedoločen čas se med državami članicami močno razlikujeta

Zaposleni za določen čas kot odstotek skupnega števila zaposlenih (20–64 let) v letu 2020 in stopnja prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas (povprečna vrednost za leta 2018, 2019 in 2020)

Opomba: stopnje prehajanja delovne sile v letu 2020 še niso na voljo za Nemčijo, Irsko, Italijo, Latvijo in Slovaško. Vrednost za Latvijo se nanaša na leto 2017, vrednost za Slovaško pa na leto 2016.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsq_etpga] in EU-SILC [ilc_lvhl32].

Nekatere države članice še vedno beležijo znatne deleže neprostovoljnih zaposlitev za določen čas. Odstotek neprostovoljnih zaposlitev za določen čas (v starostni skupini 15–64 let) se je v zadnjih letih v EU27 počasi, a vztrajno zmanjševal, in sicer z 8,8 % v letu 2016 na 7,9 % v letu 2019 in 6,8 % v letu 2020. V nekaterih državah članicah je glavni razlog, da imajo delavci pogodbo o zaposlitvi za določen čas, še vedno ta, da oseba težko najde zaposlitev za nedoločen čas. Delavci z neprostovoljnimi pogodbami o zaposlitvi za določen čas pogosto poročajo o nižjih stopnjah zadovoljstva na delovnem mestu, kar lahko vpliva na njihovo uspešnost, pridobivanje znanj in spretnosti ter poklicno napredovanje. Med državami so še vedno velike razlike (do 19 odstotnih točk). V državah članicah, kot so Španija, Portugalska, Ciper, Hrvaška in Italija, več kot 12 % zaposlenih s pogodbami za določen čas poroča, da so v takem položaju, ker niso mogli najti zaposlitve za nedoločen čas. V Italiji in Španiji ta številka sovpada tudi z nizkimi stopnjami prehajanja z zaposlitve za določen čas na

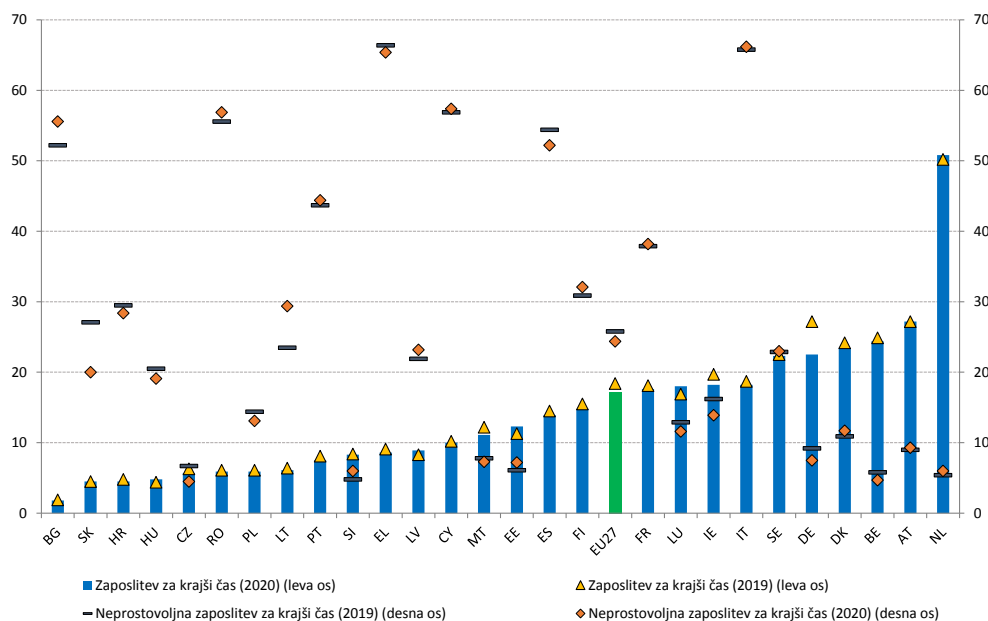
zaposlitev za nedoločen čas (glej sliko 2.3.10). Nasprotno so deleži neprostovoljnih zaposlitev za določen čas najmanjši v Estoniji, Avstriji, Litvi in Nemčiji, kjer znašajo manj kot 1 %²⁰⁴.

Čeprav se je delež zaposlitev s krajšim delovnim časom v EU v letu 2020 zmanjšal v primerjavi s prejšnjim letom, neprostovoljno delo s krajšim delovnim časom še vedno prizadene precejšen odstotek zaposlenih. Odstotek delavcev s krajšim delovnim časom (starih 15–64 let) je leta 2020 v EU znašal 17,2 %, kar je 1,2 odstotne točke manj kot leta 2019. Medtem ko jih je šest držav (Nizozemska, Avstrija, Belgija, Danska, Nemčija in Švedska) leta 2020 zabeležilo več kot 20 %, so jih štiri države (Bolgarija, Slovaška, Hrvaška, Madžarska) zabeležile manj kot 5 % (glej sliko 2.3.11). Nemčija je med letoma 2019 in 2020 zabeležila največje zmanjšanje odstotka dela s krajšim delovnim časom (4,7 odstotne točke), delež v Estoniji in Luksemburgu pa se je v istem obdobju povečal (za približno 1 odstotno točko). Delež neprostovoljnega dela s krajšim delovnim časom glede na skupno število zaposlitev s krajšim delovnim časom (v starostni skupini 15–64 let) v EU se je v zadnjih letih zmanjševal in se je leta 2020 zmanjšal na 24,4 % (1,4 odstotne točke manj kot leta 2019 in približno 8 odstotnih točk manj kot leta 2014). Medtem ko šest držav članic (tj. Italija, Grčija, Ciper, Romunija, Bolgarija in Španija) poroča o številkah nad 50 %, druge države (tj. Češka, Belgija, Slovenija in Nizozemska) poročajo o številkah, ki znašajo 6 % ali manj. Na Slovaškem se je delež delavcem z neprostovoljnim krajšim delovnim časom med letoma 2019 in 2020 znatno zmanjšal (za 7,1 odstotne točke). Nasprotno se je v istem obdobju povečal v Litvi (za 5,9 odstotne točke) in Bolgariji (za 3,4 odstotne točke). V drugih državah članicah so bile spremembe manjše (tj. pod 2,5 odstotne točke).

²⁰⁴ Vir: Eurostat, podatkovna zbirka [tesem190].

Slika 2.3.11: Med državami članicami obstajajo velike razlike v deležu dela s krajšim delovnim časom in njegovi neprostovoljni komponenti

Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom glede na skupno zaposlenost (v starostni skupini 15–64 let) in neprostovoljna zaposlitev s krajšim delovnim časom kot odstotek vseh zaposlitev s krajšim delovnim časom (v starostni skupini 15–64 let), letni podatki, odstotki

Opomba: prekinitev časovne vrste za Nemčijo.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsi_pt_a] in [lfsa_eppgai].

Delež samozaposlenih oseb brez zaposlenih (t. i. delavci, ki delajo za svoj račun) je še vedno velik. Delavci, ki delajo za svoj račun, lahko v nekaterih okoliščinah prikrivajo odvisno delovno razmerje ali „navidežno“ samozaposlitev. Leta 2020 je bilo približno 15,8 milijona samozaposlenih (starih 15–64 let) brez zaposlenih. Čeprav ta številka pomeni povečanje za 0,8 milijona v primerjavi z letom 2019, je za približno 1,2 milijona nižja od najvišje vrednosti leta 2014. Relativno se je delež samozaposlenih (starih 15–64 let) brez zaposlenih nekoliko povečal (za 0,5 odstotne točke) v primerjavi s prejšnjim letom in dosegel 8,2 % celotne zaposlenosti. Vendar so med državami članicami in sektorji precejšnje razlike. Štiri države članice (Malta, Nizozemska, Belgija in Španija) beležijo najvišje stopnje delavcev, ki delajo za svoj račun (nad 13 %), v Avstriji, na Švedskem, v Nemčiji in na Danskem pa so stopnje pod 5 % ali manj²⁰⁵. Zagotavljanje dostopa do socialne zaščite za vse, tudi za samozaposlene, ostaja bistveno, tudi za zmanjšanje negotovosti v razmerah, ki jih zaznamujejo pandemija in njene socialno-ekonomske posledice.

Kriza zaradi COVID-19 je vplivala na več dejavnosti, v katerih je neprijavljeno delo navadno bolj razširjeno, pri čemer je potrebno pozorno spremljanje nekaterih sektorjev in kategorij delavcev. Številne dejavnosti, pri katerih ima neprijavljeno delo pomembno vlogo, vključujejo neposredne in intenzivne socialne stike (npr. gostinske storitve, kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti in gospodinjne storitve). Hkrati sta obsežna uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter povečana vloga platformnega gospodarstva podprla usklajevanje ponudbe delovne sile in povpraševanja po njej v teh

²⁰⁵ Vir: Eurostat, podatkovna zbirka [tqoe4a3], in anketa o delovni sili [lfsa_egaps].

sektorjih. Iz predhodnih podatkov o inšpekcijah dela v letu 2020 je v številnih državah članicah razvidno znatno zmanjšanje v primerjavi z letom 2019. V 19 državah se v enem letu inšpekcijski pregled izvede pri manj kot 10 % delodajalcev²⁰⁶. Krepitev zmogljivosti inšpektoratov za delo in zagotavljanje spodbud za spodbujanje preoblikovanja neprijavljenega dela v formalno delo sta ključna dejavnika za obravnavanje tega pojava ter zagotavljanje ustreznega zdravja in varnosti pri delu ter socialne zaščite za vse. Evropska platforma za ukrepanje proti neprijavljenemu delu je od maja 2021 del Evropskega organa za delo (ELA), kar bo omogočilo celovitejše obravnavanje vidikov, povezanih z inšpekcijskimi pregledi in izvrševanjem²⁰⁷.

V letu 2021 je bilo zabeleženo rahlo povečanje dolgotrajne brezposelnosti, kar je prekinilo napredek, dosežen v prejšnjih letih. Raven in razvoj stopnje dolgotrajne brezposelnosti²⁰⁸ sta običajno dober približek učinkovitosti aktivnih politik trga dela pri doseganju pomoči potrebnih ljudi in njihovem učinkovitem usklajevanju z delovnimi mesti²⁰⁹. Pred pandemijo se je povprečna stopnja dolgotrajne brezposelnosti v EU stalno zniževala, in sicer s 5,3 % leta 2014 na 2,4 % leta 2020 (0,2 odstotne točke manj kot leta 2019). Kljub temu se je stopnja v drugem četrtletju leta 2021 v primerjavi z drugim četrtletjem leta 2020 v večini držav članic povišala, močno pa se je poslabšala (za več kot 1 odstotno točko) v Španiji, Italiji, na Portugalskem, Hrvaškem in Cipru. Razlike med državami članicami ostajajo precejšnje, saj so se leta 2020 gibale od 0,6 % na Češkem in Poljskem do povprečja EU (2,4 %) v Bolgariji, na Portugalskem in v Litvi ter do 4,7 % v Italiji, 5 % v Španiji in 10,9 % v Grčiji. Glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov o stopnji dolgotrajne brezposelnosti kaže na „državo s kritičnimi razmerami“ za Španijo, ki združuje raven nad povprečjem (5 % v letu 2020) z le rahlim zmanjšanjem (za 0,3 odstotne točke) v zadnjem letu (slika 2.3.12). Estonija, Litva, Luksemburg in Slovaška so zaradi poslabšanja ali omejenega izboljšanja v prejšnjem letu označene kot „države, ki jih je treba spremljati“. Grčija in Italija sta zaradi pozitivnega trenda označeni kot „državi s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“ (– 1,3 odstotne točke oz. –0,9 odstotne točke v letu 2020 v primerjavi z letom 2019). Na Češkem, v Nemčiji, na Danskem, Madžarskem, Malti, Nizozemskem, Poljskem, Portugalskem in Švedskem je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v letu 2020 ostala nizka in na splošno stabilna. V stopnji dolgotrajne brezposelnosti so velike razlike tudi med regijami (Priloga 3). Visoka in vztrajajoča dolgotrajna brezposelnost negativno vpliva na človeški kapital in potencialno rast ter je razlog za poziv k ukrepom za izboljšanje učinkovitosti aktivnih politik trga dela in javnih služb za zaposlovanje (vključno z bolj ciljno usmerjenim ozaveščanjem, individualno podporo in tesnim sodelovanjem z delodajalci in socialnimi službami)²¹⁰.

²⁰⁶ COM(2021) 592 final. Sporočilo o uporabi Direktive 2009/52/ES z dne 18. junija 2009 o minimalnih standardih glede sankcij in ukrepov zoper delodajalce nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav.

²⁰⁷ Za podrobnosti glej spletno mesto Evropskega organa za delo.

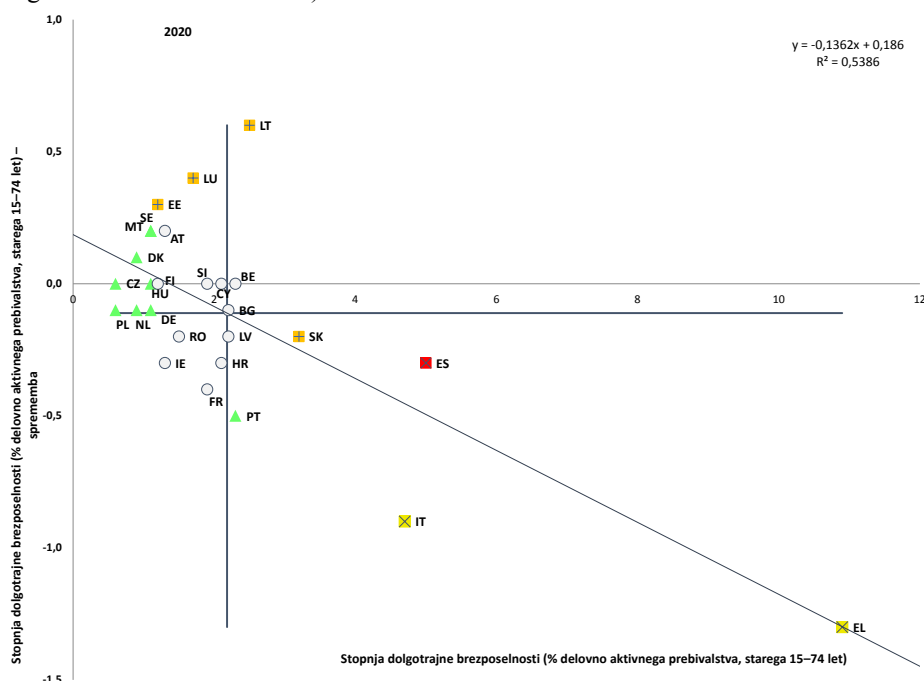
²⁰⁸ Opredeljeno kot število brezposelnih več kot eno leto kot delež aktivnega prebivalstva.

²⁰⁹ Odbor za zaposlovanje se je dogovoril o stopnji dolgotrajne brezposelnosti kot glavnem kazalniku pregleda socialnih kazalnikov za spremljanje aktivne podpore zaposlovanju.

²¹⁰ Ocena priporočila Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih iz leta 2016, objavljena leta 2019, vsebuje pomembne in še vedno relevantne ugotovitve v zvezi s tem. Glej COM(2019) 169 final in SWD(2019) 154 final.

Slika 2.3.12: Leta 2020 se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v več državah članicah znižala, čeprav je morda treba celoten učinek krize zaradi COVID-19 še ugotoviti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, ravni leta 2020 in letne spremembe glede na leto 2019 (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [tesem130].

Udeležba v ukrepih aktivne politike trga dela se med državami članicami močno razlikuje, razlike pa ne odražajo vedno obsega izzivov, s katerimi se srečujejo. Raven udeležbe v rednih ukrepih politike trga dela²¹¹ na 100 brezposelnih oseb, ki želijo delati, zagotavlja ustrezne informacije o prizadevanjih držav članic za ponovno vključitev neaktivnih oseb na trg dela (glej sliko 2.3.13)²¹². Te številke so se med letoma 2014 in 2018 različno intenzivno povečale v 17 državah članicah (v Avstriji, Belgiji, Bolgariji, na Hrvaškem, Danskem, v Estoniji, na Madžarskem, v Italiji, na Malti, Nizozemskem, Poljskem, Portugalskem, v Romuniji, Sloveniji, na Slovaškem, v Španiji in na Finskem). Zlasti v Estoniji, Španiji in Belgiji ter v manjši meri na Poljskem in Slovaškem je bilo med letoma 2014 in 2019 ugotovljeno znatno povečanje udeležbe pri aktivacijskih ukrepih. V petih drugih državah (tj. v Grčiji, Nemčiji, Franciji in Luksemburgu) se je število v istem obdobju zmanjšalo. Nasprotno se je število v drugih državah članicah (tj. v Bolgariji, na Cipru, v Latviji, Litvi, na Hrvaškem, Malti, v Romuniji in Sloveniji) skozi čas le malo spremenilo. Medtem ko države, kot sta Španija in Belgija, združujejo razmeroma visoke ravni porabe za ukrepe za podporo trgu dela s pomembnimi izzivi dolgotrajne brezposelnosti, je v državah, kot so Grčija, Italija, Slovaška, Bolgarija in do neke mere Slovenija, podpora iskalcem zaposlitve razmeroma nizka (tj. pod 0,2 % BDP) v primerjavi z obsegom izziva,

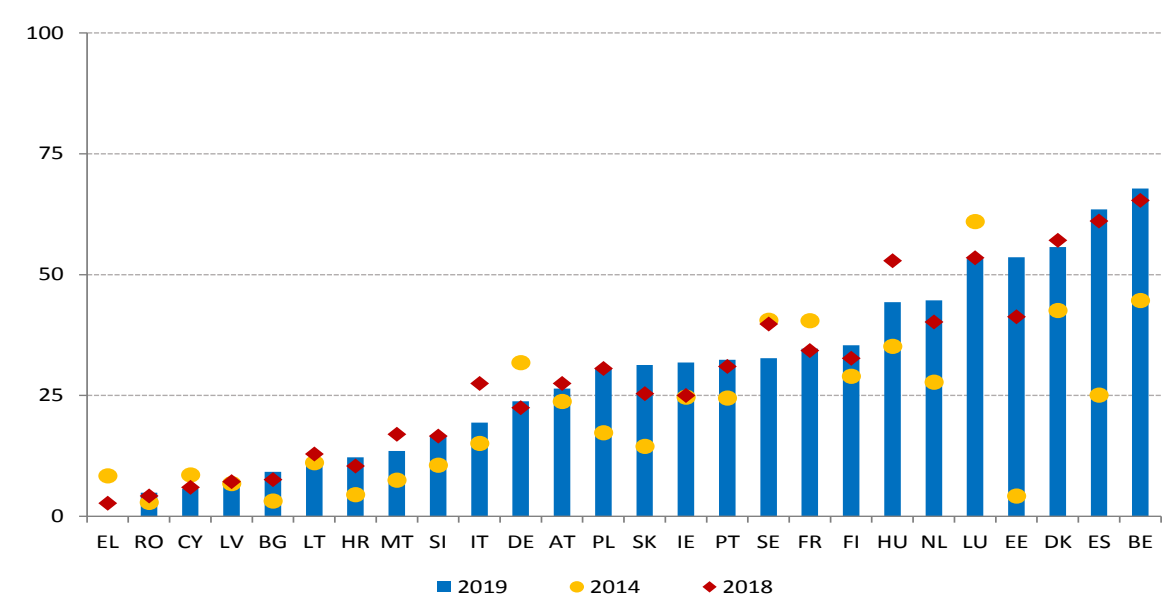
²¹¹ V skladu s klasifikacijo politike trga dela ukrepi politike trga dela vključujejo aktivacijske ukrepe za brezposelne in druge ciljne skupine, vključno s kategorijami usposabljanja, kroženjem na delovnih mestih in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, podporno zaposlitev in rehabilitacijo, neposredno ustvarjanje delovnih mest in spodbude za zagonska podjetja.

²¹² Kljub temu je pri razlagi tega kazalnika potrebna previdnost, saj meri le udeležbo v politikah trga dela (in ne njihove učinkovitosti) ter za več držav pomeni težavo glede statistične zanesljivosti, povezano s postopkom zbiranja podatkov.

značilnega za posamezno državo (glej sliko 2.3.14). V državah članicah z nizkimi stopnjami udeležbe v aktivnih ukrepih trga dela je krepitev njihovega zagotavljanja bistvenega pomena za preprečevanje morebitnih dolgoročnih „učinkov brazgotinjenja“ in prispevanje k vključujočemu okrevanju. Poleg (in kot dopolnitev) financiranja, ki ga tradicionalno zagotavljajo Evropski socialni sklad, in drugih sredstev kohezijske politike (vključno z mehanizmom REACT-EU ter pobudama CRII in CRII+) mehanizem za okrevanje in odpornost²¹³ zagotavlja pomembno financiranje EU za podporo tovrstnih ukrepov v skladu s priporočilom Komisije glede učinkovite aktivne podpore zaposlovanju.

Slika 2.3.13: Med državami članicami obstajajo razlike glede udeležbe v ukrepih aktivne politike trga dela

Udeleženci rednih ukrepov politike trga dela (kategorija 2–7) na 100 brezposelnih oseb, ki želijo delati

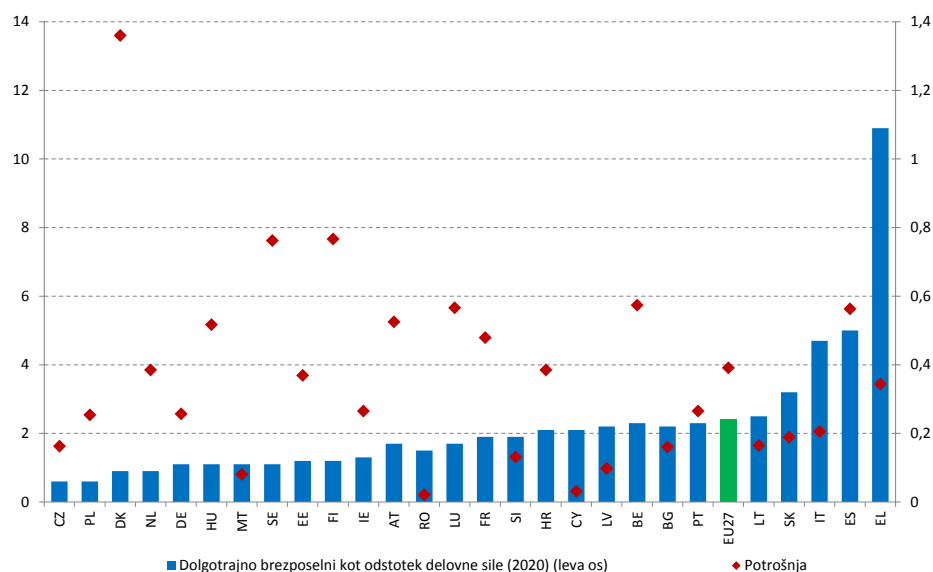
Opomba: podatki za Češko niso na voljo, za Grčijo pa so na voljo samo do leta 2018. Nizka zanesljivost podatkov za Litvo za leto 2019.

Vir: Eurostat, podatkovna zbirka o politikah trga dela [Imp_ind_actsup].

²¹³ Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost.

Slika 2.3.14: Poraba za aktivne ukrepe trga dela se med državami članicami močno razlikuje in ni vedno povezana z izzivi, s katerimi se srečujejo

Poraba za aktivne ukrepe trga dela (kategorije 2–7, v odstotkih BDP, 2019) in dolgotrajna brezposelnost kot odstotek prebivalstva v delovni sili (2020)

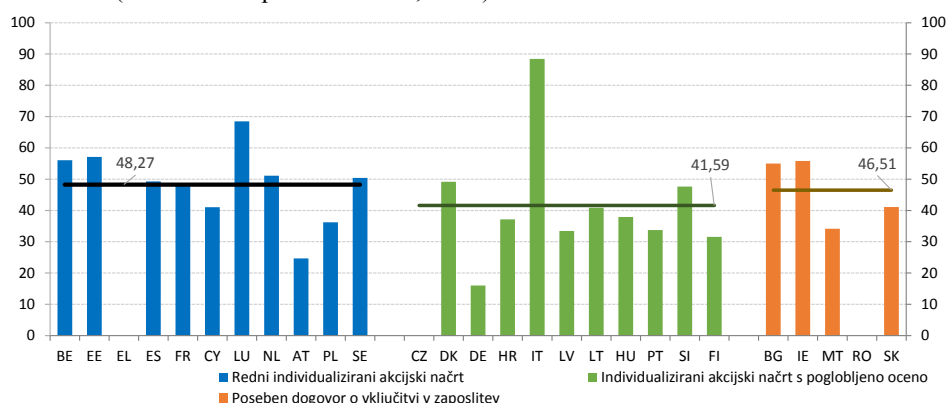
Vir: podatkovna zbirka o politikah trga dela [Imp_expsumm] in anketa o delovni sili [une_ltu_a].

Oblikovanje in izvajanje individualiziranih shem za vključevanje v zaposlitev je ključnega pomena za reševanje pomembnih izzivov zaposljivosti za dolgotrajno brezposelne. Dogovori o vključitvi v zaposlitev zagotavljajo prilagojeno podporo za ponovno vključitev dolgotrajno brezposelnih na trg dela. Čeprav se dogovori o vključitvi v zaposlitev med državami članicami razlikujejo, na splošno vključujejo mentorstvo, individualizirano podporo za iskanje zaposlitve, nadaljnje izobraževanje in usposabljanje ter druge vrste socialne podpore (npr. stanovanja, prevoz ali storitve za otroke in oskrbo), kadar je to potrebno za iskalce zaposlitve, ki se srečujejo z dodatnimi težavami. Dogovore o vključitvi v zaposlitev pripravita poklicni svetovalec in iskalec zaposlitve, vsebujejo pa akcijski načrt in ukrepe za pomoč dolgotrajno brezposelnim pri iskanju ustrezne zaposlitve. Pogosto so podprti z individualnimi poglobljenimi ocenami za opredelitev specifičnih in potencialnih potreb vsakega registriranega dolgotrajno brezposelnega najpozneje v 18 mesecih od nastopa brezposelnosti. Namen poglobljenih ocen je pripraviti individualizirane akcijske načrte s časovnim razporedom in nizom ukrepov za doseganje predlaganih ciljev. Leta 2019 je 46,5 % vseh dolgotrajno brezposelnih v EU, ki jim je bil ponujen dogovor o vključitvi v zaposlitev, ponovno vstopilo na trg dela. Ta številka se je povečala na 48,3 % za dolgotrajno brezposelne, ki sodelujejo v individualiziranih akcijskih načrtih (glej sliko 2.3.15). Velik del dolgotrajno brezposelnih, ki so imeli poseben dogovor o vključitvi v zaposlitev in redni individualizirani akcijski načrt, je sodeloval pri različnih oblikah ukrepov izpopolnjevanja²¹⁴.

²¹⁴ Evropska komisija (2019), *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017* (Zbiranje podatkov za spremljanje priporočila za dolgotrajno brezposelne: 2017).

Slika 2.3.15: Zagotavljanje prilagojenih aktivacijskih načrtov prispeva k večji zaposljivosti dolgotrajno brezposelnih

Delež obdobja dolgotrajne brezposelnosti, ki se končajo z zaposlitvijo, za različne dogovore o vključitvi v zaposlitev v odstotkih (starostna skupina 25–64 let, 2019)

Opomba: podatki za Češko, Grčijo in Romunijo niso na voljo.

Vir: podatkovna zbirka o politikah trga dela in anketa o delovni sili.

Javne službe za zaposlovanje imajo ključno vlogo pri podpiranju iskalcev zaposlitve in usmerjanju ukrepov za zagotovitev nemotenega prehajanja med delovnimi mesti, tudi v smeri bolj zelenega gospodarstva. Razmere na trgu dela in obeti za številne posameznike so se v razmerah, ki jih je zaznamovala kriza zaradi COVID-19, močno spremenili, kar je še bolj vplivalo na tiste, ki so bili že prej v ranljivem položaju. Uspešne in učinkovite javne službe za zaposlovanje so ključne za to, da se vsem iskalcem zaposlitve ponudi poklicna možnost in da se preprečijo negativni učinki („brazgotinjenja“) brezposelnosti ali predhodne neaktivnosti. Poleg tega imajo lahko javne službe za zaposlovanje ključno vlogo pri opredeljevanju in podpiranju strukturnih sprememb na trgu dela z ukrepi, kot so večje predvidevanje, strokovno znanje in partnerstva²¹⁵. Dokazano zmogljivost javnih služb za zaposlovanje za učinkovito prilagajanje opravljanja storitev in prevzem ključne vloge pri odzivanju na razmere na trgu dela bi bilo treba dodatno podpreti z digitalizacijo, krepitvijo zmogljivosti in prizadevanji za posodobitev ter okrepljenim sodelovanjem z ustreznimi deležniki na trgu dela, vključno z drugimi ponudniki zaposlitve, socialnimi službami in socialnimi partnerji.

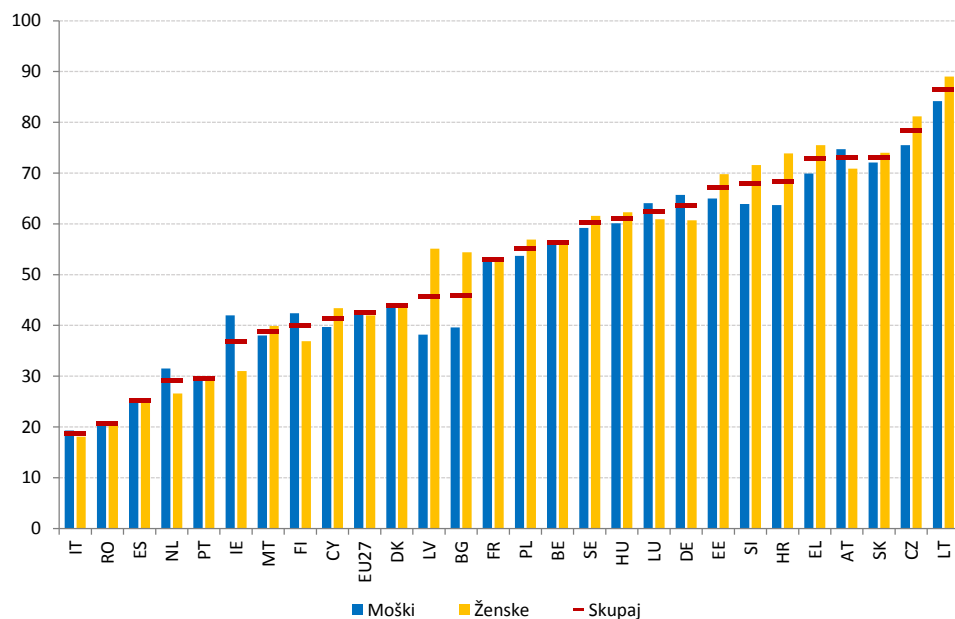
Pri uporabi javnih služb za zaposlovanje obstajajo velike razlike, pri čemer se vedenje pri iskanju zaposlitve med državami članicami razlikuje. Iz analize deleža iskalcev zaposlitve, ki so poročali o uporabi javnih služb za zaposlovanje za iskanje zaposlitve, za leto 2020 je razvidno, da se ta delež giblje od 20 % v Italiji in Romuniji do približno 60 % v Belgiji, na Švedskem, Madžarskem, v Luksemburgu in Nemčiji ter do več kot 75 % na Češkem in v Litvi (glej sliko 2.3.16). v nekaterih državah članicah so bile ugotovljene majhne razlike glede na spol, najizrazitejše pa so v Latviji, Bolgariji, Sloveniji, na Irskem in Hrvaškem. Na splošno se je uporaba javnih služb za zaposlovanje s strani iskalcev zaposlitve v zadnjih letih v EU zmanjševala, in sicer z 49,1 % v letu 2014 na 46,1 % v letu 2017 in 42,5 % v letu 2020 (to lahko do neke mere odraža tudi sorazmerno večjo uporabo drugih metod iskanja zaposlitve, zlasti digitalnih). Ta številka je višja kot pri uporabi zasebnih služb za zaposlovanje (21,3 %) ali objavi ali odgovoru na oglase (40,6 %), ki sta od leta 2017 ostala

²¹⁵ Vira: Evropska komisija (2021), *European Network of Public Employment Services, Work programme 2021* (Evropska mreža javnih služb za zaposlovanje, delovni program za leto 2021), objavljeno junija 2021, in Evropska komisija (2020), letno poročilo, januar–december 2020.

na splošno nespremenjena. Čeprav uporaba različnih alternativ ni izključna in ni bilo ugotovljenega jasnega vzorca dopolnjevanja ali nadomeščanja med metodami iskanja zaposlitve, je v 12 državah članicah odstotek tistih, ki trdijo, da uporabljajo javne službe za zaposlovanje, manjši od 50 %. Med letoma 2017 in 2020 so nekatere države članice, kot so Estonija, Litva in Bolgarija, zabeležile znatno povečanje uporabe javnih služb za zaposlovanje (za več kot 6 odstotnih točk). Nasprotno se je v istem obdobju uporaba javnih služb za zaposlovanje s strani iskalcev zaposlitve znatno zmanjšala (za približno 10 odstotnih točk) v Nemčiji, na Cipru in v Romuniji. Hkrati se je delež anketirancev, ki trdijo, da pri iskanju zaposlitve uporabljajo socialne stike (npr. prijatelji, sorodniki in sindikati), v EU v zadnjih letih znatno zmanjšal (z 71 % leta 2017 na 66 % leta 2020), enako pa se je zgodilo pri tistih, ki se odločijo za pošiljanje prošenj neposredno delodajalcem (s približno 60 % na 53 % v istem obdobju). Tehnične in človeške zmogljivosti javnih služb za zaposlovanje, njihovo digitalno povezovanje in stopnja partnerstva z delodajalci so še naprej pomembni dejavniki za določitev kakovosti in privlačnosti storitev javnih služb za zaposlovanje.

Slika 2.3.16: Med državami članicami obstajajo velike razlike v uporabi javnih služb za zaposlovanje, pri čemer se nekoliko razlikujejo glede na spol

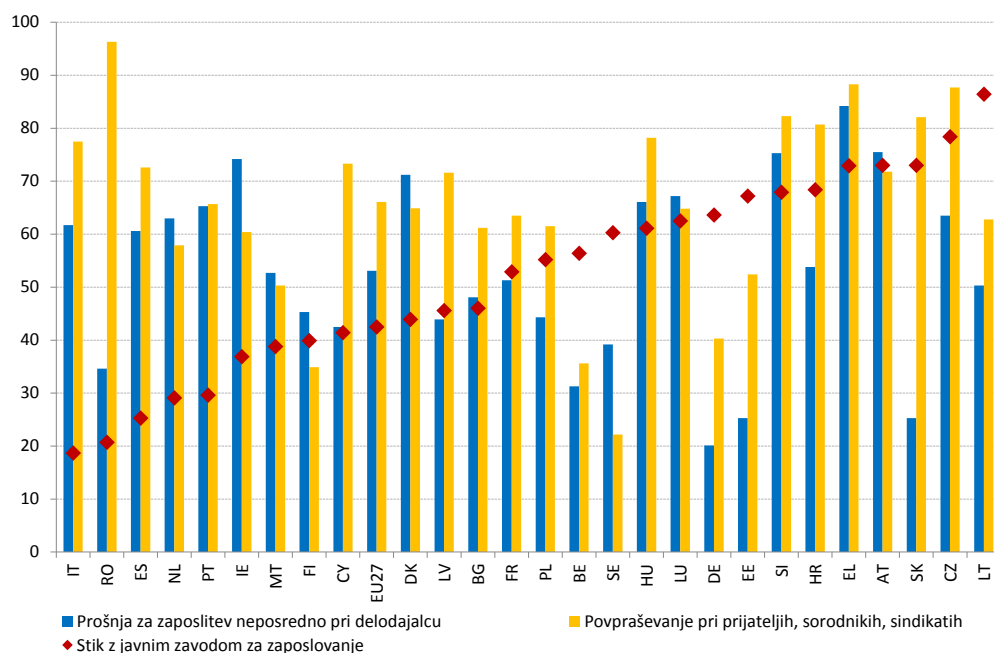
Odstotek brezposelnih, ki so za iskanje zaposlitve uporabljali javno službo za zaposlovanje, v letu 2020, vrednosti po spolu

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_ugmsw].

Slika 2.3.17: Iskalci zaposlitve uporabljajo zelo raznolike metode iskanja na različne in pogosto neizključujoče načine

Odstotek brezposelnih oseb, ki izjavijo, da so za iskanje zaposlitve uporabile določeno metodo (2020)

Opomba: države so razvrščene po naraščajočih stopnjah stikov z javno službo za zaposlovanje.

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_ugmsw].

Leta 2020 se je delež kratkotrajno brezposelnih, ki prejemajo nadomestilo, povečal v večini držav članic. Splošni vpliv krize zaradi COVID-19 na zaposlenost je bil omejen zaradi obsežne uporabe skrajšanega delovnega časa in podobnih ukrepov za ohranitev delovnih mest (glej oddelek 2.1). Vendar so se posamezniki, ki so izgubili službo ali so bili ob izbruhu krize že brezposelni, znašli v posebno težkem položaju²¹⁶. V skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2021 je bila predstavljena podrobna analiza glavnih značilnosti sistemov nadomestil za brezposelnost v EU na podlagi rezultatov primerjalne analize nadomestil za brezposelnost in aktivnih politik trga dela, dogovorjenih z Odborom za zaposlovanje. Čeprav analiza na splošno ostaja veljavna, je treba opozoriti, da se je med letoma 2019 in 2020 obseg sistemov nadomestil za brezposelnost povečal v večini držav članic, še bolj pa v Bolgariji, Estoniji, Grčiji, Španiji, na Malti, v Romuniji in na Slovaškem (glej sliko 2.3.18). Za države članice z bolj posodobljenimi podatki, ki so na voljo²¹⁷, je relativno povečanje števila prejemnikov nadomestil za brezposelnost še posebej znatno (40 % ali več od februarja 2020 do pomladi ali začetka poletja 2021) v Estoniji, na Portugalskem, v Romuniji, na Slovaškem in Švedskem. Vendar se je v večini držav članic število prejemnikov nadomestil za brezposelnost v zadnjih mesecih zmanjšalo v skladu z izboljšanjem razmer na trgu dela. Leta 2020 v EU 32,8 %

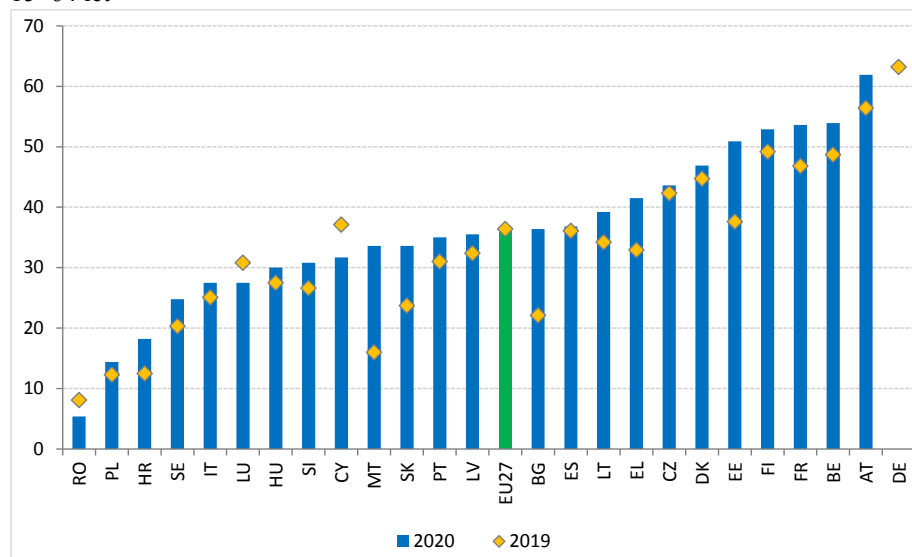
²¹⁶ Za več informacij glej Evropska komisija (2020), *Employment and Social Developments in Europe. Quarterly review* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, četrtletni pregled), junij 2020, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²¹⁷ Glej letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2021.

brezposelnih, prijavljenih manj kot eno leto, ni prejelo nadomestil, ta odstotek pa je na Hrvaškem in Slovaškem večji od 50 %²¹⁸.

Slika 2.3.18: Delež kratkotrajno brezposelnih, ki prejema nadomestilo za brezposelnost, se je v večini držav članic povečal

Kratkotrajno brezposelni (tj. manj kot 12 mesecev), ki prejema nadomestila za brezposelnost, starostna skupina 15–64 let

Opomba: podatki niso na voljo na Irsko in Nizozemsko. Podatki za Nemčijo se nanašajo samo na leto 2019.

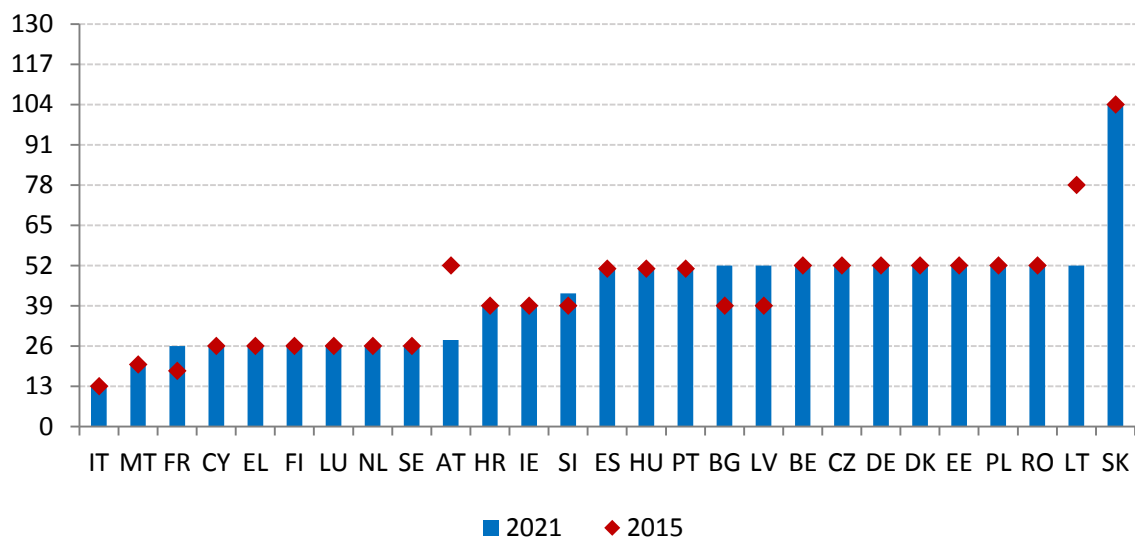
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_ugadra].

V letu 2021 sta trajanje obdobja zaposlitve za upravičenost do nadomestila za brezposelnost in obdobje, v katerem se lahko nadomestila uveljavijo, na splošno ostala nespremenjena. Zahtevano trajanje zavarovalne dobe se je spremenilo samo v Sloveniji, in sicer z devetih mesecev v letu 2020 na deset mesecev v letu 2021 – glej sliko 2.3.19. Zahtevana doba za upravičenost do nadomestila za brezposelnost je najkrajša v Italiji, tj. 13 tednov socialnih prispevkov. Po drugi strani pa je država z najdaljšo zahtevano dobo za upravičenosti Slovaška s 104 tedni. Kot je prikazano na sliki 2.3.20, so delavci, odpuščeni po enem letu dela, upravičeni do nadomestil, katerih trajanje je zelo različno, odvisno od države članice. V 16 državah članicah se nadomestila lahko uveljavljajo za največ šest mesecev (24 tednov). Vendar pa na Danskem in v Belgiji ta pravica traja do dve leti ali več. V Luksemburgu in Grčiji traja točno eno leto, v Litvi, Latviji in na Irskem pa približno osem mesecev.

²¹⁸ Vir: Eurostat, anketa o delovni sili [lfsa_ugadra].

Slika 2.3.19: Doba plačevanja prispevkov za upravičenost do nadomestil za brezposelnost se med državami članicami močno razlikuje

Trajanje zahtevane zavarovalne dobe za upravičenost, v tednih, podatki za leti 2015 in 2020

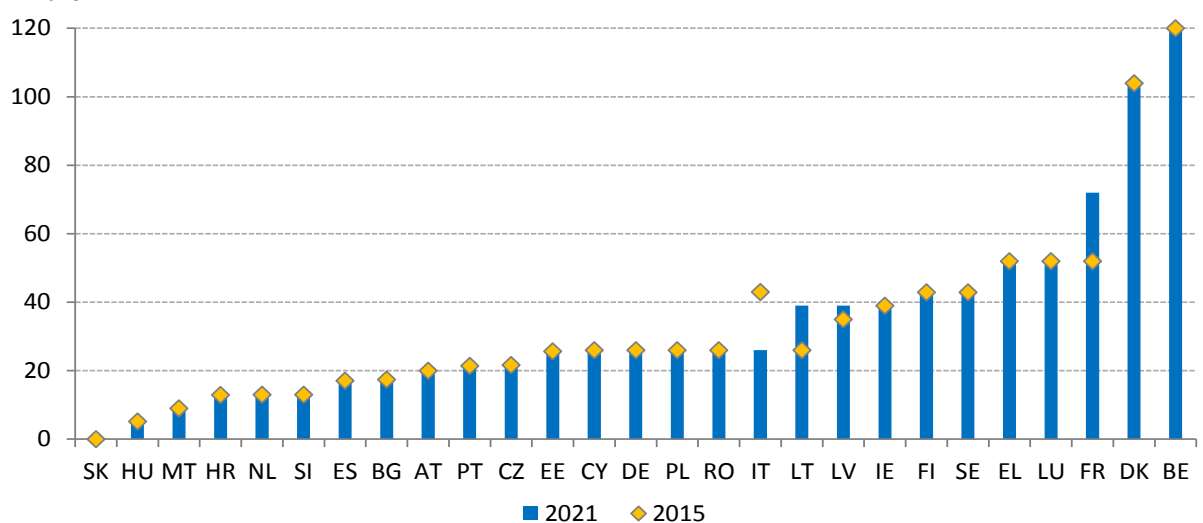

Opomba: na Malti (2016 in 2021) mora biti od prve zaposlitve osebe plačanih vsaj 50 tedenskih prispevkov; na Irskem (2016 in 2021) morajo biti od prve zaposlitve osebe plačani vsaj 104 tedenski prispevki; v Avstriji (2021) pa mora biti za prvo prijavo plačanih vsaj 52 tedenskih prispevkov in vsaj 28 tedenskih prispevkov za naslednje prijave.

Vir: podatkovna zbirka MISSOC (januar 2015 in januar 2021).

Slika 2.3.20: V večini držav članic se lahko nadomestila za brezposelnost uveljavljajo za največ šest mesecev za enoletno delovno dobo

Najdaljše trajanje prejemanja nadomestil v številu tednov pri upravičencih z enim letom delovne dobe, 2020 in 2015

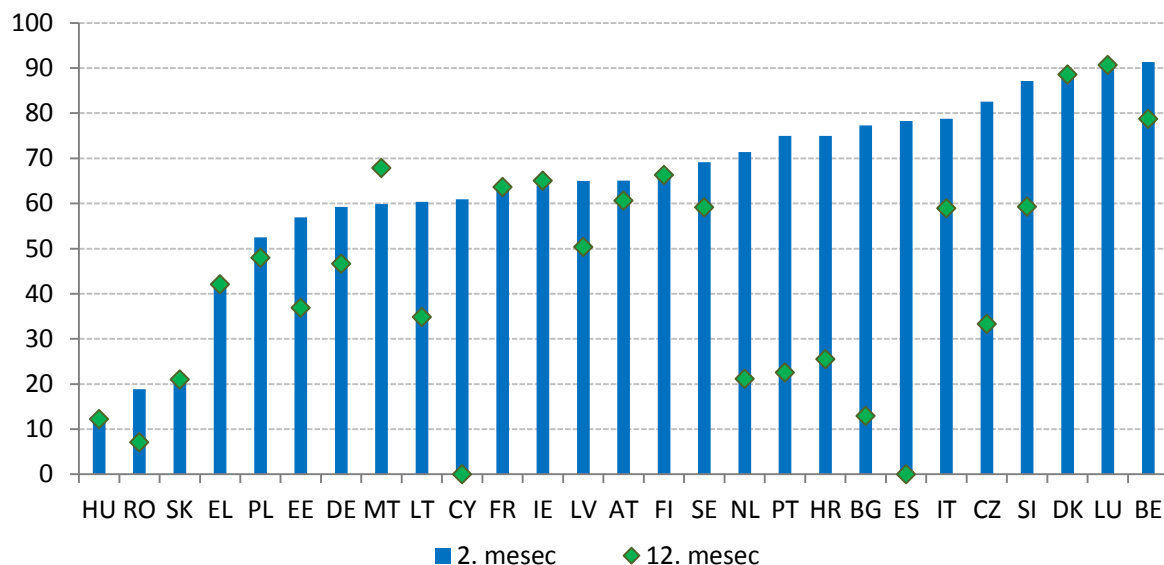
Opomba: v Belgiji trajanje prejemanja nadomestil ni omejeno. Na Cipru se tedni izračunajo na podlagi šestih delovnih dni na teden. Na Irskem se nadomestilo za 39 tednov (234 dni) izplača le tistim z 260 ali več plačanimi tedenskimi prispevki socialnega zavarovanja v zvezi s plačo. Na Slovaškem oseba, ki ima prispevke plačane za eno leto, ne more prejemati nadomestila za brezposelnost (zahtevata se vsaj dve leti plačanih prispevkov za zavarovanje za primer brezposelnosti v zadnjih štirih letih). Na Poljskem je trajanje prejemanja odvisno od stopnje brezposelnosti v regiji glede na nacionalno povprečje.

Vir: podatkovna zbirka MISSOC (januar 2015 in januar 2021) in nacionalna zakonodaja.

Nadomestitev dohodka za brezposelne se med državami članicami razlikuje in je odvisna od trajanja obdobja brezposelnosti. Na sliki 2.3.21 so primerjane nadomestitvene stopnje za zaposlene z nizkimi dohodki (67 % povprečnega nacionalnega dohodka) s kratko delovno dobo (do 12 mesecev prispevkov za socialno varnost) po vsej EU. Neto nadomestitvene stopnje v drugem mesecu brezposelnosti se gibljejo od 12,3 % predhodnega (neto) dohodka na Madžarskem ali 19 % v Romuniji do več kot 90 % v Luksemburgu ali Belgiji. V Franciji in na Irskem se nadomestitvene stopnje v obdobju brezposelnosti ne spreminjajo. Vendar pa se nadomestitvene stopnje v večini držav članic sčasoma znižajo. Velike razlike med drugim in 12. mesecem brezposelnosti so na splošno posledica prehoda iskalcev zaposlitve iz zavarovanja za primer brezposelnosti na podporo za brezposelnost ali socialno pomoč, kar na splošno pomeni nižje ravni nadomestil.

Slika 2.3.21: Nadomestila za brezposelnost se v EU precej razlikujejo

Neto nadomestitvena stopnja nadomestil za brezposelnost pri osebah s 67 % povprečne plače v drugem in dvanajstem mesecu brezposelnosti (2020)

Opomba: kazalnik je izračunan za 20-letno samsko osebo brez otrok in s kratko delovno dobo (eno leto). Vključeni so različni elementi dohodka, nadomestila za brezposelnost in druga nadomestila in dodatki (npr. socialna pomoč in stanovanjski dodatek).

Vir: Evropska komisija na podlagi modela OECD za davke ter socialne prejemke in nadomestila.

Visokokakovosten in učinkovit socialni dialog je predpogoj za dobro delovanje evropskega socialnega tržnega gospodarstva, saj zagotavlja bolj trajnostne in vključujoče rezultate politike. V skladu s smernico za zaposlovanje št. 7 in evropskim stebrom socialnih pravic so države članice pozvane, naj zagotovijo pravočasno in tehtno vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje zaposlitvenih, socialnih ter po potrebi ekonomskih reform in politik, tudi s podpiranjem njihove večje zmogljivosti. V skladu z nacionalnimi praksami in institucionalnimi okviri je namen sodelovanja s socialnimi partnerji na vseh ravneh izboljšati zasnovo predloženih reform in zagotoviti odgovornost zanje. Prav tako se zmanjšujejo konflikti in prispeva k obvladovanju strukturnih sprememb ter krepitvi socialne kohezije. To je zlasti pomembno v času, ko je za zagotovitev močnega okrevanja po krizi ter podpore zelenemu in digitalnemu prehodu potrebno trdno soglasje. Socialni partnerji že imajo ključno vlogo v okviru krize zaradi COVID-19, pri čemer je bila več kot polovica vseh ukrepov na področjih aktivnih politik trga dela in zaščite dohodka, sprejetih od izbruha pandemije, bodisi dogovorjena z organizacijami socialnih partnerjev bodisi so bili ti vključeni v pogajanja. Na splošno je vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje nacionalnih politik zaposlovanja in socialnih politik v zadnjih nekaj letih ostala nespremenjena oziroma se je nekoliko izboljšala. Vendar se med državami članicami še vedno precej razlikuje²¹⁹. Odbor za zaposlovanje (EMCO) je od leta 2016 vsako leto izvedel večstranske preglede sodelovanja socialnih partnerjev v državah članicah EU, da bi ocenil izzive in dobre prakse v zvezi s tem.

²¹⁹ Eurofound (2021), *Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak* (Vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje politik med pandemijo COVID-19), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg. Za podrobnosti o kolektivnih pogajanjih glej oddelek 2.1 tega poročila in dokument *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled 2021).

Na podlagi uredbe o vzpostavitvi mehanizma za okrevanje in odpornost²²⁰ so bile države članice pozvane, naj v svoje načrte za okrevanje in odpornost vključijo povzetek postopka posvetovanja z ustreznimi deležniki, vključno s socialnimi partnerji, ter navedejo, kako so bili upoštevani njihovi prispevki. V skladu s smernicami Komisije o pripravi načrtov za okrevanje in odpornost²²¹ bi moral povzetek zajemati obseg, vrsto in čas posvetovanj. Predhodni rezultati študije, ki jo izvaja mreža nacionalnih korespondentov Eurofounda²²², kažejo različne stopnje vključenosti v državah članicah. V nekaterih primerih tako organizacije delodajalcev kot sindikati poročajo, da so imeli dovolj časa za sodelovanje pri pripravi ali oceni načrta za okrevanje in odpornost, preden je bil leta 2021 uradno predložen. V drugih primerih pa so socialni partnerji navedli, da je bil za posvetovanje dodeljen omejen čas. Kar zadeva priložnost, da bi prispevali k razvoju načrta za okrevanje in odpornost, je večina socialnih partnerjev poročala o majhnem zadovoljstvu s povratnimi informacijami in odgovori vladnih predstavnikov. Večinoma so menili, da je njihova vključenost informativna, manj pa so jo videli kot posvetovanje. V prihodnje bo za zagotovitev uspešnega izvajanja načrtovanih ukrepov pomembna ustreznost vključitev socialnih partnerjev v izvajanje načrtov za okrevanje in odpornost.

Vključenost organizacij civilne družbe je ključna tudi za vzpostavitev nacionalne odgovornosti za reforme in naložbe ter zagotavljanje njihovega trajnega učinka. Na podlagi obstoječih nacionalnih praks in v skladu s tem, kar je navedeno v uredbi o vzpostavitvi mehanizma za okrevanje in odpornost, se je veliko držav članic pri pripravi načrtov za okrevanje in odpornost posvetovalo z organizacijami civilne družbe in drugimi ustreznimi deležniki. To je v skladu s smernicami za zaposlovanje iz leta 2021²²³ in smernicami Evropske komisije za države članice, objavljenimi januarja 2021. Glede na resolucijo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (na podlagi posvetovanj med njegovimi člani in predstavniki deležnikov v državah članicah) je omejen čas, ki je bil na voljo za posvetovanja in izmenjave, oviral učinkovito in smiselno vključenost organizacij civilne družbe²²⁴. V prihodnje bodo izkušnje organizacij civilne družbe na področju politik zaposlovanja in socialnih politik, tudi v zvezi s projekti na terenu, pomembne za zagotovitev učinkovitega in nemotenega napredka pri izvajanju ustreznih reform in naložb.

²²⁰ Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost.

²²¹ Komisija, SWD(2021) 12 final. *Guidance to Member States, Recovery and Resilience Plans* (Smernice za države članice, načrti za okrevanje in odpornost).

²²² Vir: Eurofound (2022), *Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis* (Tristranski socialni dialog in oblikovanje politik: ukrepi za spodbujanje okrevanja po krizi zaradi COVID-19) (v pripravi). Opomba: predhodni rezultati potekajoče študije Eurofounda o vključevanju nacionalnih socialnih partnerjev v pripravo načrtov za okrevanje in odpornost, ki so jih države članice predložile leta 2021. Mreža nacionalnih korespondentov Eurofounda je pripravila 24 poročil, ki temeljijo na stališčih socialnih partnerjev in do neke mere vladnih predstavnikov. Načrti za okrevanje in odpornost Danske in Malte niso bili vključeni v to predhodno analizo. Za Bolgarijo se prejete povratne informacije nanašajo samo na osnutek, objavljen pred uradno predložitvijo.

²²³ Svet Evropske unije, oktober 2021, UL L 379, 26.10.2021, str. 1.

²²⁴ Evropski ekonomsko-socialni odbor (2021), *Vključevanje organizirane civilne družbe v pripravo nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost – kaj deluje in kaj ne?*, resolucija, februar 2021.

2.3.2 Odziv politike

Nedavni razvoj dogodkov je nekatere države članice spodbudil k spremembi nacionalnih predpisov, pomembnih za nove oblike zaposlitve in prožne ureditve dela, vključno z delom na daljavo. Julija 2020 je **Portugalska** začela izvajati program spodbud za javne uslužbenke, da ostanejo na območjih z nizko gostoto prebivalstva, ki vključujejo delo na daljavo in delitev delovnih prostorov. Medtem v parlamentu poteka razprava o novi širši ureditvi za spodbujanje dela na daljavo. Novembra 2020 je **Romunija** spremenila obstoječi pravni okvir, da bi uredila delo na daljavo, vključno s pogoji, pod katerimi lahko delodajalci določijo delo na daljavo kot normo, ter potrebo po tem, da zaposleni prejmejo vse informacije in opremo, potrebne za opravljanje dela na daljavo. **Slovaška** je spremenila svoj delovni zakonik, da bi uredila ustanovitev domače pisarne in finančni prispevek, ki ga mora zagotoviti delodajalec na podlagi dvostranskega sporazuma ali kolektivne pogodbe. Pravne spremembe veljajo od marca 2021. **Španija** je v okviru širše reforme uvedla nov regulativni okvir za delo na daljavo v zasebnem in javnem sektorju. Nov pravni okvir daje prednost mešanim oblikam zaposlitve, saj zagotavlja enake delovne pogoje za tiste, ki delajo na daljavo in na kraju samem, ki je bil pozneje spremenjen, med drugim zato, da se v zasebnem sektorju v primeru neskladnosti naložijo sankcije inšpekcije dela. Oktobra 2020 je **Slovenija** spremenila zakon o državnem tožilstvu, da bi pojasnila ureditev delovnega časa v okviru pripravljenosti in dežurstva javnih uslužbencev državnega tožilstva. **Ciper** v svojem načrtu za okrevanje in odpornost načrtuje ureditev prožnih ureditev dela in reformo sistema socialne varnosti, da bi vključil nov sistem digitalnih operacij, ter revizijo veljavne zakonodaje, da bi upravičenost do socialne varnosti razširil na vse, vključno s samozaposlenimi in delavci z nestandardnimi pogodbami (za več podrobnosti glej oddelek 2.1.2). Junija 2021 je **Grčija** v okviru širše reforme delovnega prava v svoj pravni okvir vpeljala prožni delovni čas in delo na daljavo.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe za ureditev platformnega gospodarstva glede na njegov vse večji pomen. **Nizozemska** je 1. julija 2020 poleg ukrepov, predstavljenih v okviru o kakovosti delovnih mest, posodobila obstoječi pravni okvir, da bi se dejavnosti dostave hrane na neodvisni in komercialni podlagi omejile na posameznike, starejše od 16 let. **Francija** je oktobra 2020 sprejela ciljno usmerjen ukrep za ureditev aktivnosti mladih, mlajših od 16 let, na spletnih platformah. Aprila 2021 je sprejela reformo, s katero si je prizadevala urediti platformno gospodarstvo na področju prevoza. **Francija** je v okviru te širše reforme uvedla tudi ukrep za zagotovitev ustrezne zastopanosti samozaposlenih delavcev na platformah za prevozne storitve in spodbujanje socialnega dialoga, tudi prek novoustanovljenega javnega organa za socialne odnose zaposlitvenih platform (ARPE).

Več držav članic je pregledalo svoje predpise, da bi zagotovile ustrezno zdravje in varnost pri delu v skladu z načelom 10 stebra (zdravo, varno in primerno delovno okolje). Julija 2020 je v **Latviji** začela veljati sprememba zakona o delovnopravnem varstvu. Njen namen je bil opredeliti delo na daljavo ter razširiti področje uporabe obstoječih zdravstvenih in varnostnih predpisov na tovrstno delo ter poenotiti pristop za standardne in nestandardne delavce. Decembra 2020 je **Francija** pregledala delovne pogoje na področju zdravstvenih storitev, da bi okrepila preventivo na delovnem mestu ter spodbudila udeležbo zaposlenih pri testiranju in cepljenju. **Francija** načrtuje tudi oblikovanje „preventivnega potnega lista“, ki bi vključeval vsa usposabljanja, ki jih opravijo zaposleni, v zvezi s preprečevanjem tveganj na delovnem mestu. Decembra 2020 je **Romunija** posodobila obstoječi okvir za zaščito delavcev

pred tveganji, povezanimi z izpostavljenostjo biološkim dejavnikom pri delu, vključno s COVID-19.

Nekatere države članice so spremenile svojo zakonodajo o odpuščanju, da bi ublažile vpliv krize zaradi COVID-19 na trg dela. Španija je do februarja 2022 podaljšala začasno prepoved odpovedi pogodbe zaradi višje sile in odpuščanja na podlagi objektivnih razlogov (gospodarskih, tehničnih, organizacijskih in proizvodnih) v zvezi s COVID-19, ki je bila prvotno uvedena v odziv na pandemijo. Italija je za podjetja, upravičena do sheme skrajšanega delovnega časa, do konca junija 2021 podaljšala začasno prepoved odpuščanja, ki je bila sprejeta marca 2020.

Nekatere države članice predlagajo nove ali spremenjene predpise o delu za določen čas za odziv na obstoječe in nastajajoče izzive, povezane s trgom dela. Španija je do konca septembra 2021 podaljšala začasno prekinitev odpuščanja delavcev s pogodbami (tako za določen kot za nedoločen čas), ki jo je sprejela marca 2020. Za pogodbe za določen čas jo je podaljšala še do februarja 2022. Poleg tega je Španija v svojem načrtu za okrevanje in odpornost predvidela poenostavitev in preureditev oblik pogodb o zaposlitvi, vključno s pregledom uporabe pogodbe o usposabljanju/vajeništvu in sezonske pogodbe, s čimer bi okrepila potrebo po utemeljitvi začasne zaposlitve, tako da bi pogodbe za nedoločen čas sčasoma postale splošno pravilo. Italija je posodobila zakon, ki omogoča nadaljnje podaljšanje ali obnovitev pogodb za določen čas za največ 12 mesecev in brez poseganja v najdaljše skupno trajanje, ki je 24 mesecev. Junija 2020 je Slovaška sprejela prehodno določbo, ki delodajalcem omogoča podaljšanje in ponovna pogajanja o pogodbah za določen čas, ki naj bi bile prekinjene največ dva meseca po prenehanju izrednih razmer. Če tega ne storijo, se delovno razmerje spremeni v delovno razmerje za nedoločen čas. Litva je avgusta 2020 uvedla merila, ki jih morajo izpolnjevati agencije za začasno delo, zlasti kar zadeva njihov status in zmožnost opravljanja dejavnosti začasnega zaposlovanja. Decembra 2020 je Francija spremenila obstoječi okvir plačanega dopusta in predlagala nova pravila o obnovitvi nekaterih pogodb o zaposlitvi za določen čas v skladu s kolektivnimi pogodbami.

Nekatere države članice so v skladu z načelom 5 stebra (varna in prilagodljiva zaposlitev) uvedle tudi ciljno usmerjene ukrepe za spodbujanje prehoda na zaposlitev za nedoločen čas. Julija 2021 je Španija v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost spremenila osnovni statut javnega uslužbenca, da bi zmanjšala delež pogodb za določen čas v javnem sektorju in preprečila zlorabo te vrste zaposlitve. Decembra 2022 so predvideni dodatni ustaliteni postopki za začasne uslužbenke, statuti za posamezne sektorje, kot sta zdravstvo in izobraževanje, pa bodo ustrezno spremenjeni. Da bi Portugalska spodbudila preoblikovanje pogodb za določen čas v pogodbe za nedoločen čas, je avgusta 2020 sprejela dodatek za pogodbo v višini dvakratnika osnovne mesečne plače, določene v pogodbi (do največ okoli 2 200 EUR). Maja 2021 je Italija sprejela novo pogodbo o ponovni zaposlitvi, da bi podprla preoblikovanje pogodb o zaposlitvi za določen čas in spodbudila prehajanje na trg dela. Cilj ukrepa je spodbujati zaposlovanje za nedoločen čas z začasno oprostitvijo plačila prispevkov za socialno varnost za delodajalce.

Prizadevanja za boj proti neprijavljenemu delu se v več državah članicah nadaljujejo z dodatnimi ukrepi, vključno s krepitvijo zmogljivosti inšpektoratov za delo. Grčija načrtuje spremembe davčne ureditve in ureditve socialne varnosti v kulturnem in umetniškem

sektorju, da bi spodbudila prijavljeno delo. Februarja 2021 je **Španija** sprejela akcijski načrt za ureditev plač in prispevkov za socialno varnost za delavce v sektorju oskrbe na domu z inšpekcijami dela, kampanjami za ozaveščanje in tehnično pomočjo. Do marca 2021 je inšpektorat za delo v **Španiji** delodajalcem poslal več kot 45 000 dopisov. To je pripeljalo do regularizacije približno 30 000 delavcev v gospodinjstvu. **Hrvaška** je v okviru širše reforme sprejela nacionalni načrt za boj proti neprijavljenemu delu za obdobje 2021–2024, ki vključuje več zakonodajnih in nezakonodajnih ukrepov za preprečevanje zlorab atipičnih oblik dela, ozaveščanje o koristih zakonitega dela in spodbujanje lojalne konkurence. **Litva** je sprejela nov ciljno usmerjen ukrep za boj proti neprijavljenemu delu v gradbenem sektorju. V skladu z ukrepom, ki naj bi začel veljati januarja 2022, bodo morale imeti vse osebe, ki delajo na gradbišču, identifikacijsko oznako „gradbinca“, delodajalci pa bodo morali vse potrebne podatke poslati v centraliziran identifikacijski sistem. Poleg tega **Litva** spremenila tudi svoje delovno pravo, da bi zagotovila preglednost pri izplačevanju plač in drugih pravic iz dela (med drugim dnevnic in stroškov službenih potovanj) za vse zaposlene. Spremembe bodo predvidoma začele veljati januarja 2022. V okviru širše reforme **Romunija** načrtuje formalizacijo domačega dela z uvedbo vrednotnic za delo. Veljati naj bi začele v začetku leta 2022.

Več držav članic je svoje službe za zaposlovanje prilagodilo za boljši odziv na nedavni razvoj dogodkov na trgu dela. Novembra 2020 je **Estonija** sprejela nov program zaposlovanja za obdobje 2021–2023, da bi bolje podprla tiste, ki se srečujejo z ovirami pri zaposlovanju, zlasti dolgotrajno brezposelne. Decembra 2020 je **Grčija** vzpostavila platformo „myOAEDlive“, prek katere se brezposelnim in podjetjem zagotavljajo spletne svetovalne storitve, vključno s tolmačenjem iz tujih jezikov ali vanje, kadar je to potrebno. **Finska** je decembra 2020 sprejela pilotni projekt za okrepitev zagotavljanja služb za zaposlovanje na lokalni ravni. S 25 pilotnimi območji, ki jih sestavlja 118 občin, je cilj pilotnih projektov lokalnih organov povečati zaposlovanje iskalcev zaposlitve, zlasti dolgotrajno brezposelnih in tistih iz ranljivih okolij, ter jim zagotoviti usposabljanje, da bi se zagotovila razpoložljivost kvalificirane delovne sile. Projekt se je začel marca 2021 in naj bi se končal junija 2023. Decembra 2020 je **Madžarska** predstavila nov portal za povezovanje ponudbe delovnih mest in povpraševanja po njih „KarrierM“ (moja poklicna pot), ki zagotavlja informacije iskalcem zaposlitve in tudi delodajalcem. Portal s skupnim proračunom v višini 2,8 milijarde HUF (7,6 milijona EUR) ponuja tudi individualno orientacijo in podporo za iskalce zaposlitve. Vendar je **Madžarska** v okviru širše reforme februarja 2021 sprejela nov pravni okvir, s katerim je iz nabora orodij javnih služb za zaposlovanje odstranila finančno podporo za stroške usposabljanja in s tem povezane potne stroške. S to spremembo se lahko zmanjšajo spodbude iskalcev zaposlitve za vpis v usposabljanje.

Države članice so sprejele ukrepe za izboljšanje podpore javnih služb za zaposlovanje, da bi med drugim dosegle ranljivejše skupine prebivalstva. **Luksemburg** je začel izvajati projekt „eADEM“ za digitalizacijo svojih javnih služb za zaposlovanje in izboljšanje učinkovitosti z nadgradnjo svoje opreme IT. Po navedbah iz načrta za okrepanje in odpornost Luksemburga naj bi se projekt začel februarja 2021 in zaključil do konca leta 2024 ali začetka leta 2025. Aprila 2021 je bil uveden ukrep za povečanje števila digitalnih storitev, ki jih zagotavljajo javne službe za zaposlovanje, ponudbe za zaposlitev pa bodo zdaj na voljo vsem iskalcem zaposlitve in ne le tistim, ki so prijavljeni. To je rezultat obnovljenih partnerstev med poslovnim združenjem in javnimi službami za zaposlovanje (december 2020) ter reforme sistema za ponovno klasifikacijo poklicev, ki je začela veljati novembra 2020.

Decembra 2020 je **Romunija** začela izvajati projekt, ki se financira iz Evropskega socialnega sklada, da bi z razvojem služb za vodenje primerov za iskalce zaposlitve, vključno z ranljivimi skupinami, posodobila strukture javnih služb za zaposlovanje. Poleg tega **Romunija** načrtuje vzpostavitev nove platforme za izboljšanje javnih služb za zaposlovanje za delodajalce, vključno z usposabljanjem 900 zaposlenih in ukrepi za spodbujanje sodelovanja z območnimi agencijami za zaposlovanje. Julija 2020 je **Irska** sprejela začasni ukrep za povečanje zmogljivosti javnih služb za zaposlovanje, da bi podprla iskalce zaposlitve s pomočjo pri iskanju zaposlitve, tudi prek drugih pogodbenih storitev in lokalnih agencij za zaposlovanje. **Bolgarija** je leta 2019 uvedla novo službo, imenovano „mobilni urad za delo“, da bi zagotovila storitve za zaposlovanje na oddaljenih območjih, kjer ni stalnega urada za delo. Po začasni prekinitvi delovanja mobilnih uradov za delo zaradi pandemije COVID-19 so uradi julija 2021 ponovno začeli svojo dejavnost ter zagotavljali orientacijo in podporo več kot 1 400 iskalcem zaposlitve. **Belgijski** načrt za okrevanje in odpornost vključuje ukrepe za spodbujanje izmenjave podatkov o kratkotrajno brezposelnih med različnimi ravni upravljanja. Cilj je bolje podpreti javne službe za zaposlovanje pri doseganju te posebne skupine z dopolnilnimi ukrepi, ki so jih pripravile regionalne službe za zaposlovanje (npr. v regiji Flandrija). **Belgijska** regija Valonija bo januarja 2022 izvedla sklop ukrepov za zagotavljanje bolj prilagojenih smernic za iskalce zaposlitve. To vključuje uvedbo digitalnih orodij ter boljših ukrepov povezovanja ponudbe delovnih mest in povpraševanja po njih, namenjenih najranljivejšim iskalcem zaposlitve. Septembra 2021 je **Grčija** uzakonila nov okvir upravljanja za svojo javno službo za zaposlovanje ter načrtuje naložbe v posodobitev lokalnih podružnic, vključno z ukrepi za izboljšanje blagovne znamke, komuniciranja in svetovanja.

Več držav članic je v skladu z načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju) **vedlo predvsem začasne ukrepe za povečanje učinkovitosti obstoječih okvirov aktivnih politik trga dela, zlasti za boj proti dolgotrajni brezposelnosti.** Julija 2020 je **Irska** odobrila začasni ukrep za zagotovitev 10 000 dodatnih delovnih mest za delovno prakso in shem poklicnih izkušenj za osebe, brezposelne šest ali več mesecev. Oktobra 2020 je **Grčija** sprejela nov program subvencij za zaposlovanje za 100 000 novih delovnih mest v zasebnem sektorju. Država šest mesecev krije prispevke za socialno varnost novozaposlenih in zagotavlja dodatno subvencijo za plače v višini 200 EUR na mesec za predhodno dolgotrajno brezposelne osebe,. Od januarja 2022 bo program razširjen s 50 000 novimi mesti. Decembra 2020 je **belgijska** regija Valonija uvedla novo začasno subvencijo za zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih v sektorjih, ki jih je kriza zaradi COVID-19 močno prizadela. Nova shema je vredna 1 000 EUR na mesec v obdobju največ 24 mesecev in se zagotavlja poleg druge subvencije za zaposlovanje, katere znesek se sčasoma zmanjšuje. Decembra 2020 je **Francija** razširila pilotni projekt *territoires zéro chômeurs* na nadaljnje vključevanje dolgotrajno brezposelnih. V okviru tega projekta je ukrep „vključevanje v pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas“ posebej namenjen delavcem, starejšim od 57 let, s prilagojenimi pogodbami za nedoločen čas. Projekt je bil za dodatnih pet let razširjen na 50 novih območij. **Avstrija** je odobrila novo dodelitev finančnih sredstev za podporo vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela ter boljše usmerjanje in podporo javne službe za zaposlovanje, vključno z ukrepi za izboljšanje znanj in spretnosti, ki se financirajo v okviru načrta za okrevanje in odpornost. Januarja 2021 je na **Finskem** začelo veljati več sprememb delovnega prava. Njihov namen je zagotoviti bolj prilagojene in integrirane storitve za osebe v ranljivem položaju, zlasti za dolgotrajno brezposelne. Maja 2021 je **Danska** dosegla dogovor o dodelitvi 159 milijonov DKK (približno 21 milijonov EUR) za boj proti dolgotrajni brezposelnosti in

podporo vključevanju prizadetih oseb, zlasti iskalcev zaposlitve, starejših od 50 let, na trg dela.

Države članice so uvedle nove (večinoma začasne) ali podaljšale obstoječe ukrepe za okrepitev svojih sistemov nadomestil za brezposelnost v skladu z načelom 13 stebra o nadomestilih za brezposelnost. **Danska** je avgusta 2020 začela izvajati začasni ukrep za zagotavljanje višjih nadomestil za brezposelnost (do 110 %) nizko usposobljenim iskalcem zaposlitve, ki so začeli poklicno usposabljanje. **Portugalska** je v okviru sklopa začasnih ukrepov za ublažitev negativnega vpliva pandemije novembra 2020 prilagodila formulo za izračun nadomestil za brezposelnost v primerih, ko se je obdobje jamstva za dostop do nadomestil skrajšalo, in začasno opustila obveznost izključnosti (torej se je mogoče samozaposliti med prejemanjem nadomestil za brezposelnost). Decembra 2020 je **Portugalska** pravice do nadomestila za brezposelnost, ki se iztečejo leta 2021, podaljšala za dodatnih šest mesecev. **Belgija** je začasno prekinila postopno zniževanje nadomestila za brezposelnost do konca septembra 2021 in ga zamrznila na ravni, do katere je bil upravičenec upravičen aprila 2020. Maja 2021 je **Španija** sprejela začasen sistem nadomestil za brezposelnost do septembra 2021 (v vrednosti 776 EUR) za umetnike, ki so predhodno prispevali v sistem nadomestil za brezposelnost (za štiri do šest mesecev v primeru prispevka v višini najmanj 20 do 55 dni v letu 2019). **Estonija** je odobrila reformo, s katero se je od leta 2021 znatno zvišala raven nadomestila za brezposelnost. Od 1. avgusta 2020 se je neto nadomestitvena stopnja denarnih nadomestil iz zavarovanja za primer brezposelnosti v prvih 100 dneh obdobja brezposelnosti zvišala s 50 % na 60 % predhodnega zaslužka. Poleg tega je v načrtu za okrevanje in odpornost predviden mehanizem za podaljšanje najdaljšega trajanja nadomestil za brezposelnost v primeru visoke brezposelnosti. V **Litvi** lahko delavci, ki po vrnitvi na trg dela prenehajo prejemati nadomestila, lažje zaprosijo za nadomestilo za brezposelnost, če ponovno postanejo brezposelni.

Nekateri od ukrepov, sprejetih v zvezi s sistemi nadomestil za brezposelnost, so zasnovani za izboljšanje položaja posebnih skupin prebivalstva. **Luksemburg** je sprejel začasni ukrep za podaljšanje posebne sheme skrajšanega delovnega časa v okviru krize zaradi COVID-19 do junija 2021. Višina nadomestila, plačanega za delno brezposelnost v skladu z delovnim zakonikom, ne sme biti nižja od zneska, določenega za minimalno socialno plačo za nekvalificirane delavce. **Italija** je v letih 2020 in 2021 odobrila začasne določbe za začasno prekinitev postopnega zmanjševanja nadomestil za brezposelnost in razširitev kategorij potencialnih upravičencev. Decembra 2020 je odobrila tudi začasno dohodkovno podporo v vrednosti 500 EUR neto na mesec za brezposelne ali ženske, ki imajo vzdrževane otroke in en dohodek. Ukrep velja do leta 2023 in bo pomenil skupne odhodke v višini največ 5 milijonov EUR na leto. Aprila 2021 je **Latvija** s štirih na šest mesecev podaljšala začasno podporo v višini 180 EUR za prejemnike, ki so izčrpali nadomestila za brezposelnost, ki je bila uvedena marca 2020. Poleg tega je **Latvija** decembra 2020 sprejela začasno nadomestilo za brezposelnost (500 EUR za prva dva meseca in 375 EUR za zadnja dva meseca) za mlade diplomante, prijavljene kot brezposelne. Oba ukrepa sta se končala 30. junija 2021. Poleg tega je začasno nadomestilo dopolnjeno s trajnim ukrepom za največ dvakratno podaljšanje izplačila nadomestila za brezposelnost in polnega kritja drugih nadomestil (tj. invalidnine). Obe skupini potencialnih upravičencev sta morali biti prijavljeni pri javni službi za zaposlovanje in sodelovati v aktivnih politikah trga dela. **Avstrija** je spremenila zakon o zavarovanju za primer brezposelnosti, da bi zagotovila začasno podporo zaposlenim staršem z otroki, starimi do 14 let ali s posebnimi potrebami (brez starostne omejitve). Ukrep, podaljšan

do julija 2021, zajema tudi oskrbovalce starejših. **Avstrija** je sprejela tudi začasne ukrepe za podporo delavcem v kulturnem in ustvarjalnem sektorju, ki so izgubili dohodek, z enkratnimi subvencijami v višini od 1 000 do 3 500 EUR, odvisno od primera. Avgusta 2020 je **Irska** spremenila obstoječi regulativni okvir, da bi zagotovila začasno nadomestilo za brezposelnost tistim, ki so izgubili zaposlitev zaradi pandemije, pri čemer se ravni nadomestil v valovih ponovno določijo.

Države članice so prilagodile svoje regulativne okvire, da bi zagotovile ustreznost nadomestil za brezposelnost in kritje z njimi, pri čemer so upoštevale tudi zahteve glede izpolnjevanja pogojev. Decembra 2020 je **Finska** uvedla ukrep za rahljanje pogojev za upravičenost do nadomestil za brezposelnost, zlasti za iskalce zaposlitve, ki so vpisani v kratkotrajno izobraževanje. Pričakuje se tudi, da se bo z ukrepom zmanjšala delovna obremenitev javnih služb za zaposlovanje in zagotovilo, da bodo sredstva dodeljena tistim, ki najbolj potrebujejo pomoč. **Italija** je financirala začasna nadomestila za dohodke sezonskih delavcev, priložnostnih delavcev in samozaposlenih. **Estonija** je spremenila obstoječo ureditev, da bi se raven nadomestil za brezposelnost od januarja 2021 povečala s 35 % na 50 % minimalne mesečne plače. **Grčija** po prenehanju začasnega podaljševanja rednega nadomestila za brezposelnost maja 2021 načrtuje širšo reformo obstoječih sistemov nadomestil za brezposelnost. Cilj je izboljšati ustreznost in pokritost, spodbuditi hitrejšo vrnitev na trg dela ter odpraviti ovire za razvoj znanj in spretnosti. Junija 2021 je **Finska** nadalje podaljšala obstoječi pravni okvir do septembra 2021, tako da iskalci zaposlitve prejemaajo nadomestila za brezposelnost kot predplačilo za obdobje šestih mesecev namesto običajnega dvomesečnega obdobja. Junija 2021 je **Malta** začela oceno obstoječih sistemov nadomestil za brezposelnost, na podlagi katere bo pripravila poročilo, ki bo zagotovilo konkretne dokaze za doseganje učinkovitega kritja in boljše ustreznosti nadomestil ter hkrati okrepilo spodbude za delo. V okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost naj bi bilo poročilo objavljeno do sredine leta 2022.

Nekatere države članice so sprejele nove ali spremenile obstoječe predpise, da bi spodbudile prosto gibanje delavcev in hkrati zagotovile varstvo pravic delavcev. Aprila 2021 je **Romunija** odobrila nove določbe za zagotovitev pravnega varstva romunskih državljanov, ki delajo v tujini, s pogodbami, ki jih usklajujejo agencije za zaposlovanje, ne glede na njihov izvor (iz Romunije ali druge države članice). Aprila 2021 je **Finska** spremenila obstoječi pravni okvir o pogojih za vstop in prebivanje državljanov tretjih držav za namene sezonskega dela. Cilj ukrepa je zmanjšati upravno breme za delodajalce in tuje sezonske delavce, dopolnjujejo pa ga dodatne spremembe, ki bodo začele veljati oktobra 2021 ter bodo namenjene preprečevanju in odkrivanju nepoštenih delovnih praks. Junija 2021 je **Luksemburg** podaljšal davčno ureditev z **Belgijo** in **Francijo** za čezmejne delavce, ki so zaposleni v državi, vendar zdaj delajo na daljavo, pozneje pa jo je podaljšal do 31. decembra oziroma 15. novembra. Sporazum med **Luksemburgom** in **Nemčijo** se lahko obnovi vsak mesec.

Več držav članic je v skladu z načelom 8 stebra o socialnem dialogu in udeležbi delavcev prilagodilo svoje okvire za vključevanje socialnih partnerjev in kolektivna pogajanja. Februarja 2021 je **Francija** sprejela nov pravni okvir za kolektivna pogajanja v javnem sektorju, vključno z opredelitvijo klavzul, o katerih se lahko pogaja, kot so vajeništva, in izvajanje politik nadomestil. Aprila 2021 je **Francija** sprejela reformo, katere cilj je okrepiti socialni dialog v platformnem gospodarstvu z vzpostavitvijo volitev ter imenovanjem

predstavnikov in nacionalnega organa, pristojnega za organizacijo volitev. Julija 2021 je **Ciper** organiziral konvencijo svetovalnega odbora za delo, da bi s socialnimi partnerji razpravljali o številnih pomembnih reformah v državi in s tem zagotovil učinkovito delovanje mehanizmov za kolektivna pogajanja, vzajemne sporazume ter preprečevanje in reševanje sporov med delavci in delodajalci. **Grčija** je posodobila okvir kolektivnega delovnega prava, pri čemer je vzpostavila digitalni register sindikatov, uredila pravico do stavke in povečala minimalno opravljanje storitev med stavkami za podjetja, ki zagotavljajo javne storitve, na do 33 %. **Španija** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost izboljšati delovanje kolektivnih pogajanj s spremembo ustreznih pravnih pravil in vključitvijo sprememb pogajalske strukture, da bi okrepila reprezentativnost pogajalskih strani, obogatila vsebino dialoga ter povečala pravno varnost pri njegovem izvajanju in učinkih. Tudi **Romunija** namerava v okviru reform, predlaganih v načrtu za okrevanje in odpornost, spremeniti zakonodajni okvir, da bi izboljšala delovanje socialnega dialoga.

2.4 Smernica št. 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 8, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj spodbujajo enake možnosti za vse, krepijo socialno vključenost in se borijo proti revščini v skladu z načeli 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke), 12 (socialna zaščita), 14 (minimalni dohodek), 15 (dohodki in pokojnine za starejše), 16 (zdravstveno varstvo), 17 (vključevanje invalidov), 18 (dolgotrajna oskrba), 19 (stanovanja in pomoč za brezdomce) in 20 stebra (dostop do osnovnih storitev). Oddelek 2.4.1 vsebuje analizo ključnih kazalnikov, oddelek 2.4.2 pa poročilo o ukrepih politike držav članic na področju sistemov socialne zaščite in socialne vključenosti.

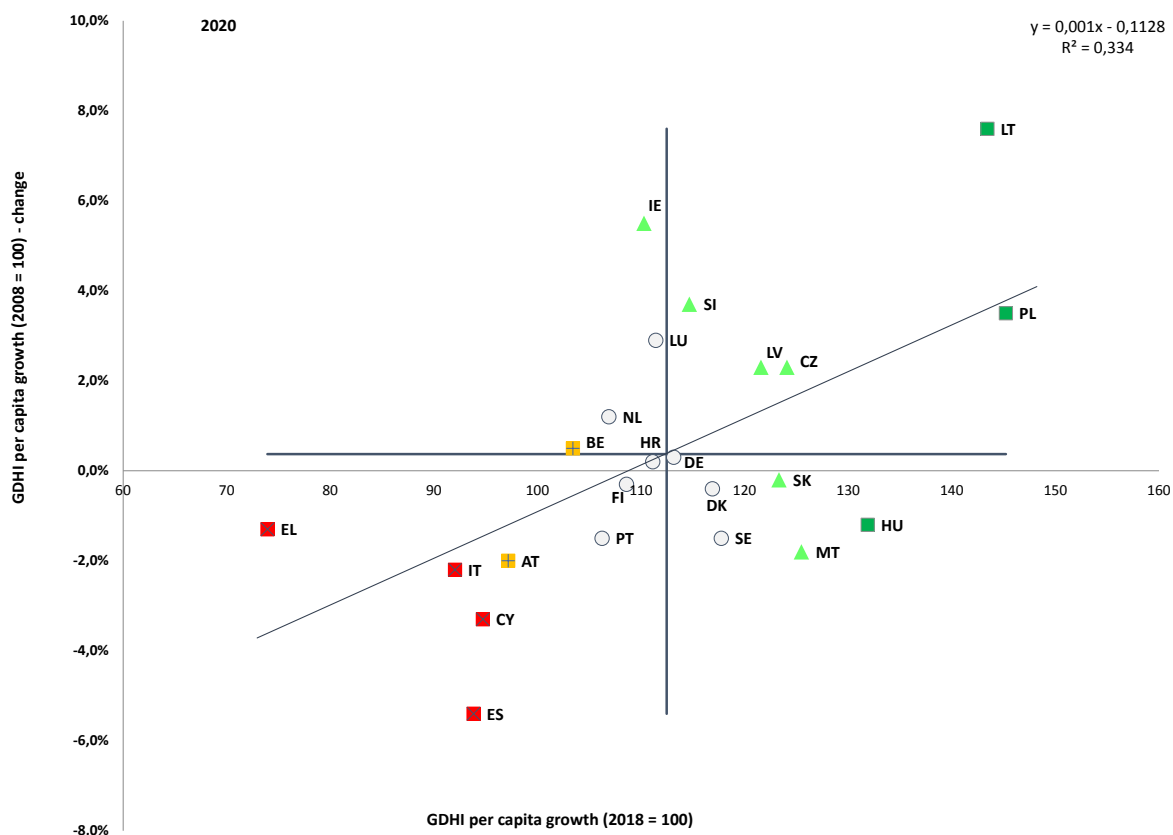
2.4.1 Ključni kazalniki

Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca je kljub krizi zaradi COVID-19 v letu 2020 v povprečju ostal na splošno stabilen. Največje povečanje je bilo zabeleženo v Litvi, sledili sta ji Irska in Poljska (10,2, 5,7 oz. 4,9 odstotne točke) – glej sliko 2.4.1. Španija je doživela največje zmanjšanje, sledili so ji Ciper, Malta in Italija (–5,4 odstotne točke, –3,2 odstotne točke, –2,3 odstotne točke oz. –2,1 odstotne točke). V veliki večini držav EU je bila sprememba sicer precej manjša. Kot je obravnavano v oddelku 2.1.1, razlike med državami članicami v zvezi s tem merilom med drugim odražajo sektorske razlike pri vplivu krize zaradi COVID-19, pa tudi različen obseg shem dohodkovne podpore in različno delovanje avtomatskih stabilizatorjev. V nekaterih državah članicah je realni bruto razpoložljivi dohodek na prebivalca še vedno pod vrednostmi iz leta 2008, pri čemer so označene kot „države, ki jih je treba spremljati“ (Avstrija²²⁵) ali kot „države s kritičnimi razmerami“ (Grčija, Italija, Španija in Ciper).

²²⁵ Kot „država, ki jo je treba spremljati“ je označena tudi Belgija, vendar je njen bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca nad ravno iz leta 2008.

Slika 2.4.1: Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca je kljub krizi zaradi COVID-19 v letu 2020 ostal na splošno stabilen

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100) v letu 2020 in sprememba glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Bolgarijo, Estonijo, Francijo in Romunijo niso na voljo.

Vir: Eurostat, [tepsr_wc310].

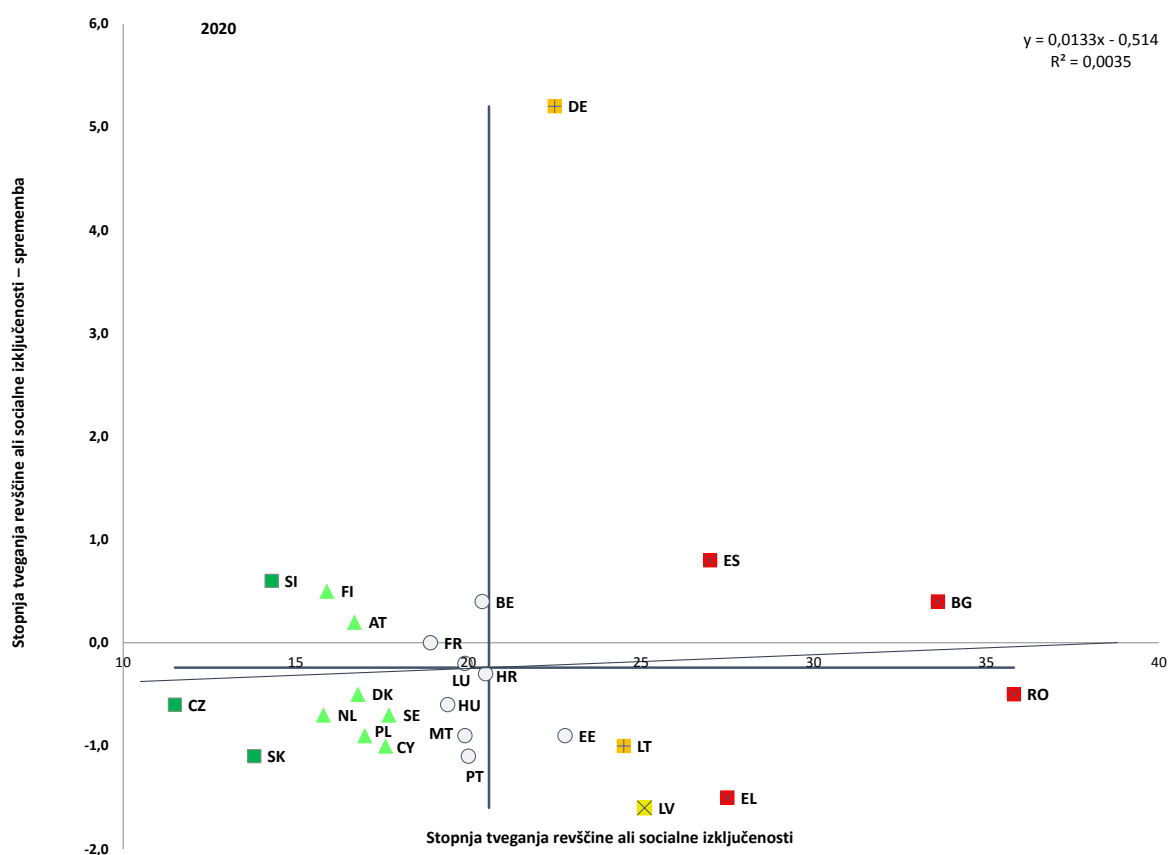
Delež oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je leta 2020 ostal na splošno stabilen ali pa se je v večini držav članic zmanjšal, vendar so še vedno velike razlike. Komisija je v akcijskem načrtu o evropskem stebru socialnih pravic kot krovni cilj za leto 2030 določila zmanjšanje števila oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti za 15 milijonov. Leta 2020 so imele Romunija, Bolgarija, Grčija in Španija najvišje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti (35,8 %, 33,6 %, 27,5 % in 27 %), najnižje pa so bile na Češkem, Slovaškem, v Sloveniji in na Nizozemskem (11,5 %, 13,8 %, 14,3 % in 15,8 %). Med državami z visokimi ravnmi je Romunija zabeležila rahel upad (za 0,5 odstotne točke) na 35,8 %, Bolgarija in Španija pa sta zabeležili rahlo povečanje (0,4 odstotne točke oz. 0,8 odstotne točke), vendar so v skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov vse še vedno „države s kritičnimi razmerami“. Litva in Nemčija sta „državi, ki ju je treba spremljati“ (glej sliko 2.4.2), vendar je treba pri slednji opozoriti na resno prekinitev časovne vrste zaradi velike spremembe v zbiranju podatkov²²⁶. O največjem zmanjšanju stopnje

²²⁶ Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku tveganja revščine ali socialne izključenosti EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje, da bi izboljšala kakovost osnovnih podatkov po spremembi kazalnika tveganja revščine ali socialne izključenosti v letu 2021. S to spremembo se je tudi poudarilo, da je bilo tveganje revščine ali socialne izključenosti pri merjenju s prejšnjo metodologijo podcenjeno, kar pomeni prekinitev časovne vrste podatkov. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi. Leta 2020 se je

tveganja revščine ali socialne izključenosti je poročala Latvija (za 1,6 odstotne točke na 25,1 %), kar je pomenilo nadaljevanje trenda zmanjševanja s še vedno visoke ravni. Med tistimi z najnižjimi stopnjami tveganja revščine ali socialne izključenosti se je Slovaška še izboljšala, in sicer za 1,1 odstotne točke na 13,8 %, Češka pa se je izboljšala za 0,6 odstotne točke na 11,5 %. Razlike v stopnjah tveganja revščine ali socialne izključenosti so med evropskimi regijami velike, pri čemer je vrzel večja kot med državami članicami. Take razlike se lahko pojavijo v eni sami državi članici, kot sta Španija in Italija – glej sliko 8 v Prilogi 3.

Slika 2.4.2: Delež oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je ostal na splošno stabilen ali pa se je v večini držav članic zmanjšal, vendar so razlike še vedno velike

Delež prebivalstva s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (v %), stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo ter so začasni za Francijo, Latvijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku tveganja revščine ali socialne izključenosti EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi. Opredelitev glavnega kazalnika se po reviziji leta 2021 nekoliko razlikuje od opredelitve predhodnega kazalnika [[ilc_peps01](#)].²²⁷

nemška stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti s 17,3 %, zabeleženih leta 2019, povišala na 22,5 % leta 2020, torej se je povečala za 5,2 odstotne točke. To povečanje je treba obravnavati kot statistično gibanje zaradi izboljšanja vira podatkov.

²²⁷ Razlog za to je „stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti“, ki nadomešča prejšnji element „stopnje resne materialne prikrajšanosti“. Glej podrobnosti na povezanem [spletnem mestu Eurostata](#). Poleg tega se je

Hitro posredovanje vlad je pomagalo ublažiti vpliv pandemije na tveganje dohodkovne revščine, resno materialno in socialno prikrajšanost ter delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov. Kazalnik stopnje tveganja revščine za leto 2020 (ki temelji na EU-SILC in se nanaša na ravni dohodka v letu 2019) je ostal precej stabilen za vse države članice (glej zgornjo preglednico na sliki 2.4.3). Po hitrih ocenah Eurostata (ki se nanašajo na dohodke za leto 2020)²²⁸ se je povečanje v primerjavi z letom 2019 omejilo v vsaj polovici držav članic (v Estoniji, Litvi, na Finskem, v Romuniji in na Češkem pa se je nekoliko zmanjšalo). Kljub temu se ocenjuje rahlo povečanje za Grčijo, Španijo, Hrvaško, Slovenijo in v manjši meri Italijo. Stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti²²⁹ je v letu 2020 na splošno ostala stabilna, čeprav z malo konvergence. Medtem ko je nekaj držav (Litva, Slovaška, Poljska in Grčija) zabeležilo omejeno zmanjšanje, so druge države dosegle stabilnost ali rahlo povečanje (Španija, Bolgarija in Romunija). Prav tako je ostal stabilen delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo²³⁰, kar odraža prizadevanja politike za zaježitev izgube delovnih mest. Opazni pozitivni izjemi sta Slovaška in Portugalska (z zmanjšanjem za 2 oz. 1,2 odstotne točke), medtem ko so bila v Franciji zabeležena povečanja (za 1,7 odstotne točke).

kazalnik „ljudje, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo“ od leta 2019 do leta 2020 premaknil s starostne skupine 0–59 let na starostno skupino 0–64 let.

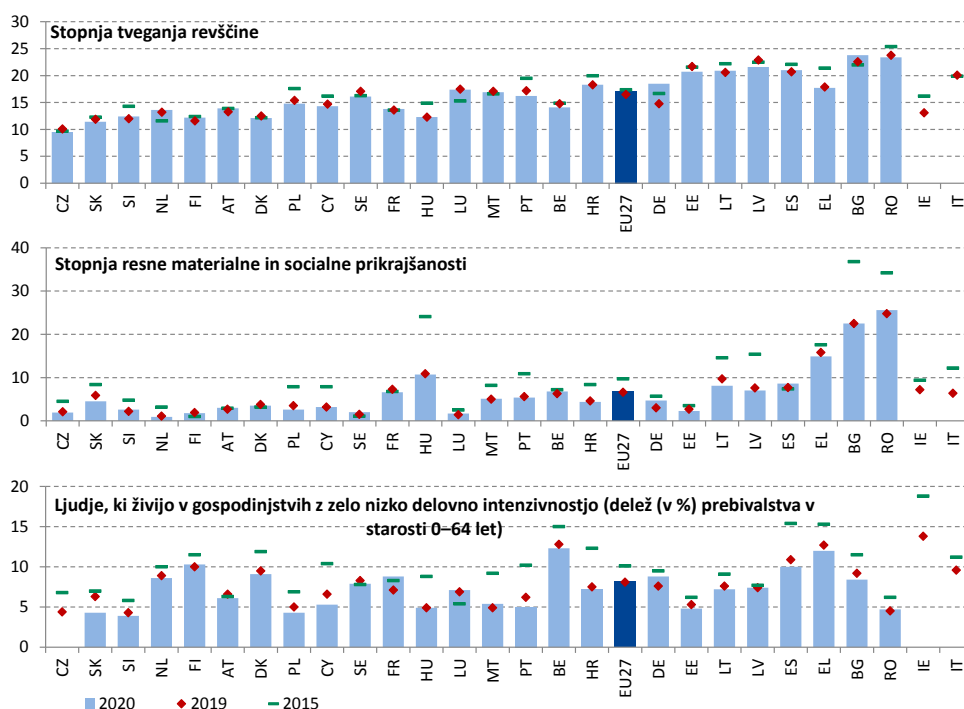
²²⁸ Objavljeno julija 2021, na voljo na [spletnem mestu Eurostata](#). Obiskano 16. septembra 2021. Obravnavane so samo statistično pomembne spremembe. Ocene za Malto niso na voljo, za Francijo in Romunijo pa manjkajo razčlenitve.

²²⁹ Kazalnik „stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti“ nadomešča kazalnik „stopnja resne materialne prikrajšanosti“ kot element stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti, z uvedbo razširjenega niza elementov prikrajšanosti – glej novi niz elementov na [povezani spletni strani glosarja Eurostata](#) in dodatne podrobnosti v [obvestilu podskupini za kazalnike Odbora za socialno zaščito](#).

²³⁰ Gospodinjstva, v katerih so odrasli (stari 18–64 let, vendar brez študentov, starih 18–24 let, in oseb, ki so upokojene v skladu s samoopredeljenim trenutnim ekonomskim statusom ali ki prejemajo pokojnino (razen pokojnine po umrlem zavarovancu), ter osebe v starostni skupini 60–64 let, ki so neaktivne in živijo v gospodinjstvu, v katerem so glavni dohodek pokojnine) v zadnjih 12 mesecih delali manj kot 20 % skupnega delovnega potenciala.

Slika 2.4.3: Izboljšave elementov stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti od leta 2015 so se v skoraj vseh državah članicah zaradi sprejetih ukrepov politike ohranile tudi med krizo

Elementi glavnega kazalnika stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti (v %, 2015, 2019, 2020)

Opozoriti je treba, da so vrednosti kazalnikov razvrščene glede na stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za leto 2020. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo. Kazalnik „stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti“ nadomešča prejšnji element „stopnje resne materialne prikrajšanosti“. Kazalnik „ljudje, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo“ se je od leta 2019 do leta 2020 premaknil s starostne skupine 0–59 let na starostno skupino 0–64 let. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku tveganja revščine ali socialne izključenosti in njegovih elementih EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi.

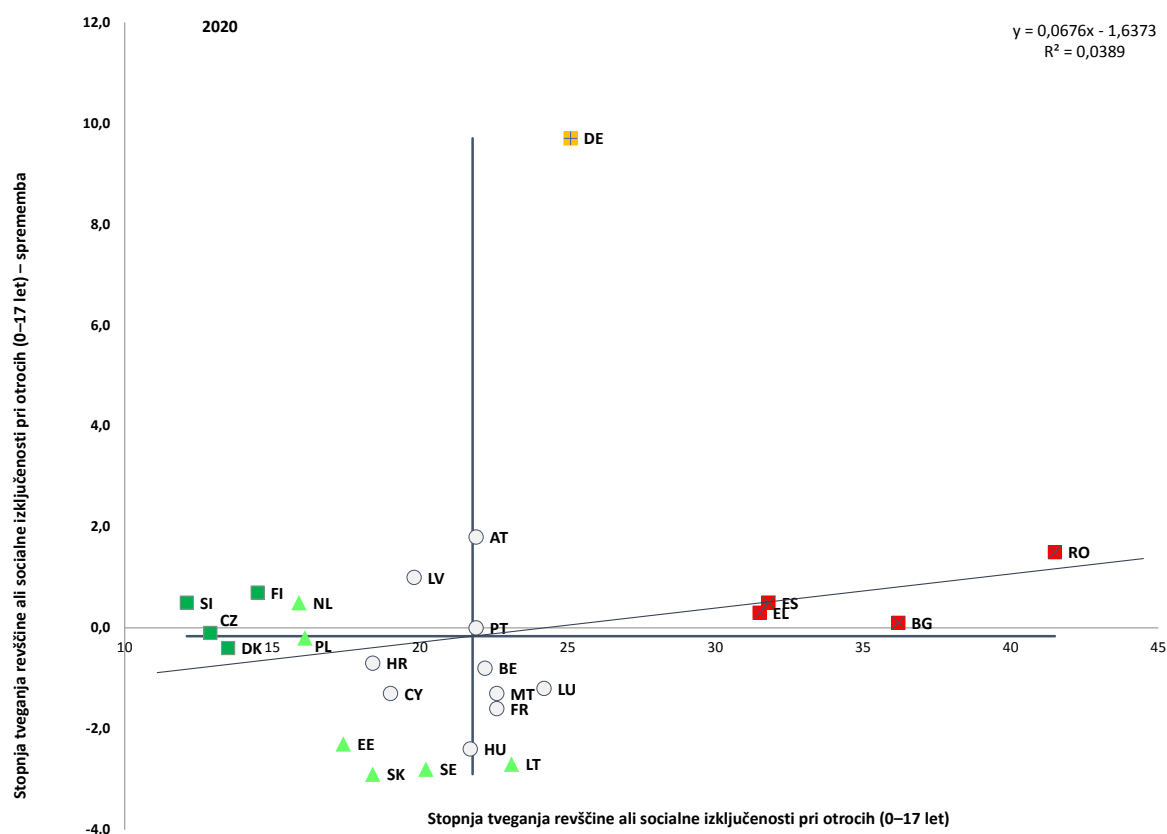
Vir: Eurostat, [tessi010, tepsr_lm420, tepsr_lm430].

Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (0–17 let) je v letu 2020 v povprečju ostala na splošno stabilna, pri čemer so med državami še vedno velike razlike. Podatki iz raziskave in hitre ocene Eurostata kažejo, da so bili stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih ter njeni elementi v letu 2020 razmeroma stabilni. Med letoma 2019 in 2020 se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih v 11 državah članicah zmanjšala za več kot 0,5 odstotne točke, pri čemer je bilo največje zmanjšanje zabeleženo na Slovaškem, Švedskem in v Litvi (za približno 3 odstotne točke). Nasprotno se je povečala v desetih državah članicah, pri čemer se je najbolj povečala v Nemčiji, Avstriji in Romuniji (9,7 odstotne točke, 1,8 odstotne točke oz. 1,5 odstotne točke; povečanje v Nemčiji je povezano z že omenjeno prekinitvijo časovne vrste). Romunija, Grčija, Španija in Bolgarija so v pregledu socialnih kazalnikov označene kot „države s kritičnimi razmerami“. Poleg tega Romunija, Avstrija in Španija beležijo stopnje revščine, ki so znatno višje pri otrocih kot pri celotnem prebivalstvu (za 5,7, 5,2 in 4,8 odstotne točke). Za otroke, ki odrasčajo v revščini ali socialni izključenosti, je manj verjetno, da bodo uspešni v šoli, dobrega zdravja in da bodo pozneje v življenju v celoti uresničili svoj potencial. Kot je poudarjeno v primerjalnem okviru za otroško varstvo in podporo otrokom, je stopnja

dolgotrajne revščine pri otrocih še vedno višja kot pri preostalem prebivalstvu, učinek socialnih transferjev na revščino otrok pa je v nekaterih državah članicah (kot so Španija, Romunija, Malta, Italija, Bolgarija in Portugalska) znatno manjši od povprečja EU. V nekaterih državah članicah je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih, ki odraščajo z enim staršem ali v družinah z več kot tremi otroki ali migrantskih ali romskih družinah, do trikrat večja kot pri drugih otrocih.

Slika 2.4.4: Delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je ostal na splošno nespremenjen, vendar so med državami EU velike razlike

Delež otrok (oseb, starih 17 let ali manj) s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (v %), stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo ter so začasni za Francijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku tveganja revščine ali socialne izključenosti EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi.

Vir: Eurostat, [[tepsr_lm412](#)].

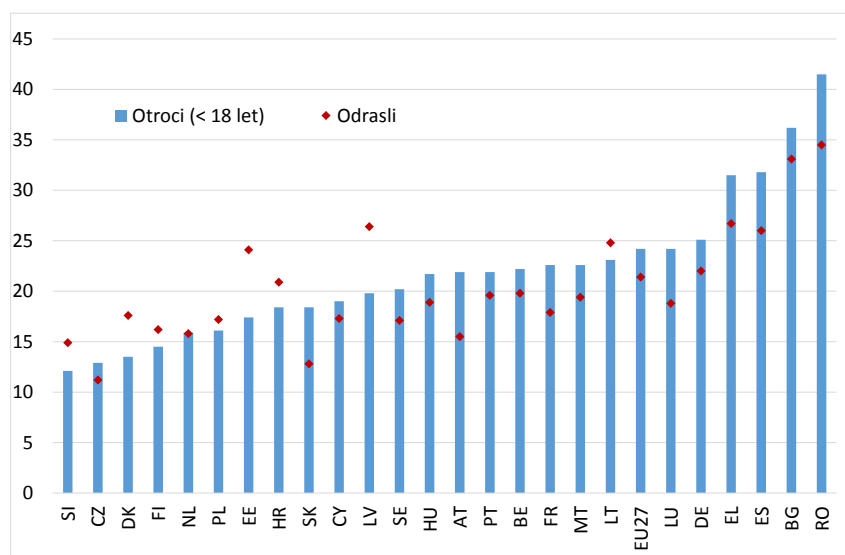
Okvir 4 stebra: Boj proti socialni izključenosti in zagotavljanje podpore za otroke

Evropski steber socialnih pravic določa številna načela, pomembna za dobrobit in razvoj otrok. V skladu z načelom 11 (otroško varstvo in podpora za otroke) imajo otroci pravico do cenovno dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva ter varstva pred revščino. Otroci iz prikrajšanih okolij imajo pravico do posebnih ukrepov za izboljšanje enakih možnosti. Načelo 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje) potrjuje pravico do kakovostnega in vključujočega

izobraževanja, načelo 3 (enake možnosti) pa do enakega obravnavanja in možnosti v zvezi s socialno zaščito, izobraževanjem ter dostopom do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti.

Število otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v EU je še vedno visoko. Leta 2019 je bilo v EU v tem položaju 19,6 milijona otrok (24,2 %). V večini držav članic so otroci bolj izpostavljeni revščini kot odrasli (glej graf). Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic je vključeval predlog za zmanjšanje števila otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti za vsaj 5 milijonov do leta 2030.

Delež otrok (0–17 let) s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v primerjavi z odraslimi (18+), (v %, 2020)

Opomba: podatki za Irsko in Italijo niso na voljo.

Vir: kazalnik Eurostata [[ilc_peps01n](#)].

Kakovostna predšolska vzgoja in varstvo sta še zlasti pomembna za premostitev vrzeli v vseživljenjskih učnih dosežkih otrok iz prikrajsanih okolij ter omogočanje udeležbe njihovih staršev na trgu dela, s čimer se povečajo dohodki gospodinjstev. V EU je bilo leta 2019 v institucionalno otroško varstvo v povprečju vključenih 35,3 % otrok, mlajših od treh let, in 89,6 % otrok, starih od treh let do najnižje šoloobvezne starosti. Vendar sta v nekaterih državah članicah zadevna deleža za ti dve skupini znašala manj kot 10 % oziroma 60 % (glej poglavje 2.2.1).

S priporočilom Sveta z dne 14. junija 2021 je bilo vzpostavljeno evropsko jamstvo za otroke, da bi preprečili socialno izključenost otrok in se borili proti njej z zagotavljanjem dostopa do sklopa ključnih storitev. V njem so države članice pozvane, naj otrokom s tveganjem revščine in socialne izključenosti zagotovijo brezplačen in učinkovit dostop do zdravstvenega varstva, predšolske vzgoje in varstva (glej oddelek 2.2.1), izobraževanja in šolskih dejavnosti ter vsaj enega zdravega obroka na šolski dan, pa tudi učinkovit dostop do zdrave prehrane in ustrezne nastanitve. Evropsko jamstvo za otroke je ključni element celostne strategije EU o otrokovih pravicah²³¹. Države članice bodo Komisiji do 15. marca 2022 predložile svoje nacionalne akcijske načrte za izvajanje priporočila, ki zajemajo obdobje do leta 2030. Priporočilo predvideva trdne postopke upravljanja in spremljanja, vključno z dvoletnimi poročili držav članic in poročilom Komisije Svetu pet let po njegovem sprejetju. Odbor za socialno zaščito se je oktobra 2021 dogovoril o primerjalnem okviru na področju otroškega

²³¹ Sprejeta 24. marca 2021, na voljo na [spletu](#). Strategija ima poleg socialno-ekonomskega vključevanja, zdravja in izobraževanja, ki ga zajema evropsko jamstvo za otroke, pet drugih tematskih področij: udeležbo otrok v političnem in demokratičnem življenju, boj proti nasilju nad otroki in zagotavljanje zaščite otrok, otroku prijazno pravosodje, digitalno in informacijsko družbo ter globalno razsežnost.

varstva in podpore za otroke, v katerem so opredeljeni kazalniki rezultatov in uspešnosti ter vrsta kontekstualnih informacij – za podrobnosti glej oddelek 1.4.

Faza III pripravljalnega ukrepa za jamstvo za otroke je pripeljala do pilotnih ukrepov politike Unicefa v štirih državah članicah. V **Bolgariji** je med oktobrom 2020 in julijem 2021 več kot 2 600 družin z majhnimi otroki prejelo podporo v okviru programa obiskov na domu. Cilj je bil zagotoviti nego otrok, mlajših od treh let, in nosečnic. Osebe za obiske na domu se je usposabljal na področju razvoja v zgodnjem otroštvu in angažiranosti očetov. V **Grčiji** je k razvoju nacionalnega akcijskega načrta za reformo otroškega varstva prispevalo posvetovanje z različnimi deležniki, vključno z otroki. V regiji Atika bo pilotni projekt podpiral otroke v petih ustanovah, da se ponovno vključijo v družine, v katerih so se rodili, ali da se vključijo v alternativne oblike družinske ali skupnostne oskrbe. V **Italiji** je bilo prek spleta izvedenih 13 digitaliziranih inovacijskih in ustvarjalnih taborov v srednjih šolah, na katerih je sodelovalo več kot 1 400 dijakov. Na **Hrvaškem** je center za socialno varstvo prejel podporo za razširitev programa starševske podpore, ki je dosegel več kot 100 upravičencev.

Revščina se je v letu 2019 v primerjavi z letom 2018 nekoliko poglobila. Vrzel revščine²³² se ni izboljšala in se je včasih celo nekoliko povečala (SILC 2020). Vrzel je bila največja (nad 25 %) na Madžarskem, v Romuniji, Nemčiji, Španiji, Latviji, Bolgariji, na Hrvaškem in v Grčiji. Na Madžarskem se je že drugo leto zapored znatno povečala (7,4 odstotne točke). Povečanja so bila zabeležena tudi v državah z nižjimi ravnmi od povprečja (v Franciji za 5 odstotnih točk, na Portugalskem za 2 odstotni točki). V drugih državah članicah je ostala na splošno stabilna kljub splošnemu izboljšanju socialno-ekonomskih razmer pred pandemijo (razen v Luksemburgu in Litvi, kjer se je zmanjšala za 6,9 odstotne točke oz. 2,8 odstotne točke). Revščina je globlja med ljudmi, ki živijo v gospodinjstvih pretežno brez delovno aktivnih članov²³³, pri čemer je leta 2019 v EU znašala približno 40 % pri prebivalstvu, starem 18–64 let. Za to skupino so največje vrzeli revščine (vse nad 50 %) zabeležile Romunija, Italija, Bolgarija, Latvija in Slovaška, v večini od njih pa so se nekoliko poslabšale. Vrednost kazalnika je nižja od 20 % na Nizozemskem, Finskem in Irskem. Največji porast je zaznan na Madžarskem (+14,9 odstotne točke). Visoke stopnje kažejo na izzive v zvezi z ustreznostjo nadomestil in pokritostjo z njimi.

Invalidi, zlasti ženske in delovno sposobne osebe, so bili v letu 2020 veliko bolj izpostavljeni tveganju revščine ali socialne izključenosti. V EU je bilo leta 2020 28,9 % invalidov izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti v primerjavi z 19 % neinvalidov, pri čemer je bilo zabeleženo povečanje z 28,4 % leta 2019²³⁴. Stopnja je bila najvišja v Bolgariji (52,3 %), Estoniji (40,4 %), Latviji (39,3 %), Litvi (38,7 %) in na Hrvaškem (38,2 %), najnižja pa na Slovaškem, Danskem, Finskem in v Avstriji (med 20,3 % in 22,3 %). Med invalidi so bolj ogrožene ženske (29,9 % v primerjavi s 27,7 % pri moških)

²³² To kaže razliko med mediano dohodka oseb s tveganjem revščine in pragom revščine. Eurostat, kazalnik [ilc_li11]. Starostna skupina: skupno. Kazalnik uporablja informacije o dohodkih iz predhodnega leta, zato vrednosti za leto 2020 opisujejo stanje v letu 2019.

²³³ Kazalnik izračuna Eurostat (neobjavljeno) kot razliko med mediano ekvivalentnega skupnega neto dohodka oseb, katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek je pod pragom tveganja revščine in ki živijo v gospodinjstvu z zelo nizko delovno intenzivnostjo, ter samim pragom tveganja revščine, pri čemer je ta razlika izražena kot odstotek praga tveganja revščine. Ta prag je določen pri 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh ljudi v državi in ne za EU kot celoto.

²³⁴ Kazalnik Eurostat [hlth_dpe010], na podlagi EU-SILC, ki zajema osebe, stare 16 let in več. Na podlagi koncepta kazalnika omejitve splošne aktivnosti se šteje, da so ljudje invalidi, če imajo nekatere ali resne omejitve dejavnosti.

in osebe, stare 16–64 let (34,3 % v primerjavi s 23,2 % pri starejših od 65 let). Kriza zaradi COVID-19 je nesorazmerno vplivala na invalide in povečala že obstoječa tveganja izključenosti²³⁵, zlasti v smislu dostopa do zdravstvenega varstva, izobraževanja, zaposlitve in spletnih podpornih storitev, zlasti za osebe, ki živijo v ustanovah²³⁶.

Delež ljudi z migrantskim ozadjem in Romov, ki se soočajo z revščino in socialno izključenostjo, je precej nad povprečjem. Leta 2020 so bile stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri ljudeh, rojenih zunaj EU, veliko višje (približno dvakrat večje) kot pri ljudeh, rojenih v EU²³⁷, v državah članicah z najvišjimi ravni (53 % v primerjavi s 26,9 % v Grčiji, 52,6 % v primerjavi z 21,3 % v Španiji, 45,2 % v primerjavi z 20,4 % v Nemčiji in 44,6 % v primerjavi s 15 % v Belgiji). Med 72 % in 80 % Romov v EU živi z dohodkom, nižjim od zadevnega nacionalnega praga tveganja revščine, kar se je poslabšalo zaradi izgube delovnih mest v pandemiji. Razmere so še slabše za romske otroke²³⁸.

Energijska revščina se je po vsej EU še naprej zmanjševala, vendar so razmere še vedno kritične za ljudi, ki živijo pod pragom revščine. Delež ljudi, ki svojih domov ne morejo ustrezno ogrevati, je leta 2020 dosegel 8,2 %²³⁹. Pri ljudeh z dohodkom pod pragom revščine je ta delež leta 2020 znašal 20,1 % v močnem nasprotju z zgolj 5,8 % ljudmi nad pragom. Cenovna dostopnost je težava zlasti v nekaterih državah članicah v južni in vzhodni Evropi, zlasti v Bolgariji, Litvi, na Cipru, Portugalskem in v Grčiji. Višje cene energije pomenijo tveganje za povečanje energijske revščine. Komisija je 13. oktobra 2021 sprejela sporočilo o spopadanju z naraščajočimi cenami energije²⁴⁰, v katerem je bil predstavljen nabor orodij za obravnavanje takojšnjega učinka (trenutnih) nenadnih zvišanj cen in nadaljnjo krepitev odpornosti proti prihodnjim pretresom. Kot je bilo napovedano v svežnju „Pripravljeni na 55“ in da bi zagotovili pravičen prehod na podnebno nevtralnost, namerava Komisija do konca leta 2021 pripraviti predlog priporočila Sveta, da bi državam članicam zagotovila nadaljnje smernice o tem, kako obravnavati socialne in delovne vidike zelenega prehoda²⁴¹. Spremembe cen energije in njihove distribucijske učinke je treba skrbno spremljati, pri čemer je treba sčasoma vzpostaviti izravnalne mehanizme.

Dohodkovna neenakost je bila v večini držav članic pred krizo zaradi COVID-19 stabilna ali se je celo zmanjšala. Podatki iz raziskave kažejo, da je bil v letu 2019 (referenčno dohodkovno leto kazalnika) v EU delež dohodkov zgornjih 20 % porazdelitve dohodka v povprečju skoraj petkrat večji od deleža spodnjih 20 % – glej sliko 2.4.5. Najizrazitejša zmanjšanja dohodkovne neenakosti so bila pred pandemijo opažena v Romuniji, Luksemburgu, na Slovaškem, Poljskem, v Litvi, na Cipru in v Latviji. Posebej

²³⁵ Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2021* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, 2021), junij 2021.

²³⁶ Svetovna zdravstvena organizacija, *Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19* (Poročilo o politiki: za invalide vključujoč odziv na COVID-19), maj 2020.

²³⁷ Kot kažejo kazalniki Eurostata [[ilc_peps06](#)], [[ilc_li33](#)] in [[ilc_iw16](#)], tveganje revščine ali socialne izključenosti, stopnja tveganja revščine ter stopnja tveganja revščine zaposlenih.

²³⁸ Za podrobnosti in sklicevanja glej SWD(2020) 530 final.

²³⁹ Glede na kazalnik Eurostata [[ilc_mdcs01](#)]. Opomba: prekinitve časovne vrste je navedena za povprečje EU ter tudi za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg za leto 2020.

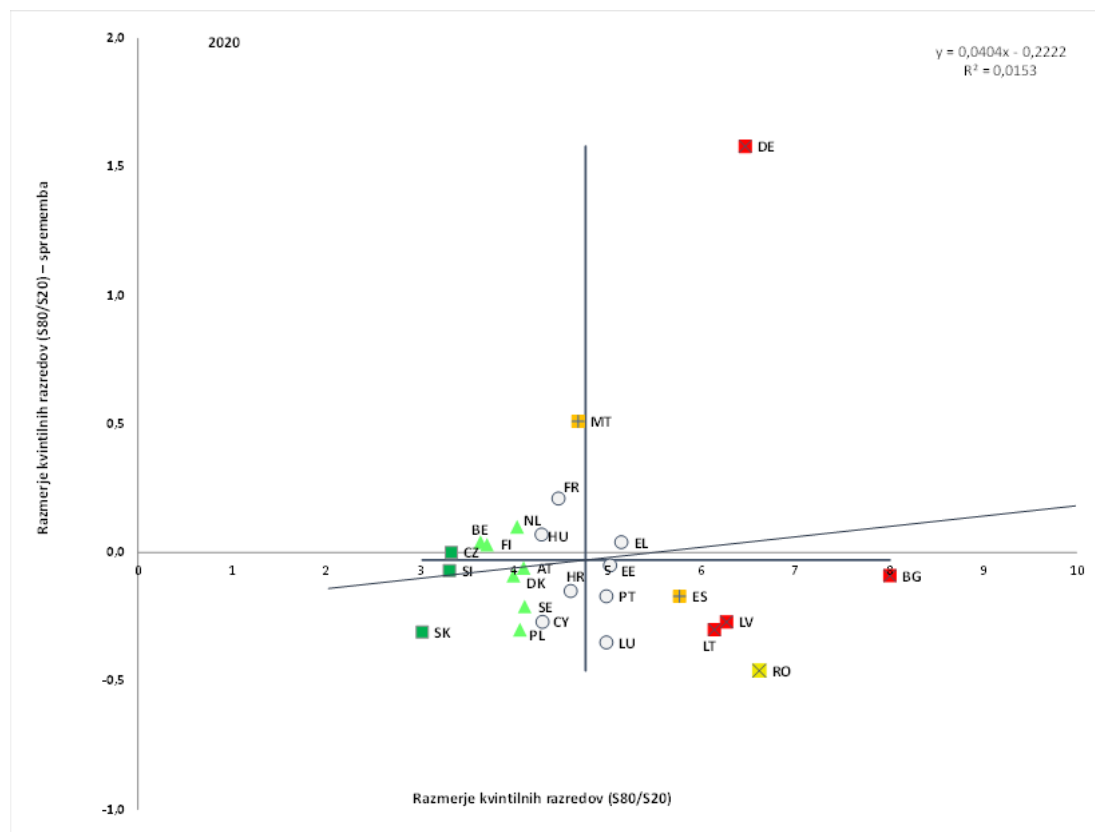
²⁴⁰ Sporočilo Komisije z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo, COM(2021) 660 final.

²⁴¹ Pobuda je bila napovedana v krovnem sporočilu „Pripravljeni na 55“ (COM(2021) 550 final) in v uvodni izjavi 18 predloga o vzpostavitvi Socialnega sklada za podnebje (COM(2021) 568 final).

močno se je povečala splošna neenakost na Malti, v Franciji in Nemčiji (slednja je kljub temu povezana s prekinitvijo časovne vrste). Nemčija, Bolgarija, Latvija in Litva so „države s kritičnimi razmerami“ zaradi evidentiranja visokih ravni in povečanja ali razmeroma majhnega zmanjšanja neenakosti. Regionalne razlike so med evropskimi regijami velike in so lahko, kot v primeru stopenj tveganja revščine ali socialne izključenosti, velike znotraj ene države članice – glej sliko 4 v Prilogi 3. Kot je navedeno v poglavju 1, hitre ocene Eurostata kažejo, da je razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20) za EU kot celoto v letu 2020 ostalo stabilno²⁴², čeprav so se dohodki iz zaposlitve (tržni) po ocenah zmanjšali za 10 % v prvem dohodkovnem kvintilnem razredu in za 2 % v petem dohodkovnem kvintilnem razredu. Pri doseganju tega rezultata sta imela pomembno vlogo vzpostavljena javna podpora, tudi s skrajšanim delovnim časom in drugimi shemami za ohranjanje delovnih mest (glej poglavje 2.1.1), ter delovanje avtomatskih stabilizatorjev prek sistemov davkov in socialnih prejemkov. Ti mehanizmi so bili v številnih primerih okrepljeni, da bi ublažili posledice krize zaradi COVID-19, zlasti za ranljive skupine. Zato se ocenjuje, da je učinek v smislu razpoložljivega dohodka skoraj enak za celotno porazdelitev dohodka, pri čemer se je razpoložljivi dohodek v prvem kvintilnem razredu po ocenah povečal za 2 %, v petem pa se skoraj ni spremenil.

Slika 2.4.5: Dohodkovna neenakost se je zaradi obsežne javne podpore in delovanja avtomatskih stabilizatorjev v večini držav članic zmanjšala ali ostala stabilna

Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20), stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo ter so začasni za Francijo, Latvijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za

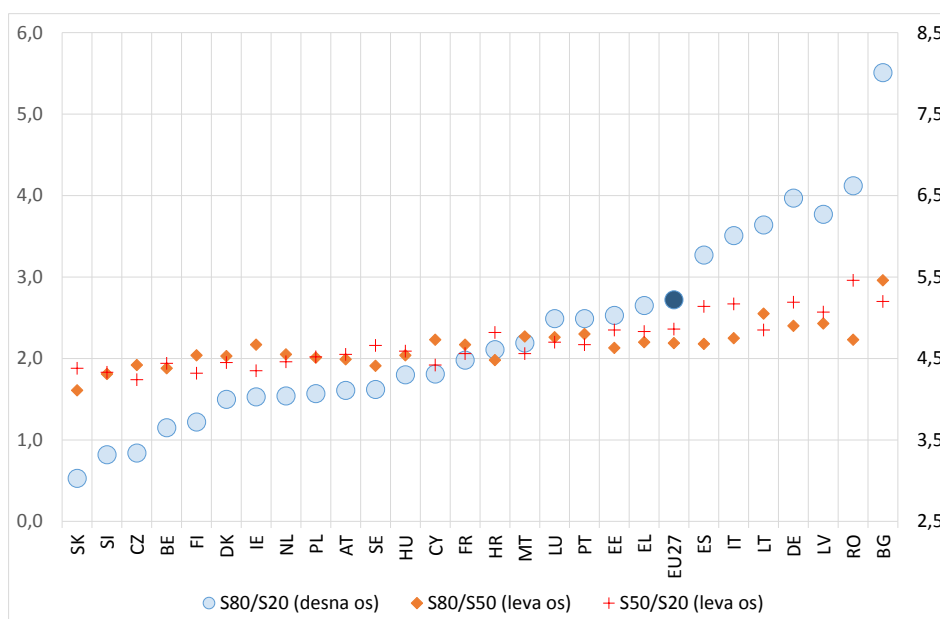
²⁴² V večini držav članic se zdi, da ocenjena sprememba ni statistično pomembna.

Belgijo, Dansko, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi. Vir: Eurostat, [tessi180].

Oblika dohodkovnih neenakosti pri porazdelitvi dohodka se med državami članicami EU zelo razlikuje. V zadnjem desetletju je povečanje neenakosti v glavnem temeljilo na povečanju v spodnjem delu porazdelitve dohodka (glej skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021). Države članice, ki se soočajo z višjo skupno dohodkovno neenakostjo (S80/S20) od povprečja EU, imajo na splošno tudi večje neenakosti v spodnjih in zgornjih delih porazdelitve dohodka, kot kažejo zadevna razmerja kvartilnih razredov (S50/S20 in S80/S50) – glej sliko 2.4.6. Vendar je to izrazitejše v spodnjem delu (S50/S20), kot je v primeru Romunije, Latvije, Nemčije, Italije in Španije. Večja neenakost v spodnjem delu povzroča tudi splošno neenakost v državah, ki so pod povprečjem EU, na primer na Hrvaškem, v Estoniji, na Slovaškem in Švedskem. V drugih državah članicah (Bolgarija, Ciper, Irska, Litva, Malta in Portugalska) je splošna neenakost razmeroma bolj posledica večje neenakosti S80/S50.

Slika 2.4.6: Oblika dohodkovnih neenakosti pri porazdelitvi dohodka se med državami članicami zelo razlikuje

Razmerja kvantilnih razredov S80/S20, S80/S50 in S50/S20 (2020)

Opomba: podatki za Irsko in Italijo za leto 2020 niso na voljo, uporabljene so vrednosti za leto 2019.

Vir: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e].

Zgodnje ocene odhodkov za socialno zaščito v letu 2020 za 19 držav članic²⁴³ kažejo na ravni brez primere in velika povečanja v primerjavi z letom 2019. Na splošno so se odhodki za socialno zaščito v letu 2019 povečali za 234 milijard EUR (več kot 8 %). Povečanja v državah članicah se gibljejo od 3 % na Poljskem in Hrvaškem do več kot 20 %

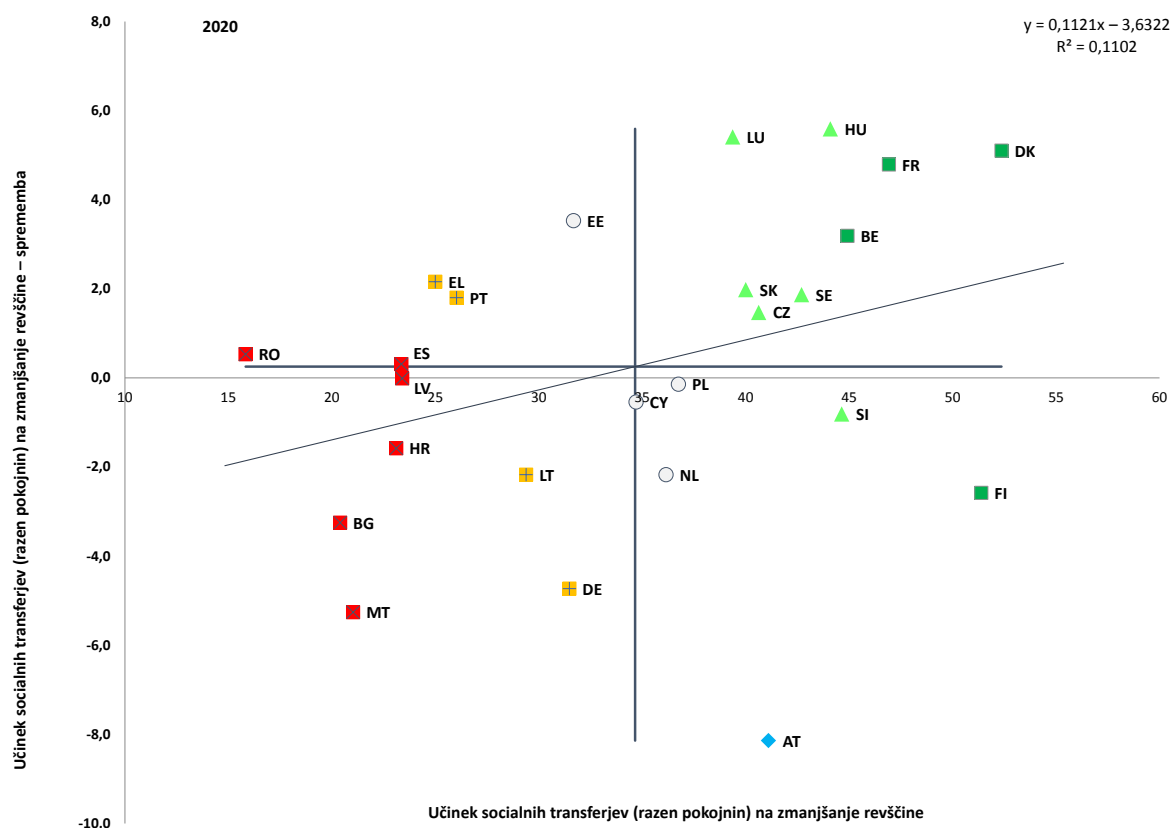
²⁴³ Vir: Eurostat, [Zgodnje ocene – socialna zaščita – Eurostat \(europa.eu\)](#), ki zajemajo Belgijo, Bolgarijo, Češko, Nemčijo, Dansko, Estonijo, Irsko, Francijo, Hrvaško, Italijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Malto, Avstrijo, Poljsko, Portugalsko, Slovenijo in Švedsko. Skupaj je teh 19 držav članic leta 2019 predstavljalo približno 79 % BDP EU27 (in 81 % odhodkov za socialno zaščito).

na Irskem in Malti. Povečanje v obdobju 2019–2020 je bilo predvsem posledica večje porabe za nadomestila za brezposelnost, vključno z nadomestili, izplačanimi v okviru shem skrajšanega delovnega časa (+101 milijarda EUR ali +75 %). Povečanja so bila zabeležena tudi pri odhodkih, povezanih s socialno izključenostjo (+14 %), stanovanji (+7 %), družinskimi prejemki/prejemki v zvezi z otroki (+6 %), boleznijo/zdravstvenim varstvom (+5 %) in starostnimi prejemki (+3 %). Relativno je bilo med 19 državami članicami, ki so poročale, povečanje porabe za nadomestila za brezposelnost za več kot 100 % zabeleženo v Avstriji, na Češkem, Portugalskem, Irskem, v Estoniji in na Malti. Odhodki za bolezen/zdravstveno varstvo so se za več kot 10 % povečali v Belgiji, Bolgariji, na Češkem, Danskem, Irskem, v Latviji, na Madžarskem, Malti in Portugalskem. Odhodki za socialno zaščito so se močno povečali kot delež BDP, in sicer s 27,6 % v letu 2019 na 31,2 % v letu 2020 (+3,6 odstotne točke), deloma tudi zaradi znižanja skupne ravni BDP v letu 2020.

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine je v EU27 od leta 2015 stabilen, vendar so med državami članicami razlike. V EU so v letu 2020 socialni transferji (brez pokojnin) v povprečju znižali stopnjo tveganja revščine za približno tretjino (32,7 %). Vendar so med državami članicami precejšnje razlike, od približno 16 % v Romuniji do več kot 50 % na Danskem in Finskem. Leta 2020 (glede na dohodke za leto 2019) je pet držav članic doseglo večje vrednosti in povečanja: Francija in Danska (najuspešnejši državi) ter Belgija, Madžarska in Luksemburg (čeprav so zabeležene prekinitve časovne vrste). V istem obdobju je bil učinek zmanjšanja revščine pod povprečjem ter je ostal razmeroma stabilen v Romuniji, Španiji in Grčiji, v Bolgariji, na Malti in Hrvaškem pa se je znatno zmanjšal, pri čemer je vseh šest držav „s kritičnimi razmerami“. Kazalnik kaže nagnjenost k razlikam med državami članicami. Velike so tudi razlike med regijami v EU, pri čemer so bile zlasti nizke vrednosti zabeležene v južnih regijah Italije, večini regij v Romuniji ter nekaterih regijah Grčije in Hrvaške – glej sliko 9 v Prilogi 3.

Slika 2.4.7: Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se med državami članicami razlikuje

Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo ter so začasni za Francijo, Latvijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi.

Vir: Eurostat, [[tespm050](#)].

Obstajajo precejšnje razlike v smislu pokritosti s socialno zaščito, zlasti med nestandardnimi delavci. V povprečju je delež delovno sposobnih oseb (16–64 let), ki so izpostavljene revščini in prejemajo socialne prejemke (na individualni ravni²⁴⁴), večji med zaposlenimi s pogodbo o zaposlitvi za določen čas (41 %) kot med zaposlenimi s pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas (26 %). Vendar so med državami članicami velike razlike: pokritost je manjša od 25 % na Hrvaškem, Poljskem, Portugalskem, Malti, Madžarskem, Slovaškem in v Grčiji – nekatere od teh držav (kot so Poljska, Portugalska in Hrvaška) prav tako poročajo o veliki razširjenosti pogodb o zaposlitvi za določen čas. Prav tako je majhna med samozaposlenimi (12,9 %) v primerjavi z zaposlenimi (31 %), kar kaže na slabši dostop do socialne zaščite za prve. Čeprav je približno polovica (52 %) brezposelnih v EU prejemala socialne prejemke, je bil ta delež manjši od 15 % na Hrvaškem, v Grčiji, Romuniji, na Poljskem, Slovaškem in v Bolgariji. V nasprotju z nedavnim znatnim povečanjem števila

²⁴⁴ Glede na kazalnik učinkovitega dostopa, potrjen v okviru spremljanja dostopa do socialne zaščite (delež prejemnikov prejemkov za prebivalstvo s tveganjem revščine pred socialnimi transferji).

prejemnikov nadomestil za brezposelnost²⁴⁵ večina držav članic ni zaznala povečanja prejemnikov socialne pomoči. Vendar se je v številnih državah članicah (v Belgiji, na Češkem, v Grčiji, Španiji, Franciji, Latviji, Litvi, Luksemburgu, na Portugalskem in v Sloveniji) število prejemnikov teh prejemkov skozi leto 2020 znatno povečalo²⁴⁶.

Okvir 5 stebra: Dostop do ustrezne socialne zaščite

Svet je leta 2019 sprejel priporočilo o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite²⁴⁷, da bi se izvajalo načelo 12 evropskega stebra socialnih pravic (socialna zaščita) in bi se sistemi socialne zaščite prilagodili hitro razvijajočim se trgom dela. Države članice so se zavezale, da bodo zagotovile: (1) dostop do socialne zaščite; (2) dejansko kritje za vse delavce in samozaposlene ne glede na vrsto delovnega razmerja²⁴⁸; (3) ustrezno raven zaščite (dostojen življenjski standard, ustrezna nadomestitev dohodka) ter (4) preglednost pogojev in predpisov, pa tudi upravno poenostavitve. Države članice so bile pozvane, naj do 15. maja 2021 predložijo načrt z ustreznimi ukrepi za sprejetje na nacionalni ravni. Do sredine oktobra 2021 je svoje nacionalne načrte predložilo 25 držav članic²⁴⁹.

Večina nacionalnih načrtov vključuje ukrepe, ki obravnavajo vsaj eno od štirih področij priporočila, čeprav z znatnimi razlikami v obsegu, področju uporabe²⁵⁰ in časovnem okviru²⁵¹. Čeprav 21 načrtov (od 25) vključuje ukrepe za izboljšanje dostopa do socialne zaščite, njihov namen na splošno ni zapolniti vseh vrzeli, ugotovljenih v okviru spremljanja²⁵² ali priporočilih za posamezne države, izdanih v ciklu evropskega semestra 2020²⁵³. Večina ukrepov (izvedenih ali predvidenih) se nanaša na formalno kritje nestandardnih delavcev ali samozaposlenih (v 15 državah članicah) in izboljšanje ustreznosti (v 13 državah članicah) s poudarkom na pokojninah, nadomestilih za brezposelnost in nadomestilih za čas bolezni. Manj ukrepov je predvidenih v zvezi z učinkovitim dostopom, ohranjanjem in prenosljivostjo pravic ter preglednostjo in poenostavitvijo.

V skoraj vseh načrtih se je poročalo o ukrepih politike, sprejetih v odziv na krizo zaradi COVID-19. Taki ukrepi vključujejo omilitev pravil, podaljšanje trajanja in/ali povečanje zneskov nadomestil (npr. za brezposelnost in čas bolezni). Poleg tega je bila nekaterim skupinam (delavcem s

²⁴⁵ Glej poglavje 2.3.1 o prejemnikih nadomestila za brezposelnost.

²⁴⁶ Glej preglednico 7, pripravljeno na podlagi zbirke podatkov Odbora za socialno zaščito, v dopisu [Ključni socialni izzivi: ključna sporočila Odbora za socialno zaščito na podlagi letnega pregleda prikaza uspešnosti socialne zaščite](#).

²⁴⁷ [Priporočilo Sveta \(2019/C 387/01\) z dne 8. novembra 2019](#).

²⁴⁸ S tem bi preprečili, da bi pravila posameznikom preprečevala pridobivanje ali dostop do nadomestil, in zagotovili, da so pravice ohranjene, zbrane in/ali prenosljive.

²⁴⁹ Svoj načrt morata predložiti še Luksemburg in Slovenija. Načrti so na voljo [na spletu](#).

²⁵⁰ Devet načrtov predvideva enega od glavnih političnih (ali zakonodajnih) ukrepov (Danska, Španija, Nemčija, Grčija, Hrvaška, Irska, Litva, Finska, Latvija), devet pa tri do šest ukrepov (Ciper, Češka, Estonija, Francija, Italija, Malta, Nizozemska, Portugalska in Romunija). Belgija je v celovitem svežnju pripravila več kot 30 ukrepov, ki obravnavajo različne razsežnosti priporočila.

²⁵¹ Štirinajst držav članic se sklicuje na ukrepe, sprejete od sprejetja priporočila (novembra 2019), medtem ko so ukrepi, načrtovani za prihodnost, vključeni v 17 nacionalnih načrtov.

²⁵² Okvir za spremljanje dostopa delavcev in samozaposlenih do socialne zaščite, na voljo [na spletu](#).

²⁵³ Leta 2020 je bilo za 16 držav članic (za Bolgarijo, Ciper, Estonijo, Španijo, Madžarsko, Hrvaško, Italijo, Litvo, Latvijo, Malto, Nizozemsko, Poljsko, Portugalsko, Romunijo, Slovenijo in Slovaško) izdano priporočilo za posamezno državo o socialni zaščiti, ki je bilo pogosto zelo jasno osredotočeno na izboljšanje dostopa za nestandardne delavce in samozaposlene (za Ciper, Estonijo, Španijo, Italijo, Litvo, Nizozemsko, Poljsko, Portugalsko in Slovenijo). Sprejeti načrti za okrevanje in odpornost za 17 držav članic vključujejo ukrepe v zvezi s socialno zaščito, od katerih jih je bilo 14 povezanih s priporočili za posamezno državo v letu 2019 ali 2020. Večina teh načrtov za okrevanje in odpornost zajema s tem povezana priporočila za posamezno državo, vendar jih le malo v celoti obravnava.

prekarnimi pogodbami, samozaposlenim) ali sektorjem/poklicem (kulturni sektor, zdravstveni delavci, delavci v gospodinjstvu itd.) zagotovljena posebna podpora²⁵⁴. Kot celota so izjemni ukrepi prispevali k razširitvi socialne zaščite na predhodno nekrite ali delno krite skupine. Vendar se zdi, da je večina ukrepov, sprejetih leta 2020 in v začetku leta 2021, začasnih, kar pomeni, da verjetno ne bodo postali stalno prisotni v sistemih socialne zaščite²⁵⁵. Zato je akcijski načrt za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic države članice spodbudil, naj še razširijo dostop do socialne zaščite, pri čemer so izredne ukrepe zaradi COVID-19 uporabile kot vir navdiha za strukturne reforme za izboljšanje zaščite brezposelnih, nestandardnih delavcev in samozaposlenih.

Nedavni nacionalni ukrepi za odpravo vrzeli pri formalnem kritju se večinoma nanašajo na samozaposlene in ljudi z nestandardno zaposlitvijo. Francija je trajno razširila nadomestila za čas bolezni na vse samozaposlene, vključno s *professions libérales* (v okviru zakona o socialni varnosti, sprejetega konec leta 2020). Irska vlada je predlagala novo zakonsko določeno nadomestilo za čas bolezni, da bi se zagotovila zaščita zaposlenih, ki v svojih pogodbah o zaposlitvi nimajo pravice do odsotnosti z dela zaradi bolezni. Belgija namerava izboljšati formalno kritje za posebne kategorije (umetniki, platformni delavci, neformalni oskrbovalci, spolni delavci) ter oceniti in prilagoditi tako imenovane „premostitvene pravice“, ki samozaposlenim zagotavljajo dohodkovno podporo. Romunija namerava razširiti očetovski dopust na samozaposlene ter sezonskim in dnevnim delavcem ter platformnim delavcem zagotoviti formalni dostop do vseh področij socialne varnosti. Češka namerava izboljšati dostop do nadomestil za čas bolezni in s tem povezanih tveganj (vključno z materinstvom) za nestandardne delavce. Ciper namerava zagotoviti polno pokritost samozaposlenih s socialno zaščito, tj. razširiti pokritost z nadomestili za brezposelnost in shemami, povezanimi z nesrečami pri delu in poklicnimi boleznimi. Poljska je začela reformo, s katero razširja obvezno zavarovanje, zlasti s pokojninskimi načrti za civilnopravne pogodbe. Grčija pa namerava dostop do nadomestil za čas bolezni razširiti na samozaposlene.

Kar zadeva ustreznost, številni nacionalni ukrepi, vključeni v načrte, obravnavajo stanje glede pokojnin, zlasti za samozaposlene. Španija in Latvija sta se na primer odločili prilagoditi izračune prispevkov za samozaposlene, zlasti da bi podprli ustreznost prihodnjih pokojnin, Belgija pa namerava uskladiti pokojninske sisteme samozaposlenih in zaposlenih ter prispevke samozaposlenih približati njihovi zmogljivosti za prispevanje. Avstrija, Nemčija in Estonija so sprejele ukrepe za izboljšanje ustreznosti pokojnin, zlasti za tiste z manj pravicami, Češka pa je pripravila pokojninsko reformo za izboljšanje pravičnosti pokojninskega sistema (tudi v zvezi z vrzeli med spoloma).

Ustreznost sistemov minimalnega dohodka se je v letu 2019 zmanjšala v skoraj vseh državah članicah. Ustreznost denarne socialne pomoči na podlagi minimalnega dohodka se lahko spremlja²⁵⁶ s primerjavo dohodka upravičencev z nacionalnim pragom revščine in z dohodkom zaposlenega z nizkimi dohodki. Ti sklici kažejo učinek na zmanjševanje dohodkovne revščine ter na aktivacijske razsežnosti oziroma potencialne odvračilne učinke sistemov. V zadnjem letu, za katerega so bili razpoložljivi podatki o dohodkih (2019), se je ustreznost sistemov minimalnega dohodka v EU na splošno zmanjšala, kar kaže, kako je dohodek prejemnikov minimalnega dohodka zaostajal za splošnim razvojem pred krizo zaradi COVID-19. To zmanjšanje je bilo v nekaterih državah znatnejše v primerjavi z dohodkom zaposlenega z nizkimi dohodki (na Malti –5,8 odstotne točke, na Hrvaškem –3,2 odstotne točke, v Romuniji –2,9 odstotne točke) ali v primerjavi s pragom revščine (v Franciji –

²⁵⁴ Glej oddelek 2.4.2 in skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021.

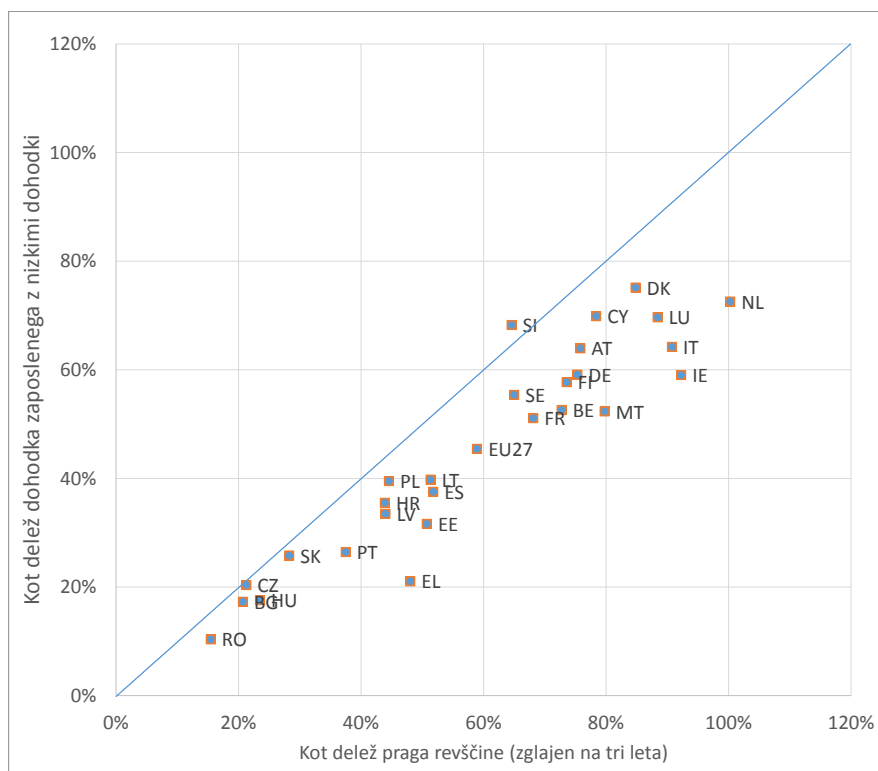
²⁵⁵ Glej tudi [Evropsko mrežo za socialno politiko \(2021\)](#).

²⁵⁶ V skladu z metodologijo, dogovorjeno v primerjalnem okviru o minimalnem dohodku, glej skupna poročila o zaposlovanju za leta 2019, 2020 in 2021.

6,3 odstotne točke, v Grčiji –6 odstotnih točk). Po drugi strani se je ustreznost znatno povečala v Italiji, in sicer po reformi leta 2019, manj pa v Litvi (13,6 odstotne točke) in Sloveniji (15,2 odstotne točke). V nekaj državah je ustreznost minimalnega dohodka blizu praga revščine (na Nizozemskem, Irskem in v Italiji), v Romuniji, Bolgariji, na Madžarskem, Češkem in v Italiji pa je ostala pod tretjino praga revščine – glej sliko 2.4.8.

Slika 2.4.8: Ustreznost minimalne dohodkovne podpore se med državami članicami močno razlikuje

Neto dohodek prejemnikov minimalnega dohodka kot odstotek praga tveganja revščine (zglajen na tri leta) in dohodka zaposlenega z nizkimi dohodki (dohodkovno leto 2019)

Opomba: Diagram se nanaša na samske osebe brez otrok. Neto dohodek prejemnika minimalnega dohodka lahko poleg minimalnega dohodka vključuje tudi druge vrste prejemkov (npr. stanovanjske dodatke). Upoštevani zaposleni z nizkimi dohodki prejema 50 % povprečne plače in dela s polnim delovnim časom.

Vir: izračun GD EMPL na podlagi mikropodatkov EU-SILC.

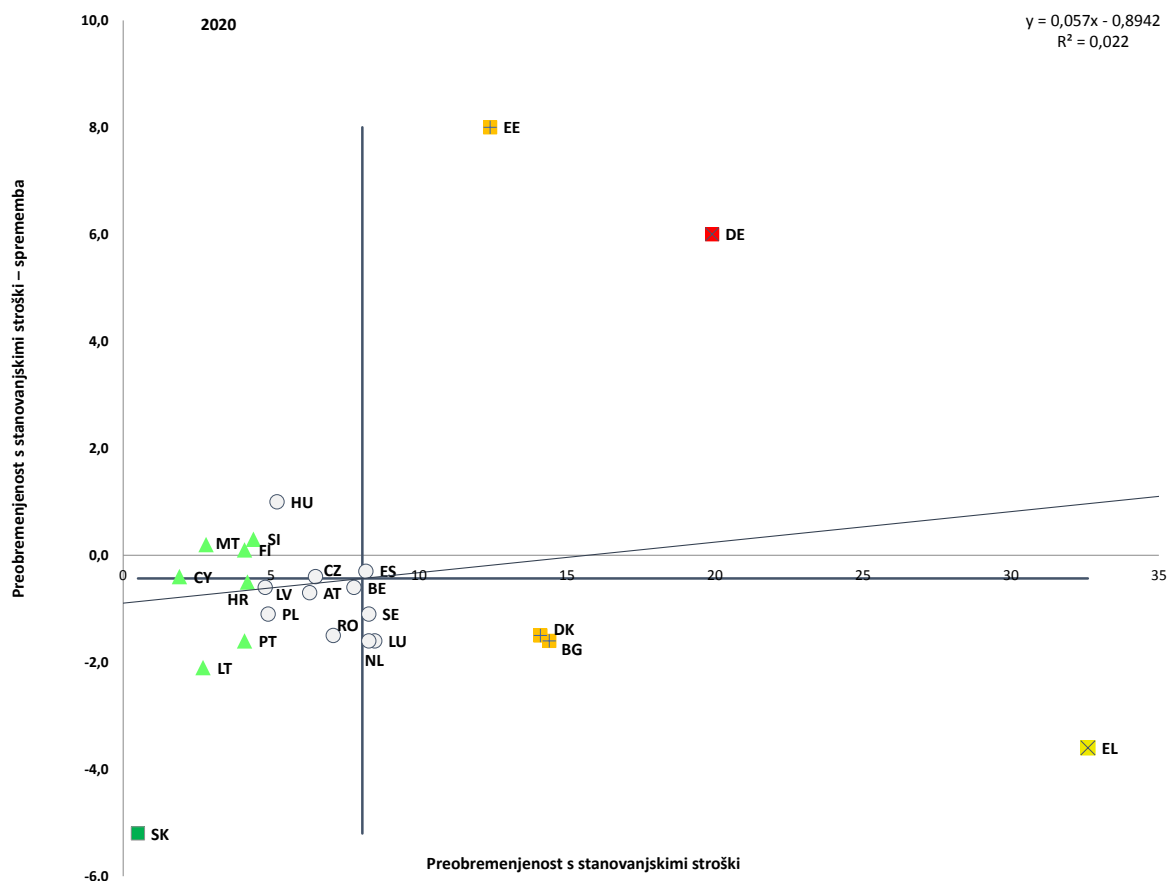
Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški²⁵⁷ se je pred krizo še naprej nekoliko znižala. Leta 2019 (dohodkovno leto, na katerega se nanaša kazalnik za leto 2020)

²⁵⁷ Kazalnik meri delež prebivalstva, ki živi v gospodinjstvih, katerih skupni stanovanjski stroški so višji od 40 % razpoložljivega dohodka (oboje „brez“ stanovanjskih dodatkov). V dokumentu [Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(version April 2020\)](#) (Metodološke smernice in opis spremenljivk EU-SILC, različica iz aprila 2020) so opisani dodatki (zajeti so samo tisti, vezani na premoženjsko stanje), vključno z dodatki za najemnino in dodatki za gospodinjstva, ki bivajo v lastnih stanovanjih, brez davčnih ugodnosti in kapitalskih transferjev. V dokumentu so stanovanjski stroški opredeljeni kot mesečni in dejansko plačani stroški, povezani s pravico gospodinjstva, da živi v stanovanju. Vključujejo strukturno zavarovanje (za najemnike: če je plačano), storitve in dajatve (odstranjevanje odpadkov, odvoz odpadkov itd.; obvezno za lastnike, za najemnike: če je plačano), redno vzdrževanje in popravila, davke (za najemnike: po stanovanju, če je primerno) in stroške komunalnih storitev (voda, elektrika, plin in ogrevanje). Za lastnike, ki plačujejo hipoteko, so zajeta plačila obresti na hipoteko (vse davčne olajšave so odbite, stanovanjski dodatki pa se ne odbijejo). Pri najemnikih, ki

je približno desetina prebivalstva EU žvela v gospodinjstvih, ki so 40 % ali več svojega (ekvivalentnega) razpoložljivega dohodka porabila za stanovanje. Ta stopnja je bila najvišja v Grčiji (32,6 %), sledile so ji Nemčija, Bolgarija in Danska (približno ali več kot 15 %), najnižja pa je bila na Slovaškem, Cipru, v Litvi in na Malti (manj kot 3 %) – glej sliko 2.4.9. Absolutno število in vrstni red držav sta pri ljudeh, mlajših od 30 let, razmeroma podobna kot pri preostalem prebivalstvu. Pri prebivalstvu s tveganjem revščine je bila stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški precej višja (37,8 % leta 2020), z velikimi razlikami med državami članicami. V Grčiji je bilo 82,5 % prebivalstva s tveganjem revščine preobremenjenega s stanovanjskimi stroški, na Danskem in v Nemčiji pa približno dve tretjini. V Litvi, na Malti, Cipru in Slovaškem je delež znašal približno 10 % ali manj. Na splošno vprašanja cenovne dostopnosti stanovanj bolj vplivajo na najemnike, bodisi na trgu zasebnih najemniških stanovanj bodisi na trgu znižanih cen (25,2 %), kot na lastnike s hipoteko (6,2 %) ²⁵⁸.

Slika 2.4.9: Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški se je pred krizo v povprečju znižala, vendar z znatnimi razlikami med državami članicami

Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški (v %), stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko, Francijo in Italijo niso na voljo ter so začasni za Latvijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za

plačujejo tržno ali znižano ceno, je vključeno tudi plačilo najemnine. Pri najemnikih, ki ne plačujejo najemnine, se stanovanjski dodatki ne bi smeli odšteti od skupnih stanovanjskih stroškov.

²⁵⁸ Eurostat, kazalnik [ilc_lvho07c].

Belgijo, Dansko, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi. Vir: Eurostat, [[tespm140](#)].

Družine z otroki in enostarševska gospodinjstva so imeli že pred krizo večje stanovanjske težave. Leta 2019 je bilo 6,5 % enostarševskih gospodinjstev z vzdrževanimi otroki resno stanovanjsko prikrajšanih v nasprotju s 4 % celotnega prebivalstva²⁵⁹. Višje stopnje so bile zabeležene v Grčiji, Španiji, Romuniji, na Švedskem in na Danskem. Podatki iz raziskave, ki jih je Eurofound zbral²⁶⁰ v letu 2019, kažejo, da je bila stanovanjska negotovost v gospodinjstvih z otroki večja kot pri tistih brez njih (6,6 % v primerjavi s 4,1 %). Poleg tega so bile osebe, ki so se srečale z brezdomstvom, bolj izpostavljene zdravstvenim težavam in jih je v obdobjih omejitve gibanja bolj prizadela prekinitev opravljanja storitev. Na splošno so se zaradi krize zaradi COVID-19 povečali dolgotrajni stanovanjski izzivi in že obstoječe neenakosti v zvezi s stanovanjskimi pravicami in stanovanjskimi razmerami, tudi za tiste, ki so bili že pred tem deležni stanovanjske izključenosti²⁶¹.

Tudi zaradi učinkovitosti pokojninskih sistemov so ljudje, starejši od 65 let, v povprečju boljše zaščiteni pred revščino kot ostalo prebivalstvo. Leta 2020 je bila v EU stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti med osebami, starimi 65 let in več, nekoliko višja od 20 % (20,4 %) in nižja kot pri osebah, starih 18–64 let (21,7 %). Tako je bilo tudi v osmih od 27 držav članic – glej sliko 2.4.10. Vendar je bilo v nekaterih državah članicah tveganje revščine ali socialne izključenosti med starejšimi veliko večje, pri čemer je razlika dosegla najvišjo vrednost v Estoniji, in sicer 24,3 odstotne točke, ter v Latviji in Bolgariji, kjer je znašala 22,3 odstotne točke. V slednji je kar 49,5 % ljudi, starih 65 let in več, izpostavljenih tveganju revščine ali izključenosti. Tveganje med starejšimi se od leta 2015 povečuje²⁶², predvsem zaradi povišanja stopnje revščine med okrevanjem. V EU27 obstajajo tudi velike razlike med spoloma. Leta 2020 je bilo tveganje revščine pri starejših moških 16,9 %, pri starejših ženskah pa 23,3 %. Razlika je posledica tega, da ženske prejemale nižje pokojne, pa tudi tega, da ženske v povprečju živijo dlje in pogosteje same.

²⁵⁹ Eurostat, kazalnik [[ilc_mdho06](#)].

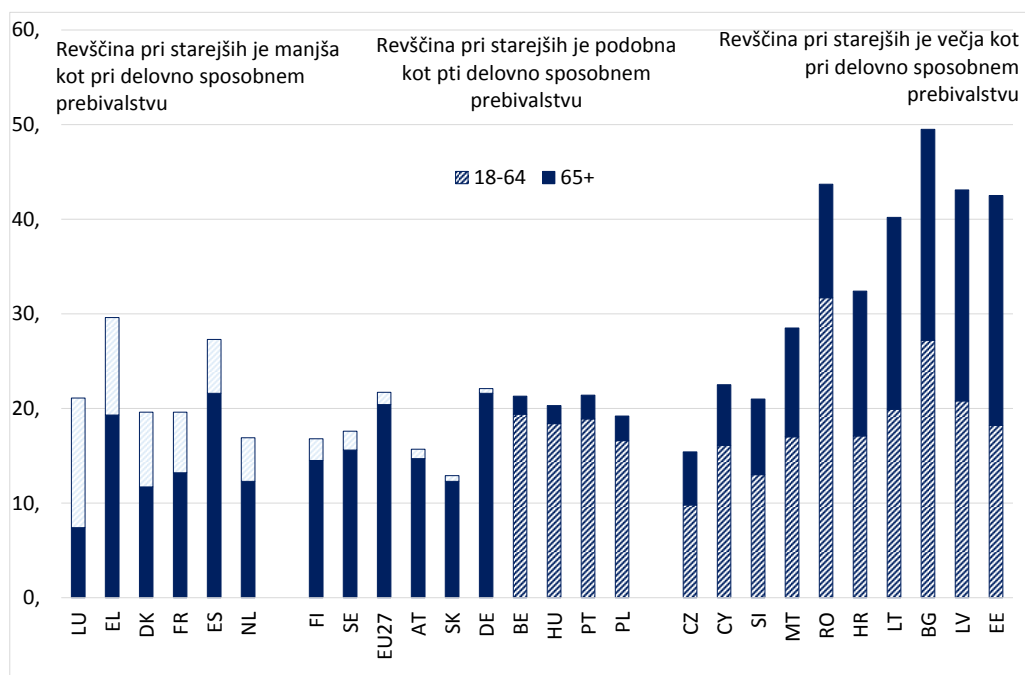
²⁶⁰ Glej [Eurofound \(2021\), „Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, COVID-19 series“ \(Izobraževanje, zdravstveno varstvo in stanovanja: kako se je v letu 2020 spremenil dostop za otroke in družine, serija COVID-19\)](#), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²⁶¹ Glej na primer predhodno analizo OECD o tem, kako bi lahko pandemija COVID-19 vplivala na cenovno dostopnost stanovanj: [„Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable“, Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs \(Gradimo boljši jutri: politike za cenovno dostopnejša stanovanja, povzetek politik zaposlovanja, dela in socialnih zadev\)](#), OECD, Pariz.

²⁶² To je prvo leto, za katerega je mogoč izračun v skladu z novo opredelitvijo.

Slika 2.4.10: Ljudje, starejši od 65 let, so pred revščino običajno bolj zaščiteni kot ostalo prebivalstvo

Stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti po starostnih skupinah (v %, 2020)

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)]. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo.

Pokojnine v povprečju znašajo več kot polovico dohodka ob koncu poklicne poti. V EU27 je povprečna pokojnina oseb, starih 65–74 let, v letu 2019 znašala 57 % dohodka od dela oseb, starih 50–59 let²⁶³. Ta delež se od leta 2010, ko je znašal 53 %, povečuje. V nekaterih državah je to medsektorsko nadomestitveno razmerje precej večje od 70 %, zlasti v Luksemburgu, Grčiji, Italiji, na Portugalskem in v Španiji. Zato so te države tudi med državami, v katerih je revščina v starosti manjša od revščine med delovno sposobnim prebivalstvom²⁶⁴. Po drugi strani je v 14 državah delež manjši od 50 %, v treh pa manjši od 40 % (Irska, Hrvaška in Bolgarija). V večini držav je delež pri ženskah manjši, 11 držav članic pa nasprotno pri ženskah beleži bistveno večje nadomestitvene deleže, zlasti Češka, Estonija, Danska in Slovaška.

Učinek COVID-19 je obrnil trend izboljševanja pričakovane življenjske dobe v EU. Po izbruhu pandemije se je kazalnik pričakovane življenjske dobe ob rojstvu, ki je dober približek za zdravstvene učinke, po ocenah v veliki večini držav članic EU zmanjšal – glej sliko 2.4.11²⁶⁵. To poslabšanje pomeni odmik od desetletnega trenda podaljševanja pričakovane življenjske dobe. Največje skrajšanje v primerjavi z letom 2019 je bilo

²⁶³ Glej [Pension Adequacy Report 2021](#) (Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2021), stran 40.

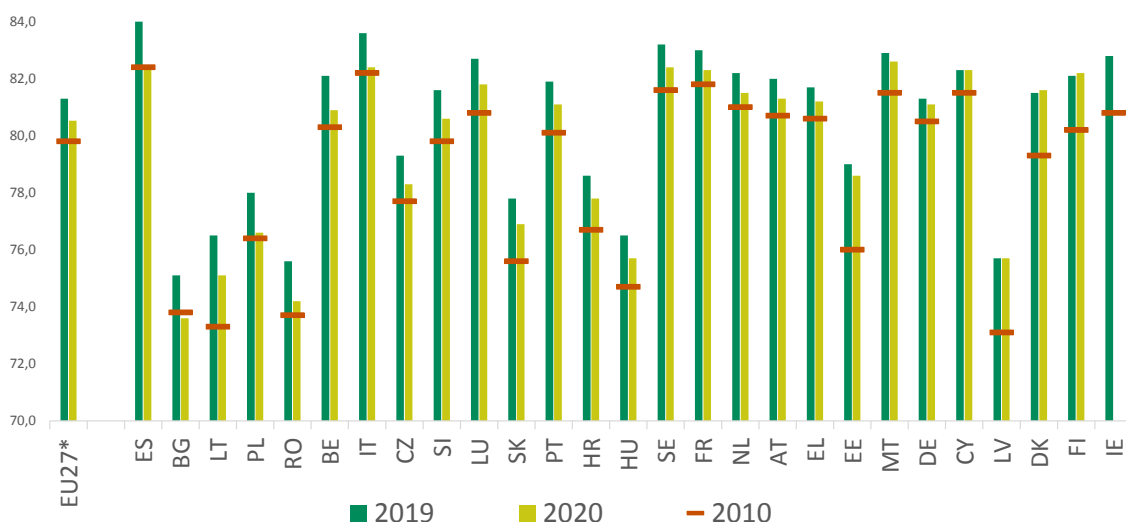
²⁶⁴ Kot kaže kazalnik Eurostata [[ilc_pnp3](#)]. Kazalnik je opredeljen kot razmerje mediane individualnih bruto pokojnin v starostni skupini 65–74 let glede na mediano individualnih bruto dohodkov v starostni skupini 50–59 let, brez ostalih socialnih prejemkov.

²⁶⁵ Pričakovana življenjska doba je *periodični kazalnik* smrtnosti, ki odraža povprečno življenjsko dobo prebivalstva, ki je odvisna od smrtnosti v izbranem časovnem obdobju, ter je občutljiva na negativne in pozitivne spremembe v enem letu. Alternativna ocena lahko temelji na kazalniku presežne smrtnosti, kot je navedeno na strani 4 dokumenta [Employment and social developments in Europe 2021](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, 2021).

zabeleženo v Španiji (–1,6 leta) in Bolgariji (–1,5 leta) ter v Litvi, na Poljskem in v Romuniji (v vseh približno –1,4 leta). Skrajšanje pričakovane življenjske dobe je lahko prikrajšane ljudi prizadelo bolj kot druge. Na primer, že pred krizo je bila pričakovana življenjska doba Romov v povprečju 10 let krajša od pričakovane življenjske dobe celotnega prebivalstva²⁶⁶.

Slika 2.4.11: Zaradi pandemije COVID-19 se je obrnil nedavni trend podaljševanja pričakovane življenjske dobe

Pričakovana življenjska doba ob rojstvu (leto), države članice, razvrščene po skrajšanju pričakovane življenjske dobe v primerjavi z letom 2019

Opomba: podatki za leto 2020 so začasni za vse države članice in niso na voljo na Irsko. Povprečje za EU27 je izračunano brez Irske.

Vir: Eurostat, kazalnik [demo_mlexpec].

Ne glede na pandemijo so bile neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju v večini držav članic leta 2020 na splošno stabilne, vendar so razlike med njimi precejšnje (glej sliko 2.4.12²⁶⁷). Poljska, Francija, Latvija in Finska so zabeležile največje povečanje (za 8,5 odstotne točke, 1,4 odstotne točke, 1 odstotno točko oz. 0,7 odstotne točke), pri čemer je Poljska zabeležila precej visoko stopnjo neizpolnjenih potreb v višini 12,7 % in je označena kot „država s kritičnimi razmerami“²⁶⁸. Nasprotno sta Estonija

²⁶⁶ Glej Vincze idr. (2019), *Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation* (Razširjenost kroničnih bolezni in invalidnosti, ki omejuje dejavnosti, med Romi in neromskim prebivalstvom: medsektorska preiskava na podlagi popisa prebivalstva). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), str. 3620.

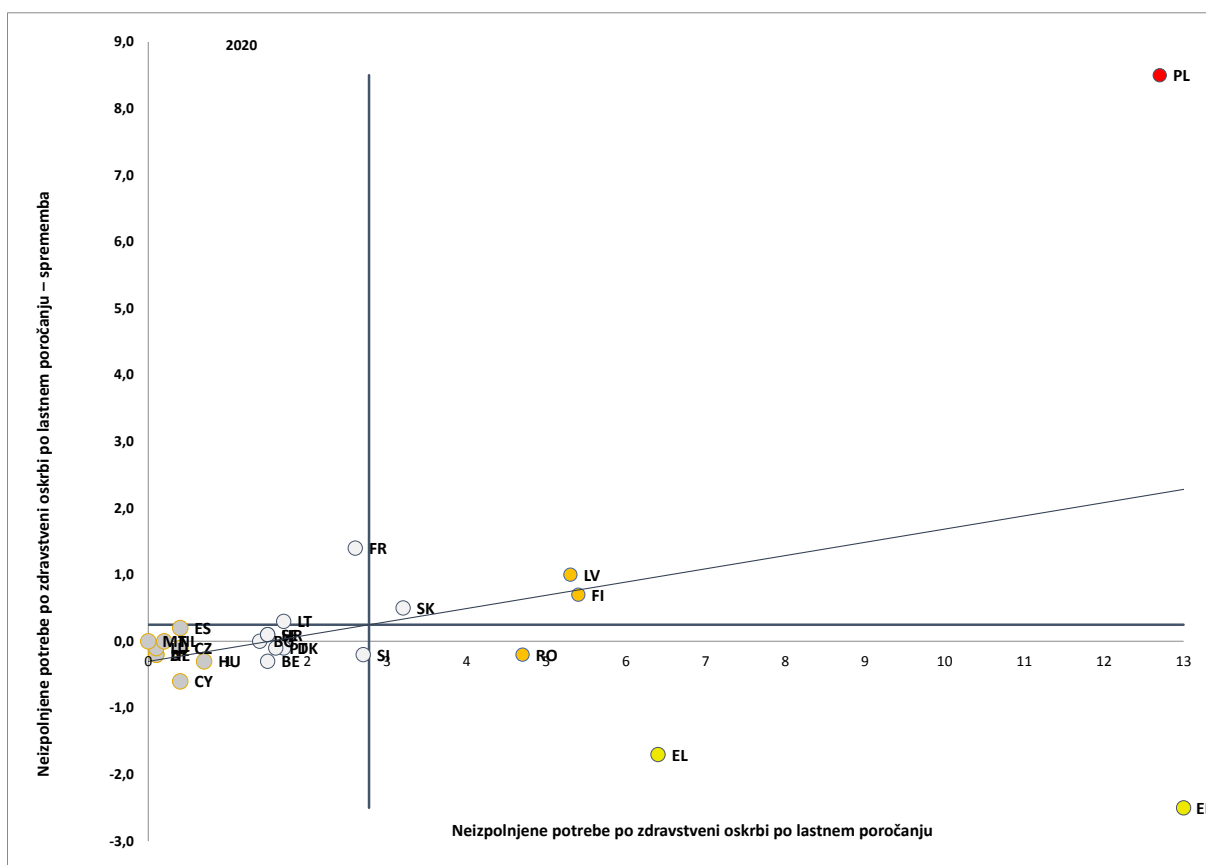
²⁶⁷ Podatki za deset držav so začasni, vključujejo prekinitev časovne vrste ali manjkajo. Glej opombo k sliki.

²⁶⁸ Raziskava Eurofounda *o življenju, delu in COVID-19*, ki zajema približno enako obdobje, kaže, da je 18 % anketirancev v EU poročalo o neizpolnjenih zdravstvenih potrebah med pandemijo.

in Grčija zabeležili veliko zmanjšanje (za 2,5 odstotne točke oz. 1,7 odstotne točke), kljub temu pa sta bili stopnji za leto 2020 precej visoki (13 % oz. 6,4 %). V nezanemarljivi skupini držav (Malta, Avstrija, Nemčija, Luksemburg, Nizozemska, Ciper, Španija in Madžarska) je delež oseb, ki so poročale o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi, kljub pandemiji ostal zelo majhen (manj kot 1 %), pri čemer se je delež oseb, ki so se tej skupini pridružile leta 2020, znatno zmanjšal. Med drugim ²⁶⁹ so osebe, ki živijo v gospodinjstvih z nizkimi dohodki, bolj ranljive zaradi neizpolnjenih zdravstvenih potreb, čeprav se obseg vrzeli v primerjavi s celotnim prebivalstvom v državah članicah razlikuje²⁷⁰. Regionalne razlike v neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju se pojavljajo predvsem med državami članicami, vendar so nekatere pomembne razlike zabeležene v Grčiji, Romuniji, na Švedskem in Madžarskem – glej sliko 10 v Prilogi 3.

Slika 2.4.12: Med krizo zaradi COVID-19 so bile sporočene velike razlike med državami članicami glede neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju

Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, stopnje leta 2020 in spremembe glede na prejšnje leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Irsko in Italijo niso na voljo ter so začasni za Francijo, Latvijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za Belgijo, Nemčijo in Luksemburg. Od leta 2020 Nemčija pošilja podatke o kazalniku EU-SILC iz raziskave (Mikrozensus), ki se razlikuje od prejšnje. Posledično podatki iz različnih let niso več primerljivi.

²⁶⁹ Zlasti ljudje, ki živijo v ustanovah, invalidi, Romi in popotniki, begunci in priseljenci ali brezdomci (FRA, [poročilo o temeljnih pravicah za leto 2021](#)).

²⁷⁰ Za razčlenitve neizpolnjenih zdravstvenih potreb glej kazalnika Eurostata [[hlth_silc_29](#)] in [[hlth_silc_31](#)].

2.4.2 Odziv politike

V letih 2020 in 2021 so države članice v okviru krize zaradi COVID-19 uvedle številne začasne in trajne ukrepe dohodkovne podpore. Ti dve leti sta poudarili vrzeli v sistemih socialne zaščite, ki prizadenejo zlasti ljudi v ranljivem položaju (kot so gospodinjstva z nizkimi dohodki brez dohodka, povezanega z delom, ali osebe s prekarnimi zaposlitvami). Vlade so zato sprejele nujne in trajne ukrepe, uvedle nove sheme ali prilagodile obstoječe ter zagotovile večjo ustreznost nadomestil in pokritost z njimi za vse, vključno z nadomestili za skrajne primere.

Ukrepi nujne dohodkovne podpore so bili uvedeni ali prilagojeni glede na potrebe, ki jih je povzročila kriza zaradi COVID-19. Grčija je na primer med pandemijo za tri mesece podaljšala pravico do zajamčenega minimalnega dohodka in stanovanjskega dodatka, da bi preprečila potrebo po fizični prisotnosti pri oddaji novih vlog. V Italiji je vlada do septembra 2021 podaljšala izredni dohodek (*Reddito di Emergenza*), ki je bil maja 2020 uveden kot začasni ukrep v zvezi z nujnim dohodkom za gospodinjstva brez dostopa do sistema minimalnega dohodka. Na Slovaškem so bili ljudje, ki so ostali brez dohodka ali nadomestil, potem ko so zaradi pandemije izgubili delo, ki so ga imeli pred 12. marcem 2020, upravičeni do mesečne „subvencije za nujne primere“, ki je veljala do 1. julija 2021. Na Nizozemskem je vlada občinam dodelila začasna dodatna sredstva za zagotavljanje dodatne socialne pomoči od januarja 2021 osebam, ki so zaradi krize izgubile dohodek, da bi plačale stanovanjske stroške, kot so najemnina ali odplačila hipoteke, stroški javnih storitev (električna energija, voda, plin) in občinski davki (TONK). V Belgiji je vlada povečala začasne minimalne dohodke za 50 EUR na mesec (do konca decembra 2021).

Poleg nujnih ukrepov so bile sprejete trajne spremembe že obstoječih sistemov za trajnejšo okrepitev socialne odpornosti, in sicer v skladu z načeloma 12 (socialna zaščita) in 14 stebra (minimalni dohodek). V okviru mehanizma za okrevanje in odpornost so bila v ta namen zagotovljena znatna dodatna sredstva EU. V Španiji bo mehanizem podpiral pilotne projekte o učinkovitih načinih vključevanja za upravičence pred kratkim uvedenega nacionalnega sistema minimalnega dohodka. Eden od mejnikov latvijskega načrta za okrevanje in odpornost je posodobitev reforme minimalnega dohodka za obdobje 2022–2024, ki vključuje enotno metodologijo za izračun zajamčenega minimalnega dohodka, ki temelji na dokazih, ter letno indeksacijo, usklajeno s splošnim gibanjem dohodkov. Romunija namerava do konca leta 2022 dokončati reformo minimalnega dohodka za vključenost, med drugim z izboljšanjem ustreznosti in ciljne usmerjenosti nadomestil in spodbud za zaposlovanje ter pokritosti z njimi. Več držav članic je posodobilo svoje sisteme minimalnega dohodka, tako da so povečale ravni nadomestil, zlasti za tiste v najbolj ranljivem položaju. Litva od julija 2021 zagotavlja dodatno nadomestilo za samske osebe, starejše od 65 let, in invalide, ki sicer niso upravičeni do pokojnine po umrlem zavarovancu. Malta je zvišala najvišje stopnje dodatne pomoči za pare z nizkimi dohodki in samske osebe. Dodatek k tej pomoči, ki je bil uveden že leta 2020 za ljudi, stare 65 let in več, s tveganjem revščine, je bil leta 2021 razširjen na vse ljudi v tej starostni skupini, ne glede na to, ali so izpostavljeni tveganju revščine ali ne.

Države članice so uvedle tudičasne ukrepe za podporo družinam med izrednimi razmerami zaradi COVID-19. A fund of EUR 500 million was established in **Italy** to finance food solidarity interventions and support vulnerable families in their payments of rent and utility bills. Na **Češkem** so lahko starši otrok, ki so bili zaradi pandemije poslani domov iz šole, med oktobrom 2020 in junijem 2021 zahtevali plačani oskrbovalski dopust. V **Latviji** je bilo vsakemu otroku izplačano enkratno nadomestilo v višini 500 EUR. V **belgijski** regiji Bruselj so ranljiva gospodinjstva za šolsko leto 2020–2021 prejela enkratno nadomestilo v višini 100 EUR na otroka, medtem ko so se v Flandriji otroški dodatki za ranljiva gospodinjstva začasno povečali. **Bolgarija** je zagotovila mesečno ciljno usmerjeno nadomestilo staršem otrok, starih do 14 let, z nizkimi dohodki, ki so morali v primeru zaprtja izobraževalnih ustanov ostati doma, da so skrbeli za svoje otroke, in niso mogli delati na daljavo ali vzeti plačanega dopusta. Nadomestilo je znašalo 100–150 % minimalne plače (v primeru enega otroka oz. dveh ali več otrok za več kot deset dni zaprtja).

Zneski starševskih, otroških in družinskih prejemkov, metode njihovega izračuna in obdobje upravičenosti do njih so se v večini držav članicah izboljšali. V **Estoniji** in **Litvi** so bile osnove za izračun družinskih, porodniških, očetovskih in starševskih prejemkov pregledane, tako da so lahko starši prejeli zneske, ki so odražali njihove dohodke pred pandemijo (tj. na splošno višje). V **Latviji** so osebe, katerih starševski dopust je potekel med izrednimi razmerami zaradi COVID-19 in se niso mogli vrniti na delo, do junija 2021 prejemale mesečno nadomestilo v višini do 700 EUR. V **bruseljski regiji (Belgija)** so mladi, mlajši od 21 let, ki so bili v obdobju vključevanja v zaposlitev, upravičeni do otroškega dodatka, tudi če niso zaključili sekundarne izobrazbe. V **Latviji** se za leto 2022 načrtuje znatno in trajno povečanje družinskih prejemkov, do katerih so večinoma upravičene velike družine. V **Litvi** se je znesek splošnega otroškega dodatka povečal na 70 EUR na mesec, dodatni prejemek (za otroke s posebnimi potrebami ali otroke v prikrajšanih ali velikih družinah) pa na 111,20 EUR. Na **Madžarskem** se je nadomestilo za nego dojenčkov julija 2021 povečalo s 70 % na 100 % predhodne bruto plače brez zgornje meje. Ker se od nadomestila ne odštejejo prispevki za socialno varnost in pokojnine, je višje od prejšnje neto plače, ker pa ni omejeno, imajo od njega največjo korist bolje stoječa gospodinjstva. V **Romuniji** naj bi se otroški dodatki 1. januarja 2022 povečali za 20 %.

Sprejeti so bili tudi posebni ukrepi politike, ki obravnavajo revščino otrok in podpirajo socialno vključevanje ranljivih otrok, in sicer v skladu z načelom 11 stebra (otroško varstvo in podpora za otroke). Na **Češkem** lahko od julija 2021 starši otrok, za katere drugi starš ne plačuje preživitnine, zaprosijo za nadomestno preživitnino, ki jo plača javna služba za zaposlovanje, v znesku, ki ga odredi sodišče (vendar ne več kot 3 000 CZK, tj. približno 118 EUR na mesec). V **Litvi** so od septembra 2021 tudi učenci drugega razreda postali upravičeni do univerzalnih brezplačnih šolskih obrokov. V **Franciji** se z osnutkom zakona za zaščito dobrobiti otrok, ki so pod zaščito države, posodabljata okvir rejniških družin in nacionalno upravljanje zaščite otrok.

Države članice so v obdobju 2020–2021 še naprej sprejemale ukrepe za podporo ljudem, ki jih je prizadela kriza in niso ustrezno vključeni v socialno zaščito, kot so nestandardni delavci in samozaposleni, in sicer v skladu z načeloma 12 (socialna zaščita) in 13 stebra (nadomestila za primer brezposelnosti). Večina teh ukrepov je bila začasna²⁷¹, nekatere države pa so izvedle tudi več strukturnih reform, da bi izboljšale pokritost s sistemi socialne zaščite

²⁷¹ Glej [Evropska mreža za socialno politiko \(2021, v pripravi\)](#), „Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries“ (Odzivi politike socialne zaščite in vključevanja na krizo zaradi COVID-19, analiza politik v 35 državah).

ali njihovo ustreznost. **Finska** je na primer samostojnim podjetnikom in samozaposlenim odobrila začasni dostop do nadomestil za brezposelnost, medtem ko so **Nemčija**, **Avstrija** in **Španija** umetnikom olajšale dostop do nadomestil za brezposelnost. **Nizozemska** je sprejela več svežnjev začasne dohodkovne podpore (TOZO), večinoma za samozaposlene brez zaposlenih. **Belgija** je „premostitveno pravico“ (nadomestilo v primeru stečaja) razširila na samozaposlene, ki so se srečali z znatnim upadom prometa ali so bili prisiljeni prekiniti svoje dejavnosti. **Španija** je samozaposlene, ki jih je prizadela kriza, podprla z izrednimi ugodnostmi in oprostitvami plačil prispevkov. **Litva** je podprla dohodek samozaposlenih, katerih dejavnosti je prizadela karantena in katerih dohodek se je zmanjšal za vsaj 30 %, **Grčija** pa je zagotovila posebno dohodkovno podporo samozaposlenim v kmetijstvu, turizmu in obalnem ribištvi.

Države članice so olajšale dostop do nadomestil za čas bolezni in tudi sprejele nekatere ukrepe za izboljšanje dostopa do zdravstvenega varstva, zlasti v zvezi s COVID-19. **Litva** je razširila seznam oseb, upravičenih do prejemanja nadomestila za čas bolezni, povezanih s COVID-19. **Romunija** je uvedla novo kategorijo dopusta, da bi tistim, ki jim je odrejena karantena, zagotovila polno odsotnost z dela zaradi bolezni, **Slovaška** pa je uvedla nadomestilo za nezgode za zaposlene, ki jim je bilo priznано, da so začasno nesposobni za delo. Poleg tega je **Estonija** začasno financirala izplačilo nadomestil od drugega dne bolezni, **Belgija** pa je začasno zvišala raven nadomestil za zaposlene in samozaposlene. **Estonija** je sprejela ukrepe za olajšanje dostopa do zdravstvenega varstva v zvezi s COVID-19 za nezavarovane osebe. Nasprotno pa je **Madžarska** ukinila pravico do brezplačnega zdravstvenega varstva za osebe, ki niso zavarovane, zlasti da bi zmanjšala neprijavljeno delo. V **Franciji** bodo javni delodajalci financirali 50 % dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja za javne uslužbenke.

Države članice so v skladu z načelom 17 stebra (vključevanje invalidov) sprejele začasne in trajne ukrepe za izboljšanje upravičenosti do nadomestil in storitev, povezanih z invalidnostjo, ter njihove ustreznosti. V **Italiji** bodo nezaposlene matere ali matere samohranilke, ki imajo vzdrževane otroke s priznanimi posebnimi potrebami, v letih 2021, 2022 in 2023 prejemale mesečni prispevek v višini do 500 EUR neto. **Latvija** je dodelila enkratni dodatek v višini 200 EUR za prejemnike dodatka za oskrbo invalidov ali dodatka za invalide, ki potrebujejo oskrbo (poleg tistih, ki prejemajo starostno ali invalidsko pokojnino ali pokojnino po umrlem zavarovancu). **Malta** je uvedla stalno nadomestilo v višini 300 EUR na leto za starše, ki morajo zapustiti zaposlitev, da bi skrbeli za otroka, starejšega od 16 let, ki je upravičen do zvišane podpore za visoko stopnjo invalidnosti. Poleg tega je **Malta** razširila tudi skupino oseb, ki so upravičene do dodatka za visoko stopnjo invalidnosti v primeru intelektualnih ovir. Od julija 2021 imajo v **Litvi** vsi invalidi pravico do pomoči osebnega asistenta. Če je dohodek invalida nižji od 256 EUR, je pomoč brezplačna, če pa je dohodek višji, znesek, plačan za osebnega asistenta, ne sme presegati 20 % dohodka invalida. **Portugalska** je socialne prejemke razširila na osebe, katerih invalidnost je posledica nekaterih nesreč, in zagotovila združevanje z dodatkom za neformalne oskrbovalce ali plačilom instituciji, v kateri se zagotavlja oskrba. **Luksemburg** je od 1. januarja 2021 za 2,8 % povečal prihodke REVIS (*revenu d'inclusion sociale*) in nadomestila za osebe z visoko stopnjo invalidnosti (RPGH). V **romunskem** načrtu za okrevanje in odpornost se predvideva podpora za najmanj 8 455 institucionaliziranih invalidov s ciljem deinstitucionalizacije in izvajanja „neodvisne življenjske poti“.

Dostopnost socialnih storitev, zlasti na daljavo, se je v nekaterih državah članicah izboljšala kot odziv na omejene osebne stike med pandemijo, in sicer v skladu z načelom 20 stebra (dostop do osnovnih storitev). Številne storitve ali posebne naloge, za

katere so potrebni osebni stiki, kot so svetovanje ali obiski na domu, so bile po začetku pandemije začasno ustavljene. Ta sprememba je v ospredje postavila potrebo po posodobitvi socialnih storitev, tudi z večjo uporabo digitalnih tehnologij. Reforma, ki poteka v **Bolgariji**, predvideva pripravo nacionalnega načrta socialnih storitev v sodelovanju z občinami. Namenski projekt ESS bo podpiral vzpostavitev metodološkega okvira, posodobitev standardov kakovosti in usposobljenost osebja nove agencije z nadzorno funkcijo. Cilj reforme, ki jo načrtuje **Španija** v okviru načrta za okrevanje in odpornost, je opredeliti minimalni skupni portfelj socialnih storitev in s tem povezane standarde po vsej državi. Nekatere države članice se osredotočajo na izboljšanje dostopa do socialnih storitev. **Litva** je omogočila elektronsko vložitev zahtevkov za socialne storitve. Da bi **Portugalska** zagotovila neprekinjenost izvajanja storitev, je uvedla začasni zajamčeni finančni prispevek za socialni in solidarnostni sektor.

Številne države članice so v letu 2021 še naprej sprejemale ukrepe za podporo stanovanjskim pravicam gospodinjstev, zlasti tistih iz ranljivih skupin, nekatere pa so sprejele trajnejše ukrepe za dolgoročno izboljšanje cenovne dostopnosti stanovanj, in sicer v skladu z načelom 19 stebra (stanovanja in pomoč za brezdomce). Med najbolj razširjenimi začasnimi ukrepi, ki so jih sprejele vlade v EU, so bile oprostitve plačila hipotek ali najemnin (**Avstrija, Belgija, Češka, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Litva, Slovaška, Portugalska in Španija**) ter moratorij na deložacije (**Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Nemčija, Madžarska, Irska, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska in Španija**)²⁷². Poleg teh je **Irska** sprejela zakon o cenovno dostopnih stanovanjih, ki daje prednost večji ponudbi cenovno dostopnih domov. **Litva** je uvedla sistem ustreznosti nadomestil za najem stanovanj, da bi nadzirala zviševanje najemnin. **Malta** adopted measures to support first-time buyers and reduce the tax payable on property granted by donation by parents to their children, where the property is to be used as their residence. **Španija** v svojem načrtu za okrevanje in odpornost predvideva sprejetje kraljevega odloka o določitvi regulativnega okvira za izvajanje programa za energijsko učinkovita socialna najemna stanovanja, skladna z merili energijske učinkovitosti. **Luxembourg** amended the existing Housing Pact to strengthen the public sector's capacity to increase the stock of public affordable and sustainable housing, especially for rental. Reforma, o kateri se trenutno razpravlja, bi občinam zagotovila podporo in spodbude za razvoj načrtov rabe zemljišč v sodelovanju s centralno upravo. **Slovenija** je uvedla spremembe nacionalnega stanovanjskega zakona, da bi spodbudila učinkovit in uravnotežen pristop k zagotavljanju stanovanj, vključno z možnostjo aktiviranja obstoječega, vendar nezasedenega stanovanjskega fonda, ki bi se uporabljal za javna najemna stanovanja. V akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic je bil napovedan začetek pobude o cenovno dostopnih stanovanjih. To bo omogočilo prenovo 100 okrožij in vzpostavitev evropske platforme za okrepljeno sodelovanje v boju proti brezdomstvu.

Nekatere države članice so pred kratkim uvedle ali razširile ciljno usmerjene ukrepe za podporo dostopa do energije kot osnovne storitve za najranljivejše, in sicer v skladu z načelom 20 stebra (dostop do osnovnih storitev). **Španija** je na primer uzakonila ukrepe za podporo dostopa do energije za ljudi z nizkimi dohodki, tudi v skladu s strategijo za boj proti energijski revščini za obdobje 2019–2024. **Ciper** bo tako kot nekatere druge države izvajal ukrepe za energijsko učinkovitost v okviru načrta za okrevanje in odpornost z izrecnim ciljem zmanjšanja energijske revščine. Komisija je v okviru zelenega dogovora predložila celovit

²⁷² Glej [OECD \(2020\), Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges](#) (Stanovanja med COVID-19: odzivi in izzivi politike).

sveženj ukrepov, ki bodo prispevali k zmanjšanju energijske revščine in povečanju kakovosti stanovanj, zlasti za gospodinjstva s srednjimi in nizkimi dohodki²⁷³. Nedavne pobude, kot sta sveženj „Pripravljeni na 55“ ali priporočilo o energijski revščini²⁷⁴, so potrebo po takem strukturnem prilagajanju postavile v ospredje.

Številne države članice so v skladu z načelom 16 stebra (dostop do zdravstvenega varstva) izvedle reforme za izboljšanje odpornosti in dostopnosti zdravstvenih sistemov. V do zdaj odobrene načrte za okrevanje in odpornost je bil vključen širok nabor ukrepov na tem področju. Odpravljanje pomanjkanja zdravstvenih delavcev je postalo ključno vprašanje zaradi pandemije COVID-19, države članice pa so v svojih načrtih za okrevanje in odpornost začele celovite reforme za odpravo tega pomanjkanja. **Španija, Irska, Litva, Malta in Luksemburg** so na primer predlagali celovite ukrepe za odpravo pomanjkanja zdravstvenih delavcev, povečanje privlačnosti zdravstvenih poklicev in izboljšanje delovnih pogojev. **Portugalska** si prizadeva za izboljšanje znanj in spretnosti zdravstvenih delavcev, krepitev večdisciplinarnega skupinskega dela in povečanje števila zdravstvenih delavcev v okviru primarnega zdravstvenega varstva. Načrt za okrevanje in odpornost **Italije** vključuje usposabljanje za zaposlene v nacionalnem zdravstvenem sistemu. Kriza je spodbudila tudi prizadevanja za ponovni razmislek o načinih financiranja zdravstvenega varstva, da bi se spoprijeli s strukturnim nezadostnim financiranjem in dolgoročno vzdržnostjo baze prihodkov. **Luksemburg in Litva** sta napovedala reforme za reševanje tega izziva.

Države članice so si v skladu z načelom 16 stebra (zdravstveno varstvo) še naprej prizadevale za vzpostavitev odpornejših zdravstvenih sistemov z zagotavljanjem storitev, prilagojenih potrebam prebivalstva. Eno od prednostnih področij je bilo povečanje vloge primarnega zdravstvenega varstva kot prve kontaktne točke za paciente, kar bi lahko zmanjšalo breme bolnišnic, ki ga povzročajo pretresi, kot je pandemija COVID-19, ali dolgoročnejši pritiski, povezani s staranjem prebivalstva. V zvezi s tem je **Litva** predlagala okrepitev družinske medicine, **Luksemburg** pa izboljšanje vključevanja primarnega zdravstvenega varstva v bolnišnice. **Portugalska** je predlagala celovito reformo, katere cilj je preoblikovati centre za primarno zdravstveno varstvo v bolj proaktivne akterje z razširjenim portfeljem storitev, ki temeljijo na skupnosti, s povezanimi reformami, ki so vključene v njen načrt za okrevanje in odpornost. Odpravljena so bila tudi ozka grla pri dostopu do bolnišnične oskrbe, reforme pa so bile osredotočene predvsem na preoblikovanje bolnišničnega sektorja, ki je bilo potrebno za odziv na pretres. **Litva** je predlagala reformo, katere cilj je vzpostaviti skupino bolnišnic za nalezljive bolezni in glavnih centrov za nujno pomoč. Nekatere države članice so uvedle tudi ukrepe za izboljšanje kritija z zdravstvenim varstvom, s čimer so izboljšale dostop do nekaterih storitev. **Španija** se je na primer osredotočila na zobozdravstveno varstvo, zdravstveno varstvo predšolskih otrok in genomsko medicino, **Portugalska** pa na varstvo duševnega zdravja. Na **Portugalskem** bo ta prizadevanja za povečanje razpoložljivosti storitev na področju varstva duševnega zdravja v skupnosti spremljal celovit sveženj reform. Zaradi COVID-19 se je pospešila tudi digitalna preobrazba zdravstvenih sistemov. **Luksemburg** si v okviru programa za okrevanje in odpornost v letu 2022 prizadeva za razširitev svoje rešitve na področju telemedicine za bolnike s kroničnimi boleznimi. **Španija** je predlagala nov okvir za e-zdravje, vključno z boljšo povezljivostjo in vzpostavitvijo zdravstvenega „podatkovnega jezera“, kjer so združeni

²⁷³ Ti so zlasti: pobuda o valu prenove ([COM\(2020\) 662 final z dne 17. septembra 2020](#)), priporočilo Komisije o energijski revščini ([priporočilo Komisije \(EU\) 2020/1563 z dne 14. oktobra 2020](#)), prihodnja revizija direktive o energijski učinkovitosti ([Direktive 2012/27/EU z dne 25. oktobra 2012](#)) ter usmeritve in smernice [evropske opazovalnice za energijsko revščino](#) za lokalne ukrepe.

²⁷⁴ [Priporočilo](#) in [podrobnosti o okviru politike](#) so na voljo na spletu.

podatki iz vseh regij in različnih informacijskih sistemov. **Litva** je predlagala znatno razširitev infrastrukture za e-zdravje in njeno postavitev. Da bi se zmanjšal pritisk na ordinacije splošnih zdravnikov in oddelek za nujno pomoč v bolnišnicah, je **Italija** uvedla nove posebne enote za neprekinjenost izvajanja oskrbe in profil „družinske in skupnostne medicinske sestre“, tj. nove vrste medicinske sestre napredne prakse, namenjene krepitvi oskrbe na domu. Poleg tega bo **Italija** prenovila bolnišnice.

Več držav članic je v skladu z načelom 15 stebra (dohodki in pokojnine za starejše) še naprej reformiralo svoje pokojninske sisteme, da bi se izboljšala njihova ustreznost in fiskalna vzdržnost, zlasti s posredovanjem v zvezi z delovno dobo in upokojitveno starostjo. **Belgija** namerava sredstva mehanizma za okrevanje in odpornost uporabiti za nadaljnje pokojninske reforme, katerih cilj je podpreti daljšo delovno dobo in povečati vzdržnost. V **Španiji** je vlada določila program reform, katerega cilj je ponovno vzpostaviti usklajevanje pokojnin in povečati uporabo dodatnih pokojnin, hkrati pa predvideti ukrepe za ohranitev fiskalne vzdržnosti, vključno z uvedbo spodbud za zmanjšanje predčasne upokojitve. V **Romuniji** se nadaljuje razprava o neporavnanih posebnih pokojninah (po tem, ko so bile mnoge v zadnjem desetletju združene v splošni sistem), ki so se nanašale predvsem na vojsko in policijo, zaradi njihovih previsokih stroškov²⁷⁵. Poleg tega v **Romuniji** načrt za okrevanje in odpornost vključuje reformo javnega pokojninskega sistema z novim zakonodajnim okvirom, katerega cilj je zagotoviti fiskalno vzdržnost v okviru staranja prebivalstva in odpraviti neenakosti²⁷⁶. Na **Danskem** nova določba od avgusta 2020 omogoča predčasno upokojitve (od enega do treh let pod zakonsko določeno starostjo, trenutno 66,5 leta) za osebe z dolgo poklicno potjo (41–43 let) do starosti 61 let²⁷⁷. V **Nemčiji** je „komisija za pokojnine“²⁷⁸ marca 2020 objavila poročilo s priporočili za prilagoditve sedanjega sistema, da bi se obravnavali izzivi glede ustreznosti in fiskalne vzdržnosti. **Bolgarija** je sprejela ukrepe za povečanje pokojnin z uvedbo novih metod izračuna, da ne bi bilo upokojujencev pod pragom revščine.

Nekatere države so sprejele nadaljnje ukrepe za reformo naložbenih stebrov svojih pokojninskih sistemov. V **Estoniji** reforma, sprejeta oktobra 2020, članom obveznega sistema pokojninskega zavarovanja omogoča, da svoje prihranke vzamejo iz sistema, zaradi česar se lahko v prihodnosti zmanjša ustreznost. Na **Poljskem** je vlada sredi leta 2021 predlagala likvidacijo „obveznih odprtih pokojninskih skladov“, člani pa bodo morali izbirati med prenosi na zasebne račune ali hipotetični državni pokojninski račun, kar bi vplivalo na več kot 15 milijonov ljudi. Medtem so bili tudi na **Poljskem** (marca 2021) uvedeni poklicni kapitalski načrti zaposlenih, ki so zajemali približno 3 milijone zaposlenih²⁷⁹. Na **Nizozemskem** je bil sredi leta 2020 sistem poklicnega pokojninskega zavarovanja nadalje reformiran, tako da je bil pojem „upravičenost do pokojnine“ nadomeščen s pojmom „pričakovana pokojnina“, kar je dodatno odstopalo od načela vnaprej določenih prejemkov²⁸⁰.

²⁷⁵ Kratko poročilo Evropske mreže za socialno politiko o Romuniji, marec 2020.

²⁷⁶ Kratko poročilo Evropske mreže za socialno politiko o Romuniji, julij 2020.

²⁷⁷ Kratko poročilo Evropske mreže za socialno politiko o Danski, januar 2021.

²⁷⁸ Rentenkommission „Verlässlicher Generationenvertrag“.

²⁷⁹ Kratko poročilo Evropske mreže za socialno politiko o Poljski, julij 2021.

²⁸⁰ Glej Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021), [Completing Dutch pension reform](#) (Dokončanje nizozemske pokojninske reforme), referenčni dokument CPB.

Okvir 6 stebra: Dolgotrajna oskrba v državah članicah EU

Staranje prebivalstva naj bi povzročilo močno povečanje povpraševanja po storitvah dolgotrajne oskrbe, saj se s starostjo povečujeta krhkost in potreba po dolgotrajnejši oskrbi; zagotavljanje razpoložljivosti in cenovne dostopnosti storitev dolgotrajne oskrbe je bistvenega pomena v skladu z načelom 18 evropskega stebra socialnih pravic (dolgotrajna oskrba). Število oseb, ki bi lahko potrebovale dolgotrajno oskrbo, naj bi se v EU27 povečalo s 30,8 milijona leta 2019 na 33,7 milijona leta 2030 in nadalje na 38,1 milijona leta 2050. Krepitev dostopa do formalne dolgotrajne oskrbe je, tudi ob upoštevanju navedenega, pomembna za zagotavljanje socialne pravičnosti in enakosti spolov²⁸¹ ter je tudi priložnost za ustvarjanje delovnih mest. Naložbe v kakovostne storitve oskrbe na domu in v skupnosti so pomembne za zagotavljanje dostopne alternative bivalni oskrbi za vse.

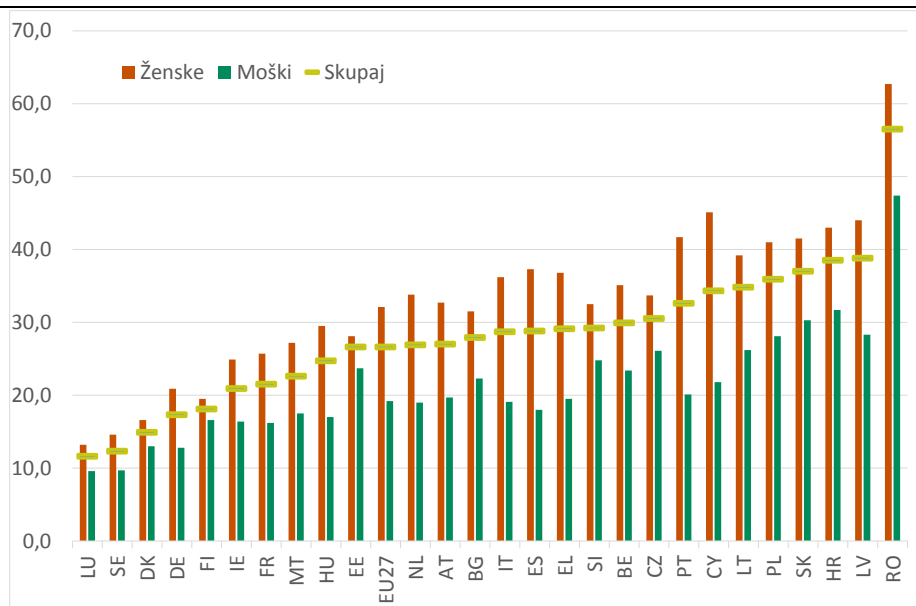
Delež starejših, ki potrebujejo oskrbo, se med državami članicami zelo razlikuje in ima močno razsežnost spola. V povprečju je leta 2019 v EU27 26,6 % ljudi, starih 65 let ali več, ki so živeli v zasebnih gospodinjstvih, potrebovalo dolgotrajno oskrbo. Potrebe po dolgotrajni oskrbi po lastnem poročanju²⁸² med starejšimi, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih, so se gibale od 11,6 % v Luksemburgu do 56,5 % v Romuniji (glej sliko 1). Med osebami, starih 65 let ali več, ženske pogosteje potrebujejo dolgotrajno oskrbo, pri čemer so leta 2019 v EU27 imele 32,1-odstotni delež v primerjavi z 19,2 % moških v isti starostni skupini. To je posledica višje povprečne starosti žensk v isti starostni skupini, pa tudi tega, da so starejše ženske dobrega zdravja manj let²⁸³. Delež oseb, ki potrebujejo pomoč, se je gibal od 62,7 % pri starejših ženskah in 47,4 % pri starejših moških v Romuniji do 13,2 % pri starejših ženskah in 9,6 % pri starejših moških v Luksemburgu.

Delež ljudi, starih 65 let ali več, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih, z resnimi težavami pri dejavnostih osebne oskrbe ali gospodinjskih opravilih ali obojem, v letu 2019

²⁸¹ Obveznosti oskrbe imajo velik negativen vpliv na trg dela za ženske, kar je analizirano v oddelku 2.2.1.

²⁸² Upoštevanje resnih težav pri vsakodnevnih dejavnostih in/ali bistvenih dejavnostih vsakodnevnega življenja po lastnem poročanju kot okvirna potreba (približek) po dolgotrajni oskrbi v skladu z opredelitvijo, ki jo uporablja Odbor za socialno zaščito.

²⁸³ Leta 2019 je bila povprečna pričakovana življenjska doba ob rojstvu v EU27 za ženske 84 let, kar je več kot pet let več kot za moške (glej kazalnik Eurostata [[demo_mlexpec](#)]), število let zdravega življenja pa je znašalo 65,1 leta za ženske in 64,2 leta za moške, kar je precej manjša razlika (glej kazalnik Eurostata [[hlth_hlve](#)]).

Opomba: izračunano kot 100 % manj kot delež oseb, ki nimajo resnih težav.

Vir: [Evropska anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu](#), 3. val, 2019, kazalnik Eurostata [hlth_ehis_tadl].

Gospodinjstva, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, imajo pogosto omejen dostop do formalnih storitev oskrbe na domu, saj jim te niso cenovno dostopne ali preprosto niso na voljo. Leta 2019 je v EU 46,5 % ljudi, starih 65 let ali več, ki so imeli resne težave pri dejavnostih osebne oskrbe ali gospodinskih opravilih, poročalo, da pri takih dejavnostih njihova potreba po pomoči ni bila izpolnjena. Ta odsotnost pomoči je bila precej izrazitejša pri osebah iz najnižjega dohodkovnega kvartilnega razreda (51,2 %) v primerjavi z osebami v najvišjem dohodkovnem kvartilnem razredu (39,9 %). Pomanjkanje dostopa do formalne oskrbe lahko pomeni neizpolnjene potrebe po oskrbi ali breme za neformalne oskrbovalce, ki zagotavljajo največji delež oskrbe. Večina izvajalcev dolgotrajne oskrbe v EU je žensk (59 %) ²⁸⁴.

Pokritost s socialno zaščito za dolgotrajno oskrbo je omejena ter temelji na kombinaciji prejemkov v naravi in denarju, ki se med državami članicami razlikujejo. V 17 državah je javna podpora za dolgotrajno oskrbo v naravi na voljo 11 % ali manj vseh oseb, starih 65 let ali več. Pokritost s prejemki v denarju se giblje od 0 do 37,2 % in nadomešča ali pogosto dopolnjuje prejemke v naravi ²⁸⁵. V povprečju v EU potrebuje oskrbo 26,6 % prebivalstva, starega 65 let in več, 9,4 % jih prejema oskrbo na domu ali institucionalno oskrbo, 8,8 % pa jih je leta 2019 prejelo denarne prejemke. Na splošno se ustreznost socialne zaščite pri potrebah po dolgotrajni oskrbi med državami precej razlikuje, osebe z zadevnimi potrebami pa se lahko srečujejo z zelo visokimi samoplačniškimi izdatki za formalno dolgotrajno oskrbo, tudi po prejemu socialnih prejemkov ²⁸⁶.

Nekatere države članice izvajajo obsežne reforme dolgotrajne oskrbe, druge pa so se osredotočile na izboljšanje položaja neformalnih oskrbovalcev. Francija in Slovenija ustanavljata

²⁸⁴ Na podlagi združenih dokazov iz evropske raziskave o kakovosti življenja (2016) in evropske ankete o zdravju in zdravstvenem varstvu (2013–2015). Glej kazalnika Eurostata [hlth_ehis_tadlh] in [hlth_ehis_tadlhi] ter Ecorys (2021), *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU* (Študija o pogostosti in stroških neformalne dolgotrajne oskrbe v EU), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²⁸⁵ Delež prebivalstva, starega 65 let ali več, s prejemki v naravi in denarju za dolgotrajno oskrbo leta 2019 (v %). Izračuni GD ECFIN na podlagi podatkov, uporabljenih za poročilo Evropske komisije in Odbora za ekonomsko politiko *o staranju* (2021), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²⁸⁶ Na podlagi analize OECD 19 jurisdikcij ter majhnih, zmernih in resnih potreb. Glej oddelek 2.3.2 in okvir 2 poročila *o dolgotrajni oskrbi za leto 2021*.

dolgotrajno oskrbo kot novo vejo socialne zaščite. **Slovenija** v svojem načrtu za okrevanje in odpornost načrtuje tudi sprejetje zakona o dolgotrajni oskrbi ter nacionalnega modela spremljanja kazalnikov kakovosti za izvajalce dolgotrajne oskrbe v ustanovah. **Češka** kot del načrta za okrevanje in odpornost predvideva začetek veljavnosti zakona o dolgotrajni oskrbi. V načrtu za okrevanje in odpornost **Latvije** je predvidena vzpostavitev novih mest za zagotavljanje storitev dolgotrajne oskrbe v bližini družinskega okolja za 852 oseb upokojitvene starosti. **Španija** je sprejela celovit načrt za dolgotrajno oskrbo s povečanim financiranjem, da bi skrajšala čakalne seznane, izboljšala delovne pogoje ter uvedla izboljšave na področju storitev in prejemkov ter s tem zagotovila ustrezno oskrbo. Za ponovno vzpostavitev delovanja socialnih storitev dolgotrajne oskrbe je **Portugalska** sprejela program s sistemom spodbud za ublažitev dodatnih stroškov, ki jih je povzročila pandemija COVID-19. Zajema stroške nakupa osebne zaščitne opreme za delavce in uporabnike, sanitarno opremo, pogodbe o razkuževanju, stroške usposabljanja delavcev in reorganizacijo delovnih mest. Več držav članic, kot sta **Španija** in **Slovaška**, je povečalo dodatek za oskrbo za podporo neformalnim oskrbovalcem, **Malta** pa je merila za upravičenost razširila na upokoјence, če oskrbovanec ni zakonec.